

UTJECAJ SUSTAVA UPRAVLJANJA GRADOVIMA NA GOSPODARSKI RAZVOJ

Gavran Lulić, Ana

Doctoral thesis / Disertacija

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:044361>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Doktorski studij Management

Ana Gavran Lulić

**UTJECAJ SUSTAVA UPRAVLJANJA
GRADOVIMA NA GOSPODARSKI RAZVOJ**

Doktorski rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Doktorski studij Management

Ana Gavran Lulić

**UTJECAJ SUSTAVA UPRAVLJANJA
GRADOVIMA NA GOSPODARSKI RAZVOJ**

Doktorski rad

Mentor: prof. dr. sc. Boris Crnković

Osijek, 2024.

University Josip Juraj Strossmayer in Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
Doctoral study Management

Ana Gavran Lulić

INFLUENCE OF CITY MANAGEMENT SYSTEMS ON ECONOMIC DEVELOPMENT

Doctoral Thesis

Mentor: Boris Crnković, PhD., Full Professor

Osijek, 2024.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je doktorski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan s dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studentice: Ana Gavran Lulić

JMBAG: 316

OIB: 42409626901

e-mail za kontakt: a.gavran1989@gmail.com

Naziv studija: Doktorski studij Management

Naslov rada: Utjecaj sustava upravljanja gradovima na gospodarski razvoj

Mentor rada: prof. dr. sc. Boris Crnković

U Osijeku, 9. travnja 2024. godine

Potpis Ana Gavran Lulić

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku

Doktorski rad

Znanstveno područje: Društvene znanosti
Znanstveno polje: Ekonomija

UTJECAJ SUSTAVA UPRAVLJANJA GRADOVIMA NA GOSPODARSKI RAZVOJ

Ana Gavran Lulić

Doktorski rad je izrađen u: Osijeku

Mentor: prof. dr. sc. Boris Crnković

Komentor: prof. dr. sc. Željko Požega

Kratki sažetak doktorskog rada:

Sustav upravljanja gradovima ima značajan utjecaj na rast gospodarstva u Republici Hrvatskoj. Kvalitetno upravljanje gradovima, transparentnost, podrška inovacijama i infrastrukturni razvoj ključni su čimbenici koji stvaraju povoljno okruženje za gospodarski napredak. Implementacija održivih politika, poticanje ulaganja te podrška obrazovanju i tehnološkom razvoju ključni su za stvaranje konkurentne i inovativne urbane sredine.

Važno je osigurati da jedinice lokalne samouprave u Hrvatskoj imaju učinkovite sustave upravljanja koji su usmjereni na potrebe građana i gospodarstva kako bi se osigurao dugoročni gospodarski rast. Poboljšanje ovih aspekata ključno je za oblikovanje prosperitetne budućnosti Republike Hrvatske.

Broj stranica: 189

Broj slika: 11

Broj tablica: 35

Broj literaturnih navoda: 147

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: jedinice lokalne uprave, modeli upravljanja, gospodarski pokazatelji, pokazatelji gospodarskog razvoja

Datum obrane: 9. travnja 2024.

Stručno povjerenstvo za obranu:

- Prof. dr. sc. Ivan Kristek
- Izv. Prof. dr. sc. Domagoj Karačić

3. Doc. dr. sc. Anita Mirosavljević Kuleš

Doktorski rad je pohranjen u: Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici Zagreb, Ul. Hrvatske bratske zajednice 4, Zagreb; Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek, Europska avenija 24, Osijek; Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Trg sv. Trojstva 3, Osijek; Ekonomskom fakultetu u Osijeku, Trg Lj. Gaja 7, Osijek

BASIC DOCUMENTATION CARD

**Josip Juraj Strossmayer University in Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek**

PhD thesis

Scientific Area: Social sciences

Scientific Field: Economics

INFLUENCE OF CITY MANAGEMENT SYSTEMS ON ECONOMIC DEVELOPMENT

Ana Gavran Lulić

Thesis performed at: Osijek

Supervisor: Boris Crnković, Full professor

Consultative supervisor: Željko Požega, Full professor

Short abstract:

City management systems have a significant impact on the growth of the economy in the Republic of Croatia. High-quality city management, transparency, support for innovation and infrastructural development are key factors that create a favorable environment for economic progress. Implementation of sustainable policies, encouragement of investment and support for education and technological development are key to creating a competitive and innovative urban environment.

It is important to ensure that local self-government units in Croatia have effective management systems that are focused on the needs of citizens and the economy in order to ensure long-term economic growth. Improving these aspects is key to shaping the prosperous future of the Republic of Croatia.

Number of pages: 189

Number of figures: 11

Number of tables: 35

Number of references: 147

Original in: Croatian

Key words: local government units, management models, economic indicators, indicators of economic development

Date of the thesis defense: april 9, 2024

Reviewers:

1. Ivan Kristek, PhD., Full professor
2. Associate professor Domagoj Karačić, PhD.
3. Assistant professor Anita Mirosavljević Kuleš, PhD.

Thesis deposited in: National and University Library in Zagreb, Ul. Hrvatske bratske zajednice 4, Zagreb; City and University Library of Osijek, Europska avenija 24, Osijek; Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Trg sv. Trojstva 3, Osijek; Faculty of Economics in Osijek, Trg Lj. Gaja 7, Osijek

SAŽETAK

U današnje doba, granice država se „brišu“ pod utjecajem globalizacije i gospodarski razvoj zemalja sve više ovisi o lokalnim jedinicama, kao nositeljima razvoja gospodarstva, tako da se gradovi i regije međusobno natječu za privlačenje investicija, priljev radne snage i stanovništva te podizanje životnog standarda. Koji su razlozi da neke jedinice lokalne samouprave ostvaruju brže stope rasta, privlače više investicija, koja je razlika u modelima ili sustavima njihovog funkcioniranja, odnosno koje su razlike u poticanju poduzetništva, potporama, poticanju pojedinih sektora industrije, korištenju proračuna, porezima i slično. Ključno je pitanje mogu li jedinice lokalne uprave i samouprave, u okviru svojih ograničenih ovlasti, izravno te koliko utjecati na porast poduzetništva na svojem području. Koji su alati pomoću kojih se može poticati poduzetništvo i koja je korelacija između raznih modela upravljanja lokalnom jedinicom i gospodarskog rasta.

Sustav upravljanja gradovima ima značajan utjecaj na rast gospodarstva u Republici Hrvatskoj. Kvalitetno upravljanje gradovima, transparentnost, podrška inovacijama i infrastrukturni razvoj ključni su čimbenici koji stvaraju povoljno okruženje za gospodarski napredak. Implementacija održivih politika, poticanje ulaganja te podrška obrazovanju i tehnološkom razvoju ključni su za stvaranje konkurentne i inovativne urbane sredine.

Važno je osigurati da jedinice lokalne samouprave u Hrvatskoj imaju učinkovite sustave upravljanja koji su usmjereni na potrebe građana i gospodarstva kako bi se osigurao dugoročni gospodarski rast. Poboljšanje ovih aspekata ključno je za oblikovanje prosperitetne budućnosti Republike Hrvatske.

Ključne riječi: jedinice lokalne uprave, modeli upravljanja, gospodarski pokazatelji, pokazatelji gospodarskog razvoja

ABSTRACT

Nowadays, the borders of countries are being "erased" under the influence of globalization and the economic development of countries depends more and more on local units, as the carriers of economic development, so that cities and regions compete with each other to attract investments, the influx of labor and population, and to raise the standard of living . What are the reasons that some local self-government units achieve faster growth rates, attract more investments, what is the difference in the models or systems of their functioning, i.e. what are the differences in encouraging entrepreneurship, subsidies, encouraging individual sectors of industry, use of the budget, taxes and the like. The key question is whether local administration and self-government units, within their limited powers, can directly and to what extent influence the growth of entrepreneurship in their area. What are the tools that can be used to encourage entrepreneurship and what is the correlation between various models of local unit management and economic growth.

City management systems have a significant impact on the growth of the economy in the Republic of Croatia. High-quality city management, transparency, support for innovation and infrastructural development are key factors that create a favorable environment for economic progress. Implementation of sustainable policies, encouragement of investment and support for education and technological development are key to creating a competitive and innovative urban environment.

It is important to ensure that local self-government units in Croatia have effective management systems that are focused on the needs of citizens and the economy in order to ensure long-term economic growth. Improving these aspects is key to shaping the prosperous future of the Republic of Croatia.

Keywords: local government units, management models, economic indicators, indicators of economic development

SADRŽAJ

1. Uvod	23
1.1. Definiranje problema i predmeta istraživanja	24
1.2. Svrha i ciljevi istraživanja	24
1.3. Hipoteze istraživanja.....	26
1.4. Metode istraživanja.....	27
1.5. Sadržaj i struktura rada	27
1.6. Očekivani znanstveni doprinos	28
2. Teorijski okvir istraživanja	29
2.1. Nastanak i razvoj urbane ekonomije.....	30
2.1.1. Važnost velikih gradova za razvoj regije i države	35
2.1.2. Modeli upravljanja gradovima	45
2.1.3. Lokalne politike poticanja gospodarstva u velikim gradovima.....	50
2.1.4. Modeli investiranja u gradove	56
2.2. Teorijski koncepti sustava upravljanja lokalnim jedinicama u Europskoj uniji i utjecaj na ekonomske pokazatelje	61
2.2.1. Općenito o upravljanju lokalnim jedinicama u Europskoj uniji.....	61
2.2.2. Upravljanje gradovima na primjeru Švedske i Danske te utjecaj na makroekonomske pokazatelje.....	64
2.2.2.1. Upravljanje gradovima	64
2.2.2.2. Demografski profil	67
2.2.2.3. Ekonomski profil.....	69
2.2.2.4. Investicijski profil	70
2.3. Koncepti administrativno - teritorijalnog ustrojstva Republike Hrvatske	74
2.3.1. Povijesni pregled teritorijalnog ustrojstva jedinica lokalne samouprave.....	93
2.3.2. Administrativne i zakonske funkcije jedinica lokalne samouprave	96
2.3.3. Modeli sustava upravljanja gradovima	100

2.3.4. Politički sustav jedinica lokalne samouprave.....	116
2.3.5. Politički sustav gradova	119
2.4. Teorijski pregled gospodarskih pokazatelja jedinica lokalne samouprave	120
2.4.1. Gospodarski pokazatelji gradova	120
2.4.2. Proračun gradova.....	126
2.4.3. Struktura prihoda, rashoda i suficita / deficita	129
2.5. Analiza rada jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj.....	134
2.5.1. Analiza poduzetničkih zona	135
2.5.2. Analiza transparentnosti proračuna	146
2.5.3. Analiza demografskih pokazatelja	148
2.5.4. Analiza urbanog razvoja gradova – indeks pametnog urbanog razvoja.....	150
2.5.5. Analiza povlačenja sredstava iz EU fondova	152
2.5.6. Analiza digitalizacije rada	154
2.5.7. Analiza indeksa razvijenosti.....	160
3. Opis istraživanja i rezultati istraživanja	175
3.1. Metodološki okvir empirijskog istraživanja	175
3.2. Opis demografskih i financijskih pokazatelja	176
3.3. Povezanost broja stanovnika sa stopama gospodarskog razvoja gradova (hipoteza H1)	182
3.4. Povezanost stope prireza i gospodarskih pokazatelja (testiranje hipoteze H2) ..	186
3.4.1. Povezanost bruto plaće i novostvorene vrijednosti	189
3.4.2. Poticanjem investicija ostvaruje se bolji gospodarski napredak (hipoteza H3) ...	191
3.5. Povezanost broja gospodarskih subjekata po stanovniku i ostvarenja boljih gospodarskih pokazatelja	193
3.5.1. Povezanost subvencija i gospodarskih pokazatelja	195
3.5.2. Povezanost izvozno orijentiranih poduzeća i gospodarskih pokazatelja.....	197
3.6. Povezanost visine prihoda gradskih proračuna i razine gospodarskih pokazatelja (H4)	200

4. Rasprava.....	204
5. Zaključak.....	207
Literatura:.....	213

1. Uvod

S procesom globalizacije, u kreiranju ekonomske politike i kao nositeljice ekonomskog razvoja sve veći značaj imaju jedinice lokalne samouprave. Jedinice lokalne i regionalne vlasti, tj. županije, gradovi i općine natječu se u privlačenju investicija, ostvarivanju priljeva stanovništva i radne snage, otvaranju novih radnih mjesta, kvaliteti i standardu života itd. Glavni razlog za to su veća brzina reakcije i brzina provođenja odluka i mjera razvoja u jedinicama lokalne samouprave negoli u državi, zatim bolja kontrola provedbe mjera za poticanje poduzetništva te bolje prepoznavanje prilika za razvoj lokalnog gospodarstva, poduzetništva i privlačenja investicija budući da djeluju u okruženju koje detaljno poznaju.

Nadalje, odluke koje su prije bile centralizirane su se iz istoga razloga prebacile na jedinice lokalne samouprave te su, primjerice, odluke o poreznim olakšicama i poticajima bile centralizirane, a sada su te odluke spuštene na jedinice lokalne samouprave koje same mogu određivati koju i koliku poreznu olakšicu će dati investitoru kako bi privukle investicije, potaknule otvaranje radnih mjesta i sl. U doktorskom radu je prikazano kakav utjecaj ima sustav upravljanja jedinicama lokalne samouprave na gospodarske pokazatelje odnosno zašto su i koliko neke jedinice lokalne samouprave razvijenije ili uspješnije od drugih.

Koliko su neke jedinice lokalne uprave i samouprave uspješne, osim o političkoj volji i sposobnostima vođenja ljudi koji su na vlasti, ovisi i o stupnju autonomije koji jedinice lokalne uprave i samouprave imaju. Da bi se rezultati rada i ispravnost odluka mogli ocijeniti, potrebna je autonomija u odlučivanju i provođenju mjera poticanja gospodarstva koje odražavaju znanje i rad vodstva jedinice lokalne uprave i samouprave te bi ti rezultati predstavljali isključivo njihov rad za koji imaju slobodu odlučivanja, dok bi u suprotnom rezultati bili odraz volje centraliziranog sustava koji bi donosio sve bitne odluke.

Iz prethodno navedenih razloga, zanimljivo je istraživati hoće li, i u kojoj mjeri, jedinice lokalne uprave i samouprave djelovati na pozitivna ili negativna ekonomska kretanja te kako, na koji način i u kojem smjeru one mogu djelovati kako bi utjecale na svoje gospodarske pokazatelje.

Razvijene zemlje uspješno koriste decentralizaciju kako bi gradovi, kao nositelji ekonomskog rasta i razvitka, sami mogli kreirati mjere kojima će poticati ekonomski rast i razvoj te i ostala

područja kojima se mjeri uspješnost nekog područja poput nataliteta, migracije stanovništva, investicija, indeksa sreće, indeksa ljudskog razvoja itd. Kako će te jedinice raditi na razvoju tih područja te koliko uspješno ovisi o njihovoj vlasti i sustavu upravljanja tim jedinicama vlasti. Gotovo sve razvijenije zemlje kao i gradovi u tim zemljama su prihvatili ovakav način djelovanja kako bi se prilagodili na pritisak globalne ekonomije i na trendove koji se nameću u upravljanju jedinicama lokalne i regionalne samouprave, a sve u svrhu bržeg reagiranja na smjer razvoja kojim treba ići kako bi se ostalo u koraku s vremenom i ostvarivao razvoj jedinice lokalne samouprave i države u cjelini.

1.1. Definiranje problema i predmeta istraživanja

Tema ovog doktorskog rada je promatranje utjecaja sustava upravljanja gradovima na njihove gospodarske pokazatelje, odnosno doktorski rad se bavi analizom zašto su neke lokalne jedinice u Republici Hrvatskoj uspješnije, a neke manje uspješne, odnosno koji su razlozi da neke lokalne jedinice u Republici Hrvatskoj uspijevaju ostvarivati brže stope rasta, pozitivnije poduzetničke trendove i ekonomske pokazatelje stanja poduzetništva. Radom se provodi analiza gradova u Republici Hrvatskoj te se analiziraju razlike u modelima ili sustavima njihovog funkcioniranja, odnosno na razlike u poticanju poduzetništva, davanju bespovratnih ili povratnih potpora, poticanju pojedinih sektora industrije, trošenju proračuna, stopi prireza i slično.

1.2. Svrha i ciljevi istraživanja

Svrha doktorskog rada i ključno istraživačko pitanje na koje je dan odgovor je: “Mogu li gradovi, u okviru svojih ograničenih ovlasti, izravno i u kojoj mjeri utjecati na porast poduzetništva na svojem teritorijalnom području, koji su instrumenti pomoću kojih je moguće poticati poduzetništvo i koja je korelacija između različitih sustava upravljanja lokalnom jedinicom i gospodarskih pokazatelja?”

Glavni ciljevi doktorskog rada ogledaju se u sljedećem:

1. prikazati povijesni tijek razvoja lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj te kritički preispitati postojeći teritorijalni i organizacijski ustroj,
2. utvrditi konceptualnu razliku između različitih sustava upravljanja gradovima putem instrumenata kojima se može utjecati na lokalne gospodarske pokazatelje i razvoj,

3. sustavno analizirati razvoj lokalnih jedinica te definirati ekonomske pokazatelje lokalnog razvoja i ključne dionike,
4. kvantitativno procijeniti povezanost između položaja lokalnog poduzetništva s proračunom gradova i društvenim ulaganjima na području gradova,
5. analizom primarnih podataka iz vlastitog kvantitativnog istraživanja prikazati utjecaj lokalnih ekonomskih mjera i poticaja na prihode i rashode proračuna te na stanje lokalnog poduzetništva,
6. izraditi prijedloge suvremenog načina ili sustava upravljanja jedinicama gradova u Hrvatskoj,
7. na temelju rezultata istraživanja oblikovati smjernice nositeljima političkih odluka s ciljem pravednije i efikasnije raspodjele prihoda proračuna.

Istraživanje se provodi u svrhu prikupljanja podataka o stanju gospodarstva na području gradova RH te utjecaja upravljanja i raspodjele prihoda na razvoj poduzetništva. U istraživanju su gradovi RH podijeljeni u četiri kategorije: prva kategorija su gradovi s više od 50 000 stanovnika (svi gradovi, ukupno njih 7: Zagreb, Split, Rijeka, Osijek, Zadar, Pula i Slavonski Brod), zatim druga kategorija gradovi s više od 25 000 stanovnika, a manje od 50 000 stanovnika (reprezentativan uzorak po geografskom položaju i broju stanovnika: Karlovac, Sisak, Varaždin, Šibenik, Dubrovnik, Velika Gorica, Bjelovar, Koprivnica, Vinkovci i Vukovar), potom treća kategorija gradovi s brojem stanovnika od 10 000 do 25 000 (također reprezentativan uzorak po geografskom položaju i broju stanovnika: Solin, Požega, Zaprešić, Samobor, Virovitica, Metković, Kutina, Čakovec, Sinj i Đakovo) te četvrta kategorija gradovi koji su ostvarili iznadprosječan rast gospodarskih pokazatelja i/ili međunarodne nagrade za stvorene uvjete lakog i brzog poslovanja poduzetnika na svome području u posljednjih pet godina (Ivanec, Ludbreg, Sveta Nedelja, Rovinj i Novalja). Posljednja, četvrta skupina brzorastućih gradova istraživanju je od posebnog značaja i promatranja kako bi se došlo do relevantnih odgovora koji je optimalan model upravljanja i raspodjele prihoda u gradovima na području RH i kako ga ostvariti.

Za svaki grad promatrani su sljedeći pokazatelji u razdoblju od promatranih pet godina, odnosno od 2013. godine do 2017. godine: broj gospodarskih subjekata, ostvareni prihodi gospodarskih subjekata, broj zaposlenih, dobit ili gubitak gospodarskih subjekata, izvoz, uvoz, neto plaća radnika, novostvorena vrijednost gospodarskih subjekata, iznos investicija na području grada, bruto plaća zaposlenika, realizirani prihodi proračuna te stopa prireza. Također

je po svim promatranim gradovima napravljena i sektorska analiza (sektori su: poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo; rudarstvo i vađenje; prerađivačka industrija; opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija; opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša; građevinarstvo; trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala; prijevoz i skladištenje; djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane; informacije i komunikacije; financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja; poslovanje nekretninama; stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti; javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje; obrazovanje; djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi; umjetnost, zabava i rekreacija; ostale uslužne djelatnosti te djelatnosti kućanstava kao poslodavaca) i to isto tako za promatranih pet godina, odnosno od 2013. godine do 2017. godine i sa svim istim varijablama, odnosno pokazateljima: broj gospodarskih subjekata, ostvareni prihod gospodarskih subjekata, broj zaposlenih, dobit ili gubitak gospodarskih subjekata, izvoz, uvoz, neto plaća radnika, novostvorena vrijednost gospodarskih subjekata, iznos investicija u promatranom sektoru te bruto plaća zaposlenika.

1.3. Hipoteze istraživanja

Glavne i pomoćne hipoteze koje su u ovom doktorskom radu postavljene:

H1: Gradovi s većim brojem stanovnika u pravilu ostvaruju i veće stope gospodarskog rasta.

H2: Gradovi s manjom stopom prireza imaju u prosjeku pozitivnije pokazatelje stanja poduzetništva. Gradovi s manjom stopom prireza imaju u prosjeku pozitivnije gospodarske pokazatelje

H2.1: U gradovima s većim bruto plaćama radnici ostvaruju značajno veću novostvorenu vrijednost

H3: Gradovi koji imaju sustav upravljanja usmjeren prema poslodavcima i razvoju gospodarstva u pravilu ostvaruju bolje gospodarske rezultate. Gradovi koji potiču investicije u pravilu ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje.

H3.1: Gradovi koji imaju efikasniju birokraciju i potiču otvaranje novih gospodarskih subjekata postižu veće stope gospodarskog rasta. Gradovi s većim brojem gospodarskih subjekata po stanovniku postižu bolje gospodarske pokazatelje.

H3.2: Gradovi koji daju olakšice za zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta te su usmjereni na to da imaju što veći broj zaposlenih su uspješniji u razvoju poduzetništva.

Gradovi s većim subvencijama za poduzetništvo ostvaruju u pravilu bolje gospodarske pokazatelje.

H3.3: Gradovi koji potiču izvozno orijentirana poduzeća su gospodarski uspješniji.

H4: Visina prihoda gradskih proračuna u izravnoj je pozitivnoj korelaciji s razinom ekonomskih pokazatelja stanja lokalnog poduzetništva. Visina prihoda gradskih proračuna u izravnoj je pozitivnoj korelaciji s razinom gospodarskih pokazatelja.

1.4. Metode istraživanja

U doktorskom radu pri formuliranju ciljeva i hipoteza istraživanja korištene su znanstvene metode koje osiguravaju vjerodostojne i konkretne spoznaje o obrazloženom problemu. Znanstvene metode koje se koriste u izradi dokorskog rada te kojima će se dokazivati glavna i pomoćne hipoteze su: metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, metoda apstrakcije i konkretizacije, metoda kompilacije, komparativne metode te metoda generalizacije i specijalizacije. U svrhu testiranja postavljenih hipoteza primijenjena je metoda univarijatne analize (deskriptivna analiza mjera središnje tendencije, mjera disperzije, mjera asimetrije i zaobljenosti), bivarijatne analize (chi-square, t-test, Mann–Whitney U test, ANOVA, korelacijske analize i jednostavne regresijske analize), analiza pouzdanosti te multivarijatne metode (faktorska analiza, cluster analiza, višestruka regresijska analiza). Primjenom programskog paketa IBM SPSS Statistics 22.0. te MS Office Excela analizirani su prikupljeni podaci.

1.5. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od dva dijela, teorijskog i empirijskog. Prvi dio objašnjava probleme i predmet istraživanja, svrhu i ciljeve istraživanja, metodologiju istraživanja koja je primijenjena u radu, prikazane su glavne i pomoćne hipoteze koje su postavljene, očekivani znanstveni doprinos te je prikazan teorijski okvir istraživanja sustava upravljanja lokalnih jedinica koji se proteže od teorijskih koncepata sustava upravljanja lokalnim jedinica i povijesnog pregleda teritorijalnog ustrojstva do ekonomskih pokazatelja gospodarskog rasta gradova i financijske pozicije lokalnih zajednica. Drugi dio je empirijski dio u kojem su korištene metode univarijantne analize, bivarijantne analize, analiza pouzdanosti te multivarijantne metode za obrađivanje podataka nakon čega su predstavljeni rezultati istraživanja i implikacije za daljnja istraživanja.

Istraživanje se provodi da bi se prikazale posljedice upravljanja prihodima gradova na njihov lokalni gospodarski razvoj. Poseban je naglasak pri tome stavljen na analizu različitih ekonomskih pokazatelja koji prikazuju stanje gospodarstva i rada poduzetnika na području jedinica lokalne uprave i samouprave te povezanost ekonomskih pokazatelja s realiziranim proračunskim prihodima i rashodima te stopom prireza. Svi podaci i analize su promatrani dinamično kroz vremensko razdoblje od pet promatranih godina, odnosno od 2013. godine do zaključno s 2017. godinom. Istraživanje pokušava dati odgovor treba li jedinicama lokalne uprave i samouprave u Republici Hrvatskoj, a posebno gradovima, radikalna promjena u načinima planiranja proračuna i strateškog vođenja razvoja gradova, te javlja li se uslijed toga potreba za redefiniranjem modela upravljanja i raspodjele prihoda u jedinicama lokalne uprave i samouprave. U istraživanju se koriste znanstvene metode prema uvjetima koje zahtijeva metodologija znanstvenog i stručnog istraživanja. Analize provedene u empirijskom dijelu rada temelje se na službenim statističkim podacima, a radi se o nizu ekonomskih pokazatelja stanja poduzetništva u jedinicama lokalne uprave i samouprave zajedno s realiziranim prihodima i rashodima kao i stopama prireza u razdoblju od pet godina.

1.6. Očekivani znanstveni doprinos

Očekivani znanstveni doprinos doktorskog rada i očekivani praktični rezultati ogledaju se u sustavnoj analizi razvoja jedinica lokalne uprave i samouprave u Republici Hrvatskoj, analizi utjecaja sustava upravljanja lokalnim jedinicama na gospodarske pokazatelje, zatim analizi utjecaja različitih lokalnih instrumenata ili lokalnih ekonomskih mjera i poticaja na prihode i rashode proračuna, na stanje lokalnog poduzetništva te, naposljetku, izradi prijedloga suvremenog načina ili sustava upravljanja jedinicama lokalne uprave i samouprave u Hrvatskoj.

U ovom doktorskom radu je također kroz provedeno empirijsko istraživanje istražena povezanost implementiranja različitih instrumenata od strane lokalnih jedinica na poticanje poduzetništva, privlačenja novih i razvijanja postojećih investicija.

2. Teorijski okvir istraživanja

Svaka velika cjelina, u ovom slučaju država, trebala bi imati manje jedinice, odnosno jedinice lokalne uprave, kako bi se odluke i aktivnosti te velike cjeline, centralne vlasti ili uprave mogle provoditi u djelo na način da se odluke i volja mogu provoditi brzo, fleksibilno i da se može bolje kontrolirati proces izvršavanja odluka. Republika Hrvatska kao centralna vlast tako je podijeljena na manje jedinice vlasti, odnosno jedinice regionalne samouprave i unutar njih jedinice lokalne samouprave.

U drugom poglavlju objašnjen je teorijski koncept sustava upravljanja lokalnim jedinicama, administrativno – teritorijalno ustrojstvo lokalnih jedinica, predstavljen je kratki povijesni pregled teritorijalnog ustrojstva lokalnih jedinica, politički sustav te su detaljno objašnjeni gospodarski pokazatelji jedinica lokalne samouprave. Preciznije, prikazano je čime upravljaju jedinice lokalne samouprave, a čime jedinice regionalne samouprave, koja su izvršna, a koja predstavnička tijela te kako i na koji način se donose odluke u predstavničkim tijelima jedinica lokalne i regionalne samouprave, na što i na koga te odluke utječu i kako se ustrojavaju usluge i aktivnosti koje su u službi pomaganja građanima, omogućavanja sigurnosti građana, boljeg životnog standarda, napretka itd., a tu se podrazumijevaju organizacija i ustrojstvo zdravstvene skrbi, obrazovanje, vatrogastvo, komunalne djelatnosti i ostale aktivnosti koje su u nadležnosti jedinica lokalne i regionalne samouprave te se organiziraju unutar njihovog teritorija.

Nadalje, prikazani su analizirani gospodarski pokazatelji jedinica lokalne samouprave s fokusom na analize rada jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj. Obrađeni su različiti teorijski koncepti sustava upravljanja lokalnim jedinicama u zemljama Europske unije, a isti su posebno istaknuti na primjeru Švedske i Danske.

U trećem empirijskom poglavlju rada traže se odgovori na postavljene hipoteze s fokusom na pitanje mogu li gradovi, u okviru svojih ograničenih ovlasti, izravno i u kojoj mjeri utjecati na porast poduzetništva na svojem teritorijalnom području, pomoću kojih sve instrumenata mogu poticati poduzetništvo te privlačiti nove investicije i koja je korelacija između različitih sustava upravljanja lokalnom jedinicom i gospodarskih pokazatelja? Kroz različite pokazatelje gospodarske razvijenosti se pokušavalo dokazati utjecaj istih na razinu razvijenosti gradova, odnosno jedinica lokalnih samouprava.

U završnom, četvrtom poglavlju rada, sumirano su iznijeti glavni zaključci doktorskog rada do kojih se došlo kroz teorijsko i empirijsko istraživanje.

2.1. Nastanak i razvoj urbane ekonomije

Prema McMillen (2005) najvažnije je pitanje koje si svaka gradska vlast treba postaviti koja je uloga suvremenih gradova u podizanju razine kvalitete života svakog njenog građanina. U prošlosti su gradovi često bili obrambeno sredstvo budući je zidane gradove bilo lakše braniti nego raštrkane farme, gradovi su služili i kao vjerska središta i trgovački centri, ali danas je ključno pitanje prema McMillen (2005) na koji način u gradove privući gospodarsku aktivnost i otvoriti što veći broj radnih mjesta.

Gradovi i stanovanje tema su brojnih teoretskih i primijenjenih urbanih ekonomskih istraživanja još prije davne 1970. godine (Muth, 2019). Rothenberg je prvi demonstrirao prikladne procjene ekonomije blagostanja urbanih obnova, najistaknutijih programa raznih vlada toga vremena. Predodžba o porastu kvalitete i kvantitete primijenjenih urbanih ekonomskih istraživanja od ranih 1960-ih do kasnih 1970-ih godina može se dobiti analizom rezultata tadašnjih istraživanja koje su prikazali Mieszkowski i Straszheim (1979) kao i Perloff i Wingo (1968).

Modernom urbanom ekonomijom najviše se u počecima bave Alonso (1964), Mills (1967) i Mutha (1969) te govore o raznim konceptima unutaršnjeg strukturiranja gradova s naglaskom na tržište zemljišta i korištenje gradskih zemljišta u svrhu gospodarskog rasta i razvoja.

Dixit (1973) se u svojim istraživanjima bavi pozitivnim i negativnim učincima koje ima veličina grada i broj stanovnika na ekonomsku aktivnost.

Počeci literature o sustavima gradova unutar moderne urbane ekonomije mogu se pripisati Henderson (1974) i Marshall (1890) koji se pobliže bave koncentracijom ekonomske aktivnosti u gradovima i utjecajem lokalne politike na gospodarske subjekte registrirane u gradu te na njihove poslovne rezultate.

Helsley (2004) se u svom radu bavi konceptom spajanja urbane ekonomije i politike te raznim modelima pružanja lokalnih javnih dobara od strane zajednica s većim brojem stanovnika.

Jedna od zanimljivih značajki istraživanja ovog autora je da razmatra niz različitih mehanizama za donošenje kolektivnih izbora unutar zajednice, uključujući većinsko glasovanje, maksimiziranje vrijednosti imovine i maksimiziranje profita od najma zemljišta. Važno pitanje urbane ekonomije jest je li i kako je povijesna ekspanzija poljoprivrede dugoročno utjecala na urbani razvoj i produktivnost, a autori Combes, Gobillon i Zylberberg (2021) istražuju i postavljaju teorijske mehanizme koji povezuju poljoprivrednu produktivnost s gospodarskim rastom u zemljama, a isti se mehanizmi mogu prenijeti i primijeniti unutar zemlje kako bi se proučavali lokalni rast i razvoj gradova.

Prema Fujita (1989) moderna teorija korištenja urbanog zemljišta, koja čini srž urbane ekonomije, u biti je oživljavanje von Thünenove teorije (1826) o korištenju poljoprivrednog zemljišta. Urbana ekonomija, osim unutarnje strukture gradova, proučava i okolicu gradskih središta te njihovu evoluciju tijekom vremena.

Baum-Snow (2007) u svojim se istraživanjima bavi učinkom transporta na položaj i unutarnju strukturu gradova kao i na potencijal njihova rasta te dokazuje kako sustav (auto)cesta i gustoća prometnica koji povezuju gradska središta s njihovim predgrađima imaju veliki utjecaj na razvoj velikih gradova tijekom drugog dijela dvadesetog stoljeća.

Urbana ekonomija nastala je djelomično kao odgovor na žestoke rasprave o američkoj urbanoj politici koje su se odvijale 1960-ih i 1970-ih godina, a Glaeser, Rosenthal i Strange (2009) u svojim se istraživanjima prvi bave problemima stanovanja u gradovima, tržištem nekretnina i utjecajem gradske javne politike na razvoj poduzetništva na području gradova. Glaeser, Rosenthal i Strange (2009) zaključuju kako je obilježje urbane ekonomije da broj stanovnika reagira na promjene određenih parametara pri čemu autori promatraju tzv. gradsku prostornu ravnotežu koju određuje broj proizvodnih radnika u gradu u usporedbi s razinom usluga koje im se mogu pružiti te se stanovništvo onda prilagođava u skladu s tim. Ako su ostali parametri u ovom modelu fiksni, onda prema autorima komunalna djelatnost opada s brojem stanovništva zbog konkurencije za zemljište.

Mnogobrojna su istraživanja izvora poduzetništva u gradovima kao i utjecaja poduzetništva na kvalitetu života građana, a počeci se svakako pripisuju Sveikauskas i Henderson (Glaeser, Rosenthal, Strange, 2009) i njihovoj literaturi o aglomeraciji u kojoj su autori identificirali inpute koji pokreću proces generiranja aglomeracijskih ekonomija kao i političke i kulturne

čimbenike koji objašnjavaju prednosti i nedostatke aglomeracije. Prema istim autorima treba očekivati sve veći broj poduzetnika u urbanoj ekonomiji jer su nositelji političkih odluka sve veći fokus stavili na gradska gospodarstva, a znanstvenici razvili relevantne modele za razvoj poduzetništva i inovativnosti unutar lokalnih sustava.

Dok se sve veći broj empirijskih studija bavi urbanom ekonomijom od 1990. godine do danas, vrijedi izdvojiti studiju Baum-Snow i Ferreira (2014) koja pokazuje razloge poteškoća u izradi učinkovite urbane politike te dokazuje kako je u implikaciji urbane ekonomije nužno obuhvatiti širi kontekst razmatranja ulaganja u fiksni kapital, zatim pitanja ljudskog kapitala te ovisnosti o utjecaju politike, kao i da je bez razumijevanja popularizma u politici teško ostvariti učinkovite lokalne politike koje će dovesti do gospodarskog razvoja. S druge strane, Paulsen (2012) naglasak stavlja na pozitivan odnos između razine urbanizacije (mjerene postotkom stanovništva koje živi u urbanim područjima) i dohotka po glavi stanovnika te naglašava potrebu za razumijevanjem čimbenika koji pokreću i oblikuju urbanizaciju kako bi se rasvijetlilo na koji način gradovi mogu bolje doprinijeti svome gospodarskom razvoju i otvaranju radnih mjesta.

Nadalje, Gordon i Richardson (2012) slična istraživanja nadopunjuju promatranjem i računanjem različitih ekonomskih troškova i koristi promatranih urbanih područja te njihove implikacije na broj radnih mjesta kao i kakve su uzročno posljedične veze između broja radnih mjesta i urbane veličine, gustoće naseljenosti i centričnosti stanovništva. Također, prema Gordon i Richardson (2012) urbani ekonomski troškovi kretanja prema nižim gustoćama naseljenosti uključuju povećanje troškova prijevoza, povećane emisije stakleničkih plinova po stanovniku i rastuće stope pretilosti u kombinaciji s padom produktivnosti, dok troškovi povezani s razinama visoke gustoće naseljenosti uključuju zagušenje prometa i visoke cijene zemljišta što, u konačnici, dovodi do toga da je više ekonomskih koristi nego troškova prisutno u područjima visoke gustoće naseljenosti, posebice u manje razvijenim zemljama. Međutim, prema Duranton i Kim (2009) povećavanjem veličine grada i broja stanovnika povećavaju se i troškovi života, razina zagušenja prometa i socijalne nejednakosti, pri čemu učinci veličine grada na urbanu ekonomiju mogu varirati ovisno o interakcijama s drugim karakteristikama, kao što su gustoća ili centričnost naseljenosti stanovništva.

Nova urbana ekonomija (Arnott, 2001) promatra različite aspekte urbanog gospodarstva kao što su korištenje zemljišta, prijevoz, stanovanje, lokalne javne financije i kvaliteta okoliša, a

središnji dio je monocentrični gradski model koji opisuje statičan grad sa središnjom poslovnom četvrti okruženom drugim četvrtima.

Dominantan model urbanog razvoja 20. stoljeća prema Blanco i Gomà (2020) temelji se na urbanoj ekonomiji koja čini gradove jednim od glavnih pokretača klimatskih promjena, a rast stakleničkih plinova uzrokuje stanje klimatske uzbune i pretvara metropole u ključne uzročnike globalnog zatopljenja. Prema istim autorima intenzivan rast gradova uzrokuje masovnu uporabu automobila, degradaciju prostora i onečišćenje zraka, a samo između 1996. i 2016. urbano stanovništvo povećalo se za 25%, dok se urbanizirani prostor proširio za 40%.

Otpornošću urbanih ekonomija bave se Leichenko i Thomas (2012) te Davies i Hudson (2011) koji u svojim istraživanjima obuhvaćaju tri međusobno povezane dimenzije: sposobnost urbane ekonomije da izdrži vanjski pritisak, njenu sposobnost da pozitivno odgovori na vanjske promjene i njenu dugoročnu prilagodljivost unutar nacionalnih tržišta i makroekonomskih zakonitosti.

Dablanc (2023) se bavi utjecajem COVID-19 na urbana gospodarstva i logističke aktivnosti te kako su se urbani opskrbeni lanci prilagodili brzim promjenama potrošačkog ponašanja i promjenama u opskrbi industrijskih sektora.

Xie, Song i Zhang (2022) bave se naglim razvojem urbanog gospodarstva i brzim porastom gradskog stanovništva, kako se urbani cestovni promet suočava sa sve većim pritiskom što često rezultira zaostajanjem u izgradnji prometne infrastrukture i nepravilnim upravljanjem prometnim rasporedom, pri čemu sve ozbiljniji prometni problemi ozbiljno koče razvoj gospodarstva velikih gradova.

Pietrostefani (2019) se također bavi urbanim pitanjima koristeći ekonomsku teoriju i primijenjene ekonomske metode za proučavanje gradova i njihovog razvoja, pri čemu u urbanom gospodarskom modelu pretpostavlja da se pojedinci i tvrtke ponašaju racionalno, birajući lokacije na temelju troškova i koristi. Pietrostefani (2019) postavlja urbane ekonomske modele kao tržišta na kojima akteri međusobno djeluju u prostornoj ravnoteži gdje se cijene prilagođavaju kako bi se osiguralo da ponuda bude jednaka potražnji za svaku lokaciju, a takvi se modeli zatim koriste za predviđanje funkcioniranja urbanih područja i u mnogim slučajevima otkrivaju što građani smatraju vrijednim u svojim gradovima. Ista autorica promatra podatke o

čimbenicima kao što su cijene gradskih kuća i stanova, plaće i dobiti gradskih poduzeća te na temelju njih analizira razlike u urbanoj ekonomskoj uspješnosti i potencijalne učinke urbanih politika, pri čemu su tržišta gradskih nekretnina i zemljišta ključna jer otkrivaju razlike među lokacijama. Pietrostefani (2019) u svojim istraživanjima dokazuje kako su urbano planiranje i urbana ekonomija nerijetko u suprotnosti pri čemu su ekonomisti preusko fokusirani na produktivnost radnika u gradovima i cijene nekretnina, dok arhitekti i urbanisti pridaju premalo važnosti najvažnijim gospodarskim pokazateljima velikih gradova. Ili, kao što tvrdi Brooks (2012), planeri i urbani ekonomisti često ne shvaćaju široka preklapanja u svojim disciplinama zbog nedostataka zajedničkih temelja u mikroekonomiji.

Henderson (2003) te Rosenthal i Strange (2001) u svojim istraživanjima proučavaju različite discipline u razumijevanju urbane ekonomije, od toga kako urbani razvoj povećava produktivnost radnika do utjecaja urbanog razvoja na onečišćenje okoliša (Young et al., 2004).

Klasični modeli urbane ekonomije predviđaju da će veći gradovi u budućnosti biti još gušće naseljeni jer je mnogim velikim gradovima ograničeno horizontalno urbano širenje (Brueckner, 1987), pri čemu urbani rast povećava prosječnu najamninu u gradu, a što dovodi do manjeg korištenja prostora i učinka zamjene na strani potrošnje.

Prema Richardson (2007) karakteristike urbanih ekonomija su presudna uloga lokalnog komunalnog sektora, a eksterni čimbenici povezani su s učincima prenapučenosti, prednostima aglomeracija (i za proizvodnju i za potrošnju) te s pružanjem javnih dobara i usluga. U području urbane ekonomije prema Lambiri, Biagi i Royuela (2006) više je razloga sve niže kvalitete života u gradovima, a glavni je razlog povezan s političkim implikacijama budući da se političari, kreatori politike i planeri stalno suočavaju s odlukama o ekološkim, društvenim i ekonomskim pitanjima, izravno povezanim s implikacijama na regionalnoj i nacionalnoj razini. Također, Lambiri, Biagi i Royuela (2006) bave se čimbenicima koji utječu na urbane procese i određuju njihove trendove, ali i atributima specifičnim za urbane lokacije kao što su lokalno okruženje (klimatski i fizički), javna dobra i usluge, politike lokalne samouprave (oporezivanje i fiskalni poticaji) te društvene interakcije. Stoga, tip, kvaliteta i razina ovih atributa specifičnih za urbane lokacije određuje atraktivnost grada kao mjesta za život i rad. Ovi atributi sve se više prepoznaju jednako važnima kao i uobičajeni relevantni ekonomski pokazatelji u određivanju urbanih privlačnosti i rasta.

Prema Costes i Humphreys (2008) sportski objekti važna su komponenta urbanog razvoja i izvori značajnog gospodarskog rasta u smislu otvaranja radnih mjesta i stvaranja prihoda u velikim svjetskim gradovima, odnosno metropolama. Prema podacima njihovih studija, gradovi vlasnicima franšiza za profesionalne sportove daju stotine milijuna dolara subvencija za izgradnju novih stadiona i arena te očekuju da ti objekti dugoročno generiraju ekonomsku korist koja značajno premašuje te subvencije. Međutim, neke druge ekonometrijske studije o određivanju dohotka radnika i zapošljavanja u velikim gradovima ne pronalaze dokaze o pozitivnim ekonomskim koristima povezanim s prošlom izgradnjom sportskih objekata, dok neke studije otkrivaju čak da profesionalni sportski objekti i timovi imaju neto negativan ekonomski učinak na dohodak i zapošljavanje. Siegfried i Zimbalist (2000) u svojim istraživanjima ističu da je efektivni korisni ekonomski vijek sportskog stadiona oko 30 godina.

Prema Scott (2004) u trećem su tisućljeću razni programi lokalnog gospodarskog razvoja najbolji načini poticanja urbanih aglomeracija kao i razvoja lokalnih urbanih turističkih i zabavnih sadržaja, a goruće je pitanje na koje načine mogu, ako uopće mogu, kreatori urbane i regionalne politike iskoristiti složene migracijske trendove u svrhu lokalnog gospodarskog razvoja.

Bianchini (1993) dokazuje pretpostavku da bi industrije kulturnih proizvoda trebale biti generator lokalnog razvoja te kao takve od velikog interesa kreatorima regionalnih i lokalnih politika. Pratt (1997) je pokazao da je u slučaju Velike Britanije još davne 1991. godine nešto manje od milijun radnika (4,5% ukupne radne snage) bilo zaposleno u onome što on naziva "kulturnim industrijama", a koje definira s četiri sektora: izvorna proizvodnja, infrastruktura, reprodukcija i razmjena.

Lokalna aglomeracija i globalizacija zapravo su vrlo komplementarni procesi pod određenim društvenim i ekonomskim okolnostima (Driver i Gillespie (1993), Storper (1997), Leyshon (2001), Fuchs (2002)), iako sve više prisutan pad transakcijskih troškova povezanih s globalizacijom dovodi do preseljenja nekih vrsta proizvodnje na alternativne lokacije.

2.1.1. Važnost velikih gradova za razvoj regije i države

Kolika je važnost velikih gradova za razvoj regije ili države, nakon Alonsa (1964), Millsa (1967) i Mutha (1969), pokazuje činjenica da su se mnogi autori bavili tom temom te posebno

unutar toga područja analizirali važnost lokacije grada unutar same regije ili države, ali također i važnost i utjecaj troškova prijevoza unutar grada i šireg gradskog područja, kao i cijena zemljišta i stambenih kvadrata u gradovima.

Utjecajem velikih gradova na gospodarski razvoj šireg područja bave se i Rosen (1979) i Roback (1982), dok od urbanih ekonomista treba izdvojiti Duranton i Puga (2013) koji su veliku pozornost posvetili ulozi gradskih politika u privlačenju ljudi u same gradove.

Fujita i Thisse (2002) bave se “temeljnim kompromisom“ urbane ekonomije koji se odnosi na urbanu aglomeracijsku ekonomiju koja se reflektira na povećavanje plaće i produktivnosti s veličinom grada, i neekonomičnost gužve s druge strane koja se odnosi na troškove putovanja na posao i stanovanja koji rastu s veličinom grada. Urbane aglomeracijske ekonomije ključne su za regionalni gospodarski razvoj i imaju fundamentalni utjecaj na obrasce lokacije poduzeća i radnika te je upravo to razlog brojne literature koja se bavi tim područjem.

Ekonomija urbane aglomeracije podrazumijeva da su poduzeća smještena u većim gradovima sposobna proizvesti više outputa s istim inputima pri čemu se veličina grada najviše promatra kroz gustoću zaposlenosti, a manje kroz ukupnu populaciju (Duranton, Puga, 2013). Isti autori bave se proučavanjem rasta gradova te utvrđuju da postoje dobri dokazi kako rast prosječnog obrazovanja stanovnika u gradovima ima uzročni učinak na kasniji rast broja stanovnika. Duranton i Puga (2013) analiziraju i dokazuju kako se trošak korištenja određenog proizvodnog procesa smanjuje što je veći broj gradskih tvrtki koje se bave istom ili sličnom vrstom procesa jer mogu dijeliti (među)dobavljače, dok, s druge strane, preseljenje proizvodnje u druge gradove u pravilu je vrlo skupo pa se poduzetnici teško odlučuju na taj korak koliko god urbana gužva ograničavala veličinu grada i posljedično tome odvijanje poslovnih procesa unutar gradskih gospodarskih subjekata. Kompromis između otvaranja radnih mjesta u gradovima i visine primanja prema urbanim troškovima života srž je sustava gradskih modela koji imaju značajan utjecaj na gospodarski razvoj svoje okoline (Henderson, 1974) te je široko prihvaćen kao ključno objašnjenje rasta stanovništva gradova.

S druge strane, postoje i alternativni pristupi koji naglašavaju važnost slučajnih šokova u urbanom rastu (Gabaix, 1999). Proučavanje urbanog rasta ujedno je i proučavanje procesa ekonomskog rasta iste regije ili zemlje jer objašnjenja rasta gradova mogu biti važne lekcije o tome kako i zašto ekonomije rastu. Neke teorije ekonomskog rasta naglašavaju važnost izravnih

interakcija, a takve interakcije često uključuju izravnu fizičku blizinu između poslovnih dionika koji se prirodno događaju i odvijaju upravo unutar gradova (Lucas, 1988). Međutim, kako primjećuju Carlino i Saiz (2008), cijene nekretnina također imaju značajan utjecaj na očekivanja o budućem rastu stanovništva. Kako se ljudi u velikom broju sele u gradove, potražnja za stambenim prostorom i zemljištem u urbanim područjima brzo raste. Nažalost, tržište rijetko pristupačno zadovoljava ovu potražnju jer loše osmišljeni zakoni o planiranju i građevinski standardi zajedno s nedostatnim javnim financiranjem za infrastrukturu znače da ponuda sporo reagira. Kao rezultat toga, cijena zemljišta i stanova raste izvan dosega siromašnih ljudi, a čak i u vrlo siromašnim zemljama kao što je Bangladeš cijene zemljišta u velikim gradovima mogu se usporediti s cijenama u industrijaliziranim zemljama (Spence, Annez Clarke, Buckley, 2009). Unatoč visokim i sve višim cijenama nekretnina u mnogim sredinama, po prvi puta u povijesti većina ljudi sada živi u gradovima. Dok su industrijalizirane zemlje već desetljećima pretežno urbane, trend prema sve urbanijem svijetu u 21. stoljeću prvenstveno je vođen urbanizacijom u zemljama s niskim i srednjim dohotkom, osobito u Africi i Aziji. Sve su ekonomski napredne nacije pretežno urbana društva koja su se brzo urbanizirala tijekom devetnaestog i dvadesetog stoljeća.

Istodobno, gradovi su pokretači društvenih, političkih i gospodarskih transformacija, čvorišta regionalnih i međunarodnih komunikacija i transporta, motori gospodarskog rasta, sjedišta političke moći i središnji kulturni prostori (Beall, Fox, 2009). Veliki urbani centri nude ekonomiju razmjera u isporuci javnih dobara i usluga te u većini zemalja zapravo nerazmjerno doprinose nacionalnom gospodarstvu. Gradovi su stoga sve važnija gospodarska i kulturna sila u svjetskim poslovima te, brzo rastući, često nadmašuju i same zemlje kojima pripadaju u gospodarskom opsegu i važnosti (Beall, Adam, 2017).

Dok povijest govori o važnosti gradova tijekom vremena, suvremene analize pokazuju koristi koje proizlaze iz velikog broja ljudi koji žive u neposrednoj blizini i relativnoj gustoći, u centrima koje karakterizira društvena raznolikost i u uvjetima dinamike društvene promjene koje prate urbani rast. Upravo ta koncentracija, odnosno skup ljudske aktivnosti, energije i domišljatosti oživljava prostor i daje mu izrazito urbani karakter. Gradovi su prostorni i organizacijski izraz društvenih odnosa u nekoj regiji ili zemlji, oni su kozmopolitski centri društvenog angažmana i kulturne razmjene. Međutim, kao rezultat brzog tempa urbanih promjena, posljednjih desetljeća vlasti u velikim gradovima sve su teže držale korak sa zahtjevima koji su im postavljeni, osobito u zemljama s niskim i srednjim dohotkom gdje su

lokalne, ali i nacionalne vlasti, zanemarile urbani kontekst u svojim prioritetima politike i planiranja (Beall, Adam, 2017).

Mnogi su veliki gradovi, nažalost, doživjeli smanjenu ili uzdrmanu sigurnost urbanog života potresenog terorističkim činovima pa stoga nije iznenađujuće da mnogi suvremeni autori sve više naglašavaju negativne aspekte gradskog života fokusirajući se na kriminal i nasilje, društvenu fragmentaciju i raspad te negativan učinak rastuće društvene isključenosti i diferencijacije. Veliki gradovi danas poduzimaju višestruke oblike gospodarskih promotivnih aktivnosti kao što su trgovački sajmovi, promicanje turizma, privlačenje talenata, razne sportske igre, kulturna ulaganja i događaji, razmjenu politika najbolje prakse, uključivanje u međunarodne mreže raznih vrsta, urbani dizajn i arhitektura te ulaganja u infrastrukturu. Medijski članci o gradu te web prisutnost i profili gradova također igraju sve veću ulogu. Važan je zaključak nedvojbeno da su promocija grada i diplomacija najučinkovitiji kada su u skladu sa stvarnim mogućnostima i potencijalima grada, a gradske su strategije najuspješnije kada daju prednost kvaliteti života kao mjerilu uspjeha i poboljšavaju tu kvalitetu života za sve svoje građane potičući prosperitet, otvorenost i jednak pristup blagodatima gradskog života (Beall, Adam, 2017).

Migracija sa sela u gradove može biti i nerijetko je izrazito brza za ljude koji već žive u gradovima, a koji se suočavaju s oštrijom konkurencijom za zajedničke, ograničene resurse. Ekonomski uspjeh gradova može rezultirati očiglednim razlikama u dohotku između njih i ruralnog zaleđa, istovremeno čineći novu ekonomsku elitu vidljivijom skupinama s niskim primanjima koja hrle u urbana područja. Ekonomije urbanih aglomeracija koje gradove čine produktivnijima obično uključuju prelijevanje. Pridošlice u gradove nameću troškove koje drugi moraju snositi i stvaraju dobrobiti koje drugi mogu iskoristiti (Spence, Annez Clarke, Buckley, 2009).

U ranim razvojnim počecima urbanizacije teoretičari su urbanizaciju shvaćali kao prirodnu posljedicu gospodarskog rasta neke regije ili zemlje te su se politički poticala ulaganja u urbanu infrastrukturu i industriju. Rad ekonomista Arthura Lewisa bio je osobito utjecajan u to vrijeme analizirajući razvojnu politiku i pružajući temelj za većinu kasnijih teorijskih radova razvojne urbane ekonomije (Lewis, 1954). Isti autor predlaže dvosektorski model ekonomskog razvoja u kojem se niskoproduktivni rad u tradicionalnom (ruralnom) poljoprivrednom sektoru prenosi u moderni (urbani) industrijski sektor postepeno kako gospodarstvo raste. Tadašnji teoretičari

i stručnjaci za regionalno planiranje smatrali su da se prostorne nejednakosti mogu ublažiti ciljanim intervencijama. Na primjer, sjevernoamerički planer John Friedmann (pionir na području regionalnog planiranja) osmislio je politike za poticanje rasta gradova srednje veličine u perifernim regijama i uspostavu urbanih “polova rasta“ (Friedmann, Alonso, 1975). Općenito se dugo vjerovalo da se urbana središta mogu koristiti za pokretanje regionalnog i nacionalnog razvoja u manje ekonomski naprednim nacijama te da će se vremenom gradovi i urbani sustavi prirodno razvijati na takav način da potaknu integraciju nacionalnih ekonomija.

Također, dugo se tvrdilo da mali i veliki gradovi u manje ekonomski naprednim zemljama nisu širili razvoj unutar regije ili države kojima pripadaju, već prema zapadnim gospodarstvima (Potter, 1992). U stvari, manja mjesta i gradovi su dugo bili čvorišta u međunarodnom sustavu gdje bi primarna dobra išla od proizvođača na selu preko tržnica gradova, regionalnih središta i nacionalnih prijestolnica do međunarodnih metropola, stvarajući obrazac ovisne urbanizacije (Beall, Fox, 2009).

Ekonomije rijetko rastu bez rasta svojih gradova. Ali urbanizacija ima svoju “mračnu stranu“. Prema istraživanju UN-a, većina kreatora nacionalnih i međunarodnih politika opire se urbanizaciji i htjeli bi ju zaustaviti ili usporiti, a nezadovoljstvo urbanizacijom objašnjavaju činjenicom kako brza urbanizacija dokazano donosi velike društvene i političke probleme kao što su prenapučenost, koncentrirano siromaštvo, kriminal, ulično nasilje i brže prenošenje bolesti. Stope rasta urbanog stanovništva dosegle su vrhunac od 3,7 % godišnje u razdoblju od 1950. godine do 1975. godine, a nakon toga su znatno usporile (National Research Council, 2003.). Unatoč tome, s obzirom na rastuću bazu ljudi koji žive u gradovima, godišnji prirast stanovništva u apsolutnim brojevima vrlo je velik i za mnoge alarmantan. Projekcije UN-a predviđaju da će urbano stanovništvo u zemljama u razvoju rasti za više od 65 milijuna ljudi godišnje između 2020. godine i 2040. godine.

Urbana gospodarstva imaju mnoge prednosti u odnosu na manje sredine te su veće i procesno složenije industrije tradicionalno uspostavljene u urbanim sredinama. Također, specijalizirane usluge poput računovodstva, poreznog savjetovanja i/ili upravljanja intelektualnim vlasništvom znatno je lakše dobiti u velikim gradovima. Specijalizacija među proizvođačima inputa također može omogućiti smanjenje troškova (Spence, Annez Clarke, Buckley, 2009). Osim tih prednosti, u gradovima su također u pravilu manji transakcijski troškovi, a velika gustoća

naseljenosti u gradovima omogućuje i radnicima s različitim vještinama i tvrtkama sa specifičnim potrebama da smanje troškove traženja.

Prema Acemoglu (1996) rad u gustom urbanom okruženju nudi veću učinkovitost kroz smanjene rizike fluktuirajućih zahtjeva za radnom snagom i proizvodima. Učinci urbanih aglomeracija utječu i na dijeljenje znanja jer okupljajući veliki broj ljudi gradovi olakšavaju vrste interakcija licem u lice koje su potrebne za stvaranje, širenje i akumulaciju znanja, posebno u industrijama koje doživljavaju brze tehnološke promjene. Ovaj aspekt ekonomije urbane aglomeracije dobio je zasad manje teorijske i empirijske pažnje u provedenim istraživanjima, ali će svakako biti jedan od značajnijih pokretača dinamičnog rasta u velikim gradovima zemalja u razvoju u budućnosti.

Razne studije pokušale su odrediti udaljenost do koje urbana aglomeracijska gospodarstva utječu na gospodarski razvoj lokalnih sredina u okruženju te dokazi ukazuju zapravo na brzo geografsko slabljenje lokalizacijskih utjecaja ekonomija velikih gradova, ovisno, dakako, o vrsti same industrije. Pri tome različita područja aglomeracijskih ekonomija, kao što su prelijevanje znanja i udruživanje tržišta rada, imaju i različite geografske opsege. Ovi rezultati istraživanja i učinci uske geografske aglomeracije pomažu objasniti zašto se gusta urbana područja pojavljuju i dalje rastu usprkos troškovima zagušenja i zašto postoji tolika prostorna koncentracija gospodarskih aktivnosti (Spence, Annez Clarke, Buckley, 2009).

Često se postavlja pitanje zašto bi veličina gradova neke zemlje uopće trebala utjecati na gospodarski rast i koliki taj utjecaj zapravo jest? Mnogi ekonomisti su se bavili odnosima između ekonomskog razvoja, produktivnosti, urbanizacije i gradova (Hoselitz, 1953, Lewis, 1954, Marshall, 1890).

Tijekom posljednja dva desetljeća smjerovi nove ekonomske geografije (NEG) i urbane ekonomije ispituju mehanizme koji upravljaju navedenim odnosima pri čemu je opći stav da su veličina grada i aglomeracija temeljni pokretači gospodarskog rasta kroz njihov utjecaj na produktivnost ljudi. Urbani ekonomisti usvajaju nešto drugačiju perspektivu od NEG literature. Umjesto da analiziraju utjecaj veličine grada ili aglomeracije na gospodarski rast na nacionalnoj razini, oni se bave utjecajem veličine grada na produktivnost gradskog radnika na razini grada. U tom okviru, mehanizmi koji određuju produktivnost ljudi slični su onima u NEG literaturi. Tako, primjerice, Durantoni i Puga (2004) opisuju odnose povezane s dijeljenjem lokalnih

infrastruktura, usklađivanjem dobavljača i tržišta te učenjem među radnicima kao mikro temeljima za ekonomije velikih gradova. Unatoč različitim pristupima i fokusima analiza, i literatura o NEG-u, i urbana ekonomija pridonijeli su stvaranju prevladavajućeg stajališta među mnogim kreatorima politika koje velike urbane ekonomske sredine dovode u vezu s povećanjem produktivnosti djelatnika i, posljedično, ubrzavanjem gospodarskog rasta. Posljednjih godina slične tvrdnje pokušavaju dokazati mnogi autori nizom empirijskih studija (Dijkstra, Garcilazo, McCann, 2013, Espon, 2012, McCann, Acs, 2011).

Nedavna empirijska istraživanja za europske zemlje, istraživanja OECD-a (2006) na primjer, daju potporu pozitivnom učinku veličine grada na prihod na razini grada, ali samo ako su neki od najvećih gradova isključeni iz uzorka. Shodno tome, pružanje odgovarajuće urbane infrastrukture sve se više smatra ključnim za produktivnost i daljnji rast velikih gradova (Frick, Sussane, Rodriguez-Pose, 2017). Castells Quintana (2017), na primjer, empirijski pokazuje da u zemljama u kojima urbana infrastruktura nije dovoljno razvijena ista može znatno smanjiti stope rasta. Glaeser (2014) i Ahrend i dr. (2014.) nadalje naglašavaju važnost institucionalnih kapaciteta, posebno u zemljama u razvoju, kako bi se smanjili negativni vanjski učinci koji nastaju brzim rastom gradova.

Kreatori politika i ekonomski teoretičari već dugo naglašavaju utjecaj urbanizacije i velikih gradova na ekonomsku učinkovitost i rast (Duranton, 2015, Glaeser i dr., 1992, Svjetska banka, 2009), kao i da se posebno veličina grada smatra važnim pokretačem gospodarskog razvoja te da veliki gradovi dovode do veće produktivnosti i gospodarskog rasta kroz stvaranje aglomeracijskih gospodarstava koja omogućuju produktivnije korištenje dostupnih resursa (Melo, Graham, Noland, 2009, Rosenthal, Strange, 2004).

Tijekom proteklih nekoliko desetljeća svijet se značajno promijenio i te su promjene pod veći nazivnik stavile vezu između velikih gradova i gospodarskog uspjeha. Zemlje s niskom razinom gospodarskog razvoja ubrzano su se urbanizirale i vrlo veliki gradovi više se ne nalaze pretežno u bogatim zemljama (Ujedinjeni narodi, 2014).

Nedavni empirijski dokazi sugeriraju da najveći gradovi u svijetu danas nisu nužno najproduktivniji, već su to aglomeracije srednje veličine (McCann, Acs, 2011). Uz iznimku Fricka i Rodríguez-Posea (2016), koji koriste prosječnu veličinu gradova neke zemlje kao varijablu objašnjenja utjecaja na gospodarski rast, većina ostalih istraživanja usredotočena su

na odnos između urbanizacije i rasta ili urbane koncentracije i rasta (Brülhart, Sbergami, 2009, Castells Quintana, 2017, Henderson, 2003). Pri tome, recimo, Rosenthal i Strange (2004) dokazuju da se produktivnost rada povećava za 3 do 8 % kroz udvostručenje veličine grada. Dakako, povećanje produktivnosti obično je veće u gradovima s visokotehnološkim sektorima i uslužnim djelatnostima (Graham, 2009, Henderson, 2010), iako i tu neki autori naglašavaju prisutnost važnih regionalnih razlika (Melo, Graham, Noland, 2009).

Ovo gledište potvrđuje Duranton (2015) koji dokazuje da je povećanje produktivnosti čak i veće u gradovima zemalja u razvoju nego u gradovima koji se nalaze u zemljama s visokim dohotkom (npr. povećanje produktivnosti u Kini između 10% i 12% kao rezultat udvostručenja veličine grada).

Prema Watson (2009) upravo je 20. stoljeće u cjelini bilo vrijeme velike urbane transformacije koja se podudara s globalnim restrukturiranjem gospodarstava i društava kada je i ostvaren poseban utjecaj na urbani rast i promjene.

Marcuse (2006) tvrdi da je svaki veliki urbani centar u svijetu na neki način pod utjecajem procesa globalizacije, ali te sile nisu dominantan odlučujući čimbenik koji oblikuje sve gradove i objašnjava sve nove obrasce urbanog razvoja te da globalizacija ne utječe na sve dijelove bilo kojeg grada jednako. Umjesto toga, na prirodu gradova i mjesta utječe kombinacija širih globalnih, nacionalnih i regionalnih procesa, koji su na vrlo specifičan način u interakciji s lokalnom urbanom poviješću i politikom. Međutim, u većini dijelova svijeta, bilo iz ideoloških razloga ili zbog nedostatka kapaciteta, vlade su učinile malo da bi ublažile učinke globalizacije na njihova gospodarstva i gradove.

Devas (2001) primjećuje da niti jedan od gradova u njegovoj velikoj studiji nije imao jasnu politiku kako smanjiti siromaštvo stanovnika. Stoga su nositelji političkih odluka u velikim gradovima suočeni s urbanim uvjetima koji se brzo mijenjaju, a čiji su izvori daleko izvan njihove kontrole. Ovdje su važna dva aspekta promjene: brzi urbani rast i urbana društveno-prostorna promjena. No, dok su ova dva područja promjena u većoj ili manjoj mjeri utjecala na većinu velikih urbanih mjesta, priroda tih utjecaja bila je vrlo raznolika. U vezi s brzim urbanim rastom, izvješće UN-a iz 2003. godine i Svjetski urbani forum iz 2006. godine odigrali su važnu ulogu u privlačenju pozornosti na ono što se naziva globalnom demografskom urbanom tranzicijom. Dok je u razdoblju od 1950. do 1975. godine rast stanovništva više ili manje

ravnomjerno podijeljen između urbanih i ruralnih područja svijeta, u razdoblju od tada ravnoteža se dramatično preokrenula u korist urbanog rasta. Godine 2008., prvi put u povijesti, više od polovice svjetskog stanovništva živjelo je u gradovima, a do 2050. u gradovima će biti oko 70% stanovnika. Urbani će rasti brže, manje u Latinskoj Americi, koja je već visoko urbanizirana, ali itekako u Africi i Aziji, koje su trenutno manje urbanizirane.

Nadalje, određeni će gradovi doseći veličine koje dosad nisu bile ostvarene, Watson (2009) predviđa nove megagradeve od preko osam milijuna i hiper gradeve od preko 20 milijuna stanovnika, a najveći dio novog urbanog rasta prema Davis (2004) dogodit će se u manjim naseljima od 100 000 do 250 000 stanovnika koja će apsorbirati veliki dio ruralne radne snage koja je postala suvišna reformama tržišta rada i stalnim nepovoljnim uvjetima svjetske trgovine u poljoprivrednom sektoru. Brzi urbani rast odvijat će se prije u onim dijelovima svijeta gdje će vlade i lokalne vlasti biti spremnije osigurati urbanu infrastrukturu, u dijelovima svijeta gdje se nalaze najviše razine siromaštva i nezaposlenosti što će, povijest je pokazala, moguće dovesti do brzog rasta urbanih neformalnih naselja i pogoršanih uvjeta smještaja.

Simone (2000) smatra da odnos između države i velikih gradova središta regija u pravilu nije dovoljno reguliran te posebno nije dovoljno otporan na rekonfiguraciju putem političkih instrumenata i državnih intervencija što dovodi do toga da brzi urbani rast i ekonomske promjene dovode do društveno – prostorne fragmentacije, globalnog pozicioniranja gradova i nerješavanja problema društveno – prostorne isključenosti.

Gilbert i Richardson (1976) posebno se bave planiranjem brzog urbanog rasta i u tome kontekstu pitanjem okoliša koji razmatraju u užem i instrumentalnom smislu kroz nužnost stvaranja otvorenih zelenih površina (parkova) za ljudsku rekreaciju, estetski užitak i zdravlje.

Smolka i Amborski (2018) problem vide u rastućim vrijednostima gradskih zemljišta i cijena nekretnina te se bave pitanjima lokalnih poreza na imovinu, ali također i kontrolom korištenja gradskih zemljišta, financiranjem urbane infrastrukture i stvaranjem dodatnih prihoda na lokalnoj razini. Većina brzog urbanog rasta odvija se u područjima uz velike gradeve, odnosno u njihovim predgrađima, gdje je zemljište lakše dostupno, manji su troškovi života te postoji mogućnost kombiniranja gradskog i ruralnog načina života. Allen (2003) tvrdi da upravo predgrađa velikih urbanih sredina predstavljaju veliki problem za urbano planiranje te sugerira različite pristupe planiranju ovisno o specifičnostima uvjeta u jednom ili drugom području.

Trenutna priroda i opseg urbanizacije i rasta gradova uzrokuju također veliki negativan utjecaj na okoliš. Prema Pellingu (2005) veliki su gradovi sve više izloženi riziku zbog sve veće gustoće naseljenosti i nedovoljno razvijenih infrastrukturnih sustava. Veliki gradovi uzrokuju negativne utjecaje na okoliš potrošnjom prirodnih dobara (drveće, podzemne vode, pijesak i šljunak) i pretjeranim iskorištavanjem prirodnih resursa te stvaraju nove opasnosti uključujući krčenje šuma i nestabilnost padina potičući klizišta i iznenadne poplave i sl. S druge strane, Duranton, Puga i Brueckner (2011) predlažu velikim gradovima da omoguće tvrtkama da posluju u većoj mjeri i iskoriste prednosti produktivnosti koje proizlaze iz povećane podjele rada, odnosno, drugim riječima, da urbanizacija potakne ekonomiju razmjera.

Nedavna istraživanja otkrivaju da urbani radnici koji žive u većim gradovima više uče na poslu nego urbani radnici koji žive u manjim gradovima ili mjestima (De la Roca i Puga, 2017). Također, istraživanja pokazuju i povezanost tvrtki, potrošača i radnika u gradu i njezinu ulogu u podizanju urbane produktivnosti, budući da bolje povezani gradovi povećavaju prostor za gospodarske i društvene interakcije koje onda imaju potencijal za povećanje urbane produktivnosti kroz različite kanale, uključujući i veće prelijevanje znanja. Prema Duranton (2008, 2015) važne su dvije široke mjere povezanosti: prosječna gustoća cesta unutar grada i tržišni potencijal.

De la Roca i Puga (2017) sugeriraju da povezaniji gradovi, u smislu bolje prometne mreže i ravnomjernije raspoređene gustoće naseljenosti, imaju u pravilu i veću produktivnost. Pozitivna korelacija između stope urbanizacije zemlje i dohotka po stanovniku utvrđena je s više provedenih studija (Svjetska banka, 2009, Henderson, 2010), iako je velik dio učinaka urbanizacije na povećanje rasta povezan zapravo sa strukturnim promjenama (na primjer, poljoprivredni radnici koji se sele u urbana područja kako bi radili na poslovima veće produktivnosti u proizvodnji i uslugama). Ipak, postoji sve više dokaza (Spijkerman, Jones i Collier, 2018) da gradovi kroz povećanu ekonomsku gustoću mogu potaknuti i ekonomiju razmjera i ekonomiju aglomeracije.

2.1.2. Modeli upravljanja gradovima

Prema Cohen (2017) ideja o zatvorenim sustavima proizvodnje i potrošnje unutar gradova središnje su za koncept razvoja održivog grada. Kako mehanizacija poljoprivrede smanjuje zaposlenost u ruralnim područjima te kako internet prenosi privlačnost i prednosti urbanog načina života, tako sve više i više svjetske populacije seli u gradove.

Ljudi se sele u gradove iz niza razloga, od povoljnih uvjeta na tržištu rada, preko atraktivne javne infrastrukture, do prednosti blizine financijskih središta, sjedišta poduzeća, informacija i tehnologija (Buch i dr., 2013, Champion, 2001, Dittrich-Wesbuer, Föbker i Osterhage, 2008). Veliki gradovi su u pravilu konkurentni, privlače nove i rastuće aktivnosti te su stoga zanimljivija mjesta za život jer razvijaju izrazitu i komparativnu prednost (Cheshire, 2006, Storper i Manville, 2006). U gradovima su također prisutni različiti sadržaji, kulturne ustanove, obrazovne ustanove kao i diferencirane četvrti. Susjedstvo koje privlači obitelji može se razlikovati od onog koje je privlačno samcima, mladim parovima i studentima. Gospodarska i društvena privlačnost gradova zajedno s raznolikim karakterom četvrti pomaže objasniti sve veću važnost velikih urbanih područja. Model održivog grada mora biti izgrađen na temeljima skupa održivih urbanih sustava. To su procesi proizvodnje i potrošnje zajedno s infrastrukturom koji velikim urbanim naseljima omogućuju preživljavanje i napredovanje uz najmanji mogući utjecaj na prirodne sustave. Rad urbanih sustava zahtijeva tehnologiju, novac, organizacijske kapacitete i političku potporu za razvoj i održavanje. Energetska učinkovitost igra ključnu ulogu u postizanju modela održivog urbanog gospodarstva budući da gotovo svi aspekti modernog urbanog života zahtijevaju energiju. Naime, urbani stilovi života zahtijevaju mobilnost, kontrolu klime, preradu hrane i otpada, transport te informacije i komunikacije 24 sata dnevno. Gospodarenje otpadom povezano je s kulturom i vrijednostima urbane zajednice, ali je svakako jedan od glavnih ciljeva modela održivog grada budući da predstavlja najteži izazov urbanoj održivosti.

Istraživanja Dimitri, Effland i Conklin (2005) pokazuju da bez industrijske proizvodnje i distribucije hrane modeli današnjih velikih gradova ne bi mogli opstati te da je masovna urbanizacija izgrađena dobrim dijelom na industrijskoj poljoprivredi. Budući da je većina urbanih stanovnika ipak daleko od procesa proizvodnje hrane, regulacija opskrbe velikih gradova nužni je preduvjet razvoja velikih urbanih cjelina (Siegel i dr., 2016). Budući da u gustim urbanim područjima mnogi ljudi nemaju pristup privatnom otvorenom prostoru,

zajednički otvoreni prostori i parkovi postaju važni dijelovi infrastrukture i modela upravljanja velikim gradovima. Funkcionalni model grada (Capek, 2010) sadrži mnogo različitih vrsta i namjena parkova od rekreacije do doživljaja prirode i smanjenja stresa. U mnogim su gradovima kuće s pogledom na park više cijenjene od identičnih domova bez pogleda na park (Tajima, 2003). "Urbana priroda ispunjava mnoge društvene funkcije i psihološke potrebe građana, što urbanu prirodu čini vrijednim gradskim resursom i ključnim sastojkom za održivost grada" (Chiesura, 2003:136). Temeljna potreba modela održivog grada je gustoća naseljenosti i poduzeća, a ključni element potreban za olakšavanje ljudske interakcije je prijevoz budući da ljudi moraju moći putovati s jednog mjesta na drugo kako bi obavljali poslove koji zahtijevaju određeno geografsko okruženje. Cilj modela održivog grada je iskoristiti koncentraciju ljudi i resursa za stvaranje kapitala i financijskih resursa potrebnih za izgradnju i održavanje novih elemenata urbanog sustava koji minimaliziraju štetu okolišu (Cohen, 2017).

Odlazak u gradove najviše potiču mladi ljudi, a kretanje mladih obrazovanih odraslih osoba u gradska središta daje važan poticaj urbanom gospodarskom razvoju (Cortright, 2014). Rastući aspekt modela održivog urbanog života je "ekonomija dijeljenja" kao dio urbanog života (npr. javne knjižnice i prostori zajednice), ali u posljednjih nekoliko godina gradovi su doživjeli značajno ubrzanje aktivnosti dijeljenja i inovacija od primanja goste u slobodne sobe, dijeljenja alata i opreme ili dijeljenja plaćanja vožnje automobilima s ljudima koje ne poznaju. Zadaća upravljanja gradom je, u moderno doba, uglavnom odgovornost općinske vlade, obično sastavljene od izabranog ili imenovanog čelnika ili čelnika i profesionalne birokracije. Sve više, a posebno od 1980-ih, upravljanje gradovima postupno je evoluiralo u složeniji model urbanog upravljanja (Rapoport, Acuto, Grcheva, 2019). Danas su gradonačelnici i koalicije lokalnih vlasti izuzetno važni politički igrači u raspravama o temama koje se kreću od globalne održivosti, otpornosti na katastrofe, klimatskih mjera i nejednakosti, a sve veća uloga urbanih aktera u suočavanju s globalnim izazovima privukla je zanimanje medija, poslovnih i akademskih krugova te često zaokuplja maštu javnosti. Ipak, dok se čini da je sada, više nego ikad, vrijeme gradskog vodstva, također imamo vrlo malo sustavnih informacija o tome tko vodi gradove diljem svijeta i kako ih vodi. Tako su veliki gradovi danas pokretači nacionalnih i globalnih gospodarskih aktivnosti, središta kulture i inovacija te su mjesta na kojima se odvijaju mnogi od najvećih izazova društva, od klimatskih promjena do društvenih nemira.

Fokus na gradove i urbana pitanja sada je uobičajena značajka u poslovanju, politici i kulturi. Kako su gradovi postajali vidljiviji, tako se mijenjala i uloga gradskog vodstva, od poziva gradonačelnicima da “vladaju svijetom“ do znatnih filantropskih ulaganja izravno u potporu velikim gradovima kako bi poboljšali svoju infrastrukturu. Stoga vodstva u velikim gradovima moraju uzeti u obzir složen i raznolik niz ekonomskih, društvenih i kulturnih praksi koje koegzistiraju u gusto naseljenim prostorima (Borraz i John, 2004). Nadalje, to također treba uzeti u obzir i uvijek imati na umu, dok je neki veliki grad definirana lokacija u prostoru, na njega utječu ne samo sile unutar vlastitih granica, već i regionalna, nacionalna i međunarodna pitanja i događaji.

Koliko su veliki gradovi i velik razvojni potencijal te zahtijevaju adekvatne modele upravljanja najbolje svjedoče podaci kako se globalno tri milijuna ljudi svakog tjedna preseli u urbana područja, 54 % svjetskog stanovništva živi u urbanim područjima, gradovi čine 85 % globalnog BDP-a, a sa samo 1 % ukupne svjetske kopnene mase, u njima živi više od 50 % ljudske populacije (Wang, Lee, Zhang, Chen i Li, 2018).

Gradovi su također agregatori materijala i hranjivih tvari na koje otpada 75 % potrošnje prirodnih resursa, 50 % globalne proizvodnje otpada i oko 70 % emisija stakleničkih plinova (Zaklada Ellen Macarthur, 2017). S druge strane, adekvatni modeli upravljanja nužni su i zbog toga što se veliki gradovi suočavaju s brojnim ogromnim izazovima, uključujući brzi porast stanovništva s ograničenim pristupom socijalnim uslugama, sve većom proizvodnjom komunalnog otpada, neučinkovitom infrastrukturom i onečišćenjem zraka. Ljudi danas općenito teže višem stupnju blagostanja, a što je jedan od glavnih motiva preseljenja u gradove, no čini se da urbana potrošnja i suvremeni stil života samo djelomično ispunjavaju tu želju.

Veliki gradovi suočavaju se s ogromnim izazovima koji se odnose na smanjenje potreba za resursima, energijom i klimatskim promjenama, kao i s društvenim izazovima koji se odnose na smanjenje stanovništva, sve lošije uvjete rada i slabljenje socijalne skrbi (Future Earth KAN SSCP Working Group, 2018). Prema Dhawan i Beckemann (2019), samo troškovi prikupljanja i gospodarenja otpadom mogu u nekim gradovima doseći polovinu godišnjih proračuna. Prema spomenutim autorima, budućnost velikih gradova je kružna ekonomija vođena digitalnom tehnologijom, visokokvalitetnim životnim prostorom, mobilnosti i zdravijim urbanim okolišem. Veliki gradovi su danas pokretači rasta kojima je potreban adekvatan model upravljanja i privlačenja investicija. U procesu poticanja gospodarstva gradovi su magneti za

kreativni potencijal i stoga olakšavaju društvenu transformaciju prema većoj održivosti u javnom i privatnom sektoru.

Adekvatan model upravljanja velikim gradovima nužno mora obuhvatiti i uspostaviti kružni grad s načelima kružnog gospodarstva u svim svojim funkcijama, uspostavljajući pri tome urbani sustav koji ima za cilj upravljati otpadom, zadržati imovinu na najvišoj vrijednosti, u potpunosti uvesti primjenu digitalne tehnologije, povećati pogodnosti za život istovremeno nastojeći razdvojiti stvaranje dodane vrijednosti od potrošnje ograničenih resursa (Zaklada Ellen Macarthur, 2017). Takvo urbano upravljanje može izvući korist iz koordinacije troškova i ljudskih aktivnosti, usredotočiti resurse na ciljeve visokog prioriteta te organizirati i pokrenuti bitne zadatke koje inertnost ili zanemarivanje od strane politika ostavljaju neobavljenima. Urbano upravljanje svakako može kombinirati i učinkovito koristiti oskudne resurse uvelike proširujući fond resursa dostupnih za potrebe urbanog života. Prema Mattingly (1995) model upravljanja gradovima ima više područja upravljanja ovisno o urbanim područjima. Prvi se odnosi na upravljanje aktivnostima unutar pojedinog grada i može se nazvati organizacijski menadžment. Njegovi su objekti organizacije koje su aktivno uključene u vođenje grada ili mjesta. Njegova je svrha postići kvalitetu u radu organizacija. Drugi od njih bavi se upravljanjem složenim skupom aktivnosti koje se odvijaju u gradskim naseljima, slijedi ciljeve u smislu rezultata tih aktivnosti, a obično su to rezultati koji utječu na kvalitetu života u gradu kao i na proizvodnju. Uključuje upravljanje odnosima različitih ključnih aktera gledajući ih kao resurse koje treba rasporediti na najbolji mogući način za najbolje rezultate te se može nazvati urbanim menadžmentom. Prema istom autoru, urbana su područja izrazito važna za nacionalni ekonomski razvoj. Velika većina proizvodnih i uslužnih djelatnosti smještena je u urbanim područjima osiguravajući tako brojna radna mjesta, velike prihode i nacionalni proizvod na kojem se temelji gospodarski i društveni razvoj zemlje. Prijevoz, opskrba vodom, zbrinjavanje krutog i sanitarnog otpada, mreža električne energije i telekomunikacijske usluge koje pružaju urbana područja bitne su za rad nacionalnih gospodarskih i društvenih sustava. Brojne su tvornice, uredi, trgovine, institucionalni objekti i druge zgrade u velikim gradovima, a urbane aktivnosti koje one omogućuju često su odlučujuće za nacionalni rast u proizvodnji, financijskim i poslovnim uslugama, obrazovanju i dr. Urbano siromaštvo vjerojatno će se pogoršati kako se urbanizacija bude povećavala i nastavilo se grupiranje siromašnih građana u pojedinim dijelovima urbanih područja, posebice predgrađima. Procjenjuje se da će dodatno opteretiti postojeće pružanje usluga i učiniti vrlo skupim proširenje postojećih usluga i objekata na te dodatne urbane stanovnike.

Lee i Anas (1989) postavljaju pitanje kako uskladiti urbani gospodarski rast s neprihvatljivim životnim uvjetima jednog dijela urbanih stanovnika. Model upravljanja gradovima u svojoj početnoj, najosnovnijoj razini podrazumijeva osiguranje vode, odvodnje, sanitarnih čvorova, prijevoza, zdravstvenih i sigurnosnih usluga, stvaranje uvjeta za zapošljavanje i zaštitu urbanog okoliša. Viša razina obuhvaća pružanje usluga opskrbe energijom, obrazovnih usluga, telekomunikacija, hrane i stanovanja, ali su jednim dijelom izvan djelokruga lokalnih institucija.

Ravnoteža odgovornosti za upravljanje urbanim naseljima i potrebama građana mijenja se između javnog i privatnog sektora. Razmatra se ili se već događa povećanje uloge privatnog sektora u pružanju usluga građanima velikih gradova te postaje prihvaćeno da javni sektor sam ne može zadovoljiti potrebe i težnje cjelokupne populacije na koju se odnosi upravljanje urbanim aktivnostima. Upravljanje urbanim područjima može se definirati kao postizanje održivih poboljšanja životnih uvjeta i produktivnosti u urbanim naseljima. Aktivnosti najvišeg prioriteta koje se sastoje od urbanog upravljanja razlikovat će se s vremena na vrijeme i od mjesta do mjesta jer će ih određivati posebni uvjeti i konteksti, a odnose se na dobra i usluge koje određena urbana područja proizvode (kao što je opskrba vodom ili obrazovanje) i procese upravljanja koji se provode u velikim gradovima.

Stvaranje radnih mjesta prema Mattingly (1995) obično se ne smatra značajno ovisnim o odlukama urbanog upravljanja jer su izravna ulaganja privatnog sektora te su pod većim utjecajem nacionalne politike nego lokalne, ali i jer se te odluke često donose u uredima poduzeća izvan državnih granica kao posljedica globalne prirode gospodarske aktivnosti. Unatoč tome, odluke o urbanom upravljanju mogu biti učinkovite u lociranju novih ulaganja izazvanih širenjem nacionalnog ili regionalnog gospodarstva. Politike, poput decentralizacije industrijskih ulaganja ili eksploatacije određenih minerala ili poljoprivrednog potencijala, mogu proizvesti projekte industrijskog razvoja kojima upravljaju središnja ili regionalna državna tijela ili državna poduzeća koji se financiraju iz općih javnih prihoda i povremeno uključuju veliko vanjsko zaduživanje. Odgovor urbanih menadžera lokalne uprave obično je prilagođavanje novom razvoju usluga i zemljišta.

2.1.3. Lokalne politike poticanja gospodarstva u velikim gradovima

Lokalne politike poticanja gospodarstva u velikim gradovima sve više pokreću potrebu za boljim informacijama, uključujući planiranje, upravljanje, praćenje projekata i njihova evaluacija. Prema Roberts i Brian (2015), da bi urbana tržišta funkcionirala učinkovito i djelotvorno, postoji sve veća potreba da se socioekonomske informacije te informacije o proizvodnji i potrošnji učine javno dostupnima kako bi javni i privatni sektor mogli donositi informirane odluke o ulaganjima, razvoju i intervencijama.

Alat za brzu procjenu utjecaja na okoliš u urbanim sredinama (Leitmann, 1994) bio je prvi sveobuhvatni vodič korišten za procjenu pitanja okoliša u gradovima i regijama u razvoju. Svjetska banka naširoko je koristila ovu tehniku u pripremi strategija upravljanja okolišem za gradove (Bartone et al., 1994). Danas je dostupan širok raspon novih alata za brzu procjenu i modeliranje utjecaja katastrofa, bioraznolikosti i klimatskih promjena u gradovima u razvoju (Kelly, 2005, Jones, 2001, Ramsarska konvencija, 2005). Gradske će uprave velikih urbanih sredina morati početi razmišljati o tome kako se reinženjirati s novim tehnologijama i s novim trendovima koji se odnose na buduće potrebe građana i organizacija, a to su: starenje stanovništva, stanovništvo koje živi dulje, skraćeni životni vijek poduzeća, sve veća potražnja za fleksibilnim radom, financijsko zdravlje nadolazećih generacija, potreba za interakcijom ljudi u pristupačnom, zelenom i javnom prostoru, potreba za smanjenjem zagađenja, promjenjiva i negativna demografija u gradovima, buduća potreba za hranom i energijom, borba protiv usamljenosti, pristupačno i dobro stanovanje te planiranje promjenjive prirode urbanih gospodarstava (Albert, 2019). Gradski će “oci” morati preispitati način na koji se planiraju gradovi, način na koji se u njima živi, obrazuje i kako se osigurava pristupačno stanovanje.

Pružanje boljih oblika upravljanja gradovima mogli bi donekle pomoći u prevladavanju gradskih problema (Jenks, 2000). Tako, primjerice, najbrže rastući gradovi u zemljama u razvoju imaju pozitivne koristi za one koji tamo žive jer oni mogu pružiti “povećane prilike za milijune ljudi” i “utočišta od zagušljivog, restriktivnog ruralnog života” koji možda više nije ekonomski održiv (Seabrook, 1996). Također postoji opasnost od pretpostavke da općeprihvaćena načela urbanog planiranja, znakovi i simboli globalizacije ili slike modernizma znače da se razlika između regija i kultura smanjuje na beznačajnost (Gilbert i Gugler, 1992).

Poticanje razvoja pokazalo se mogućim tamo gdje postoji stabilna lokalna vlast i konkretne politike za urbanizaciju, a eksplozivan rast urbanih perifernih područja karakterizira za siromašne lokalnu obespravljenost, smanjenu kvalitetu života i zagađenje okoliša, a za bogate visoku kvalitetu života u zatvorenim zajednicama (Jenks, Burgess, 2000). Prema Venables (2015), urbani rast događa se zbog ekonomske prednosti gradova koja proizlazi iz ekonomskih i društvenih prednosti boravka u velikim središtima aktivnosti gdje postoji mnogo interakcija. Međutim, ostvarivanje ovih koristi zahtijeva velika javna i privatna ulaganja i visoku razinu političkog angažmana. Potrebna su javna ulaganja u izgradnju infrastrukture (transporta, vode, kanalizacije, električne energije) te javnih usluga koje podržavaju urbani život. Stambena ulaganja potrebna su kako bi se ponudili stanovi koji su dovoljno kvalitetni, a koji svojim stanovnicima omogućavaju pristup centrima za zapošljavanje. Ulaganje u komercijalnu i industrijsku djelatnost potrebno je za otvaranje radnih mjesta za radnu snagu koja se brzo širi. Mnogi gradovi u tome ne uspijevaju, a posljedice su očite: loši životni uvjeti za mnoge stanovnike i visoka razina neformalnosti u stanovanju i zapošljavanju.

Loša infrastruktura i loše stanovanje čine grad manje privlačnim mjestom za ulaganje poduzeća, usporavajući otvaranje hitno potrebnih radnih mjesta. Postoji mnogo dokaza da veliki gradovi imaju veću produktivnost od drugih područja. Studije razvijenih gospodarstava pokazuju da je udvostručenje veličine grada povezano s većom produktivnošću za oko 5 do 7 %, što nije malo te sugerira da grad od 5 milijuna stanovnika ima produktivnost oko 30 % veću od grada od 300 000 stanovnika. Gradovi su također središta inovacija i poduzetništva u kojima se razvijaju nove tvrtke i rastu novi sektori. Slični su učinci pronađeni u zemljama u razvoju, iako je provedeno manje istraživanja i rezultati su mješoviti. Važno je napomenuti da potencijal gradova nije samo povećati produktivnost u postojećim aktivnostima, već i osigurati okruženje u kojem nove aktivnosti mogu pustiti korijenje. Da bi bile uspješne, nove aktivnosti moraju se oslanjati na kvalificirane radnike i dobavljače koji se mogu pronaći najlakše u velikim gradovima.

Zašto veliki gradovi imaju veliku ekonomsku prednost? Prema Venables (2015) gradovi nude velika tržišta koja olakšavaju osnivanje novih tvrtki i njihov rast do razmjera u kojem su učinkovite. To stvara veću konkurenciju, razbija monopolnu moć jer se više tvrtki natječe za kupce. Osim što nude veća tržišta, veliki gradovi također nude više mogućih dobavljača inputa koja poduzeća koriste, a prisutnost lokalnih dobavljača znači da se inputi mogu prilagoditi potrebama poduzeća te isporučiti brzo i fleksibilno. Prednosti urbanog razvoja također se

pojavljaju u drugim aktivnostima kao što su zdravstvo i obrazovanje te aspekti pružanja potrebne infrastrukture kao što su kanalizacija i električna energija koji se mogu isporučiti troškovno učinkovitije prostorno koncentriranom nego raspršenom stanovništvu. Društvene mreže mogu biti šire i raznolikije u urbanim sredinama nego u malim gradovima ili selima. Ključna točka gospodarskog potencijala velikih gradova je da osiguravaju blizinu i gustoću ekonomske aktivnosti pri čemu se ne radi samo o ukupnom stanovništvu regije, već o koncentraciji stanovništva na dovoljno malom području da čini integrirano tržište rada i da omogući bliske poslovne veze.

Poduzetništvo se općenito smatra važnim pokretačem gospodarskog razvoja, zapošljavanja i inovacija u velikim gradovima (Chinitz, 1961; Saxenian, 1994; Rodriguez-Pose i Crescenzi, 2008; Andersson i Koster, 2011). Pokazalo se da veze između poduzetništva i radnih mjesta, prihoda, zapošljavanja i stanovništva igraju glavnu ulogu u oblikovanju ekonomskih politika koje utječu i na urbana i na ruralna područja. Ove veze utemeljene su na velikoj regionalnoj ekonomskoj literaturi koja se bavi i determinantama i ishodima poduzetništva na različitim razinama analize (Audretsch, 2003; De Groot et al., 2009; Acs et al., 2009; Glaeser et al., 2010, 2014; Andersson et al., 2011; Stam, 2014). Uz poduzetničku aktivnost koja predstavlja akcije pojedinaca, lokalni urbani kontekst (Acs et al., 2014; Stam, 2014) koji djeluje uglavnom unutar određene industrije i geografskog područja (Marshall, 1890; Jacobs, 1969) utječe na kvalitetu ekonomskog razvoja i stvaranje vrijednosti. Lokalni urbani kontekst uključuje formalne institucije, kulturu poduzetništva, infrastrukturu, potražnju, ali i ljudski kapital, mreže, talent, novo znanje (Szerb et al. 2013).

Veliki gradovi kao široko integrirane gospodarske jedinice imaju veliku ulogu u regionalnim i nacionalnim ekonomijama (Glaeser et al., 1995; Acs i Armington, 2004; Glaeser i Kerr, 2009; Stam, 2014) i regijama (Bosma i Sternberg, 2014; Fritsch i Storey, 2014). Također je postala uobičajena praksa analizirati učinke osnivanja novih poduzeća na gospodarski učinak na gradskoj razini jer analiza tih učinaka na razini industrije uzrokuje ozbiljne poteškoće u tumačenju (Klepper, 1997; Fritsch i Noseleit, 2013). Bosma i Sternberg (2014.) dokazuju povezanost između poduzetništva i urbanog razvoja, dok Lucasova (1988) studija dokazuje veće uloge gradova kao klastera ljudskog kapitala i kvalificiranih radnika.

Studija (Audretsch, 2007; Cheshire i Magrini, 2009; Glaeser i sur., 2010) bilježi stvarne promjene u ekonomskoj vrijednosti osnivanja novih tvrtki u europskim gradovima u razdoblju

od 1994. do 2009. godine. Literatura o regionalnoj ekonomiji i poduzetništvu u velikim gradovima usredotočuje se na dinamiku poduzetništva (Glaeser et al., 2014; Fritsch i Wyrwich, 2014) s vremenom kao važnom dimenzijom rasta (Audretsch i Fritsch, 2002).

Prethodna istraživanja iz tradicije ekonomije rasta (Barro, Sala, Martin, 1991) i regionalne ekonomije (Glaeser, Kallal, Scheinkman i Shleifer, 1992, 1995; Florida, 2002; Florida i dr., 2008; Acs i dr. 2009.) pokazuju snažnu ulogu poduzetnika kao izvora gospodarskog razvoja. Na poduzetništvo se unutar gradova često gleda kao na kanal za kreativnost i tehnologiju (Florida et al., 2008; Audretsch i Belitski, 2013), ljudski kapital i prelijevanje znanja (Crescenzi et al., 2007; Faggian i McCann, 2009). Uz ljudski kapital, vještine, tehnologiju i kreativnost, utvrđeno je da je poduzetništvo pozitivno povezano s urbanom produktivnošću (Marshall, 1890; Chinitz, 1961; Saxenian, 1994).

Mnogi znanstvenici urbane ekonomije koriste promjenu stanovništva, rast zaposlenosti, rast stanovništva i prihod (Fritsch i Mueller, 2004, 2008; Mueller et al., 2008; Glaeser et al. 2010) kao mjeru ekonomskog razvoja (Audretsch, D. B., Belitski, M., 2015). Postojeća teorijska i empirijska literatura stoga ukazuje na potrebu da se posebno usredotočimo na mjerenje promjena u gospodarskom razvoju u gradovima.

Nakon znanstvenika ekonomske geografije (Porter 1990; Glaeser et al., 2014; Fritsch i Storey, 2014; Camagni et al. 2015) ranih 1990-ih i 2000-ih godina svjedočimo ponovnom oživljavanju interesa za ulogu koju gradovi imaju u regionalnoj i nacionalnoj ekonomiji za što postoje najmanje tri razloga (Dijkstra, Garcilazo i McCann, 2013; Bosma i Sternberg, 2014). Prvo, u Europi je raznolikost lokalnog konteksta (Szerb et al., 2013) osnažena ujedinjenjem i integracijom institucija, poduzetničkih kultura i visoke stope urbanizacije. Drugo, poduzetništvo nije ograničeno samo na lokalne interakcije (Stam, 2014). Treće, Eurostat prikuplja usklađene i sinkronizirane podatke diljem regionalnih i urbanih gospodarstava EU-a što omogućava sigurne podatke, pouzdane usporedbe i kontrast između velikih gradova s različitim lokalnim kontekstom unutar Europske unije. Ulazak na tržište i veličina tržišta značajni su čimbenici koji oblikuju gospodarski razvoj grada (Andersson i Koster, 2011). Isti autori tvrde da svaki veliki grad nužno mora imati plan gospodarskog razvoja koji će se temeljiti na osnivanju novih poduzeća i na formiranju grada “temeljenog na znanju”.

Opsežna literatura o urbanoj ekonomiji i poduzetništvu bavi se ekonomskim razvojem kao odrednicom stanja poduzetništva na različitim razinama (Szerb et al., 2013; Fritsch i Schindele, 2011; Dijkstra, Garcilazo i McCann, 2013; Glaeser et al., 2014). Iako su istraživanja utvrdila značajne urbane razlike u tim učincima i između područja visoke i niske gustoće naseljenosti (Fritsch i Mueller, 2004; Beaudry i Schiffauerova, 2009; De Groot, Poot i Smit, 2009), izravan i neizravan učinak novoosnovanih poduzeća na gospodarski razvoj mnogo je teže odrediti.

Autori Audretsch, Belitski i Desai (2015) analizirali su učinke osnivanja novih poduzeća na urbani ekonomski razvoj mjeren BDP-om po glavi stanovnika u paritetu kupovne moći te njihovi empirijski rezultati sugeriraju da osnivanje novih poduzeća može značajno poboljšati gospodarski razvoj s izravnim učinkom koji je pozitivan i statistički značajan za gradove s malim, srednjim i velikim tržištima. Također, autori pružaju nove dokaze o učinkovitosti poduzetničkih start-up-ova za postizanje višeg gospodarskog razvoja u gradovima s većom veličinom tržišta (Glaeser et al., 1992, 1995; Acs et al., 2008). Gradovi se suočavaju s dramatičnim izazovima, ali u isto vrijeme otvaraju široku lepezu prilika koje nose naše nade u održivu budućnost. Atraktivne prilike za poduzetnike su one s dovoljnim potencijalom za pozitivan društveni učinak, stoga je vjerojatnije da će se društveno poduzetništvo pojaviti tamo gdje postoje značajni socioekonomski, kulturni i/ili ekološki problemi (Dacin et al., 2010). Urbano poduzetništvo mora donositi buduća rješenja koja će rezultirati ekonomskim i neekonomskim dobicima za urbani ekosustav te javni i privatni sektor. I

zazovi gradova prilično su jedinstveni s obzirom na važnost društvenog života, a suočavanje s tim izazovima zahtijeva više aktera koji zajednički rade na zajedničkim ciljevima (Montgomery, 2012). Novi trendovi upravljanja kao što su suradničko javno upravljanje (McGuire, 2006), suradničko upravljanje (Kapucu et al., 2009) i javno poduzetništvo (Klein et al., 2010, Hjorth, 2013) već su naglasili potrebu za i ulogu višestrukih aktera u procesima upravljanja u gradovima, uključujući poboljšanja infrastrukture i socijalne skrbi.

Prema Munoz i Cohen (2016) način na koji urbani poduzetnici traže prilike odstupa od tradicionalne tržišne logike popunjavanja praznina prema uvažavanju složenosti i udaljenosti između javne (četvrti, gradovi ili svijet) i privatne (građani) sfere. Umjesto traženja mogućnosti pothvata koje se nalaze isključivo u tržišnim neuspjesima, oni nastoje promatrati sustav u cjelini koji uključuje neuspjeh javnog i privatnog dobra te pružaju poduzetnička rješenja za premošćivanje jaza između neadekvatnog pružanja dobara i usluga od strane gradskih vlasti i

potreba građana s druge strane. Drugim riječima, dok tradicionalni (tj. komercijalni) poduzetnici odgovaraju na percipirane prilike temeljene na pukim tržišnim potrebama, urbani poduzetnici usredotočuju se na rješavanje problema s kojima se svakodnevno suočavaju pokrivajući šire aspekte ljudskog života.

Ova se pitanja, većinu vremena, pojavljuju na raskrižju pojedinca i geo-socijalnog prostora. Prostor mogućnosti u kojem djeluju urbani poduzetnici stoga nije oblikovan frustracijom koju doživljavaju pojedinci u ulozi potrošača, već kao građani u potrazi za blagostanjem. Shodno tome, autori Munoz i Cohen (2016), promatrajući spektar urbanog društveno orijentiranog poduzetništva, otkrivaju da ne postoji jedinstvena verzija urbanog poduzetništva, već raspon od onih koji se nadaju poboljšanju životnih uvjeta u svom susjedstvu, do onih zainteresiranih za poboljšanje života u svom gradu i konačno poduzetnicima koji su usredotočeni na lokalne probleme, ali djeluju globalno, tj. koji žele utjecati na život u brojnim gradovima u svojoj regiji ili diljem svijeta stvaranjem platformi za nove urbane pothvate. Slično tome, spomenuti autori su identificirali nekoliko vrsta poduzetničkih napora u kojima dominira suradnja. Iako je partnerstvo s privatnim i javnim akterima središnja značajka urbanog društvenog poduzetništva, to se rijetko događa na isti način. Postoji niz alternativa partnerstvu od onih koje kombiniraju resurse za postizanje jednog zadatka, do onih koje stvaraju široka, trajna savezništva usmjerena na suočavanje s hitnim urbanim problemima tijekom godina. Usredotočujući se na grad kao geografski i društveni kontekst, može se identificirati tri geo-socijalna prostora na koje urbani poduzetnik može usmjeriti svoju pozornost: susjedstvo, grad i globus (multi-grad). Urbane inicijative na razini susjedstva češće su projekti s datumima početka i završetka i manje je vjerojatno da će imati stabilan ili čak trajan poslovni model. Konačno, na razini velikih gradova, prepoznaje se nekoliko platformskih pothvata s više aktera koji nastoje riješiti urbana pitanja koja se mogu pronaći i u drugim velikim gradovima. Urbani poduzetnici se pojavljuju kao pokretačka snaga iza gradskih inovacija. U složenim i rastućim gradovima našeg svijeta koji se brzo urbanizira, urbani poduzetnici, javni akteri, ljudi i privatna poduzeća okupljaju se kako bi odgovorili na zajedničke i složene izazove. Kao rezultat toga, gradovi i četvrti se razvijaju u nova javna područja. Urbano poduzetništvo usmjereno je na izgradnju zdravog urbanog okruženja i poboljšanje dobrobiti lokalnih građana kroz zajednički razvoj društvenih odnosa i ustrojavanja novih poduzeća.

2.1.4. Modeli investiranja u gradove

Prema Cadell, Falk i King (2008), širenje velikih gradova i model investiranja u gradove ponajviše ovisi o utjecaju na privatni sektor i stvaranju novog raspoloženja povjerenja koja će potaknuti nova privatna ulaganja i prekinuti začarani krug urbanog propadanja. Prema tim autorima, multinacionalne financijske institucije i multinacionalne kompanije dominiraju ulaganjima u nekretnine i nastoje koncentrirati svoja sredstva na najveće gradove jer žele ulagati na vrhunskim lokacijama gdje je potražnja najveća. Rast zaposlenosti najveći je u velikim gradovima gdje su prometni uvjeti za rast najpovoljniji, a to sve više uključuje vrijeme koje je potrebno najkvalificiranijim ljudima da dođu do posla, stoga najuspješniji europski gradovi izuzetnu pažnju poklanjaju upravljanju rastom prometa i ulaganjima u promet.

Istraživanje Carmen Hass-Klau (1990) pokazalo je da je investiranje povezano s gradovima koji su uspješno upravljali razvojem dužih tramvajskih trasa, nižom razinom posjedovanja automobila i manjim prostorom za parkiranje u središtima. U gradovima koji nemaju strategiju upravljanja prometom stanovnici provode više vremena putujući na posao zbog čega stres utječe na kvalitetu njihova života, a dodatno zagađenje dovodi do zdravstvenih problema (Hass-Klau i Crampton, 2002).

Velika ulaganja u pametne gradove i regije od strane investitora podupiranje je lokalnih gospodarstava u digitalnom svijetu koji se brzo razvija, a banke posebno financijski podupiru projekte koji gradove čine održivijima (energetska tranzicija, prilagodba klimi i učinkovita mobilnost), uključivijima (stanovanje, zdravstvena skrb i integracija migranata) i konkurentnijima (obrazovanje, razvoj vještina i digitalna tranzicija), uz naglasak na privlačenje privatnih investitora (Kollar, Bubbico, Arsalides, 2018). EIB također želi pomoći gradovima u njihovom planiranju i koordinaciji ulaganja, što je, prema EIB-ovoj anketi o ulaganjima općina, slaba točka u cijeloj EU. Imajući to na umu, EIB je zajedno s Europskom komisijom pokrenuo Savjetodavnu platformu za urbana ulaganja (URBIS). Krajnji je cilj ulaganja u pametne gradove pomoći u smanjenju prostornih nedostataka i povećanju kvalitete života ispunjavanjem osnovnih infrastrukturnih potreba i čineći gradove spremnijima za inovacije i privlačnijim ljudima i poduzećima. Predviđeno povećanje urbanog stanovništva tijekom nadolazećih desetljeća naglašava i prilike i izazove te zahtijeva pravodobno političko djelovanje. Povijesno stariji gradovi suočavaju se s hitnom potrebom za zamjenom stare infrastrukture, prilagodbom lokalnih usluga demografskim promjenama i rješavanjem problema socijalne isključenosti.

Zapravo, mnogi su gradovi u paradoksalnoj situaciji da budu istovremeno najkonkurentnija i najnejednakija mjesta u svojim zemljama.

Nadalje, budući da gradovi predstavljaju gospodarske motore svojih zemalja, proces nadogradnje njihovih kapaciteta za proizvodnju i razvoj odmah čini zemlju potencijalno konkurentnijom, stoga su urbane politike najvažniji alat za nadziranje veze između konkurentnosti i nejednakosti. S obzirom na njihovu koncentraciju stanovništva, veliki su gradovi također područja u kojima se uz manji financijski napor mogu postići rezultati za velik dio stanovništva. U nekim zemljama nacionalni fiskalni propisi ograničavaju mogućnost gradova da se dodatno zaduže za financiranje novih velikih investicijskih projekata, što je na neki način kombinacija političkih i gospodarskih odluka te pretjeranog oslanjanja na fondove EU (Cadell, Falk, King, 2008). Zbog toga postoje velike investicijske praznine posebno kod ulaganja u gradovima drugog reda iako lokalna ulaganja imaju veći multiplikativni učinak od ulaganja središnje države. Uz predviđeno ubrzanje urbanizacije, modeli investiranja u gradove svakako će obuhvaćati potrebna pametna rješenja za ublažavanje pritiska zbog sve veće veličine urbanih područja uz istovremeno poboljšanje kvalitete života gradskog stanovništva. Urbana produktivnost može se potaknuti povećanjem kvalitete ljudskog kapitala, kvalitete poslovnog okruženja, poduzetništva, kvalitete institucija, pristupa tržištu i pristupa kapitalu kao i istraživanjem i inovacijama (Kollar, Bubbico, Arsalides, 2018).

Pametna rješenja u gradovima otključavaju potencijal rasta i omogućuju poduzećima da napreduju i zapošljavaju mlađe generacije te im daju potencijal zadržati mlade talente. Modeli investiranja u gradove podrazumijevaju da ulaganje u obrazovanje i osposobljavanje treba ići "ruku pod ruku" s transformacijom gradova (Gustafsson, Tingvall, Halvarsson, 2017).

Proizvodni procesi u gradovima postaju sve više ovisni o automatizaciji i korištenju robotike koji zamjenjuju ručni rad i mogu stvoriti nezaposlenost i nejednakost u dohotku, pa prilagodba vještina novom okruženju postaje ključna (Fairle, Karlan, Zinman, 2015). S druge strane, nove tehnologije mogu dovesti do novih vrsta poslovanja i novih radnih mjesta. Pametni gradovi mogli bi pomoći u podršci obrazovanju i povezivanju poslovnih potreba s vrstom zanimanja koje škole "proizvode", a kako bi se osigurala bolja ponuda ljudi s pravim vještinama za zadovoljenje tih potreba .

Kada su u pitanju subvencije poduzećima u velikim gradovima i njihovim poslovnim zonama, da su dvojbene rezultati takvih ulaganja u svome istraživanju govori 77 empirijskih studija o učinku različitih javnih subvencija na ulaganja poduzeća u istraživanje i razvoj (Zúñiga-Vicente et al., 2014), zatim Klette i sur. (2000) te David et al. (2000), a svima je zajedničko da analiziraju učinke bespovratnih sredstava i subvencija za istraživanje i razvoj te pri tome tvrde da moramo steći bolje razumijevanje posljedica takvih odluka na otvaranje novih radnih mjesta te gospodarski rast i razvoj.

Ideju da su lokalne potpore i subvencije sklonije prema slabijim sektorima, empirijski je podržao Krueger (1990) koji je skovao izraz “paradoks gubitnika“ koji govori o tome da se veća količina javnih sredstava usmjerava na industrije koje treba spašavati umjesto na ekspanziju, razvoj i nove dodane vrijednosti. Kasnije se pojavio veći broj modela lokalnih ulaganja koje štite gubitnike (Magee et al., 1989, Grossman i Helpman, 1994, Baldwin i Robert-Nicoud, 2007) kojima je zajedničko da pokazuju da su lokalni poticaji veći u industrijama u opadanju nego u industrijama koje se šire. Definitivno uvijek postoji rizik da su subvencije usmjerene prema pogrešnim tvrtkama ili da mogu izazvati nenamjerno ponašanje iskrivljavanjem poticaja (Zúñiga-Vicente et al., 2014). Prema Thomas (2019), lokalni poticaji za ulaganja te subvencije osmišljeni su da utječu na lokaciju određenog ulaganja te mogu dovesti do proizvodnje na lokacijama koje nisu optimalne, a čime se smanjuje učinkovitost. Sama mogućnost lokalnih subvencija stvara priliku za još jedan izvor neučinkovitosti: rentseeking, odnosno da vlasnici kapitala dio svojih napora za stvaranje profita usmjeravaju u političko lobiranje i druge aktivnosti koje im donose uspjeh na tržištu. Drugim riječima, tvrtke mogu koristiti svoje odluke o lokaciji kako bi izvukle poticaje od lokalnih vlada zahvaljujući širokoj dostupnosti investicijskih potpora te na taj način kroz subvencije, a ne kroz povećanje učinkovitosti, smanjuju potencijalni ekonomski rast. Bilo je primjera da su neke tvrtke uspjele izvući lokalne poticaje koji premašuju iznose njihova ulaganja (Thomas, 2019). Međutim, svi potencijalni problemi ne čine automatski korištenje lokalnih subvencija lošom politikom, samo moraju postojati drugi čimbenici koji nadmašuju njihove nedostatke. Na primjer, otvaranje radnih mjesta u regijama s niskim dohotkom, unaprjeđenje velikih tehnoloških inovacija ili pomaganje tvrtkama da plate za velika smanjenja onečišćenja mogući su razlozi zbog kojih bi subvencije mogle biti opravdane. Međutim, prema Thomasu (2019) uvijek treba biti skeptičan u pogledu predloženih lokalnih poticaja kako bi se utvrdilo jesu li u danom slučaju koristi veće od troškova.

Mnoge nacionalne vlade, ali i lokalne i regionalne vlasti, ne shvaćaju u potpunosti da su se funkcije i status velikih gradova promijenili kao i njihov utjecaj na lokalni i regionalni razvoj. Razvoj velikih gradova više pokreću vanjski čimbenici nad kojima vlade na svim razinama imaju sve manje kontrole, a funkcionalne uloge i utjecaji mnogih velikih gradova protežu se daleko izvan regionalnih granica. Funkcije velikih gradova vrlo su važne u natjecanju za rast, gospodarski razvoj i privlačenje investicija (Roberts, 2014). Mnogi veliki gradovi obavljaju višestruke funkcije te su osnovali male ili srednje velike industrijske klastere ili klastere u nastajanju koji doprinose raznolikosti osnovnog gospodarstva. Neki veliki gradovi uspjeli su razviti industrije koje su visoko konkurentne na globalnoj razini.

Prema Song (2013) veliki su gradovi manje definirani veličinom stanovništva, površinama ili drugim statističkim mjerama, nego njihovim strukturnim položajima unutar urbanih mreža i regionalnih, nacionalnih i globalnih ekonomskih sustava. Orijentacija velikih gradova prvenstveno je u zemljopisnim regijama u kojima se nalaze, ali imaju značajan udio svog gospodarstva usmjerenog na globalne poslovne aktivnosti i razmjenu kao i međunarodne zračne luke, važna logistička subregionalna središta i niz specijaliziranih industrijskih klastera koji se bave proizvodnjom i uslugama veće vrijednosti. Vrlo važna inicijativa u poticanju konkurentnosti velikih gradova je razvoj industrijskih klastera koji nastoje potaknuti razvoj aglomeracijskih gospodarstava gdje se transakcijski troškovi između tvrtki mogu smanjiti pristupom zajedničkim uslugama, infrastrukturi i logističkim sustavima.

Postoji velika količina znanja koja je razvijena posljednjih godina o konkurentskoj prednosti velikih gradova koji potiču razvoj industrijskih klastera (Porter, 2000, Enright i Ffowcs-Williams, 2001, JICA, 2004, Choe et al., 2011) kao i njegovu sve veću važnost za gospodarstva u razvoju. Klasteri također potiču konkurenciju potičući inovacije i kreativnost te razine specijalizacije u različitim dijelovima industrijskih lanaca opskrbe. Postoje mnogi primjeri najbolje prakse razvoja industrijskih klastera koji se mogu pronaći u mnogim velikim gradovima (Choe i Roberts, 2011). Nacionalne i međunarodne tvrtke kao i multinacionalne korporacije traže lokacije za ulaganja i razvoj koje nude konkurentsku prednost u pristupu resursima, infrastrukturi, poticajnom okruženju i vještinama za robu i usluge koje proizvode. Aglomeracija poduzeća i tvrtki u velikim gradovima postaje prostorna poprimajući oblik industrijskih klastera. Politike regionalnog gospodarskog razvoja i ulaganja u pravilu su formulirane, vođene i implementirane putem središnjih vlada te mnogi gradovi nisu dovoljno potaknuti da se razvijaju i vode lokalni gospodarski razvoj. Mnogi veliki gradovi imaju lošu

infrastrukturu i usluge za podršku razvoju lokalne industrije, osobito uz pomorski pojas. Veliki gradovi u unutrašnjosti nerijetko imaju lošu logistiku i prometne sustave što otežava privlačenje ulaganja i razvoj nove industrije. Transakcijski troškovi za mnoge velike gradove često su visoki zbog loših sustava upravljanja, poslovnih i obrazovnih usluga. Nacionalne vlade diljem svijeta nastoje potaknuti veću decentralizaciju i regionalni gospodarski razvoj, ali uz još uvijek vrlo slaba poticajna okruženja velikih gradova te će trebati neko vrijeme da se to razvije i poboljša.

Gospodarenje čvrstim komunalnim otpadom neraskidivo je povezano s rastućom urbanizacijom, razvojem i klimatskim promjenama. Sposobnost gradskih vlasti da poboljšaju upravljanje krutim otpadom također pruža velike mogućnosti za ublažavanje klimatskih promjena i stvaranje dodatnih koristi kao što je poboljšano javno zdravlje i lokalno očuvanje okoliša. Potaknut rastom urbanog stanovništva, rastuće stope stvaranja otpada ozbiljno će opteretiti postojeću infrastrukturu čvrstog komunalnog otpada u mnogim velikim gradovima.

U većini tih velikih gradova izazov je usmjeren na učinkovito prikupljanje otpada i poboljšanje sustava njegove obrade kako bi se smanjile emisije stakleničkih plinova, ali i osigurala ponovna uporaba kroz preradu u druge proizvode (Oteng-Ababio, Annepu, Bourtsalass, Intharathirat, Charoenkit, 2018). U tome pogledu nacionalne vlade daju značajne mogućnosti gradskim vlastima da oblikuju odgovarajuće politike u pogledu planiranja korištenja zemljišta i igraju važniju ulogu u pitanjima prijevoza i potrošnje energije (Collier, 1997, Rayner i Malone, 1997, Agyeman i sur., 1998, DeAngelo i Harvey, 1998, Kates i sur., 1998, Bulkeley, 2000). Unatoč visokim iznosima gradskih proračuna koji se troši na prikupljanje otpada, učinkovitost skupljanja komunalnog otpada još uvijek je vrlo niska u mnogim velikim gradovima (Gex, Steiner, 2019). Globalno se očekuje da će se proizvodnja otpada po stanovniku povećati za približno 30% u odnosu na sadašnje razine, dok će se ukupna proizvodnja komunalnog otpada u velikim gradovima povećati gotovo tri puta (Hoornweg et al., 2012). S povećanjem proizvodnje otpada dolazi i sve veća količina biorazgradivog organskog otpada, što zauzvrat dovodi do povećanja emisija stakleničkih plinova zbog anaerobne razgradnje na odlagalištima. Čini se da je sprječavanje stvaranja otpada obećavajući pristup smanjenju njegove količine. Smanjenje otpada kroz dizajn proizvoda i ponovnu upotrebu materijala te kroz koncepte poput kružnog gospodarstva ima ogroman potencijal za neizravno smanjenje emisija stakleničkih plinova kroz očuvanje sirovina, poboljšanu energetske učinkovitost i učinkovitost resursa te izbjegavanje fosilnih goriva (Saxena, 2009). Razvoj i održivo funkcioniranje dobrog sustava

gospodarenja krutim otpadom u velikim gradovima složen je pothvat koji uključuje institucionalne, tehničke, financijske, organizacijske i komunikacijske komponente. Očekuje se da će pristup kružnog gospodarstva, gdje je cilj uporaba otpada za ponovnu upotrebu i recikliranje, postići učinkovit gospodarski rast u velikim gradovima uz smanjenje utjecaja na okoliš i klimu. Međutim, kako bi krenuli prema održivoj globalnoj budućnosti, veliki gradovi moraju brže usvojiti pristup kružnog gospodarstva i pronaći odgovarajuće organizacijske i poslovne modele.

2.2. Teorijski koncepti sustava upravljanja lokalnim jedinicama u Europskoj uniji i utjecaj na ekonomske pokazatelje

U nastavku poglavlja riječ je o primjeni teorijskih koncepata sustava upravljanja lokalnim jedinicama u zemljama Europske unije. Posebno se na primjeru Švedske i Danske prikazuje i utjecaj na makroekonomske pokazatelje te potencijal ulaganja i privlačenja izravnih stranih investicija.

2.2.1. Općenito o upravljanju lokalnim jedinicama u Europskoj uniji

Suodgovornost i suodlučivanje o lokalnom razvoju važni su u kontekstu učinkovitosti u upravljanju lokalnom (samo)upravom i poštivanju standardnih normi demokratske zemlje. Imaju značaj i u kontekstu trajnih razvojnih ograničenja svake samoupravne zajednice (financijska, ljudska, materijalna, organizacijska). Obično, kao rezultat ovih ograničenja, nemoguće je aktivirati sve potencijale i istodobno otkloniti sve razvojne barijere – nema dovoljno sredstava za to. Zbog toga upravljanje lokalnom zajednicom ostaje trajan proces donošenja odluka i planiranja budućnosti, a sve odluke donesene u tu svrhu predstavljaju strateški pristup općinskom razvoju. Na taj način strategija lokalnog razvoja postaje temeljni i najvažniji dokument lokalne samouprave, a uključuje smjernice za pružanje lokalnih usluga, infrastrukturne projekte, lokalni proračun i prostorno planiranje. Ovako shvaćena strategija bi trebala dijagnosticirati najvažnije razvojne uvjete i potencijale, opisati pristup osiguranju održivog rasta te definirati područja, ciljeve i aktivnosti socioekonomske politike koje treba ostvariti u jedinici lokalne samouprave u sljedećih nekoliko godina (Mackie i Thijs, 2021).

Centar za ekspertizu Vijeća Europe (engl. Centre of expertise for good governance, CEGG) ima misiju promicanja poštivanja 12 načela dobrog demokratskog upravljanja izgradnjom kapaciteta vlasti na svim razinama i pružanjem pravnih i političkih savjeta u skladu s europskim

standardima i najboljom praksom (Trutkowski i sur., 2022). Centar ima jedinstvenu poziciju za podršku upravljanju na više razina. Cilj mu je podržati države članice Europske unije da razviju učinkovite, odgovorne i transparentne institucije koje se temelje na uključivanju, sudjelovanju te reprezentativnom odlučivanju na svim razinama. Zadržavajući pristup koji je usredotočen na razumijevanje potreba aktera lokalne uprave, Centar za ekspertizu Vijeća Europe i međuvladin odbor Vijeća Europe o demokraciji i upravljanju (CDDG), nude pristup visokim vladinim dužnosnicima iz država članica Vijeća Europe dijalogu o iskustvenom znanju i uspješnim praksama u upravljanju gradovima (Trutkowski i sur., 2022). Centar za ekspertizu Vijeća Europe služi kao rezervoar znanja i stručnosti u reformama upravljanja. Projekti suradnje i ciljane intervencije Centra osmišljeni su za promicanje standarada Vijeća Europe; rješavanje problema i popunjavanje praznina koje su se pojavile kroz praćenje i podrška je u tijeku procesa reforme javne uprave i lokalne samouprave te modernizacije demokratskih institucija u državama članicama (Mackie i Thijs, 2021).

Stručni centar promiče i nadograđuje jedinstven skup europskih standarada poput europske Povelje o lokalnoj samoupravi, Preporuke Odbora ministara u ovoj oblasti i 12 načela dobrog demokratskog upravljanja. Njegovi programi osmišljeni su oko provedbe specifičnih alata čiji se predlošci lako prilagođavaju kako bi odgovorili na lokalne potrebe i pružili kvalitetu. Projekti su usmjereni na učinak temeljen na mjerilima, instrumentima evaluacije i inovativnim metodologijama. Ovi alati predstavljaju praktičnu kristalizaciju standarada Vijeća Europe razvijenih kroz multilateralizam i međuvladine suradnje, te su zbirka razmjene iskustava i najbolje europske prakse. Trenutno je fokus Centra usmjeren na ovih pet područja (Trutkowski i sur., 2022):

- demokratsko sudjelovanje;
- moderno i učinkovito upravljanje ljudskim potencijalima i vodstvo;
- institucionalni kapacitet i kvalitetne javne usluge;
- dobro financijsko upravljanje;
- teritorijalna i prekogranična suradnja.

Centar za ekspertizu može pružiti pomoć u prilagodbi i implementaciji alata i obuci nacionalnih stručnjaka.

Kao važan dokument ističe se i Strategija planiranja općina. Ona daje odgovor na pitanje zašto je važno planirati razvoj na lokalnim razinama, ukazuje na logiku stvaranja strateškog plana,

upućuje na lokalne dijagnoze, daje programski dio strategije, objašnjava kako provesti javna savjetovanja i javne rasprave te integrira upravljanje lokalnim razvojem u eri globalizacije.

Dva oblika strategije, nematerijalna i materijalna, čine osnovu stvaranja i jačanja razvoja lokalne zajednice. Strategija ima tri osnovne uloge: usmjeravati razvojnu politiku jedinica lokalne samouprave tijekom dugog vremenskog razdoblja, integrirati zajednicu lokalne samouprave oko procesa formuliranja strategije i njezine provedbe te osigurati osnovu za vanjsko financiranje (Mackie i Thijs, 2021).

Specifične premise odgovaraju različitim ulogama strategije. U slučaju ciljanja razvoja politike, polazi se od potrebe osiguranja kontinuiteta razvojnog pravca općine u određenom razdoblju ili prevladavanju određenih prepreka koje će se smatrati ograničavajućim čimbenicima trajnog i održivog razvoja općine u narednim godinama. Među osnovnim premisama za izradu strategije treba spomenuti i one koje se tiču procesa ažuriranja. Oni su povezani s promjenama uvjeta razvoja (demografskih, društvenih, ekonomskih, tehnoloških, pravnih, institucionalnih, političkih ili ekoloških) unutar općine i u njenom susjedstvu, ali i uz potrebu reorganizacije javnih usluga koje pruža lokalna uprava kako bi se prilagodile novim uvjetima (Trutkowski i sur., 2022). U slučaju druge uloge strategije - instrumenta dobivanja vanjskih financijskih sredstava - glavna pretpostavka za razvoj je dostupnost vanjskih fondova (npr. fondovi Europske unije). S druge strane, najčešća je prepreka razvoju nedovoljan iznos vlastitih sredstava općine za realizaciju svih planiranih poduhvata. Strategija ima i integrativni aspekt. U tom smislu, najveći je naglasak na motivaciji lokalnih vlasti. Lokalne vlasti u tom smislu trebaju oslušivati potrebe stanovništva kako bi se grad izgrađivao zajedničkim snagama (Poister i McGowan, 1984). Na taj način se osigurava kontinuitet provedbe predložene politike, uključujući slučaj promjena u upravljanju lokalnom samoupravom i promicanje nove vizije razvoja. S druge strane, uključivanjem zajednice u proces strateškog upravljanja, vlasti mogu nastojati potaknuti odgovornost stanovnika za razvoj općine (uključujući civilnu, ali i organizacijsku i financijsku odgovornost) (Trutkowski i sur., 2022).

Europski kontekst ukazuje na nekoliko putova za strateško stavljanje gradova na dnevni red politika i pruža uvide koji mogu biti izvori inspiracije vlastima za potporu razvoju malih i srednjih gradova. Općenito, trend je jačanje mreža gradova, omogućavajući široki skup mogućih oblika suradnje među njima. To može ići, primjerice, kroz institucionalne alate. Drugi važni pravci evolucije politika mogu se pratiti u smislu integracije mjera. Integrirani pristupi za gradove i prilagođena područja suradnje dobivaju na zamahu. Nova Europska urbana

inicijativa, među ostalim inicijativama, ukazuje na pomak s metropolitanskog fokusa na šire razumijevanje urbanih konfiguracija, nudeći mogućnost pokretanja inovacija kroz promicanje pristupa lokalnom razvoju koji se temelji na manjim mjestima (Espon, 2022).

2.2.2. Upravljanje gradovima na primjeru Švedske i Danske te utjecaj na makroekonomske pokazatelje

Već se dugo godina nordijske zemlje nalaze u samom vrhu kada se razmatra sreća stanovnika neke zemlje. U periodu od 2013. godine do 2021. godine, Danska je oscilirala između prvog i trećeg mjesta najsretnijih zemalja na svijetu (Country Economy, 2021), s trenutnim drugim mjestom. Za isti vremenski period Švedska se smjestila između petog i desetog mjesta, s trenutnim sedmim mjestom (Country Economy, 2021). Kada se promotri šira slika profila ovih zemalja, shvatljivo je da građani ondje mogu biti zadovoljni demografskim mjerama, neto mjesečnim plaćama koje im omogućavaju određenu kvalitetu života i životni standard. Dakle, iako je „na sjeveru“ hladno i mračno, ljudi su sretni – što je i poticaj za istraživanje njihovog načina života i poslovanja. U tom kontekstu, nordijske zemlje mogu biti svojevrsan *benchmark* i u pogledu upravljanja gradovima. I u slučaju gubitka posla, statistički pokazatelji ukazuju na dinamičnost tržišta rada i brzi pronalazak novog posla. Fokus ovog poglavlja je na upravljanju gradovima, međutim upravljanje gradovima znatno utječe na cjelokupnu investicijsku sliku zemlje, kao i privlačnost zemlje u kontekstu izravnih stranih ulaganja i migracija stanovništva. Zbog toga je istraživanje prošireno kako bi se sagledala šira slika ovih zemalja koje su dugotrajno u samom vrhu razvijenosti gospodarstva i privlačnosti za potencijalne investitore. Prilikom istraživanja poslovne klime i institucionalnog okvira za ulaganje na primjeru Švedske i Danske sagledani su redom: demografski profil, ekonomski profil, investicijski profil, trgovinski sporazumi. U konačnici, dana je zaključna ocjena i preporuke vezane za ulaganja u navedene zemlje.

2.2.2.1. Upravljanje gradovima

Na razvoj malih i srednjih gradova u Danskoj utjecao je niz politika i trendova društvenog razvoja. Promjene i razvoj u društvu zahtijevali su nove instrumente (kao što je spajanje općina) kao dio općih upravnih reformi.

ESPON (engl. *European Spatial Planning Observation Network*) je pozdravio zahtjev Danske da podrži male i srednje gradove (SMST) dokazima i analizama kako bi se identificirale nove aktivnosti i atrakcije za održavanje gradskih središta i razvoj privlačnih urbanih područja. Na

temelju kvantitativne analize temeljene na podacima, opisuju se glavne karakteristike SMST-ova u Danskoj, kako se međusobno razlikuju i kakvu ulogu igraju različiti aspekti, uključujući turizam i usluge. Analizom su obuhvaćene perspektive te pregled danskih politika koje utječu na razvoj gradova. Prema riječima Jeppea Høsta, posebnog savjetnika pri Danskoj upravi za stanovanje i planiranje, u danskoj vladi i parlamentu postoji velika podrška za promicanje malih i srednjih gradova (Europska komisija, 2020). Ovi gradovi imaju važnu ulogu kao regionalna središta za trgovinu i usluge – kao i za uravnotežen razvoj u zemlji kao cjelini. Vlada je najavila nekoliko političkih inicijativa i preusmjerit će nacionalna i EU sredstva prema gradovima s između 4 000 – 50 000 stanovnika (Mikkelsen, 2016). Primjena potrebnih politika utječe na razvoj na lokalnoj razini, a time i na globalnoj razini. Temeljito poznavanje malih i srednjih gradova ključno je za ciljani razvoj politike u Danskoj.

Kako bi pružili detaljniji prikaz različitih vrsta SMST-ova, istraživači koriste jednostavnu tipologiju za analitiku. Ucertavanjem 111 gradova u koordinatni sustav temeljen na njihovom rastu radnih mjesta i stanovništva u odnosu na danski nacionalni prosjek, pojavljuju se četiri kategorije (Espon, 2022):

- Tip 1: Relativno smanjenje broja radnih mjesta, relativno povećanje broja stanovnika.
- Tip 2: Relativno povećanje broja poslova i veličine stanovništva.
- Tip 3: Relativno povećanje broja radnih mjesta, relativno smanjenje broja stanovnika.
- Tip 4: Relativno smanjenje broja radnih mjesta i veličine stanovništva.

Koristeći nacionalni prosjek kao referencu, tipologija više ističe pomake u ravnoteži u usporedbi s drugim dijelovima zemlje nego stvarnu promjenu, primjerice mnogi gradovi tipa 4 imali su blagi porast stanovništva i radnih mjesta, ali je rast bio niži nego u prosjeku u Danskoj, što je potencijalno povećalo regionalne razlike. Gradovi tipa 2 imali su natprosječan rast broja stanovnika i radnih mjesta i uglavnom su bili smješteni unutar urbanih područja. Gradovi tipa 4 imali su ispodprosječan rast (ili čak pad) broja stanovnika i radnih mjesta. Ova dva tipa često predstavljaju dvije krajnosti u analizi, npr. u pogledu strukture stanovništva i kućanstva, obrazovanja, poslova ili pružanja usluga. Što se tiče potonjeg, vrijedi spomenuti da gradovi tipa 4 imaju najvišu razinu trgovine i usluga unutar grada, ali što se tiče ponude na regionalnoj razini (unutar 20 km) daleko zaostaju. Izazov za gradove tipa 4 je pronaći načine za restrukturiranje i prenamjenu. Za gradove tipa 2 integracija u metropolitansko područje velika je prilika, ali zahtijeva održiv i otporan razvoj kako bi se smanjili rizici povezani s ovisnošću o metropolitanskom rastu. Gradovi tipa 1 imali su iznadprosječan rast stanovništva, ali ispodprosječan rast broja radnih mjesta. Ova skupina je bila i najmanja, brojila je samo 14

gradova od ukupno 111. Uključuju nekoliko provincijskih gradova srednje veličine, kao i male gradove u metropolitanskim područjima. U mnogim varijablama postižu prosječne vrijednosti, ali imaju preveliku zastupljenost mlade populacije i tipično također povećanje broja mladih odraslih osoba. Potonji trend mogao bi biti povezan s velikom ponudom (polu)tercijarnih obrazovnih institucija u gradovima. Budući izazovi ovdje mogu uključivati održavanje zaposlenosti kako bi se održao lokalni razvoj. Gradovi tipa 3 imali su ispodprosječni rast stanovništva, ali iznadprosječan rast broja radnih mjesta. Grupa uključuje male i srednje gradove u metropolitanskim područjima s visokom koncentracijom poslova koji služe velikom tržištu rada. Grupa također uključuje male gradove duž obale ili smještene u drugim područjima od interesa. Nadalje, neki gradovi mogu biti središta manje naseljenog područja, osiguravajući radna mjesta za regiju (Espon, 2022).

Istraživači identificiraju tri pristupa nacionalne politike (od 2007.) koji se bave zemljopisnom ravnotežom urbanog sustava uključujući SMST u Danskoj. Prvi pristup korišten je za organizaciju zdravstvenog sektora, još uvijek temeljenog na regionalnim jedinicama. Distribucija usluga stoga je definirana regijama koje funkcioniraju kao uslužna područja. U tom su se razdoblju regionalne vlasti pretvorile u provedbene jedinice nacionalnih politika. U skladu s tim, preporuča se pažljivo definiranje uloge i odgovornosti regionalne vlasti kako bi se izbjegle bilo kakve nejasnoće u pogledu uloge regionalne vlade – kao regionalne vlasti koja nadzire općine ili kao nacionalne provedbene jedinice. Drugi pristup bavio se preraspodjelom javnih institucija, temeljenom na anticipiranoj dihotomiji rastućih i zaostalih područja, uglavnom regije glavnog grada za razliku od drugih područja u Danskoj (Europska komisija, 2020). Treći pristup cilja na specifična urbana okruženja (npr. gradska središta, stambena područja, obalna područja) definiranjem globalnih kriterija, bez unaprijed definirane regionalne podjele. Tijekom tog razdoblja pokrenuto je nekoliko nacionalnih programa kojima se lokalne vlasti pozivaju da se prijave za vladinu potporu. Radilo se o poticanju razvoja lokalne infrastrukture, ali i podršku pri preoblikovanju i reduciranju javne uprave. Na danskom primjeru može se naučiti da natječaj koji uključuje lokalno umrežavanje olakšava korak naprijed od dobrovoljnog umrežavanja sa slabim rezultatima (Mikkelsen, 2016). Stoga, iskoristivši prilike koje nude integrirani europski alati i politike u razdoblju 2021.–2027., i umrežavanje radi pristupa inovativnim mogućnostima financiranja mogli bi pridonijeti podršci razvoju uravnotežene i kohezivne urbane strukture u Danskoj (Europska komisija, 2020).

Lokalna samouprava ima dugu tradiciju u Švedskoj i od temeljnog je ustavnopravnog značaja, unesena u Ustav. Švedska je također ratificirala Europsku povelju o lokalnoj samoupravi. Lokalna uprava u Švedskoj organizirana je u dva izabrana nivoa koji se sastoje od županijskih vijeća (*sve. regioner*) i općinskih županija (*sve. kommuner*) (Ahlbäck Öberg i Wockelberg, 2015). Općinske odgovornosti, na primjer, uključuju osnovno školovanje, sadržaje za čuvanje djece i usluge skrbi za starije osobe. Važne su i rekreacijske i kulturne aktivnosti. S tehničke strane, općine jesu odgovorne npr. za vodoopskrbu i kanalizaciju, komunalne usluge i zbrinjavanje otpada. Odgovornosti županijskih vijeća uglavnom su vezane za javno zdravstvo i medicinske usluge, ali županijska vijeća imaju i druge važne dužnosti, na primjer u vezi s javnim prijevozom i regionalnim kulturnim institucijama (Lövdén, 2004). Svaka općina i svako županijsko vijeće ima jednu skupštinu, odnosno vijeće: općinska skupština u općinama, a kotarska skupština u županijskim vijećima. Skupština općine imenuje predsjednika općinskog odbora. Skupština će osim toga imenovati potrebne odbore. Ovaj odnos nije hijerarhijski: općine ne odgovaraju županijama. Formalno gledano, švedske općine (290) i regije (21) imaju široku slobodu u upravljanju vlastitim poslovima (Ahlbäck Öberg i Wockelberg, 2015). Provedbu socijalne politike provode lokalne vlasti, a lokalne vlasti čine vrlo velik udio u javnom sektoru. Instrumenti Vlade izričito navode da se administrativne funkcije mogu delegirati lokalnim vlasti. Osim toga, upravne funkcije mogu se prenijeti i na druge pravne osobe ili na pojedinaca. Ova potonja opcija omogućila je lokalnim vlastima da ugovaraju, primjerice, pružanje mnogih svojih usluga socijalne skrbi privatnim tvrtkama (Lövdén, 2004). Ustav jamči neovisnost državne uprave. U smislu zakonodavnog okvira, osim Ustava, važan je i Zakon o lokalnoj samoupravi, koji je švedski sabor usvojio nakon opsežne procedure ispitivanja. Međunarodni kontakti su vrlo važni za Švedsku koja usklađuje svoj nacionalni zakonodavni okvir s preporukama Europske unije (Ahlbäck Öberg i Wockelberg, 2015). Način na koji je promjena upravljanja gradovima utjecala na doprinos gospodarstvu dan je u nastavku.

2.2.2.2. Demografski profil

Švedska broji gotovo dvostruko više stanovnika od Danske – 10,35 milijuna naspram danskih 5,8 milijuna (World Population Review, 2021). Također, ima i veći prirodni prirast (2,76) u odnosu na Dansku (1,05) (World Population Review, 2021). Šveđani su i nešto mlađi od Danaca, ako se promatra prosječna starost stanovnika (41,1 godina u odnosu na 42,3 godine) (Statista, 2021). Danska je površinom manja od Švedske, a time i gušće naseljena – broji 137

stanovnika po kilometru četvornom, dok je u Švedskoj samo 25,4 stanovnika po kilometru četvornom (World Population Review, 2021). Danska nešto bolje stoji i kada se razmatra stopa nezaposlenosti – ona iznosi 5,66 % i manja je u odnosu na švedsku stopu koja iznosi 8,45 % (Statista, 2021). Prosječna mjesečna neto plaća u eurima u Danskoj iznosi 3.562,00 EUR (Danmarks Statistik, 2021), dok je ona u Švedskoj 2.650,00 EUR (Salary explorer, 2021). Važno je i što većina stanovništva i u Danskoj, i u Švedskoj živi u urbanim sredinama – u Švedskoj njih čak 87,0 %, a u Danskoj nešto više (88,24 %). Navedeni podaci dani su u tablici 1.

Tablica 1. Demografski profil

Parametar	Švedska	Danska
Broj stanovnika (u milijunima)	10,35	5,831
Prirodni prirast	2,76	1,05
Stopa nezaposlenosti za 2020. godinu [%]	8,45 %	5,66 %
Prosječna mjesečna neto plaća [EUR]	2.650,00	3.562,00
Gustoća naseljenosti po kilometru četvornom	25,4	137,0
Prosječna starost stanovnika [god]	41,1	42,3
Postotak stanovništva koji živi u gradovima [%]	87,00	88,24

Izvor: Izrada autora prema Statista, 2021; Salary explorer, 2021; Danmarks Statistik, 2021; World Population Review, 2021

Tijekom osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća, Švedska postaje utočište mnogim stanovnicima Libanona, Sirije, Iraka, Irana, Turske, Somalije i južnoameričkim tražiteljima azila i migrantima (Sweden, 2021). Nakon raspada Jugoslavije, preko 100 000 stanovnika Bosne i Hercegovine odlazi u Švedsku (Sweden, 2021). Glavni razlozi doseljavanja u Švedsku obuhvaćaju posao (poglavito sektore i industrije vezane za internet i telekomunikacije), obitelj (demografske mjere, dolazak zbog dijela obitelji koji je već u Švedskoj), kvaliteta studija i studijskih programa, napredak u znanosti i resursi. Dodatni razlozi koji privlače migrante su članstvo Švedske u Europskoj uniji i to što je Švedska potpisnica UN-ove konvencije o izbjeglicama (UNHCR, 2011).

Slična je situacija i s Danskom – ipak, ima znatno manje imigranata, koji su uglavnom iz Njemačke, Rumunjske, Poljske, Iraka i Sirije. Najveću manjinu čine Turci kojih je 1,1 % od ukupnog broja stanovnika, a sve ostale manjine zajedno čine 12,6% ukupnog stanovništva (Index mundi, 2018). Danska je primijetila kako se Paretovo pravilo može primijeniti i u zdravstvenoj djelatnosti – odnosno manjina korisnika okupira većinu dostupnih javnozdravstvenih usluga (Fredens i sur., 2020). Zbog toga se razvijaju posebni programi kako

bi se smanjio njihov pritisak na zdravstveni sustav (Fredens i sur., 2020). Glasovite su i danske demografske mjere koje se tiču porodičnog dopusta i koji u Danskoj za majke iznosi godinu dana plaćenog porodičnog dopusta. Oba roditelja imaju jednako pravo, stoga porodični dopust mogu kombinirati (Oresund direkt, 2021).

Nordijci su među prvima prepoznali i važnost ekonomije mentalnog zdravlja – sretne i bogate zemlje su one čiji su stanovnici mentalno snažni i zdravi (Koushede i sur., 2019).

2.2.2.3. Ekonomski profil

Ekonomski profil obuhvaća BDP po stanovniku, izravna strana ulaganja (eng. *Foreign Direct Investment*), izvoz po stanovniku i glavne izvozne grane. BDP po stanovniku Švedske iznosi 51.925,71 \$, dok Danska ima 60.908,84 \$ po stanovniku. Zanimljivo je istaknuti kako je Danska zapravo svojim pojačanim ulaganjem u decentralizaciju industrije postigla da se smanji udio Kopenhaga kao glavnoga grada u ukupnom BDP-u. Sa 66,0% iz 2016. već je dvije godine kasnije, 2018., pao na 43,0 % (OECD, 2018).

Švedski izvoz po stanovniku iznosi 15.300,00 USD, izvoz po stanovniku Danske je 18.000,00 USD (po rangui Danska je 16-ta, Švedska 21-a).

Najznačajnije izvozne grane u Švedskoj su (World Exports, 2021):

- oprema i strojevi, uključujući računala (15,7 % ukupnog izvoza)
- strojevi i oprema za prijevoz (13,7 % ukupnog izvoza)
- električni uređaji i oprema (9,9 % ukupnog izvoza)
- farmaceutska industrija (7,5% ukupnog izvoza)
- papir i proizvodi od papira (5,4 % ukupnog izvoza)
- rudarstvo i metalurgija (željezna ruda, nafta, čelik i bakar) (4,9 % ukupnog izvoza)

Najznačajnije izvozne grane u Danskoj su (World Exports, 2021):

- farmaceutska industrija (17,7% ukupnog izvoza)
- oprema i strojevi, uključujući računala (13,3 % ukupnog izvoza)
- električni uređaji i oprema (8 % ukupnog izvoza)
- medicinska, optička i druga pomagala (3,8 % ukupnog izvoza)
- mesna industrija (3,8 % ukupnog izvoza)
- prerada ribe (3,3 % ukupnog izvoza).

U nastavku se zbog toga razmatraju glavne karakteristike, prednosti i mane navedenih zemalja, kako bi odluka o pokretanju investicija bila što jednostavnija.

2.2.2.4. Investicijski profil

Investicijskim profilom obuhvaćen je globalni indeks konkurentnosti, indeks ekonomskih sloboda i inovacije. Kao mjeru konkurentnosti svih država u svijetu navodi se Globalni indeks konkurentnosti prema kojem Švedska (81,25) ima nešto bolji rezultat od Danske (81,17). Globalni indeks konkurentnosti zapravo je indikator vjerojatnosti da je država u stanju imati održiv ekonomski rast te se temelji na tzv. 12 stupova konkurentnosti: institucijama, infrastrukturi, inovacijama, makroekonomskoj slici zemlje, efikasnosti tržišta rada, zdravlju i obrazovanju, razvoju financijskog tržišta, efikasnosti tržišta roba, veličina tržišta, poslovna razvijenost, tehnološka spremnost, visoko obrazovanje i profesionalno usavršavanje (World Economic Forum, 2021). Nadalje, razmatra se indeks ekonomskih sloboda. Prema Baletiću i Budak (2007), „Indeks ekonomskih sloboda Heritage Foundation (HF) izračunava se kao neponderirani prosjek vrijednosti 10 indeksa pojedinih sloboda“ (Baletić i Budak, 2007:812). Tih 10 sloboda čine: sloboda poslovanja, sloboda trgovine, monetarna sloboda, sloboda od utjecaja države, fiskalna sloboda, vlasnička prava, sloboda ulaganja, financijska sloboda, sloboda od korupcije, radna sloboda (Baletić i Budak, 2007). Prema Indeksu ekonomskih sloboda, koji se rangira od 0 do 100 pri čemu veća vrijednost označuje viši stupanj ekonomske slobode, indeks za Švedsku iznosi 74,7, a za Dansku iznosi 77,8 (Heritage, 2021). Iz podataka je razvidno kako je Danska slobodnija država od Švedske. Na razini svih zemalja u Europi (ne samo Europske unije), Danska je na 5. mjestu, a Švedska na 12. mjestu. Zadnji pokazatelj (engl. *Innovation Scoreboard*) vezan je za inovacije – vidljivo je kako su i Švedska i Danska jedna nadomak druge i na ovoj listi – Švedska zauzima drugo mjesto nakon Švicarske, a Danska četvrto mjesto (Europska komisija, 2021). Najviše inovacija ove zemlje pokazuju upravo u sektorima komunikacijskih tehnologija, sustavima istraživanja i ljudskim resursima. Za daljnju analizu ključno je spomenuti kako se Stockholm u Švedskoj smatra jednom od najinovativnijih regija, kao i Oberbayern u Njemačkoj (Larson, 2021). Globalni indeks konkurentnosti, indeks ekonomskih sloboda i inovacije opisani su u tablici 2.

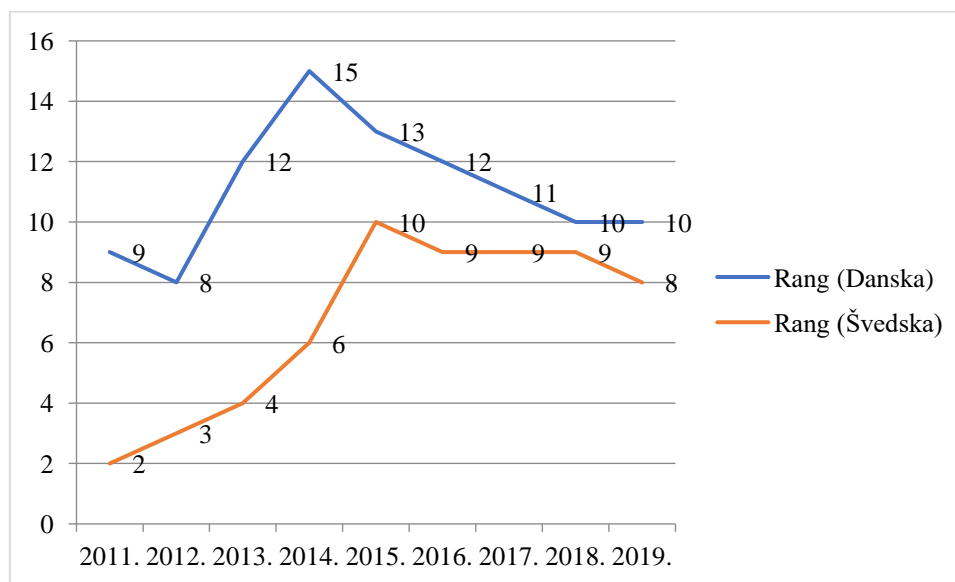
Tablica 2. Investicijski pokazatelji

	Globalni indeks konkurentnosti (2019. godina)	Indeks ekonomskih sloboda	Innovation Scoreboard
Švedska	81,25	74.7 (12. mjesto u Europi)	Snažan inovator (156,45)
Danska	81,17	77.8 (5. mjesto u Europi)	Snažan inovator (147,51)

Izvor: Izrada autora prema Heritage, 2021

Globalni indeks konkurentnosti po godinama (za period od 2011. do 2019. godine) za Švedsku i Dansku vidljiv je na grafičkom prikazu 1. Iz toga je vidljivo kako Švedska ima bolji rang, odnosno konkurentnija je od Danske. Najbolji rang imala je 2011. godine (2. mjesto). Danski najbolji rang bio je 2012. godine (8. mjesto).

Grafički prikaz 1. Osciliranje globalnog indeksa konkurentnosti Švedske i Danske

Izvor: Izrada autora prema Schwab i Zahidi, 2020

Prema podacima iz Doing Business izvješća za 2020. godinu, koji pokazuje ocjenu lakoće poslovanja u 10 područja (ocjene 0 – 100, gdje je 0 najgori rezultat, a 100 najbolji), Švedska ipak ima nešto nižu ukupnu ocjenu od Danske (82,00 naspram 85,30). Što se tiče pokretanja

posla, Švedska ipak malo bolje kotira s ocjenom 93,10 u odnosu na Dansku (92,70). U Danskoj je lakše dobiti kredit (70,00 naspram švedskih 60,00), riješiti stečaj (85,10 naspram švedskih 79,50) i dobiti građevinsku dozvolu (87,90 naspram švedskih 78,00), a u Švedskoj registrirati imovinu (90,10 naspram danskih 89,90), priključiti se na električnu energiju (ocjena 96,20 u odnosu na danskih 90,20). Zanimljivo je kako unatoč podjednakom broju procedura za ishodenje građevinske dozvole (8 u Švedskoj i 7 u Danskoj), u Švedskoj sam proces u prosjeku traje 117 dana, a u Danskoj gotovo duplo kraće, 64 dana. Obje zemlje izjednačene su prema ocjeni vezanoj za zaštitu manjinskih investitora (72,00). Prekogranična trgovina dobila je nešto nižu ocjenu u Švedskoj (98,00) u odnosu na Danskih 100,00 bodova. Plaćanje poreza u Danskoj dobilo je ocjenu 91,10, a u Švedskoj 85,30. Provođenje ugovora, tj. pridržavanje za ugovorne stavke, dobilo je niže ocjene od prosječne ocjene u obje zemlje – u Švedskoj je ocjena 67,60, a u Danskoj 73,90. Najniže ocjene za svaku zemlju označene su crvenom – za Švedsku se radi o dobivanju kredita (ocjena 60,00), kao i za Dansku (70,00). Radi se o tome da bankari brinu o zaduženosti potencijalnog klijenta te će ih rado i dugo savjetovati oko optimalnog kreditnog proizvoda za ono što je klijentu potrebno (Wolsperger Danilovski, 2015) (tablica 3.).

Tablica 3. Odabrani kriteriji prema Doing Bussines izvješću 2020. godine

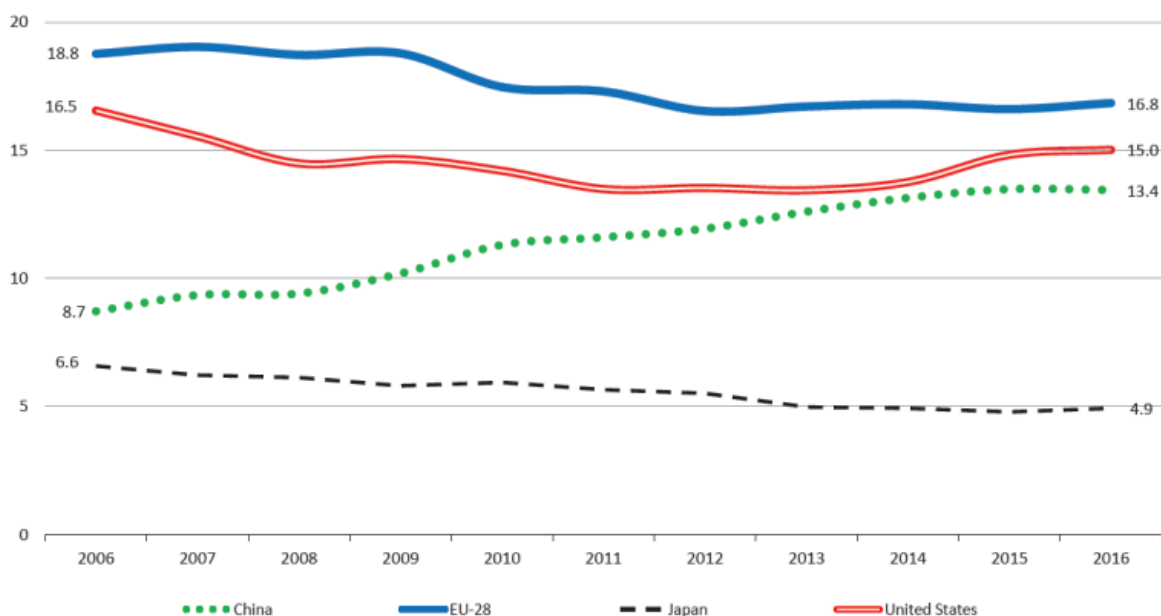
Redni broj	Odabrani kriterij	Švedska	Danska
1.	Pokretanje posla	93,10	92,70
2.	Dobivanje građevinske dozvole	78,00	87,90
3.	Registriranje imovine	90,10	89,90
4.	Dobivanje kredita	60,00	70,00
5.	Rješavanje stečaja	79,50	85,10
6.	Priključivanje na električnu energiju	96,20	90,20
7.	Plaćanje poreza	85,30	91,10
8.	Prekogranična trgovina	98,00	100,00
9.	Zaštita manjinskih investitora	72,00	72,00
10.	Provođenje ugovora	67,6	73,9
	Ukupna ocjena	82,00	85,30

Izvor: Izrada autora prema Doing Bussines izvješću, 2020

Prekogranična trgovina u obje je zemlje najbolje ocijenjena – Švedska: 98,00; Danska: 100,00. Danska ocjena prekogranične trgovine ujedno je i najviša ocjena razmatranih zemalja uopće. Kao članice Europske unije, i Svjetske trgovinske organizacije (engl. *World Trade Organization, WTO*), i Švedska i Danska primjenjuju u svom poslovanju trgovinske sporazume na razini Unije. Obje zemlje aktivno zagovaraju i vlastite interese u pregovorima koje EU vodi

sa svojim partnerima i dobavljačima. Trgovinski sporazumi mogu biti unilateralni, bilateralni i multilateralni. Najznačajniji trgovinski sporazumi u Europskoj uniji su (Europska komisija, 2021): EU – Kina; EU – Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske; EU – Novi Zeland; EU – Australija; EU – Meksiko; EU – Japan; EU – Vijetnam; EU – Singapur; EU – Kanada (CETA); EU – Mercosur. Primjer toga mogu biti Sporazumi o ekonomskome partnerstvu s CARIFORUM-om (podskupina afričke, karipske i pacifičke skupine država) ili ESA-om (države istočne i južne Afrike)“ (Krivokuća i Cvečić, 2020:152). Grafički prikaz 2. pokazuje udio u svjetskoj trgovini u dobrima i uslugama u odabranim zemljama.

Grafički prikaz 2. Udio EU u svjetskoj trgovini za razdoblje 2006. – 2016. god.

Coverage: shares in world trade excluding intra-EU trade.
Sources: Eurostat (Comext, Statistical regime 4), Eurostat (bop_its_tot; bop_its6_tot), IMF DOTS, WTO.

Izvor: Horvatić, nepoznat datum, prema: Eurostat

Osim očitih dobrobiti trgovinskih sporazuma, kao što su rast gospodarstva, veći izbor usluga i dobara po nižim cijenama te stvaranje radnih mjesta, važno je naglasiti i kako EU sklapa takve trgovinske sporazume kojima se štite prava radnika, ljudska prava, okoliš (Brandt i sur., 2020).

Usporednom analizom prikazana je atraktivnost pojedine zemlje za potencijalne ulagače. Vidljivo je kako su Švedska i Danska po mnogočemu slične zemlje. Njihova kulturološka obilježja su vrlo kompatibilna, počevši od skupine germanskih jezika u koje pripadaju i danski, i švedski. Također, vjera je u objema zemljama dominantno protestantska što znači da će

praznici i vjerski običaji uglavnom padati na iste datume. Ulaganje i pametno upravljanje manjim i gradovima srednje veličine odrazilo se na jednakomjeran razvoj, a time i povećanu atraktivnost drugih, do tada neindustrijskih regija.

Administrativno gledano, i Danska i Švedska su članice Europske unije, što je dobro zbog pravosudne nadležnosti, eventualne eskalacije sporova, itd. Obje zemlje su članice i brojnih međunarodnih organizacija. U institucijama vlada velika transparentnost, a broj procesa za ishođenje potrebnih dozvola nije velik. Zbog svega toga, nema značajnijih razlika u administrativnoj privlačnosti ovih dviju zemalja.

U pogledu geografskih privlačnosti, obje zemlje imaju razvijenu infrastrukturu. Geografske privlačnosti ponajviše dolaze do izražaja kada se razmatraju logistički troškovi, troškovi carine i dopreme i otpreme dobara. Zbog možebitnih operativnih intervencija na samom terenu, zemlja u koju se lakše dopreme sredstva rada, a proizvodi otpreme ima prednost.

U kontekstu ekonomskih privlačnosti, potrebno je naglasiti kako i Danska, i Švedska kao svoju službenu valutu još uvijek nemaju euro, stoga bi konverzija uvijek bila potrebna. Raznovrsnost u svim sektorima, visoka kvaliteta proizvodnje i obučeni zaposlenici (stručnjaci) karakteristike su obje razmatranih zemalja. Švedska ipak ima malo bolji rang kada se razmatra bogatstvo stanovništva, no, to nije značajna razlika u odnosu na Dansku.

I Švedska i Danska investicijski su privlačne zemlje, s obučenom, specijaliziranom i stručnom radnom snagom visokih performansi. Resursi i infrastruktura su odlično razvijeni i podržavali bi i one zahtjevnije investicijske projekte. Procedure nisu dugotrajne i nije potrebno ispuniti mnogo papirologije te birokratskih napora kako bi se pokrenuo poduzetnički pothvat. Zaključno, predlaže se s ulaganjima započeti u Danskoj, a kroz koju godinu ih proširiti i na Švedsku s obzirom na strategiju širenja poslovanja. Iako su obje zemlje vrlo slične i jako blizu prema svim pokazateljima, ukupna ocjena prema Doing Business izvješću je za Dansku bolja i imaju veći indeks ekonomskih sloboda. Dugoročno se, prema istraženim pokazateljima, očekuje uspjeh investicije u razmatranim zemljama, s obzirom da su se pokazale otpornima i na značajnije krize, kao što je kriza uzrokovana pandemijom koronavirusa.

2.3. Koncepti administrativno - teritorijalnog ustrojstva Republike Hrvatske

Republika Hrvatska kao centralna vlast podijeljena je na manje jedinice vlasti, a to su: županije, gradovi i općine koji imaju određenu razinu autonomije. Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN, 123/17) jedinice lokalne samouprave i regionalne samouprave, njihov djelokrug i ustrojstvo te način rada i nadzor nad istim se određuju zakonom. Gradovi i

županije, kao nositelji gospodarskog razvoja, imaju određenu razinu autonomije te određenu razinu ovisnosti o centralnoj vlasti u nekim područjima, a što je također definirano i ustrojeno zakonom. Primjerice gradovi u Republici Hrvatskoj mogu odrediti urbanistički plan grada, mogu definirati gdje će i koliko biti poduzetničkih zona, koji će se poticaji dodjeljivati za poduzetnike kako bi se potaknuo razvoj poduzetništva, koliko će iznositi porezne olakšice za investitore i koji su uvjeti da se te olakšice dobiju i slično, ali ne mogu npr. odrediti koliki će udio u porezu na dohodak ostvarivati lokalna uprava, koliki će udio ostvarivati regionalna samouprava, koliki dio će ostvarivati država i hoće li se porez na dobit dijeliti između više razina samouprave ili će porez na dobit biti samo prihod države i dr. Iako se u zadnje vrijeme u sklopu rasprave o reformi naglasak stavlja na regionalizaciji, po uzoru na razvijene zemlje gdje postoje provincije/regije koje imaju puno veće ovlasti spuštene od strane centralne vlasti, još uvijek se nije razvio i usvojio model takvog načina upravljanja koji bi bio efikasan i efektivan za jedinicu regionalne samouprave.

Tijela koja predstavljaju i koja upravljaju jedinicama lokalne i regionalne samouprave, odnosno tijela koja donose akte vezane za djelokrug aktivnosti jedinice lokalne i regionalne samouprave, a koje su u skladu sa zakonom, su županijska skupština, gradsko vijeće i općinsko vijeće. Broj članova svakog od tih tijela ovisi isključivo o broju stanovnika županije, grada ili općine u kojoj to predstavničko tijelo djeluje i zastupa interese građana.

Koprić (2010) ukazuje na to da se u teritorijalnu organizaciju u Republici Hrvatskoj interveniralo dvadeset puta u nešto manje od dvadeset godina od 1992. godine. Broj općina se prilikom tih promjena povećao s 418 općina na 429 općina. Broj gradova se povećao sa 68 gradova na 126 gradova. Od ukupno povećanog broja gradova 19 ih je dobilo status grada prema administrativnom kriteriju, što se nije promijenilo. Uz prvotnih 35 gradova je naknadno još 18 gradova dobilo status prema populacijskom kriteriju uz potporu gravitacijskog kriterija te je 53 grada sada takvo. Jedna od kategorija s najvećim rastom je kategorija gradova koji su dobili svoj status iz posebnih razloga gdje se broj povećao s 14 na 54 grada. Povećanje broja lokalnih jedinica i gradova u Republici Hrvatskoj prikazani su u tablicama 4. i 5.

Tablica 4. Porast broja jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj.

Godina	Općine	Gradovi	Ukupno jedinica lokalne samouprave
1993.	418	68 + 1	486 + 1
2006.	429	126 + 1	555 + 1
2011.	429	127	556

Izvor: Koprić (2010: 371 – 386) i Stat. ljetop. Repub. Hrvat. 2012., str. 55.

Tablica 5. Porast broja gradova u Republici Hrvatskoj.

Godina	Općine	Sjedišta	Iznimke	Ukupno
1993.	35	19	41	68
1998.	52	19	51	122
2006.	53	19	51	126

Izvor: Koprić (2010: 371 – 386)

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) broj članova predstavničkog tijela jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave je neparan i prema broju stanovnika neke jedinice se razvrstava na sljedeći način:

- jedinice do 500 stanovnika, ima 7 članova,
- jedinice s više od 500 do 1.000 stanovnika, ima 9 članova,
- jedinice s više od 1.000 do 2.500 stanovnika, ima 11 članova,
- jedinice s više od 2.500 do 5.000 stanovnika, ima 13 članova,
- jedinice s više od 5.000 do 10.000 stanovnika, ima 15 članova,
- jedinice s više od 10.000 do 20.000 stanovnika, ima 17 članova,
- jedinice s više od 20.000 do 35 000 stanovnika, ima 21 člana,
- jedinice s više od 35.000 do 60.000 stanovnika:
  - ako se radi o županiji, ima 31 člana,
  - ako se radi o gradu, ima 25 članova,
- jedinice s više od 60.000 do 100.000 stanovnika:
  - ako se radi o županiji, ima 35 članova,
  - ako se radi o gradu, ima 31 člana,

- jedinice s više od 100.000 do 200.000 stanovnika:
  - ako se radi o županiji, ima 41 člana,
  - ako se radi o gradu, ima 35 članova,

- jedinice s više od 200.000 do 300.000 stanovnika, ima 45 članova,
- jedinice s više od 300.000 stanovnika, ima 51 člana.

Nakon izmjene Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) broj članova predstavničkog tijela jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave je neparan i prema broju stanovnika neke jedinice se razvrstava na sljedeći način:

Broj članova predstavničkog tijela jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave je neparan, a određuje se ovisno o broju stanovnika, i to tako da predstavničko tijelo:

1. županije

- s više od 300.000 stanovnika, ima 47 članova,
- s više od 200.000 do 300.000 stanovnika, ima 41 člana,
- s više od 100.000 do 200.000 stanovnika, ima 37 članova,
- s više od 60.000 do 100.000 stanovnika, ima 31 člana,
- do 60.000 stanovnika, ima 27 članova,

2. općine i grada

- s više od 300.000 stanovnika, ima 47 članova,
- s više od 200.000 do 300.000 stanovnika, ima 41 člana,
- s više od 100.000 do 200.000 stanovnika, ima 31 člana,
- s više od 60.000 do 100.000 stanovnika, ima 27 članova,
- s više od 35.000 do 60.000 stanovnika, ima 21 člana,
- s više od 20.000 do 35.000 stanovnika, ima 19 članova,
- s više od 10.000 do 20.000 stanovnika, ima 15 članova,
- s više od 2.500 do 10.000 stanovnika, ima 13 članova,
- s više od 1.000 do 2.500 stanovnika, ima 9 članova,
- do 1.000 stanovnika, ima 7 članova.

U predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave i jedinice područne (regionalne) samouprave koja statutom nema propisan broj članova predstavničkog tijela u skladu s ovim Zakonom, birat će se broj članova kako slijedi:

- općine i gradovi do 2.500 birača upisanih u popis birača, jedanaest članova,
- općine i gradovi od 2.501 do 8.500 birača upisanih u popis birača, trinaest članova,
- općine i gradovi od 8.501 do 25.000 birača upisanih u popis birača, petnaest članova,
- gradovi saviše od 25.000 birača upisanih u popis birača, dvadeset pet članova,

- Grad Zagreb, pedeset jedan član,
- županije, četrdeset jedan član.

Broj birača u jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave utvrdit će se na temelju posljednjega potvrđenog popisa birača.

Tablica 6. Broj članova županijske skupštine za sve županije u RH.

Županija	Broj članova županijske skupštine
Zagrebačka	41
Krapinsko-zagorska	37
Sisačko-moslavačka	37
Karlovačka	37
Varaždinska	37
Koprivničko-križevačka	37
Bjelovarsko-bilogorska	37
Primorsko-goranska	41
Ličko-senjska	27
Virovitičko-podravska	31
Požeško-slavonska	31
Brodsko-posavska	37
Zadarska	37
Osječko-baranjska	41
Šibensko-kninska	31
Vukovarsko-srijemska	37
Splitsko-dalmatinska	47
Istarska	37
Dubrovačko-neretvanska	37
Međimurska	37
Grad Zagreb	51

Izvor: izrada autora prema DZS,

Tablica 7. Broj članova gradskog vijeća za 20 najvećih gradova u RH.

Grad	Broj članova gradskog vijeća
Grad Zagreb	47
Split	31
Rijeka	31
Osijek	27
Zadar	27
Slavonski Brod	21
Pula	21
Sesvete	27
Kaštela	21
Karlovac	21
Sisak	21
Dubrovnik	21
Varaždin	21
Šibenik	21
Velika Gorica	27
Vinkovci	19
Vukovar	19
Bjelovar	21
Koprivnica	19
Đakovo	19

Izvor: izrada autora prema DZS

Županijska skupština predstavničko je tijelo jedinice regionalne samouprave kao i predstavničko tijelo građana. Neki od najvažnijih poslova koje županijska skupština obavlja odnose se na donošenje statuta županije i donošenje poslovnika prema kojemu će skupština djelovati, donošenje proračuna županije i izvještaja za izvršavanje tog proračuna, donošenje dokumenata koji se odnose na prostorno uređenje, zatim na odlučivanje o visini poreza koje županija ubire te o drugim prihodima koje županija ostvaruje, odlučivanje o dugoročnom kreditiranju, tj. zaduživanju županije, donošenje plana po kojemu će skupština raditi, osnivanje radnih tijela i upravnih tijela te određivanje njihovog sastava, djelokruga i načina rada te druge poslove u skladu sa statutom županije.

Gradsko vijeće predstavničko je tijelo jedinice lokalne samouprave, a neki od najvažnijih poslova koje u svom djelokrugu gradsko vijeće obavlja su: donošenje statuta jedinice lokalne samouprave, odnosno grada, donošenje proračuna grada kao i odluka po kojima će se proračun izvršavati, donošenje planova prostornog uređenja grada, donošenje programa za razvoj određenih djelatnosti za koje se procjeni da su ili slabije razvijene djelatnosti ili da su te djelatnosti od velikog značaja za gospodarstvo grada te se zbog strateškog usmjeravanja razvoja gospodarstva grada trebaju razvijati, osnivanje ustanova, trgovačkih društava i drugih pravnih osoba za obavljanje djelatnosti koje su u djelokrugu grada (gospodarske djelatnosti, komunalne djelatnosti, društvene djelatnosti i sl.) kao i drugi poslovi koji su određeni statutom grada.

Općinsko vijeće predstavničko je tijelo jedinice lokalne samouprave, a neki od najvažnijih poslova koje u svom djelokrugu općinsko vijeće obavlja su: donošenje statuta jedinice lokalne samouprave, odnosno općine, donošenje proračuna općine kao i odluka po kojima će se proračun izvršavati, odlučivanje o kupovini i prodaji pokretne imovine i nekretnina, zatim osnivanje ustanova, trgovačkih društava i drugih pravnih osoba za bavljenje djelatnostima koje su u djelokrugu općine (to mogu biti primjerice komunalne djelatnosti, gospodarske djelatnosti ili neke društvene djelatnosti u djelokrugu općine), donošenje poslovnika o radu te drugi poslovi koji su određeni statutom općine.

U Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) objašnjeno je da mandat članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave traje četiri godine, a bira ih se na redovnim izborima koji se organiziraju svake četiri godine, no mogu se organizirati i ranije u slučaju prijevremenog gubitka povjerenja vlasti, ako se ne izglasa proračun ili zbog drugih situacija predviđenih zakonom. Mandat izabranih članova županijske skupštine, gradskih i općinskih vijeća traje od dana kada su izabrani na izborima do dana kada na snagu stupi odluka Vlade Republike Hrvatske da se sljedeći izbori raspisuju. Vijećnici u predstavničkim tijelima lokalnih i regionalnih samouprava nisu opozivi i nemaju obvezujući mandat. Član predstavničkog tijela ne može biti kazneno progonjen niti na neki drugi način odgovoran, radi glasovanja, izjava ili iznošenja svojih stavova i mišljenja na sjednicama vijeća, odnosno na sjednicama predstavničkih tijela.

Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, (NN 123/17) definira kako članu predstavničkog tijela koji za vrijeme trajanja mandata prihvati obnašanje dužnosti koja se prema odredbama posebnog zakona smatra nespojivom, za vrijeme obnašanja nespojive dužnosti

mandat miruje, a za to vrijeme zamjenjuje ga zamjenik u skladu s odredbama posebnog zakona. Nastavljanje obnašanja dužnosti člana predstavničkog tijela na temelju prestanka mirovanja mandata može se tražiti jedanput u tijeku trajanja mandata.

Članovi predstavničkih tijela ne primaju plaću za svoj rad u predstavničkom tijelu, tj. vijeću, nego svoj rad obavljaju počasnno. Ipak, članovi imaju pravo na naknadu za svoj rad i angažman. Visina naknade je različita u jedinicama lokalne ili regionalne samouprave te ovisi o odluci tog predstavničkog tijela o visini naknade za rad i angažman, odnosno predstavničko tijelo može izglasati da je visina naknade nula kuna, tj. da naknade uopće nema. Također, članovi predstavničkih tijela zbog sudjelovanja u radu vijeća imaju pravo opravdano izostati s posla, što im, neće biti plaćeno, odnosno imaju pravo na neplaćeni opravdani izostanak s posla.

Rad predstavničkih tijela jedinica lokalnih i regionalnih samouprava se ispoljava na sjednicama predstavničkih tijela koje su javne. Također je na sjednicama sve javno, kao i glasovanje, ali se u nekim posebnim slučajevima može odlučiti poslovníkom ili na drugi način da će se o nekim pitanjima glasovati tajno.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) predstavničko tijelo obavlja sljedeće zadaće:

1. donosi statut jedinice lokalne, odnosno regionalne samouprave,
2. donosi odluke i druge opće akte kojima uređuje pitanja iz samoupravnog djelokruga jedinice lokalne, odnosno regionalne samouprave,
3. osniva radna tijela, bira i razrješuje članove tih tijela te bira, imenuje i razrješuje i druge osobe određene zakonom, drugim propisom ili statutom,
4. uređuje ustrojstvo i djelokrug upravnih tijela jedinice lokalne, odnosno regionalne samouprave,
5. osniva javne ustanove i druge pravne osobe za obavljanje gospodarskih, društvenih, komunalnih i drugih djelatnosti od interesa za jedinicu lokalne, odnosno regionalne samouprave,
6. obavlja i druge poslove koji su zakonom ili drugim propisom stavljeni u djelokrug predstavničkog tijela.

Osim predstavničkih, postoje i radna tijela koja predstavnička tijela osnivaju kako bi ubrzala proces pripremanja odluka iz djelokruga predstavničkih tijela. Broj članova radnih tijela, sastav tijela, područje rada i način njihovog rada određuju se poslovníkom ili se utvrđuju posebnim odlukama o osnivanju radnih tijela.

Svako predstavničko tijelo ima jednog predsjednika i do dva potpredsjednika. Predsjednik i do dva potpredsjednika se biraju većinom glasova od ukupnog broja članova predstavničkog tijela, te se, u pravilu, ako ima dva potpredsjednika, jedan izabire iz redova većinskog predstavništva, a jedan iz redova manjinskog predstavništva.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) obveze koje predsjednik predstavničkog tijela jedinice lokalne ili regionalne samouprave ima su sljedeće:

- predsjednik predstavničkog tijela saziva sjednice predstavničkog tijela, predsjedava sjednicama i predstavlja to tijelo,
- predsjednik predstavničkog tijela saziva sjednice predstavničkog tijela po potrebi, a najmanje jednom u tri mjeseca,
- ostala prava i dužnosti predsjednika i potpredsjednika predstavničkog tijela utvrđuju se poslovníkom predstavničkog tijela,
- predsjednik je dužan sazvati sjednicu predstavničkog tijela na obrazloženi zahtjev najmanje jedne trećine članova predstavničkog tijela u roku od 15 dana od primitka zahtjeva.

Osim posrednog djelovanja predstavničkih vijeća i posrednog sudjelovanja građana i građanki u odlučivanju o njima bitnim pitanjima na način da izabiru svoje predstavnike u jedinicama lokalne i regionalne samouprave za koje vjeruju da će zastupati njihove interese, postoji i neposredan način sudjelovanja građana i građanki u donošenju odluka koje se tiču njihovog života i rada unutar jedinice lokalne samouprave. Takav način sudjelovanja u odlučivanju ispoljava se u obliku mjesnih odbora koji se uspostavljaju po četvrtima, odnosno uspostavljaju se za dio velikog naselja, za jedno naselje ili čak za par međusobno povezanih malih naselja koji tvore nekakvu smislenu cjelinu.

Mjesni odbor također ima svoje vijeće, svoje članove i svog predsjednika vijeća. Njihova funkcija je upućivanje prijedloga i mišljenja gradskom, odnosno općinskom vijeću u kojima ukazuju na probleme dijelova grada, kvartova itd. kako bi se životni standard u tim dijelovima grada ili naselja izjednačio s ostalima ili poboljšao ukoliko postoje neki ozbiljni nedostaci koje lokalna zajednica ne može prepoznati i nije upoznata s njima uopće ili nije u dovoljnoj mjeri upoznata s ozbiljnosti problema mjesne zajednice. Iz tog razloga, mjesni odbori imaju zadatak prepoznavati probleme i potrebe koje lokalne zajednice ne vide ili ne mogu vidjeti te djelovati prema jedinicama lokalne samouprave na način da daju prijedloge i mišljenja kako riješiti

određene probleme ili ispuniti potrebe tih mjesnih zajednica. Prijedlozi i mišljenja koje mjesni odbori upute gradskom, odnosno općinskom vijeću nisu obvezujući za njih te isto vrijedi i obrnuto, ukoliko gradsko ili općinsko vijeće zatraži od mjesnog odbora upućivanje prijedloga ili mišljenja o nekom pitanju iz djelokruga samouprave grada ili općine unutar koje mjesni odbor djeluje. Prijedloge i mišljenja za rješavanje nekog problema mjesni odbori mogu davati sami, a mogu ih predlagati i građani i građanke na način da iznesu prijedloge i mišljenja mjesnom odboru koji ih dalje prosljeđuje gradskom ili općinskom vijeću.

Uz predstavnička i radna tijela, postoje i izvršna tijela u jedinicama lokalne i regionalne samouprave, a to su župan u županiji, gradonačelnik u gradu te načelnik u općini. Iznimno, osim župana, gradonačelnika i načelnika, izvršno tijelo mogu biti i njihovi zamjenici u županiji, gradu i općini, ali samo koji su izabrani na neposrednim izborima zajedno s njima te ako je isteklo najmanje dvije godine mandata, u suprotnom, ako nije prošao rok od najmanje dvije godine, raspisuju se novi izbori. Primjerice, ukoliko župan, gradonačelnik ili načelnik zbog nekih razloga (bolest, smrt, odstupanje s vlasti ili neki drugi razlog) odstupi sa svog mjesta prije isteka roka od dvije godine od dana kada je izabran na tu funkciju, raspisuju se novi izbori u toj jedinici lokalne ili regionalne samouprave, a u slučaju da je proteklo više od dvije godine od dana kada je župan/gradonačelnik/načelnik izabran na tu funkciju, njihovi zamjenici mogu preuzeti njihovu funkciju do isteka mandata koji su osvojili na izborima i u tom slučaju se ne raspisuju novi izbori.

U Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) definirano je da u jedinicama lokalne samouprave koje imaju do 10 000 stanovnika gradonačelnik, odnosno načelnik općine, ima samo jednog zamjenika koji se zajedno s njim bira na neposrednim lokalnim izborima. Nasuprot tome, u jedinicama lokalne samouprave u kojima ima više od 10 000 stanovnika, u gradovima koji su sjedišta neke županije, odnosno u županijama, župan, gradonačelnik i načelnik općine imaju dva zamjenika koji se zajedno s njim biraju na neposrednim izborima.

Župan, gradonačelnik i načelnik zastupaju županiju, grad i općinu na način da obavljaju poslove koji su određeni u statutu županije, grada ili općine te je svaki od njih odgovoran središnjim tijelima državne uprave za poslove državne uprave koje je državna uprava prebacila na njihovu obvezu i odgovornost, odnosno za poslove koje je državna uprava prebacila u njihov djelokrug samoupravljanja.

Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) opisuje poslove koje župan, gradonačelnik, odnosno načelnik općine treba obavljati:

- priprema prijedloge općih akata,
- izvršava ili osigurava izvršavanje općih akata predstavničkog tijela,
- usmjerava djelovanje upravnih tijela jedinice lokalne, odnosno regionalne samouprave u obavljanju poslova iz njihovoga samoupravnog djelokruga te nadzire njihov rad,
- upravlja nekretninama i upravlja pokretninama koje su u vlasništvu jedinice lokalne, odnosno jedinice regionalne samouprave kao i njezinim prihodima i rashodima, u skladu s nadležnim zakonom i statutom,
- odlučuje o stjecanju i otuđivanju nekretnina i pokretnina jedinice lokalne, odnosno regionalne samouprave i drugom raspolaganju imovinom u skladu s nadležnim zakonom, statutom jedinice i posebnim propisima,
- imenuje i razrješuje predstavnike jedinice lokalne, odnosno regionalne samouprave u tijelima određenih javnih ustanova, trgovačkih društava u vlasništvu jedinice lokalne ili regionalne samouprave i drugih pravnih osoba, osim ako posebnim zakonom nije drugačije određeno,
- obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i statutom.

Županijska skupština, gradsko vijeće i općinsko vijeće u svom djelokrugu samoupravljanja, a u skladu sa svojim statutom, donose odluke i druge opće akte. Svaki opći akt prije nego stupi na snagu mora se objaviti u službenom glasilu jedinice lokalne samouprave ili jedinice regionalne samouprave. U slučajevima, ako općina ili grad nemaju službeno glasilo, opći akti se objavljuju u županijskom službenom glasilu.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) uz gradonačelnika kao izvršnu vlast, za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga lokalne i regionalne samouprave i obavljanje određenih poslova državne uprave, djeluju upravna tijela, odnosno upravne službe i odjeli ili može djelovati samo jedan jedinstveni odjel koji se može osnovati u gradu ili u općini za sve poslove koji se trebaju obavljati unutar samoupravnog djelokruga lokalne jedinice. Upravitelji upravnih odjela se nazivaju pročelnici, a njih na te pozicije, putem javnog natječaja, imenuje župan, gradonačelnik, odnosno načelnik općine. Upravne i stručne poslove u tijelima lokalne i regionalne samouprave, obavljaju namještenici i službenici, odnosno službenici su zaduženi za stručne i upravne poslove iz djelokruga tijela u kojima rade, dok namještenici obavljaju pomoćne i prateće poslove.

Dvije i više jedinica lokalne samouprave mogu zajednički organizirati obavljanje poslova iz svoga djelokruga samoupravljanja ukoliko za to postoji potreba, na način da se ustroji zajednički upravni odjel, služba i dr. koji će biti nadležan za obavljanje svih poslova iz tog područja za koji se osniva.

Upravna tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave u realizaciji općih akata, koje donose predstavnička tijela, donose pojedinačne akte kojima se rješavaju pitanja upravnih predmeta, odnosno prava, obveza i pravnih interesa pravnih i fizičkih osoba. Svaka županija, grad ili općina samostalno može osnovati, sjediniti ili razriješiti upravno tijelo, odnosno upravnu službu ili upravni odjel koji je osnovan od strane te županije, grada ili općine.

Većina upravnih odjela i službi u županijama, gradovima i općinama su slično ustrojeni, obavljaju jednake poslove i imaju istu funkciju budući da se poslovi koje upravni odjeli i službe u jedinicama lokalne i regionalne samouprave obavljaju, podudaraju iz razloga što sve županije, gradovi i općine imaju istu svrhu svoga postojanja i stoga imaju istu ili sličnu vrstu poslova koje trebaju obavljati i osigurati kako bi bili na usluzi svojim građanima.

Najvećih 5 županija u Republici Hrvatskoj po broju stanovnika (Grad Zagreb, Splitsko-dalmatinska, Osječko-baranjska, Primorsko-goranska i Zagrebačka županija) imaju slično ustrojene upravne odjele, a neki od njih su: upravni odjel za prostorno uređenje i graditeljstvo, poljoprivredu, prosvjetu i kulturu, financije, investicije i gospodarstvo, turizam itd. Županije u Republici Hrvatskoj imaju, u prosjeku, organizirano oko 15 upravnih odjela koji djeluju na njihovom području i pod njihovom samoupravom.

Najvećih 5 gradova u Republici Hrvatskoj po broju stanovnika (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek i Zadar) imaju slično ustrojene upravne odjele, a oni su ustrojeni za komunalno gospodarstvo, odnosno komunalni sustav, za zdravstvenu skrb i socijalnu zaštitu, gdje su u nekim gradovima ta dva područja sjedinjena u zajednički upravni odjel, a u nekim gradovima su to posebni upravni odjeli, zatim upravni odjel za financije i upravni odjel za nabavu gdje opet postoje slučajevi da su upravni odjeli organizirani posebno kao upravni odjel za financije i posebno upravni odjel za nabavu, a u nekim su gradovima sjedinjeni, nadalje upravni odjeli za gospodarstvo, poduzetništvo, obrazovanje, poljoprivredu, urbanizam i dr. Gradovi u Republici Hrvatskoj imaju, u prosjeku, organizirano između 12 i 15 upravnih odjela koji djeluju na njihovom području i pod njihovom su samoupravom.

Najvećih 5 općina u Republici Hrvatskoj po broju stanovnika (Sveta Nedelja, Čepin, Popovača, Nedelišće i Matulji) imaju većinom oko 2-3 upravna odjela i to za gospodarstvo i komunalne djelatnosti, zatim za opće-pravne poslove te za financije i računovodstvo. Općine u Republici Hrvatskoj imaju, u prosjeku, organizirana 2 do 3 upravna odjela koji djeluju na njihovom području i pod njihovom upravom.

Većina županija ili gradova ima slično koncipirana i organizirana upravna tijela prema djelokrugu posla, ali naravno, zbog specifičnosti svake lokalne ili regionalne samouprave, dio upravnih tijela je organiziran na način da obavlja poslove specifične prirode kako bi zadovoljio specifične potrebe pojedine jedinice lokalne ili regionalne samouprave. Primjerice, lokalna ili regionalna jedinica samouprave koja ima nalazišta nafte ili se nalazi na području s raznim arheološkim nalazištima može organizirati poseban upravni odjel koji će zadovoljavati potrebe poslova iz tih područja koja možda nisu prisutna u drugim jedinicama lokalne ili regionalne samouprave koja nemaju nalazišta nafte ili nemaju nikakva arheološka nalazišta, dok npr. druge jedinice lokalne ili regionalne samouprave koje se nalaze na obali mogu imati upravni odjel za morska istraživanja, ribarstvo ili nešto slično, a jedinice lokalne ili regionalne samouprave koje nisu na obali nemaju potrebe organizirati takve upravne odjele unutar svoje nadležnosti. Neki od standardno organiziranih upravnih tijela s opisima poslova koji su organizirani u većini jedinica regionalne i lokalne samouprave su sljedeći:

- Ured župana/gradonačelnika – ovo upravno tijelo obavlja protokolne poslove (organizacija i tehnički poslovi) i promidžbene poslove kada su isti potrebni županu ili gradonačelniku, predsjedniku županijske skupštine ili predsjedniku gradskog vijeća ili drugim osobama koje imaju ovlasti predstavljati županiju ili grad, osigurava brigu o koordinaciji suradnje s javnim ustanovama i njihovim predstavnicima kada se županija ili grad predstavljaju u tuzemstvu ili inozemstvu i sl. Tu se obavljaju razni opći poslovi kao i administrativni poslovi, a samostalno ili u suradnji s drugim upravnim tijelima sudjeluje u programima internacionalne suradnje županije ili grada. Ovaj odjel također vodi brigu i o postupku ostvarivanja prava na pristup informacijama. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.
- Ured županije/grada – ovo upravno tijelo obavlja poslove organizacije i usklađivanja stručnih i nekih drugih poslova koji su direktno vezani uz rad županijske skupštine ili gradskog vijeća kao i župana, odnosno gradonačelnika, a također su vezani i za poslove

radnih tijela te prate egzekuciju poslova koje radi lokalna i regionalna samouprava i uprava. Obavlja poslove izrada analiza, tehnički posao kao i informatički dio poslova koji se vežu uz izvršavanje zakona i usvojenih akata županijske skupštine odnosno gradskog vijeća, zatim župana, odnosno gradonačelnika te radnih tijela županije ili grada. Također, obavlja stručne poslove i poslove administracije za potrebe županijske skupštine/gradskog vijeća te njihovih predsjednika i potpredsjednika po nalogu predsjednika skupštine/vijeća ili župana/gradonačelnika, čuva dokumentaciju i brine o tome da se ispune obveze župana/gradonačelnika prema skupštini/vijeću. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.

- Upravni odjel za komunalno gospodarstvo – ovo upravno tijelo obavlja poslove koji se odnose na uređenje prostora grada i njegovih naselja, kao i prostora županije i njenih naselja, održavanje komunalne infrastrukture obavljanjem raznih uslužnih i komunalnih djelatnosti, održavanje prometnica i prometne infrastrukture, upravljanje komunalnom opremom i komunalnom imovinom te koordinira javnim komunalnim poduzećima. Ovaj upravni odjel zadužen je za poboljšanje kvalitete komunalne infrastrukture kanalizacijskog sustava, električne mreže, vodovodnog sustava, groblja, zatim ugovara naknadu koja se plaća za izgradnju, redovno čisti pješačke zone te obavlja administrativne, stručne, tehničke i druge poslove koji se odnose na kreiranje programa po kojem će se raditi kao i izrađivanje izvješća o svom radu nakon što se određeni poslovi iz nekog programa rada ili plana djelovanja obave. U sklopu ovog upravnog odjela se definiraju i cijene usluga, troškovi i cijene komunalne usluge te se prati provedba i izvršavanje usluga komunalnog društva. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.
- Upravni odjel za gospodarstvo – ovo upravno tijelo obavlja poslove vezane za potporu poduzetništva i poduzetničkih aktivnosti, razvoj i unapređenje poduzetničke klime kako bi se privlačili investitori koji bi otvarali nova radna mjesta u županiji ili gradu, zatim poslove vezane uz promicanje i marketing poduzetnika i obrtnika koji djeluju unutar granica županije ili grada. Upravni odjel za gospodarstvo koordinira rad upravnih tijela kako bi se osigurala realizacija investicija i programa za razvoj poduzetništva kao i poticanje poduzetnika pomoću raznih mjera za zapošljavanje, samozapošljavanje,

opremanje industrijskih pogona, radiona itd., a koje su u interesu općine, grada ili županije. U suradnji s drugim upravnim odjelima radi marketing istraživanja, odnosno istraživanja tržišta na temelju čega se izrađuje elaborat o interesima i vrsti poticaja koje poduzetnici priželjkuju i koji će im pomoći ostvariti što bolji rezultat uz što manje iskorištenih resursa, a u sklopu toga daje i strateške upute o razvoju i izgradnji poduzetničkih zona. Također, ovaj upravni odjel radi i na izgradnji turističkih ponuda i promidžbi županije, grada ili općine, surađuje s obrtničkom komorom kako bi se stvorili povoljniji uvjeti za investiranje i poboljšala klima za razvoj obrtništva na području županije, grada ili općine. Radi i na poslovima praćenja poslovanja poduzeća na području županije ili grada koji su u vlasništvu županije ili grada te poslovima upravljanja poljoprivrednim zemljištem u skladu sa zakonom. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.

- Upravni odjel za društvene djelatnosti – ovaj upravni odjel obavlja poslove koji se odnose na ispunjavanje uvjeta da bi se ispunile lokalne potrebe na područjima obrazovanja, odgoja, skrbi o djeci, kulture, sporta i sl. Ovaj upravni odjel koordinira kreiranjem programa predškolskog odgoja (samo u gradu) i prati njegovu provedbu te izrađuje studiju financiranja jednog dijela osnovnoškolskog obrazovanja pod upravom jedinica lokalne samouprave (gradova), odnosno srednjoškolskog obrazovanja pod upravom jedinica regionalne samouprave. Također, ovaj upravni odjel radi i na kulturnom promicanju županije, grada ili općine, umjetničkom promicanju županije, grada ili općine, zaštiti kulturne baštine županije ili grada, određivanju i izrađivanju programa potreba u sportu gdje i postavlja uvjete za uspješno provođenje javnih potreba u sportu te kontrolira i prati realizaciju programa iz tih područja. Prati i rad drugih ustanova i drugih pravnih osoba ili fizičkih osoba koje su osnovane zbog ispunjavanja potreba građana županije, grada ili općine u društvenim djelatnostima koje su pod nadležnosti jedinice lokalne ili regionalne samouprave. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.
- Upravni odjel za EU fondove – ovaj upravni odjel je u nekim županijama ili gradovima dio upravnog odjela za gospodarstvo, a u nekim županijama i gradovima je poseban upravni odjel. Ovaj upravni odjel radi poslove planiranja projekata, njihovu pripremu,

provedbu projekata, kao i praćenje realizacije projekata, odnosno vrednovanje projekata u sklopu korištenja sredstava koje pružaju fondovi Europske Unije. Također, ovaj upravni odjel sklapa i partnerstva za povlačenje sredstava iz fondova Europske Unije, prati stanje i propise fondova Europske Unije te surađuje s drugim upravnim tijelima županije ili grada u realizaciji projekata koji koriste dodijeljena sredstva iz fondova Europske Unije. Upravni odjel organizira i isporučivanje edukacija za službenike vezane za poslove povlačenja sredstava iz fondova Europske Unije za projekte. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.

- Upravni odjel za financije i proračun – ovaj upravni odjel upravlja poslovima koji se odnose na proračun županije, grada ili općine i upravljanje financijama županije, grada ili općine. Poslovi koji se odnose na proračun vezani su uz izrađivanje prijedloga proračuna, zatim uz izradu izmjena proračuna ili njegove dopune te su vezani uz praćenje realizacije proračuna županije, grada ili općine kroz određeni period uz što izrađuje i razna izvješća vezana za izvršavanje stavki proračuna kao i godišnja i polugodišnja izvješća koja se rade kako bi se pratio napredak izvršenja istog. Osim proračunskih poslova ovaj upravni odjel obavlja i poslove obračunavanja prihoda kao i poslove naplaćivanja prihoda županije, grada ili općine, poslove praćenja valute plaćanja (dospijeca plaćanja), likvidnosti te druge poslove iz tog područja. U nekim jedinicama regionalne ili lokalne samouprave ovaj upravni odjel može biti organiziran na način da je nabava spojena u upravni odjel zajedno s financijama, no u većini jedinica lokalne i regionalne samouprave su ta dva područja organizirana kao poseban upravni odjeli. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.
- Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb – ovaj upravni odjel bavi se poslovima koji se odnose na zdravstvenu zaštitu građana i prevenciju od različitih epidemija/zaraznih bolesti, poboljšanje kvalitete života građana županije ili grada kao i konstantno praćenje kretanja standarda življenja i sugestije određenih mjera kojima se povećava zaštita građana i unaprjeđuje kvaliteta života. Ovaj odjel obavlja i poslove kojima se potiče pronatalitet i podupire pronatalitetna politika, zatim se dodjeljuju različiti oblici potpore socijalno ugroženim građanima i umirovljenicima na području županije, grada ili općine. Također, ovaj odjel izrađuje i projekte za odobravanje sredstava iz fondova

Europske Unije iz područja zdravstvene zaštite i socijalne djelatnosti. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.

- Upravni odjel za prostorno uređenje i graditeljstvo – ovaj upravni odjel obavlja poslove prostornog uređenja i planiranja, a također i ishode akte vezane uz prostorno uređenje i gradnju, izrađuje dokumentaciju za prostorno uređenje te uključuje druga upravna tijela, naselja, mjesne odbore i dr. u proces izrade prostornih planova kako bi se što bolje zadovoljile specifične potrebe za prostornim uređenjem svakog mjesta, grada i županije. Upravni odjel radi i druge poslove koji se razlikuju od županije do županije, od grada do grada odnosno od općine do općine prema njihovim specifičnim potrebama.

Prema Ministarstvu Uprave (Ministarstvo uprave, dostupno na: <https://uprava.gov.hr/>) u Republici Hrvatskoj je ustrojeno ukupno 555 jedinica lokalne samouprave (od toga 428 općina i 127 gradova) te 20 jedinica regionalne samouprave, odnosno županija. Budući da Grad Zagreb, kao glavni grad Republike Hrvatske, ima poseban status gdje se on svrstava i kao grad i kao županija, u Republici Hrvatskoj ukupno ima 576 jedinica lokalne i regionalne samouprave.

Prema Ustavu Republike Hrvatske (NN 135/97) propisano je ustrojavanje vlasti u Republici Hrvatskoj na načelu trodiobe vlasti. Vlast se tako dijeli na zakonodavnu vlast, izvršnu vlast i sudbenu vlast te je prema istom Ustavu Republike Hrvatske građanima zajamčeno pravo na lokalnu i područnu, odnosno regionalnu samoupravu, odnosno pravo građanima Republike Hrvatske na udruživanje i osnivanje općina, gradova i županija.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) jedinice lokalne samouprave su gradovi i općine, a jedinice područne tj. regionalne samouprave su županije te se općine, gradovi i županije osnivaju zakonom prema određenim kriterijima koji se trebaju ispuniti kako bi se neko mjesto moglo svrstati u jedinicu regionalne samouprave ili jedinicu lokalne samouprave.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) gradom se smatra jedinica lokalne samouprave u kojoj je sjedište jedinice regionalne samouprave, odnosno županije te svako mjesto koje ima više od 10.000 stanovnika, a predstavlja određenu urbanu, povijesnu, prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu. U sastav grada kao jedinice lokalne

samouprave mogu biti uključena i njegova prigradska naselja koja zajedno s gradskim naseljem čine gospodarsku i društvenu cjelinu te su s njim povezana dnevnim migracijskim kretanjima i svakodnevnim potrebama stanovništva koje su od lokalnog značenja. Isto se tako, neko mjesto može utvrditi i proglasiti jedinicom lokalne samouprave, odnosno gradom čak i ako ne ispunjava prethodno navedene uvjete koje je potrebno ispuniti da bi se neko mjesto proglasilo gradom, ali ukoliko postoje nekakvi posebni razlozi zbog kojih bi se tako postupilo i neko mjesto prozvalo gradom, to se može učiniti. Ti posebni razlozi najčešće su povijesnog, gospodarskog ili nekog sličnog karaktera.

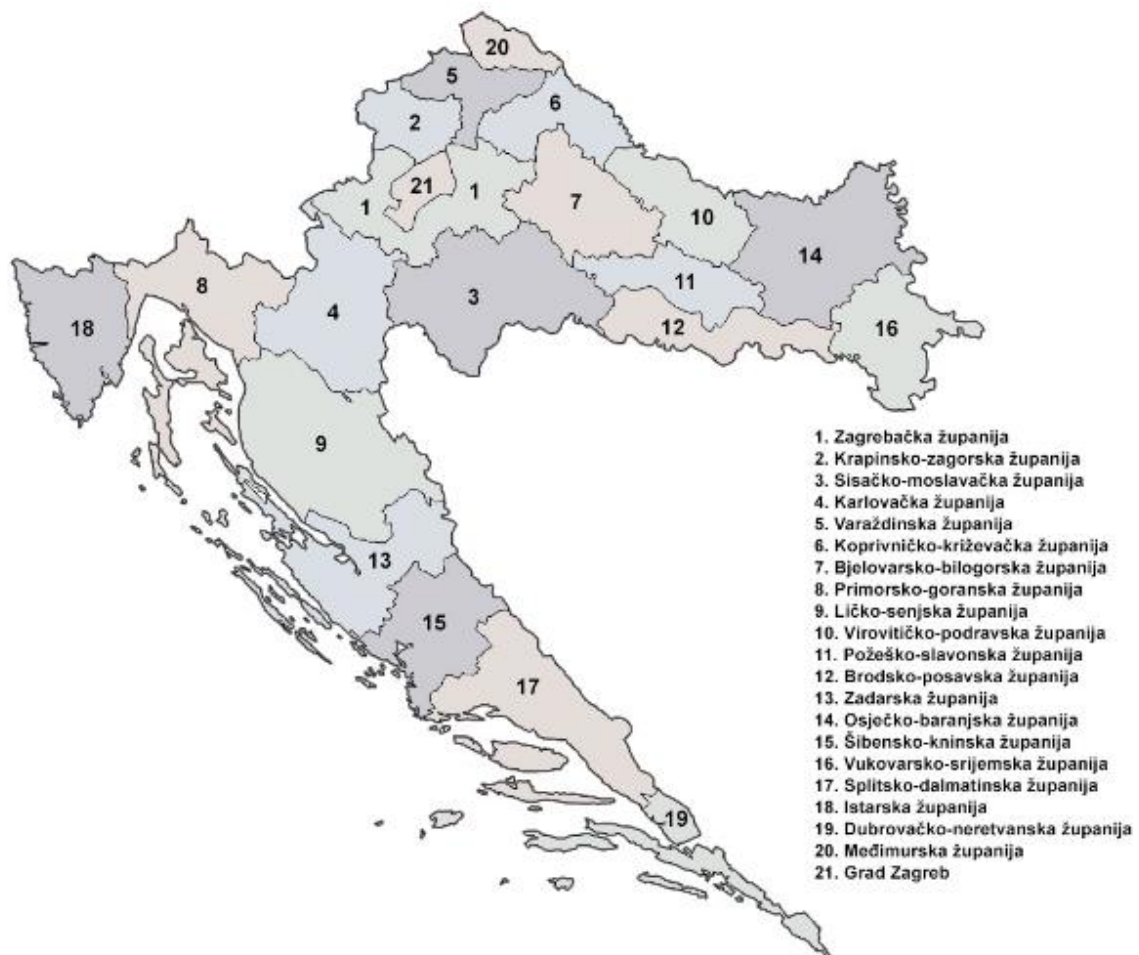
U Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) pojašnjeno je kako se pitanja i predmeti koji se bave pitanjem područja županije, grada ili općine, zatim ime županije, grada ili općine, sjedišta njihovih predstavničkih tijela, pitanja koja se dotiču osnivanja novih ili pitanja o ukidanju, odnosno spajanju već postojećih gradova ili općina, izdvajanju nekih naselja iz sastava nekog grada ili općine te uključivanje tih istih naselja u sastav nekog drugog grada ili općine, promjene granica grada ili općina kao i druga pitanja koja su od važnosti za promjene teritorija jedinica lokalne ili regionalne samouprave uređuju posebnim zakonom. Prilikom bilo koje promjene područja koje nastupi u jedinici lokalne ili regionalne samouprave, prethodno se mora tražiti mišljenje stanovnika te jedinice samouprave što osigurava neposredno uključivanje građana u odlučivanje o pitanju koje ih se direktno dotiče.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) definira se županija kao jedinica područne (regionalne) samouprave čije područje predstavlja prirodnu, povijesnu, prometnu, gospodarsku, društvenu i samoupravnu cjelinu, a ustrojava se radi obavljanja poslova od područnoga (regionalnog) interesa. Jedino mjesto koje se smatra i gradom i županijom u jednom je Grad Zagreb.

Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 86/06) definira da granice između gradova i općina predstavljaju, u pravilu, granice rubnih katastarskih općina. U slučaju kada se granice rubnih katastarskih općina ne poklapaju s granicama rubnih naselja, odnosno s granicama mjesta koja ulaze u sastav određene općine, odnosno određenog grada, smatra se da granicu predstavlja granica rubnih naselja koja je prikazana u službenoj evidenciji prostornih jedinica. U slučaju kada granice rubnih katastarskih općina, odnosno kada granice naselja, nisu jednoobrazno prikazane u službenim evidencijama prostornih jedinica, susjedne jedinice lokalne samouprave će se dogovoriti oko usklađenja ove granice.

Između županija u Republici Hrvatskoj postoji velika razlika u razini gospodarske razvijenosti, broju stanovnika itd. između općina, gradova i županija te je tendencija izjednačiti svaki jaz koji se javlja između hrvatskih županija, gradova i općina kako u pogledu gospodarstva tako i u pogledu obrazovanja, kulture, kretanja stanovnika i dr. kako bi se ujednačio gospodarski razvoj i razina životnog standarda u svim naseljima, gradovima i županijama u Republici Hrvatskoj i kako bi se smanjio broj osoba koje su ispod granice siromaštva ili koje imaju rizik od siromaštva i socijalne isključenosti.

Na slici 1. ispod je prikaz svih županija u Republici Hrvatskoj. Na slici se može vidjeti kako su županije prostorno raspoređene na teritoriju Republike Hrvatske te na koliko velikoj površini se svaka od njih proteže i s kojim županijama graniči.

Slika 1. Prikaz županija u Republici Hrvatskoj, izvor: www.aed.hr, pristupljeno: 17.02.2019.

Gradska četvrt, odnosno mjesni odbor osniva se kao oblik mjesne samouprave i predstavlja oblik direktnog sudjelovanja građana u donošenju odluka koje se odnose na poslove koji imaju direktan utjecaj na svakodnevni život građana i njihov rad. Gradske četvrti se, u pravilu, osnivaju za samo jedno naselje, ali se mogu osnovati i za dva ili više povezanih naselja i kao takvi oni se brinu o interesima svih građana u tom naselju/naseljima.

Gradska četvrt ima svoje vijeće (vijeće gradske četvrti) koje čini predstavničko tijelo gradske četvrti. Članovi vijeća gradske četvrti biraju se na izborima, biraju ih građani koji imaju prebivalište na području gradske četvrti, a mandat članova vijeća gradske četvrti traje četiri godine. Svaka gradska četvrt donosi svoja pravila sama za sebe, kao i plan financija, plan akcija komunalnih djelatnosti, donosi poslovnik vezan za svoje djelovanje i izrađuje program rada i izvješće o svome radu. Između sebe, vijeće gradske četvrti bira predsjednika vijeća gradske četvrti na mandat od četiri godine.

2.3.1. Povijesni pregled teritorijalnog ustrojstva jedinica lokalne samouprave

„Svaka jedinica lokalne i regionalne samouprave može imati grb i zastavu koji se utvrđuju statutom ili statutarnom odlukom uz koji moraju dobiti odobrenje središnjeg tijela državne uprave nadležnog za lokalnu i regionalnu samoupravu u obliku rješenja o odobrenju grba i zastave jedinici lokalne i regionalne samouprave, a na rješenje o odobrenju grba i zastave jedinici lokalne i regionalne samouprave ne dopušta se žalba nego samo postoji mogućnost pokretanja spora“. (Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, (NN 123/17))

Grb i zastava koji se odobre jedinicama lokalne i regionalne samouprave ne smiju sadržavati simbole koji su protivni Ustavu Republike Hrvatske te se grb čini isključivo od štita i sadržaja koji se stavlja unutar tog štita, no većinom se preuzimaju zastava i grb koji su nastali kroz povijest i jedinice lokalne i regionalne uprave su ih prihvatile i koristile dosad. Slikom 1. su prikazane su sve županije koje postoje u Republici Hrvatskoj.

Povijesno su se županije počele pojavljivati iz razloga što su bile napredniji oblik udruženja ljudi. Početak “suvremenih“ županija bio je donošenje Ustava Republike Hrvatske 1990. godine kojim se županije uspostavljaju kao jedinice regionalne samouprave koje se bave poslovima koji su od značaja za to područje, tj. regiju, a to su poslovi koji se odnose na obrazovanje (škole), ekonomski sustav i razvoj, zdravstvo, urbanizam i prostorno planiranje itd. Početkom 1992.

godine prijedlog je bio da se osnuje 17 županija, uključujući i Grad Zagreb. Prijedlog nacrtu zakona o ustrojstvu 17 županija prikazan je u tablici 8.

Tablica 8. Prijedlog nacrtu zakona o ustrojstvu 17 županija 1990. godine.

Županija	Središte	Općine
Vukovarska	Vukovar	Vukovar, Vinkovci i Županja
Osječka	Osijek	Osijek, Beli Manastir, Valpovo, Donji Miholjac, Našice, Orahovica i Đakovo
Požeška	Požega	Slavonski Brod, Požega, Nova Gradiška i Pakrac
Virovitička	Virovitica	Virovitica, Grubišno Polje, Daruvar, Slatina i Garešnica
Bjelovarska	Bjelovar	Koprivnica, Križevci, Vrbovec, Čazma, Bjelovar i Đurđevac
Varaždinska	Varaždin	Varaždin, Čakovec, Ivanec, Novi Marof i Ludbreg
Krapinska	Krapina	Krapina, Pregrada, Zabok, Klanjec, Donja Stubica, Zlatar-Bistrica i Sv. Ivan Zelina
Zagrebačka	Zagreb	Susedgrad, Črnomerec, Centar, Medveščak, Maksimir, Dubrava, Trešnjevka, Trnje, Peščenica i Novi Zagreb – uže gradsko područje Zaprešić, Samobor, Velika Gorica, Sesvete i Dugo Selo
Sisačka	Sisak	Sisak, Ivanić-Grad, Kutina, Novska, Petrinja, Glina,

		Kostajnica i Dvor
Karlovačka	Karlovac	Karlovac, Ozalj, Jastrebarsko, Duga Resa, Ogulin, Slunj, Vojnić i Vrgin most
Riječka	Rijeka	Opatija, Rijeka, Crikvenica, Cres-Lošinj, Krk, Delnice, Čabar i Lošinj.
Pazinska	Pazin	Buje, Buzet, Pazin, Poreč, Rovinj, Pula i Labin
Gospćka	Gospić	Senj, Rab, Pag, Otočac, Gospić i Korenica
Zadarska	Zadar	Zadar, Biograd, Benkovac, Obrovac, Gračac i Donji Lapac
Šibenska	Šibenik	Šibenik, Drniš i Knin
Splitska	Split	Trogir, Kaštela, Solin, Split, Omiš, Makarska, Sinj, Imotski, Vrgorac, Brač, Hvar i Vis
Dubrovačka	Dubrovnik	Ploče, Metković, Korčula, Lastovo i Dubrovnik

Izvor: Vrbošić J. (1992). Povijesni pregled razvitka županijske uprave i samouprave u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*. 1(1), pp. 55-68.

Prijedlog o osnivanju 17 županija, uključujući i Grad Zagreb, nije usvojen te se krajem 1992. godine prijedlog osnivanja županija proširio na njih 20, ne uključujući Grad Zagreb što je na kraju prihvaćeno i danas je na snazi sustav u kojem imamo 20 županija i Grad Zagreb kao grad koji ima poseban status te ima položaj županije.

Gradovi i općine u Republici Hrvatskoj imaju dužu povijest od županija. Moderni gradovi su se razvijali na mjestima starih gdje su se ljudi nastanjivali. Gradovi i općine u Republici Hrvatskoj su jedinice lokalne vlasti. Bave se poslovima koji se odnose na direktne potrebe svojih građana kao što su uređenje prostora, urbanističko planiranje, komunalni poslovi,

osnovnoškolsko obrazovanje, razne zaštite, socijalnu skrb, predškolski odgoj, vrtići i dr. poslovi koji su od lokalnog značaja, odnosno bave se stvarima koje direktno djeluju na standard življenja građana u lokalnoj zajednici.

Slika 2. Područja (granice) gradova i općina u Republici Hrvatskoj, izvor: Wikipedia
<https://hr.wikipedia.org>.

2.3.2. Administrativne i zakonske funkcije jedinica lokalne samouprave

Prema Ustavu Republike Hrvatske “jedinice lokalne samouprave odrađuju poslove koji proizlaze iz lokalnog djelokruga, a to su poslovi pomoću kojih se neposredno ostvaruju potrebe građana, a to se posebno odnosi na poslove kojima se uređuju naselja i stanovanje, prostorno i

urbanističko planiranje, komunalne djelatnosti, briga o djeci, socijalna skrb, primarna zdravstvena zaštita, odgoj i osnovno obrazovanje, kultura, tjelesna kultura i sport, tehnička kultura, zaštita potrošača, zaštita i unapređenje prirodnog okoliša te protupožarna i civilna zaštita. Također, objašnjava se kako jedinice regionalne samouprave obavljaju poslove koji su od regionalnog značenja, a to se posebno odnosi na poslove koji su vezani uz školstvo, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu te planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova. Napominje se kako se poslovi lokalnog i regionalnog djelokruga uređuju zakonom te da prilikom dodjeljivanja tih poslova prednost imaju ona tijela koja su građanima najbliža, da se mora voditi briga o obujmu i prirodi poslova, kao i o učinkovitosti i ekonomičnosti poslova, da jedinice lokalne i regionalne samouprave imaju pravo, u okviru zakona, statutom svaka posebno uređivati interno ustrojstvo i djelokrug svojih upravnih tijela kako bi prilagodile upravna tijela svojim specifičnim potrebama i mogućnostima. Nadalje, ističe se kako su u ispunjavanju obveza i poslova iz svojeg djelokruga, tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave samostalna te da podliježu samo nadzoru ustavnosti i zakonitosti ovlaštenih državnih tijela. Jedinice lokalne i regionalne samouprave imaju pravo na vlastite prihode koje imaju na raspolaganju za slobodno korištenje u poslovanju unutar svojeg djelokruga i na način koji jedinica samouprave smatra optimalnim, a Republika Hrvatska je obvezna, u skladu sa zakonom, pomoći financijski slabijim jedinicama lokalne samouprave“. (Ustav Republike Hrvatske, NN 135/97)

Kako bi se svim jedinicama regionalne i lokalne samouprave odredilo koje ovlasti imaju, kako se odvijaju procesi unutar njih, koje su im odgovornosti, na koji način mogu poticati gospodarstvo, ostvarivati prihode i raspoređivati rashode, svaka od tih jedinica ima statut te je svaka od njih pravna osoba.

„Statutom se detaljnije uređuje samoupravni djelokrug općine, grada, odnosno županije, njena obilježja, javna priznanja, ustrojstvo, ovlasti i način rada tijela, način obavljanja poslova, oblici konzultiranja građana, provođenje referenduma u pitanjima iz djelokruga, mjesna samouprava, ustrojstvo i rad javnih službi, oblici suradnje jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave te druga pitanja od važnosti za ostvarivanje prava i obveza“. (Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, NN 123/17)

Jedinice lokalne vlasti same mogu ustrojiti rad javnih službi, gradskih poduzeća, donositi strategije razvoja grada i općine te shodno toj strategiji imati strateške smjernice i viziju kako,

na koji način, s kojim sredstvima i u kojem smjeru će se grad ili općina razvijati i u kojem vremenskom periodu će se razvoj odvijati, određivati gdje će i kako investirati svoja sredstva u svrhu što boljeg povrata sredstava u odnosu na uložena sredstva, kojim alatima i mjerama će se poticati razvoj gospodarstva i poduzetništva, koje će firme u svom vlasništvu osnivati, koje će mjere socijalne politike poduzeti i u kojem smjeru će njezin razvoj ići. Naravno, uz svu tu autonomiju, jedinica lokalne samouprave mora se prilagoditi i smjestiti u okvire nacionalne politike, zakona koji su doneseni na razini centralne vlasti i njezinog djelovanja kao i što se mora pridržavati uputa za rad od strane države kada način provođenja određenih poslova i izvršavanje određenih obveza nisu prepušteni jedinicama lokalne samouprave na odlučivanje nego su određeni od strane centralne vlasti.

Međunarodnu suradnju između jedinica lokalne samouprave definira Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) i ističe se da jedinice lokalne samouprave mogu ostvarivati međunarodnu suradnju s odgovarajućim jedinicama lokalne samouprave koje su iz drugih država te uspostaviti suradnju koja se razvija i održava u okviru njihovog samoupravnog djelokruga, u skladu sa zakonom i međunarodnim ugovorima.

Jedinice lokalne i regionalne samouprave, odnosno županije, gradovi i općine, odlučuju samostalno o poslovima iz svog djelokruga samoupravljanja, a to se odnosi na poslove koji imaju značaj za njihovu lokalnu ili regionalnu okolinu, pomoću kojih se bez posredovanja neke druge strane pokušava ispuniti potrebe svih građana o kojima se lokalna ili regionalna samouprava brine, tj. za koje je odgovorna.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17), poslovi koje općine obavljaju odnose se na sljedeće:

- uređenje naselja i stanovanje,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- komunalno gospodarstvo,
- brigu o djeci,
- socijalnu skrb,
- primarnu zdravstvenu zaštitu,
- odgoj i osnovno obrazovanje,
- kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
- zaštitu potrošača,

- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- protupožarnu i civilnu zaštitu,
- promet na svom području
- te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Prema istome Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17), poslovi koje obavljaju gradovi su gotovo identični kao i poslovi koje obavljaju općine, a ti oni se odnose na sljedeće:

- uređenje naselja i stanovanje,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- komunalno gospodarstvo,
- brigu o djeci,
- socijalnu skrb,
- primarnu zdravstvenu zaštitu,
- odgoj i obrazovanje,
- kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
- zaštitu potrošača,
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- protupožarnu i civilnu zaštitu,
- promet na svom području
- održavanje javnih cesta,
- izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju, te provedbu dokumenata prostornog uređenja,
- ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Razlika u poslovima između općina i gradova je ta što grad ima za odgovornost i posao održavanje javnih cesta zbog financijske snage koja je kod većine gradova uglavnom veća nego kod općina, a ta razlika u financijskoj snazi nastala je zbog većih priljeva sredstava zbog većeg broja stanovnika na području grada od kojih se naplaćuje porez na dohodak, zbog razine na kojoj gradovi djeluju te zbog organizacijske snage koju grad ima u odnosu na općinu. Također, još jedna razlika između poslova općina i gradova je ta što gradovi imaju u svojem djelokrugu poslova i izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola kao i provođenje dokumenata koji su za svrhu prostornog uređenja, dok općine ne izvršavaju te poslove.

2.3.3. Modeli sustava upravljanja gradovima

Modeli sustava upravljanja gradovima odnose se na to čime sve upravlja jedinica lokalne samouprave, što je to u njenoj nadležnosti te na koji način jedinica lokalne samouprave upravlja funkcijama za koje je nadležna. Teorijski koncepti upravljanja gradovima objašnjavaju kako se upravlja gradovima, tko čini predstavničko vijeće i kako je ono ustrojeno, tko čini izvršnu vlast, koje su obveze i ovlasti istih itd., dok je u ovom poglavlju pažnja usmjerena na to čime izvršna vlast u gradovima upravlja i na koji način upravlja. Prikazani su i modeli upravljanja jedinicama regionalne samouprave (županijama) kako bi se vidjela razlika između modela upravljanja različitim razinama samouprave kao i da bi se mogla dobiti šira slika zašto jedinice lokalne samouprave upravljaaju određenim područjima i odgovorne su za obavljanje određenih poslova, a iz kojeg razloga nisu odgovorne za određena područja djelovanja i ne obavljaju određene poslove koji su u nadležnosti jedinica regionalne samouprave.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) županije obavljaju poslove koji su od regionalnog značaja te se prema tome u njihovu nadležnost mogu svrstati sljedeći poslovi:

- srednje škole i učenički domovi (mogu biti i osnivači osnovnih škola, ali ne upravljaaju njima),
- zdravstvene ustanove poput doma zdravlja i županijske (opće županijske) bolnice, poliklinike za rehabilitaciju, zavoda za javno zdravstvo, ljekarne, zavoda za hitnu medicinu,
- ustanove socijalne skrbi (dom za starije i nemoćne osobe, razna trgovačka društva u koja pripadaju poduzetnički centri, regionalne razvojne agencije, gospodarenje otpadom i sl.,
- uprava za ceste,
- županijska razvojna agencija,
- centri za liječenje i prevenciju bolesti ovisnosti,
- ostale ustanove kao što su: HNK, muzeji, zavodi za prostorno uređenje i dr.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) gradovi, u pravilu, pod svojom upravom i nadležnosti imaju sljedeće poslove i obveze koje trebaju obavljati i za koje su odgovorni, a koje su od lokalnog značaja:

- upravljanje ustanovama za predškolski odgoj, tj. vrtićima,

- upravljanje ustanovama za osnovnoškolsko obrazovanje, odnosno osnovnim školama,
- upravljanje poslovima komunalne djelatnosti (naplata komunalnih prihoda, komunalno redarstvo, promet i sl.) gdje grad može komunalnu djelatnost obavljati samostalno u vidu vlastitog pogona, ustanove, osnivanjem trgovačkog poduzeća u svojem vlasništvu, davanju koncesije za obavljanje komunalne djelatnosti i dr.,
- gospodarstvo grada (porezne olakšice, poticaji poduzetnicima...),
- socijalnu skrb (pomaganje udruga iz djelatnosti socijalne djelatnosti i zaštite zdravlja, pronatalitetna politika grada, potpore za rođenje djeteta...),
- urbanizam (izdavanje građevinskih dozvola, uporabnih dozvola, lokacijskih dozvola...),
- gospodarenje imovinom i vlasničko-pravni odnosi (upravljanje nekretninama u vlasništvu grada, evidencija nekretnina, uknjižba prava vlasništva na nekretninama Grada,
- kreiranje strategije gospodarskog razvoja grada,
- urbanu aglomeraciju,
- kulturni razvoj grada i dr.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) općine, u pravilu, pod svojom upravom i nadležnosti imaju sljedeće poslove i obveze koje trebaju obavljati i za koje su odgovorni, a koje su od lokalnog značaja:

- uređenje naselja i stanovanja,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- komunalno gospodarstvo,
- briga o djeci,
- socijalna skrb,
- primarna zdravstvena zaštita,
- zaštita potrošača,
- protupožarna civilna zaštita,
- promet na svom području,
- odgoj i osnovno obrazovanje,
- kultura i sport.

Samoupravni djelokrug županija, gradova i općina se dijeli na to da županije obavljaju zadaće i poslove koji imaju regionalni značaj, dok gradovi i općine obavljaju zadaće i poslove koji su vezani uz neposredno ispunjavanje građanskih potreba. Poslovi koje obavljaju županije te gradovi i općine dijele se u tablici 9.

Tablica 9. Popis poslova županija i gradova i općina.

Županije	Gradovi i općine
<ul style="list-style-type: none"> - obrazovanje - zdravstvo - prostorno i urbanističko planiranje - gospodarski razvoj - promet i prometna infrastruktura - održavanje javnih cesta - planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova - izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju, te provedba dokumenata prostornog uređenja - ostali poslovi sukladno posebnim zakonima 	<ul style="list-style-type: none"> - uređenje naselja i stanovanja - prostorno i urbanističko planiranje - komunalno gospodarstvo - briga o djeci - socijalna skrb - primarna zdravstvena zaštita - odgoj i osnovno obrazovanje - kultura, tjelesna kultura i sport - zaštita potrošača - zaštita i unapređenje prirodnog okoliša - protupožarna i civilna zaštita - promet na svome području - ostali poslovi sukladno posebnim zakonima
	Veliki gradovi
	<ul style="list-style-type: none"> - održavanje javnih cesta - izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju, te provedba dokumenata prostornog uređenja

Izvor: Ministarstvo uprave, <https://uprava.gov.hr>

Zadaci i poslovi koji su specifični za svaku pojedinu općinu, grad ili županiju određuje svaka od njih za sebe kako bi zadovoljila svoje specifične potrebe (primjerice, općina, grad ili županija u kontinentalnom dijelu države neće imati iste zadaće i poslove kao neka općina, grad ili županija na moru jer svaka od njih ima svoje specifične potrebe vezane za njihov položaj, rad, razinu razvijenosti gospodarstva, vrstu gospodarske djelatnosti koja je od posebnog značaja za tu jedinicu lokalne ili regionalne samouprave i slično).

Svaka županija u svojoj nadležnosti ima definiranje svoga grb i svoje zastave koje mora i detaljno opisati u statutu te ima u svojoj nadležnosti definiranje svog pečata koji će koristiti u svome djelovanju u svrhu ovjere i potvrde dokumenata koje izdaje. Također, županija dodjeljuje i javna priznanja za izniman doprinos i postignuća koja su od posebnog značaja za ugled i za razvoj županije.

Županija stvara odnos i održava svaki oblik suradnje s jedinicama lokalne samouprave i s drugim jedinicama regionalne samouprave u svrhu poboljšanja ekonomskog razvoja županije i poboljšanja kvalitete života njenih građana, a iz istog tog razloga županija može i sklopiti sporazum o suradnji s jedinicama lokalne samouprave i s drugim županijama u Republici Hrvatskoj, kao i s drugim jedinicama lokalne i regionalne samouprave iz drugih država s kojima je Republika Hrvatska uspostavila pravila i propise za tu suradnju.

Upravljanje srednjim školama stavljeno je na obvezu i odgovornosti županijama. Gradovi, općine ili privatne osobe mogu biti osnivači srednjih škola, ali njihovo upravljanje predano je županijama na odgovornost i obvezu.

Prema Zakonu o srednjem školstvu (NN 87/08) upravni nadzor nad radom srednjih škola obavlja tijelo županijske državne uprave u skladu sa zakonom, a također i sredstva za financiranje javnih potreba u srednjim školama osiguravaju se dijelom iz državnog proračuna, a dijelom iz županijskog proračuna, odnosno iz proračuna Grada Zagreba koji ima status i obveze kao županija. Iz perspektive županije, sredstva koja se osiguravaju za obrazovanje i za rad srednjih škola iz proračuna županije troše se:

- za investicijsko održavanje prostora u sklopu škole, opreme škole i sredstava potrebnih školi za rad,
- za nabavu školske opreme te ostalih nastavnih pomagala i sredstava za nastavu,
- za materijalne izdatke srednjih škola,
- za troškove prijevoza radnika srednjih škola,
- za potpore za sufinanciranje smještaja učenika i prehranu učenika u sklopu učeničkih domova,
- te za kapitalnu izgradnju prostora u sklopu škole kao i opreme prema utvrđenim standardima i normativima od strane ministarstva nadležnog za obrazovanje.

Općenito, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje vode i financiraju jedinice lokalne i regionalne samouprave te država. Država osigurava sredstava za financiranje školskih ustanova čiji je ona osnivač, a ta sredstva troše se za plaće zaposlenih (plaća, doprinosi, različite naknade, pomoći, regres, jubilarne nagrade itd.), za projekte izgradnje i dovršenja gradnje prostora škole, kao i opremanje škole i dr. Jedinice lokalne i regionalne samouprave u svojim proračunima osiguravaju sredstva za prijevoz učenika osnovnih škola (jedinice lokalne samouprave) kao i naknade za prijevoz djelatnicima ustanova za srednjoškolsko obrazovanje (jedinice regionalne samouprave), snose materijalne i nematerijalne (financijske) rashode školskih ustanova i dr.

Nadležno ministarstvo vrši nadzor i kontrolu trošenja državnih sredstava, u za to namijenjene svrhe, a nadležno ministarstvo vrši kontrolu i nadziranje financijskog poslovanja. Jedinice lokalne i regionalne samouprave vrše kontrolu i nadziranje za namjensko trošenje sredstava koja su osigurana u proračunima lokalnih i regionalnih samouprava.

Županija, odnosno župan imenuje i razrješuje predstavnike, odnosno članove školskih odbora srednjih škola te svoje odluke objavljuje u službenom glasilu županije. Županija financira i decentralizirane funkcije srednjih škola i učeničkih domova sa sredstvima koje osigurava u svom proračunu. Županija također brine o radu srednjih škola i usvaja izvješća o radu srednjih škola kojima je ona osnivač.

Grad/općina odnosno gradonačelnik/načelnik, imenuje i razrješuje predstavnike, odnosno članove školskih odbora osnovnih škola kojima je grad/općina osnivač. Grad/općina financira rad osnovnih škola te usvaja izvješća o radu osnovnih škola kojima je grad/općina osnivač. Također grad/općina upravlja i ustanovama predškolskog odgoja, financira i subvencionira njihov rad, imenuje i razrješuje predsjednika vijeća, kao i određeni broj članova vijeća i imenuje ravnatelja vrtića na prijedlog upravnog vijeća vrtića. Osnivač vrtića je dužan osigurati sredstva kako bi ustanova za predškolski odgoj mogla obavljati svoje osnovne poslove, a ustanova ostvaruje prihode na način da prodaje svoje proizvode, odnosno usluge, na tržištu na kojem djeluje te iz drugih izvora koji su propisani zakonom.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97) definira da vrtićima upravlja upravno vijeće koje ima od 5 do 7 članova, a minimalno pola članova upravnog vijeća imenuje osnivač, jednog člana biraju roditelji čija djeca pohađaju vrtić, dok se ostali članovi vijeća biraju na način da se među odgojiteljima i stručnim suradnicima dječjeg vrtića provede tajno glasovanje. Kada se vijeće izabere, njihov mandat traje četiri godine.

Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97) ravnatelj dječjeg vrtića je poslovodni i stručni voditelj dječjeg vrtića. Uz poslove utvrđene Zakonom o ustanovama ravnatelj:

- predlaže godišnji plan i program rada,
- brine se za provođenje odluka upravnog vijeća,
- odgojiteljskog vijeća i drugih tijela,
- obavlja druge poslove utvrđene aktom o osnivanju i statutom.

Jedinice lokalne i regionalne samouprave imaju obvezu iz svojih proračuna izdvojiti minimalno utvrđeni iznos sredstava koji je određen prema utvrđenim mjerilima za financiranje rada i djelovanja ustanova za predškolski odgoj. Dio sredstava za financiranje javnih potreba kroz programe na području predškolskog odgoja osigurava se iz državnog proračuna.

Kako jedinica lokalne samouprave bira upravno vijeće predškolske ustanove i imenuje ravnatelja, upravno vijeće ima razne obveze prema osnivaču, odnosno prema jedinici lokalne samouprave, prema samom dječjem vrtiću te prema roditeljima ili skrbnicima čija su djeca polaznici dječjeg vrtića.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97) objašnjava da ukoliko na određenom području ne postoji dječji vrtić ili druga ustanova koja isto tako obavlja predškolski program (npr. osnovna škola), jedinica lokalne ili regionalne samouprave ima dužnost osigurati pružanje programa predškole za djecu kojoj će omogućiti prijevoz do najbliže ustanove za program predškole (vrtić ili osnovna škola koja obavlja program predškole). Prethodno navedene obveze vrijede ukoliko vrtić ili osnovna škola koja provodi program predškole ispunjavaju uvjet da nisu udaljeni više od 20 kilometara od mjesta stanovanja djeteta. Ako uvjet za udaljenost nije ispunjen, jedinica lokalne ili regionalne samouprave ima dužnost osnivanja dječjeg vrtića/podružnice vrtića u krugu 20 kilometara od mjesta stanovanja djeteta ili omogućiti provođenje programa predškole u osnovnoj školi koja se nalazi u krugu od 20 kilometara od prebivališta/boravišta djeteta.

„Kod upravljanja i osnivanja osnovnoškolske ustanove osnivač može biti:

- Republika Hrvatska,
- jedinica lokalne samouprave,
- jedinica regionalne samouprave,

- druga fizička ili pravna osoba.“ (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 152/14)

„Kod osnivanja srednje škole i učeničkog doma, osnivač može biti:

- Republika Hrvatska
- jedinica regionalne samouprave
- druga pravna ili fizička osoba.“ (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 152/14)

Prije osnivanja školske ustanove, osnivač treba dobiti pozitivno mišljenje od Ministarstva o tome je li osnivanje školske ustanove opravdano ili ne, uzimajući pri tome u obzir opravdanost programa, je li u pitanju obveza dostupnosti škole ili racionalnosti škole te sagledavajući i druge bitne indikatore opravdanosti za osnivanje škole.

Jedinica lokalne samouprave ili jedinica regionalne samouprave koja je osnovala školsku ustanovu može svoje osnivačko pravo prenijeti na neku drugu jedinicu lokalne samouprave ili na jedinicu regionalne samouprave putem ugovora.

Na području zdravstvene zaštite jedinice lokalne i regionalne samouprave imaju obvezu osigurati uvjete za očuvanje zdravlja stanovništva, zaštitu zdravlja te za poboljšanje zdravstvenog stanja svojih stanovnika. Jedinice lokalne i regionalne samouprave to čine na način da organiziraju i osiguravaju djelovanje zdravstvenih ustanova na svome području.

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti “Jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb ostvaruje svoja prava, obveze, zadaće i ciljeve na području zdravstvene zaštite tako da:

- osigurava popunjavanje mreže javne zdravstvene službe u suradnji s jedinicama lokalne samouprave na svom području,
- organizira rad ustanova čiji je osnivač,
- koordinira i organizira rad svih pravnih i fizičkih osoba koje na području jedinice područne (regionalne) samouprave odnosno Grada Zagreba obavljaju zdravstvenu djelatnost,
- sukladno Planu zdravstvene zaštite donosi plan zdravstvene zaštite za područje jedinice područne (regionalne) samouprave odnosno Grada Zagreba

- za područje jedinice područne (regionalne) samouprave odnosno Grada Zagreba donosi jednogodišnje i trogodišnje planove promicanja zdravlja, prevencije te ranog otkrivanja bolesti
- organizira i provodi javnozdravstvene mjere sukladno planovima
- organizira provedbu postupaka objedinjene javne nabave za zdravstvene ustanove čiji je osnivač
- u suradnji s ministarstvom nadležnim za zdravstvo i Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje osigurava provođenje specifičnih mjera te pružanje zdravstvene zaštite na otocima, rijetko naseljenim i nerazvijenim područjima.“
(Zakon o zdravstvenoj zaštiti (NN 100/18))

Kako bi jedinica regionalne samouprave ispunila svoja prava i obveze te ciljeve i zadaće ona mora osigurati sredstva za hitnu medicinu na području svoje samouprave, ukoliko ju ne osigurava država, organizirati rad službe mrtvozornika, provoditi mjere ispitivanja prehrambenih proizvoda i predmeta koji služe za opću upotrebu, zatim ispitivati vodu koja se koristi za ljudsku upotrebu, ispitivati kakav utjecaj na zdravlje stanovnika ima onečišćenje zraka, ispitivati buku, onečišćenje tla kao i vode koja ima rekreativnu i kupalačku namjenu, odnosno mora provoditi mjere zdravstvene ekologije.

Ukoliko zdravstvene ustanove kojima je osnivač jedinica regionalne samouprave ostvare financijski gubitak u svome poslovanju, jedinica regionalne samouprave ima obvezu osigurati sredstva u svome proračunu za pokrivanje takvih gubitaka. Također, jedinica regionalne samouprave može osigurati i više sredstava od propisanog standarda za zdravstvenu zaštitu svojih stanovnika.

Kako bi jedinica regionalne samouprave, prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (100/18) osigurala da se ostvaruju prava i obveze te ciljevi i zadaće zdravstvene zaštite na svome području, ona treba osnovati Savjet za zdravlje. Broj članova Savjeta za zdravlje se uređuje statutom, a pri tome treba osigurati da u članstvu Savjeta za zdravlje sudjeluju predstavnici jedinice regionalne samouprave, predstavnici strukovnih udruženja, raznih udruga za zaštitu prava pacijenata, komora u zdravstvu te sindikata i poslodavaca u zdravstvu. Zdravstvenu zaštitu na području regionalne samouprave i njenu dostupnost stanovnicima i drugim korisnicima, jedinica regionalne samouprave u suradnji s jedinicom lokalne samouprave treba

osigurati koordinacijom i organizacijom rada svih fizičkih i pravnih osoba koje na području regionalne samouprave obavljaju djelatnost zdravstvene zaštite.

Zdravstvene djelatnosti koje su na razini zdravstvenih zavoda jedinica regionalne samouprave, obuhvaćaju ili mogu obuhvaćati sljedeće djelatnosti:

- javnozdravstvena djelatnost,
- djelatnost hitne medicine,
  - sukladno odluci osnivača, djelatnost hitne medicine može obuhvaćati i sanitetski prijevoz te se može ostvariti funkcionalna integracija koja povezuje zavod za hitnu medicinu i bolničku zdravstvenu ustanovu kako bi jedinica regionalne samouprave imala dom zdravlja te objedinjeni hitni bolnički prijem
- izvođenje nastave na temelju ugovora za potrebe nastavnih ustanova zdravstvenog usmjerenja,
- znanstveni rad.

Putem mreže javne zdravstvene službe se za jedinice regionalne samouprave određuje kolika je njihova potreba za zdravstvenim ustanovama na njihovom području odnosno koliki broj ustanova treba postojati i djelovati na njihovim područjima, koji je broj kreveta potreban prema djelatnostima, koliko je potrebno privatnih radnika u području zdravstva te koliko je potrebno imati zdravstvenih timova.

U Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (NN 100/18) objašnjeno je da jedinice regionalne samouprave mogu osnovati sljedeće zdravstvene ustanove:

- opća bolnica,
- specijalna bolnica,
- dom zdravlja,
- zavod za hitnu medicinu,
- zavod za javno zdravstvo,
- poliklinika,
- lječilište,
- ustanova za zdravstvenu njegu,
- ustanova za palijativnu skrb,
- ljekarnička ustanova.

Prednost kod zdravstvenih ustanova kojima je osnivač jedinica regionalne samouprave, a ne pravna ili fizička osoba je ta da te zdravstvene ustanove mogu obavljati cjelovitu djelatnost što je obavljaju domovi zdravlja i zdravstveni zavodi.

Specijalne bolnice osim jedinice regionalne samouprave mogu osnovati i jedinice lokalne samouprave, kao i druge fizičke i pravne osobe.

Zdravstvenim ustanovama upravljaju upravna vijeća. Zdravstvene ustanove kojima je osnivač jedinica regionalne samouprave upravna vijeća sastavljaju od pet članova od kojih tri člana čine predstavnici iz redova osnivača, a to se odnosi na predsjednika vijeća i dva člana vijeća, dok se preostala dva člana upravnog vijeća izabiru iz redova radnika zdravstvene ustanove za čije vijeće se članovi biraju. Jedini izuzetak broja članova upravnog vijeća zdravstvenih ustanova kojima je osnivač jedinica regionalne samouprave je kod bolničkih zdravstvenih ustanova čija upravna vijeća imaju sedam članova od kojih se četiri člana izabiru iz redova osnivača, a to se odnosi na predsjednika vijeća i tri člana vijeća, dok se preostala tri člana izabiru iz redova radnika zdravstvene ustanove (dva člana) te se jedan predstavnik bira iz redova Republike Hrvatske. Članovi upravnih vijeća iz redova osnivača biraju se na prijedlog pročelnika na čelu upravnog tijela koje je nadležno za zdravstvo.

Jedinica regionalne samouprave na svome području mora osnovati najmanje jedan dom zdravlja koji pokriva zdravstvenu zaštitu primarne razine djelatnosti zdravstva.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti (NN 100/18) definira za što opća bolnica i specijalna bolnica moraju u svome sastavu imati jedinice:

- specijalističko-konzilijarno liječenje,
- stacionarno liječenje,

a također opća bolnica i specijalna bolnica moraju imati osigurano sljedeće:

- radiološku, medicinsko-biokemijsku i drugu laboratorijsku dijagnostiku,
- opskrbu lijekovima i medicinskim proizvodima,
- medicinsku rehabilitaciju,
- patologiju,
- citološku i mikrobiološku dijagnostiku,
- opskrbu krvlju i krvnim pripravcima,
- anesteziologiju, reanimatologiju i intenzivno liječenje ako to zahtijeva priroda njezina rada.

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti "Jedinica regionalne samouprave u svom upravljanju zdravstvenom zaštitom na svome području osniva zavode za javno zdravstvo koji obavljaju sljedeće djelatnosti:

- obavlja djelatnosti epidemiologije zaraznih bolesti kao i kroničnih nezaraznih bolesti, javnog zdravstva, promicanja zdravlja, zdravstvene ekologije, mikrobiologije, školske i adolescentne medicine, mentalnog zdravlja i prevencije ovisnosti na području jedinice regionalne samouprave,
- zdravstvenog prosvjeđivanja s promicanjem zdravlja i prevencije bolesti,
- provodi specifičnu i preventivnu zdravstvenu zaštitu djece i mladeži, posebno u osnovnim i srednjim školama te na visokim učilištima koji djeluju na području jedinice regionalne samouprave,
- prati, proučava, evaluira i izvješćuje o zdravstvenim potrebama i funkcionalnoj onesposobljenosti starijih ljudi te predlaže zdravstvene mjere za svoje područje,
- prikuplja, kontrolira i analizira statistička izvješća iz područja zdravstva, uključujući bolesti ovisnosti, na razini jedinice regionalne samouprave za potrebe Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo,
- na zahtjev župana odnosno gradonačelnika prati i ocjenjuje zdravstveno stanje stanovništva na tom području,
- kontinuirano provodi mjere higijensko-epidemiološke zaštite s epidemiološkom analizom stanja na području jedinice regionalne samouprave i po potrebi provodi protuepidemijske mjere te nadzire provođenje obveznih imunizacija,
- provodi mjere gerontološke zdravstvene zaštite,
- analizira epidemiološko stanje, planira, predlaže i sudjeluje u provođenju mjera i aktivnosti za sprječavanje, rano otkrivanje i suzbijanje bolesti ovisnosti,
- provodi zaštitu mentalnog zdravlja i izvanbolničko liječenje ovisnosti, što obuhvaća prevenciju i rano otkrivanje svih psihičkih poremećaja, dijagnostiku, liječenje i rehabilitaciju svih oblika ovisnosti, kao i mjere očuvanja mentalnog zdravlja u zajednici,
- surađuje sa zdravstvenim i drugim ustanovama i zdravstvenim radnicima u provedbi dijagnostike i liječenja bolesti ovisnosti te rehabilitacije i društvene integracije ovisnika,

- prati provedbu mjera dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije te provodi preventivne i protuepidemijske postupke dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije za područje jedinice regionalne samouprave,
- obavlja mikrobiološku djelatnost od interesa za jedinicu regionalne samouprave,
- prati, proučava, analizira i ocjenjuje zdravstvenu ispravnost vode za ljudsku potrošnju, vode za rekreaciju i fizikalnu terapiju, površinske i otpadne vode, stanje vodoopskrbe te zdravstvenu ispravnost namirnica i predmeta opće uporabe za područje jedinice regionalne samouprave,
- sudjeluje u izradi i provedbi pojedinih programa zdravstvene zaštite u izvanrednim prilikama
- prati, analizira i ocjenjuje utjecaj okoliša i hrane na zdravstveno stanje stanovništva jedinice regionalne samouprave,
- sudjeluje u planiranju, predlaganju i provođenju mjera promicanja tjelesnog, mentalnog i spolnog/reproduktivnog zdravlja
- sudjeluje u planiranju, predlaganju i provođenju mjera za sprečavanje, rano otkrivanje i suzbijanje kroničnih nezaraznih bolesti, uključujući bolesti ovisnosti
- obavlja raspodjelu obveznih cjepiva ordinacijama na primarnoj razini zdravstvene djelatnosti na području jedinice regionalne samouprave,
- može obavljati stručne poslove zaštite okoliša sukladno posebnim propisima vezano uz zaštitu okoliša i zaštitu zraka,
- obavlja i ostale poslove za potrebe obavljanja javnozdravstvene djelatnosti sukladno posebnim propisima.“ (Zakon o zdravstvenoj zaštiti (NN 100/18))

Zavod za hitnu medicinu pod upravom je jedinice regionalne samouprave i obavlja djelatnosti provođenja mjera hitne medicine na teritoriju jedinice, provođenja standardne razine postupaka operacije, osiguravanja protokola rada i procedura djelovanja hitne medicine, organiziranja timova za cestovni, vodeni i zračni prijevoz u medicinske svrhe, sudjelovanja u obrazovanju zdravstvenih radnika, prikupljanje podataka i vođenja registara hitne medicine, osiguranja hitne medicinske skrbi raznim okupljanjima itd.

Unutar područja socijalne skrbi jedinice lokalne i regionalne samouprave djeluju u svrhu pružanja pomoći osobama koje su socijalne ugrožene, osobama koje su u nepovoljnim okolnostima u obitelji ili osobno, a sve radi toga da se unaprijedi kvaliteta života korisnika u

okvirima samostalnog osiguranja osnovnih životnih potreba i aktivne participacije u društvo u kojem živi.

Osnovna naknada koju jedinica lokalne samouprave pruža korisnicima je naknada za troškove stanovanja koja iznosi do polovice iznosa minimalne osigurane naknade koja se priznaje samcu ili kućanstvu. Naknada se po odobravanju može isplaćivati direktno korisniku ili se može isplaćivati ovlaštenoj fizičkoj ili pravnoj osobi koja korisniku pruža uslugu stanovanja.

Jedinica regionalne samouprave odobrava naknade za troškove ogrjeva korisnicima koji su prema kriterijima ostvarili pravo na tu naknadu. Visina naknade za troškove ogrjeva se odobrava u razini 3m² drva za ogrjev na način da se samcu ili kućanstvu daju fizički drva ili da se isplati naknada u visini cijene koštanja 3m², a iznos određuje jedinica regionalne samouprave.

Gradovi sjedišta županija te veliki gradovi imaju obvezu iz svojih proračuna osigurati sredstva za obavljanje djelatnosti prehrane od strane pučkih kuhinja, kao i za usluge pružanja smještaja u prenoćistima za beskućnike.

Dodjeljivanje prava na naknadu za troškove stanovanja u nadležnosti je odlučivanja jedinice lokalne samouprave, a dodjeljivanje prava na naknadu za troškove ogrjeva u nadležnosti je jedinice regionalne samouprave. Financiranje djelatnosti socijalne skrbi izvršavaju i jedinica regionalne samouprave i jedinica lokalne samouprave uz državu.

Jedinice regionalne samouprave osiguravaju sredstva u svome proračunu za financiranje decentraliziranih domova za koje je Republika Hrvatska prebacila osnivačka prava na jedinice regionalne samouprave. Sredstva se osiguravaju za rashode za materijalne rashode, hitne intervencije, nabavku nefinancijske imovine, rashode za zaposlene i financijske rashode.

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti “ustanove socijalne skrbi su:

- centar za socijalnu skrb,
- dom socijalne skrbi,
- centar za pružanje usluga u zajednici,
- centar za pomoć u kući.“ (Zakon o zdravstvenoj zaštiti (NN 100/18))

Centrom za socijalnu skrb upravlja upravno vijeće koje se bira/imenuje na mandat u trajanju od četiri godine. Vijeće čini pet članova s tim da tri člana odabire osnivač iz svojih redova, jedan član je zaposlenik/ica centra za socijalnu skrb, a jedan član se bira iz redova jedinice regionalne samouprave. Ravnatelj centra za socijalnu skrb bira se na temelju javnog natječaja uz prethodnu suglasnost ministarstva, odnosno ministra koji je nadležan za poslove iz područja socijalne skrbi.

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, dom socijalne skrbi osniva Republika Hrvatska, ali ga prema uvjetima i na način propisan Zakonom o ustanovama i Zakonom o socijalnoj skrbi mogu osnovati i jedinice lokalne i regionalne samouprave te vjerske zajednice. Domom socijalne skrbi upravlja upravno vijeće kojeg čini pet članova. Tri člana se biraju iz redova osnivača, jedan član je predstavnik radnika, a koji je zaposlen u domu te je jedan član predstavnik korisnika doma socijalne skrbi (ili njegov roditelj/skrbnik). Članovi se biraju na mandat u trajanju od četiri godine. Ravnatelj doma za socijalnu skrb bira se na temelju javnog natječaja uz prethodnu suglasnost ministarstva, odnosno ministra koji je nadležan za poslove iz područja socijalne skrbi.

Centar za pružanje usluga u zajednici, centar za pomoć u kući te ostale udruge, zajednice i sl. za pružanje socijalnih usluga mogu jednako osnovati jedinica lokalne samouprave i jedinica regionalne samouprave.

Kako bi se na području jedinice regionalne samouprave osigurala socijalna skrb za sve kojima je to potrebno, ona osniva savjet za socijalnu skrb kojem je uloga predlaganje plana za socijalnu skrb putem razvijanja mreže socijalnih usluga i planiranja iste, ostvarivanja prava i obveza te ciljeva i mjera socijalne skrbi za cijelo svoje područje. Savjet za socijalnu skrb jedinica regionalne samouprave osniva putem odluke predstavničkog vijeća jedinice regionalne samouprave odnosno županijske skupštine, kojom se određuje i broj članova savjeta, a članovi su iz redova jedinice lokalne samouprave, jedinice regionalne samouprave, domova socijalne skrbi, centara za socijalnu skrb, pomoć u kući, vjerskih zajednica i dr.

Vatrogasnim postrojbama, dobrovoljnim vatrogasnim društvima i vatrogasnim zajednicama upravlja jedinica lokalne samouprave koja ih i osniva odlukom svog predstavničkog tijela u obliku javne ustanove u sklopu jedinice lokalne samouprave. Također se odlukom o osnivanju javne vatrogasne postrojbe određuju i poslovi koji će se u sklopu postrojbe raditi te potreban

broj profesionalnih vatrogasaca ili dobrovoljnih vatrogasaca koji je usuglašen s planom zaštite od požara i mjerilima koja su propisana zakonom.

Prema Zakonu o vatrogastvu (NN 80/10) na području grada ili na području općine može djelovati više dobrovoljnih vatrogasnih društava. Ukoliko na području grada ili općine nema dovoljan broj vatrogasnih postrojbi ili dobrovoljnih vatrogasnih društava koliki je predviđen općinskim planom ili gradskim planom zaštite od požara, gradonačelnik ili načelnik općine će poduzeti potrebne mjere da se osnuje i opremi potreban broj vatrogasnih postrojbi ili dobrovoljnih vatrogasnih društava. Poduzimanje mjera od strane gradonačelnika ili načelnika općine odnosi se na sve oblike pomaganja u nabavi opreme, sredstava za gašenje, osiguranju odgovarajućih prostora za gašenje požara, osiguranju odgovarajućih prostora za dežurne vatrogasce, za osposobljavanje i obuku, čuvanje vatrogasne opreme i sredstava itd.

Sve javne vatrogasne postrojbe i dobrovoljna vatrogasna društva kao i profesionalne vatrogasne postrojbe i dobrovoljna vatrogasna društva u gospodarstvu na području jedinice lokalne samouprave, odnosno na području nekog grada ili općine udružuju se i tvore vatrogasnu zajednicu grada ili vatrogasnu zajednicu općine, a također se i vatrogasne postrojbe i dobrovoljna vatrogasna društva dvije ili više jedinica lokalne samouprave mogu udružiti i tvoriti zajedničku ili područnu vatrogasnu zajednicu.

Prema Zakonu o vatrogastvu (NN 80/10) predsjednik vatrogasnih postrojbi i zapovjednik vatrogasnih postrojbi upravljaju vatrogasnom zajednicom i područnom vatrogasnom zajednicom nekog grada ili neke općine. Predsjednik neke vatrogasne zajednice je zadužen za predstavljanje te vatrogasne zajednice te za brigu o razvoju i o promoviranju vatrogastva na području na kojem ta vatrogasna zajednica ima nadležnost, a zapovjednik i zamjenik zapovjednika odgovorni su za organizaciju vatrogasne zajednice i postrojbi te za osiguranje opremljenosti i osposobljenosti vatrogasne zajednice. Zapovjednika i zamjenika zapovjednika izabire nadležno tijelo, a potvrđuje načelnik općine ili gradonačelnik grada, odnosno poglavarstvo udruženih jedinica lokalne samouprave ukoliko se osniva područna vatrogasna zajednica za više jedinica lokalne samouprave.

Komunalnu djelatnost organizira i njome upravlja jedinica lokalne samouprave koja je i odgovorna za isporučivanje komunalnih usluga na svome području, a na način i pod uvjetima koji se razlikuju između jedinica lokalne samouprave budući da se prilagođavaju specifičnim potrebama svake od njih. Komunalne djelatnosti koje se organiziraju u sklopu lokalnih jedinica

su djelatnosti pomoću kojih se komunalna infrastruktura održava ili izgrađuje kako bi bila ispravna i uporabljiva, odnosno funkcionalna.

Prema Zakonu o komunalnom gospodarstvu “komunalne djelatnosti kojima se osigurava održavanje komunalne infrastrukture su:

- održavanje nerazvrstanih cesta,
- održavanje javnih površina na kojima nije dopušten promet motornim vozilima,
- održavanje građevina javne odvodnje oborinskih voda,
- održavanje javnih zelenih površina,
- održavanje građevina, uređaja i predmeta javne namjene,
- održavanje groblja i krematorija unutar groblja,
- održavanje čistoće javnih površina,
- održavanje javne rasvjete.“ (Zakon o komunalnom gospodarstvu (NN 68/18))

Prema Zakonu o komunalnom gospodarstvu “komunalna infrastruktura obuhvaća:

- nerazvrstane ceste,
- javne prometne površine na kojima nije dopušten promet motornih vozila,
- javna parkirališta,
- javne garaže,
- javne zelene površine,
- građevine i uređaji javne namjene,
- javna rasvjeta,
- groblja i krematoriji na grobljima,
- građevine namijenjene obavljanju javnog prijevoza.“ (Zakon o komunalnom gospodarstvu (NN 68/18))

Osim navedenih komunalnih djelatnosti i stavki koje se ubrajaju u komunalnu infrastrukturu, predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave može odrediti da se obavljaju i druge djelatnosti koje se smatraju komunalnima, ako zadovoljavaju određene uvjete da bi se mogle smatrati komunalnim djelatnostima te može i neke druge građevine i stavke svrstati u stavke komunalne infrastrukture ako služe da bi se komunalna djelatnost mogla obavljati. Također, dvije ili više jedinica lokalne samouprave s područja iste jedinice regionalne samouprave ili različitih jedinica regionalne samouprave mogu zajednički organizirati obavljanje i pružanje usluga komunalnih djelatnosti ili neka jedinica lokalne samouprave u slučaju nemogućnosti

organiziranja obavljanja usluga komunalnih djelatnosti može prepustiti obavljanje komunalnih djelatnosti na svome području drugoj jedinici lokalne samouprave.

Kako bi se obavile komunalne djelatnosti, mora se definirati tko će biti zadužen te u kojem obliku i opsegu za te komunalne djelatnosti. Prema Zakonu o komunalnom gospodarstvu “komunalne djelatnosti može obavljati:

- trgovačko društvo koje osniva jedinica lokalne samouprave ili više jedinica lokalne samouprave zajedno,
- javna ustanova koju osniva jedinica lokalne samouprave,
- služba – vlastiti pogon koju osniva jedinica lokalne samouprave,
- pravna i fizička osoba na temelju ugovora o koncesiji,
- pravna i fizička osoba na temelju ugovora o obavljanju komunalne djelatnosti“
(Zakon o komunalnom gospodarstvu (NN 68/18))

Jedinica lokalne samouprave financira obavljanje usluge komunalne djelatnosti iz proračuna jedinice/jedinica lokalne samouprave, iz plaćanja komunalnih usluga od strane korisnika, iz prihoda koji se određuju posebnim zakonom te iz ostalih prihoda.

Program kojim se definira izgradnja komunalne infrastrukture donosi gradsko ili općinsko vijeće za razdoblje od godinu dana, a program se donosi u isto vrijeme kada i proračun općine ili grada. Nakon proteka kalendarske godine za koju se program izgradnje komunalne infrastrukture donio, gradonačelnik ili načelnik općine svome gradskom/općinskom vijeću daju izvješće o realizaciji tog programa za prošlo razdoblje.

2.3.4. Politički sustav jedinica lokalne samouprave

Kako je politički sustav Republike Hrvatske vrlo složen i podijeljen prema različitim razinama vlasti, tako postoji i više vrsta izbora kako bi se zadovoljile potrebe za biranjem određenih oblika i razine vlasti te osim izbora postoji i referendum. Među različitim razinama vlasti postoje sljedeće vrste izbora:

- izbori za predsjednika Republike Hrvatske
- izbori za članove za Europski parlament iz Republike Hrvatske
- izbori za zastupnike u Hrvatskom Saboru
- lokalni izbori:

- izbori za župane, gradonačelnike i načelnike općina te njihove zamjenike
- izbori za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave (za članove županijskih, gradska i općinska vijeća)
- izbori za zamjenike župana, gradonačelnika i načelnika općine iz redova pripadnika nacionalnih manjina, odnosno iz reda pripadnika hrvatskog naroda
- izbori za članove vijeća nacionalnih manjina i izbori za predsjednika nacionalnih manjina

Lokalni izbori predstavljaju, prema Zakonu o lokalnim izborima (NN 144/12), izbore za članove u predstavničkim tijelima jedinica lokalne samouprave i jedinica regionalne samouprave, izbore za načelnika općine, za gradonačelnika i za župana te za njihove zamjenike, kao i izbore zamjenika načelnika općine, zamjenika gradonačelnika i zamjenika župana iz redova pripadnika nacionalnih manjina, odnosno iz redova pripadnika hrvatskog naroda. Lokalne izbore raspisuje Vlada Republike Hrvatske, a redovni lokalni izbori održavaju se svake četvrte godine i to treće nedjelje u svibnju.

Na lokalnim izborima pravo biranja imaju svi državljani Republike Hrvatske koji imaju navršених 18 godina života te koji imaju prebivalište na području jedinice lokalne samouprave i jedinice regionalne samouprave za čija se tijela provode izbori. Prema posebnom zakonu, i državljani drugih država članica Europske unije mogu birati članove za predstavnička tijela jedinice lokalne samouprave i jedinice regionalne samouprave.

Propisano je da kandidature i liste kandidata moraju izbornom povjerenstvu koje je nadležno za izbore pristići u roku od 14 dana od dana kada je na snagu stupila odluka da će se raspisivati izbori za članove predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave.

U sklopu priprema za izbore, svaka kandidacijska lista ima pravo na izbornu promidžbu koja se definira kao određene radnje koje sudionici izbora i izborne promidžbe provode u svrhu javne prezentacije/predstavljanja i objašnjavanja svojim biračima i zainteresiranim stranama svojih ideja, projekata i izbornih programa. Izborna promidžba započinje s istim danom kada se objave zbirne liste, a završava 24 sata prije dana kada se održavaju izbori. Dan prije dana kada se izbori održavaju te na sami dan održavanja izbora pa sve do zatvaranja biračkih mjesta koje se događa u 19:00 sati na dan izbora, zabranjeno je prezentirati se javno i objašnjavati biračima izborni program sudionika izbora, pridobivati birače da glasuju za određenu listu kandidata ili za određenog kandidata, objavljivati procjene rezultata izbora kao i objavljivati

prethodne neslužbene rezultate izbora, intervjuje ili iskaze osoba koji sudjeluju u izbornoj promidžbi te navoditi izjave ili pismene izjave sudionika izborne promidžbe.

Svi punoljetni državljani Republike Hrvatske (koji imaju 18 i više godina) koji na području jedinice lokalne samouprave (za koju se provode izbori za članove predstavničkog tijela) imaju prijavljeno prebivalište, imaju pravo biti birani za članove predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave. Ne mogu se kandidirati građani kojima je zakonom zabranjeno da se kandidiraju za izbore za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave.

I državljani drugih država članica EU imaju se pravo kandidati za izbore za članove predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave ako imaju prijavljeno prebivalište ili boravište na području jedinice lokalne samouprave u kojima se izbori provode, a u skladu s posebnim zakonom.

Kandidacijske liste imaju pravo predložiti političke stranke koje su registrirane u Republici Hrvatskoj na dan kada na snagu stupi odluka o raspisivanju izbora te birači. Moguća je i varijanta zajedničke kandidacijske liste dviju ili više političkih stranaka, a kada birači kroje kandidacijsku listu onda je kandidiranje uvjetovano prikupljenim potpisima birača. Izbori se odvijaju na način da se koristi razmjerni izborni sustav gdje cijelo područje čini jednu izbornu jedinicu, odnosno gdje je cijeli grad ili općina jedna izborna jedinica.

Gradonačelnik i načelnik općine, kao i zamjenici gradonačelnika i načelnika, na izborima se biraju većinom glasova svih koji su glasovali, a prema popisu birača koji je utvrđen za tu jedinicu lokalne samouprave. Model koji se koristi je da kandidat za gradonačelnika ili načelnika općine može biti izabran na tu funkciju ukoliko dobije više od 50% glasova birača koji su glasovali, a u slučaju da niti jedan od kandidata ne dobije potrebnih više od 50% glasova birača koji su izašli na izbore i glasovali u prvom krugu, nakon 14 dana od dana prvog kruga izbora održat će se drugi krug glasovanja u kojem će se birati između dva kandidata koji su imali najveći broj glasova u prvom krugu glasovanja. U slučaju da u drugom krugu glasovanja oba kandidata dobiju jednak broj glasova, održat će se i treći krug glasovanja.

Ako se na izbore za gradonačelnika ili načelnika općine kandidirao jedan kandidat ili ako su se kandidirala dva kandidata, kandidat koji je osvojio najviše glasova na izborima bit će izabran za gradonačelnika ili načelnika općine.

Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17) definira da su tijela mjesnog odbora vijeće mjesnog odbora i predsjednik vijeća mjesnog odbora. Na izborima za mjesne odbore pravo glasovanja imaju građani koji imaju prebivalište na području mjesnog odbora, a koji imaju biračko pravo. Članovi vijeća mjesnog odbora biraju se neposredno, na način da se glasuje tajno te se primjenjuje razmjerni izborni sustav. Proceduru za biranje članova u vijeće mjesnog odbora definira predstavničko tijelo pomoću općeg akta, a mandat članova vijeća traje četiri godine. Svaka jedinica lokalne samouprave koja je osnovala mjesne odbore ima obvezu provoditi izbore za članove vijeća mjesnih odbora, a koje raspisuje predstavničko tijelo.

2.3.5. Politički sustav gradova

Prema Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža političke stranke u Republici Hrvatskoj počele su nastajati još u 19. stoljeću te su to bile Stranka prava, Narodna stranka i dr., a njihovo djelovanje bilo je usmjereno na pitanje položaja Hrvatske unutar Austro – Ugarske Monarhije te su to bile visoko pozicionirane, ugledne stranke. Prve stranke koje su bile suvremene masovne političke stranke bile su stranka HPSS (Hrvatska pučka seljačka stranka) i stranka HSS (Hrvatska seljačka stranka) koja je nastala iz HPSS-a. U razdoblju nakon Drugog Svjetskog rata pa do 90-e godine djelovala je samo Komunistička partija, a potom su se javile prve oporbene stranke HDZ (Hrvatska demokratska zajednica) i HSLŠ (Hrvatski socijalno – liberali savez). Na prvim slobodnim izborima 1990. godine HDZ je pobijedio i postao tako prevladavajuća stranka.

Danas se, prema statistici Hrvatskog sabora, u demokratskom okruženju, u kojem se slobodno može osnovati politička stranka, broj stranaka koje djeluju u Republici Hrvatskoj svodi na djelovanje 21 parlamentarne stranke i oko 144 izvanparlamentarne političke stranke, što ukupno čini broj od 161 aktivne političke stranke u Republici Hrvatskoj.

Zanimljivo je napomenuti da je najveći broj stranaka osnovan 1990. godine, njih 28, te je nakon toga najviše stranaka osnovano 2016. (22 stranke) i 2017. godine (22 stranke).

2.4. Teorijski pregled gospodarskih pokazatelja jedinica lokalne samouprave

Kako bi se određene jedinice mogle uspoređivati mora postojati mjerilo koje se standardizirano izračunava i mjeri uvijek na jednak način određenu stvar koja se želi mjeriti. Kako bi se izmjerila razina gospodarske razvijenosti, razvijeni su razni gospodarski pokazatelji, ovisno o tome što se želi mjeriti, no često nije dovoljan samo jedan pokazatelj gospodarskog razvoja koji bi dao željenu usporedbu dviju jedinica lokalne samouprave nego se mora kombinirati više pokazatelja iz razloga da se dobije kompletna slika kako je neka jedinica lokalne samouprave razvijena u svim segmentima koji se promatraju, odnosno u svim segmentima koji čine gospodarstvo neke jedinice lokalne samouprave ili koji utječu na razinu gospodarske razvijenosti.

U radu se mjeri razina razvijenosti jedinica lokalnih samouprava te se ne može u obzir uzeti samo jedan pokazatelj razine gospodarske razvijenosti kao što je npr. neto plaća ili stopa nezaposlenosti jer je gospodarstvo jedinice lokalne samouprave kompleksno i potrebno je mjerenje više komponenti koje djeluju na razinu gospodarske razvijenosti kao što su BDP, stopa nezaposlenosti, iznos investicija, broj zaposlenih, visina prihoda, broj poslovnih subjekata, izvoz koji se ostvaruje, neto plaća, bruto plaća, novostvorena vrijednost, dobit itd. Svi ti pokazatelji odnose se na poslovne/gospodarske subjekte koji djeluju na područjima jedinica lokalnih samouprava.

2.4.1. Gospodarski pokazatelji gradova

Prethodno su navedeni pokazatelji gospodarskog razvoja od kojih će se izabrati oni koji su najrelevantniji za istraživanje. Gospodarstvo jedinica lokalne samouprave je složeno jer ne možemo se osloniti samo na jedan pokazatelj. Svaki pokazatelj mjeri samo određeno područje, a ne može samostalno potpuno prikazati razinu gospodarskog razvoja. Također, ne možemo uzeti u obzir sve pokazatelje jer neki mjere isto, ali iz različitih perspektiva i izvora. Zato biramo kombinaciju pokazatelja koji zajedno pružaju najbolji uvid u stvarno stanje razvijenosti gospodarstva.

Jedan od glavnih i najpoznatijih pokazatelja gospodarske razvijenosti je bruto domaći proizvod (BDP). Bruto domaći proizvod predstavlja ukupnu vrijednost svih dobara i usluga koji su u određenom vremenskom periodu, obično unutar jedne godine, proizvedeni i pruženi u jednoj

jedinici koja može biti država, županija, grad itd. prema tekućim cijenama, tako da u sebi sadrži promjene količina i cijena. Prema Državnom zavodu za statistiku (DZS, 2010) BDP se različito izračunava ovisno o tome izračunava li se prema proizvodnoj metodi ili prema dohodovnoj metodi. Prema proizvodnoj metodi je jednak bruto proizvodu prema nominalnoj cijeni plus potrošnja prema prosječnim cijenama plus porez na proizvode umanjeno za subvencije na proizvode, dok se prema dohodovnoj metodi izračunava kao iznos kompenzacije radnicima plus neto porez na proizvodnju plus bruto operativna dobit plus opći prihod.

Prema Borozan (2012) bruto domaći proizvod kao indikator gospodarskog razvoja se izračunava prema formuli:

$$BDP = C + I + G + X(Ex - I)$$

Prema gore navedenoj formuli, C označava osobnu potrošnju, I označava investicije, G označava državnu potrošnju, a X označava neto izvoz. Osobna potrošnja označava sva kupljena dobra i usluge koje su građani, odnosno kućanstva kupovala i koristila tijekom perioda, bez uključivanja kupovine nekretnina, dok državnu potrošnju označava sve ono što je država potrošila za kupovinu dobara i usluga za potrebe države, jedinica regionalnih samouprava i jedinica lokalnih samouprava, bez uključivanja transfernih plaćanja jer se transferna plaćanja ne mijenjaju za dobra ili usluge. Neto izvoz označava razliku između izvoza i uvoza koja može biti pozitivna (izvoz veći od uvoza) ili negativna (uvoz veći od izvoza).

U načinu iskazivanja bruto domaćeg proizvoda, postoje dvije vrste BDP-a, a to su nominalni bruto domaći proizvod i realni bruto domaći proizvod. Nominalni bruto domaći proizvod je način iskazivanja bruto domaćeg proizvoda u trenutnim, tržišnim cijenama koje su na snazi u trenutku obračunavanja bruto domaćeg proizvoda, dok je realni bruto domaći proizvod način iskazivanja bruto domaćeg proizvoda u stalnim, baznim cijenama koje su vrijedile u godini koja se uzima kao bazna godina za usporedbu svih idućih godina.

BDP je glavni i relevantan pokazatelj gospodarskog razvoja, međutim nije savršen i najreprezentativniji pokazatelj ekonomskog blagostanja iz razloga što prikazuje samo vrijednost dobara i usluga koja je stvorena unutar određenog perioda na određenom području, a ne pokazuje kvalitetu života nekog područja, razinu životnog standarda na tom području i ne pokazuje kolika je nezaposlenost u tom području, koji je indeks sreće, odnosno koliko su ljudi sretni i zadovoljni tu gdje žive, stoga se BDP kombinira s drugim pokazateljima gospodarskog

razvoja i kvalitete življenja kako bi se dobila što reprezentativnija i što kompletnija slika o nekom području, životnom standardu na tom području, razini gospodarskog razvoja itd.

Nadalje, još jedan od bitnijih gospodarskih pokazatelja je stopa nezaposlenosti. Prema Borozan (2012) stopa nezaposlenosti pokazuje koliki je udio nezaposlenih osoba u odnosu na ukupno aktivno stanovništvo (radno sposobno stanovništvo). Radno sposobno stanovništvo po definiciji je stanovništvo koje je starije od 15 godina. Stopa nezaposlenosti može biti pouzdan i nepouzdan pokazatelj iz razloga što ona može biti registrirana i neregistrirana. Registrirana nezaposlenost je ona čiju evidenciju vodi Hrvatski zavod za zapošljavanje i te osobe su prijavljene u zavod i evidencija je transparentna.

Postoji i neregistrirana nezaposlenost kod koje je slučaj da je stanovništvo nezaposleno, ali iz nekog razloga nije prijavljeno u evidenciji nezaposlenih osoba ili je brisano od strane zavoda. Iz tog razloga stopa nezaposlenosti može biti nereprezentativan pokazatelj ukoliko podaci u evidenciji nisu točni.

Bejaković (2003) opisuje kako je nezaposlenost stanje u kojem određeni dio radno sposobnog stanovništva ne može naći primjereno zaposlenje u skladu sa svojim kvalifikacijama i u skladu sa svojim sposobnostima, a sve to uz uobičajenu, primjerenu plaću za obavljanje posla na tome radnom mjestu. Razlikuje četiri vrste nezaposlenosti koje se dijele zbog mogućnosti postojanja raznih struktura tržišta rada:

- normalna nezaposlenost/friksijska nezaposlenost
- sezonska nezaposlenost
- tehnološka nezaposlenost
- ciklička nezaposlenost

Normalna nezaposlenost, odnosno friksijska nezaposlenost nastaje iz razloga što ljudi mijenjaju posao, iz razloga što se posao prekida zbog nestašice materijala, zato što se ljudi sele pa se kreću između gradova ili država pa uz to mijenjaju i posao ili jednostavno zbog izmjena različitih faza životnog ciklusa osoba u radnom odnosu.

Sezonska nezaposlenost javlja se kao posljedica promjena potrebe za radnom snagom gdje se pod utjecajem sezonskih aktivnosti u gospodarstvu javljaju manje ili veće oscilacije na tržištu rada. Ovo se u Republici Hrvatskoj može najviše primijetiti tijekom ljetnih mjeseci kada je potražnja za radnicima na turističkim mjestima veća zbog ljetovanja te je tada nezaposlenost

manja, kao i tijekom zimske sezone kada su zimovanja aktivnija, dok se u ostatku godine ti radnici vode kao nezaposleni i čekaju sezonu pa je stopa nezaposlenosti veća.

Tehnološka nezaposlenost javlja se kao posljedica tehnološkog razvoja gdje se dio manualne radne snage zamjenjuje automatiziranim radnim procesima te se iz toga razloga smanjuje potreba za radnom snagom i povećava nezaposlenost za broj ljudi koji su postali višak u automatiziranom procesu.

Ciklička nezaposlenost odnosi se na ekonomska kretanja na tržištu odnosno na ekspanziju i kontrakciju gospodarskih aktivnosti, što se neposredno odražava na nezaposlenost na način da se tijekom faze ekspanzije kada se poslovne aktivnosti povećavaju i kada se tržište širi, kapital se uvećava, tada se i nezaposlenost smanjuje jer povećanje ekonomskih aktivnosti prati i povećanje potražnje za radnom snagom, dok se tijekom faze kontrakcije poslovne aktivnosti smanjuju i usporavaju, odnosno kapital se smanjuje, tada je nezaposlenost veća, a povećava se iz razloga što tijekom razdoblja smanjenih ekonomskih aktivnosti potražnja za radnom snagom pada jer se obujam posla smanjuje.

Zaposlenost, odnosno stopa zaposlenosti gospodarski je pokazatelj koji se odnosi na udio zaposlenih osoba u radno sposobnom stanovništvu i on pokazuje koliko osoba je spremno raditi po trenutnim tržišnim plaćama koje dobivaju te osobe za angažiranje svojih sposobnosti i potencijala. Veća stopa zaposlenosti označava veću potrebu gospodarstva za radnom snagom i označava da postoji više ekonomske aktivnosti nego u slučaju kada je stopa zaposlenosti niska te kada su ekonomske aktivnosti smanjene. Stopa zaposlenosti ili broj zaposlenih uključuje i radnike kao i osobe koje su se samozaposlile, odnosno vlasnike poduzeća i obrtnike.

Zaposlenost prikazuje realnu sliku stanja na tržištu rada kada su nezaposlene osobe koje su prijavljene na zavod za zapošljavanje stvarno nezaposlene i ne rade posao u zoni sive ekonomije ili kada osobe koje su stvarno nezaposlene nisu neprijavljene na zavodu za zapošljavanje kao nezaposlene osobe. Postoji tendencija da prilikom iseljavanja radno sposobnog nezaposlenog stanovništva dolazi do brisanja tih nezaposlenih osoba iz evidencije nezaposlenih osoba u zavodu za zapošljavanje pa dolazi do smanjivanja stope nezaposlenosti. To smanjivanje stope nezaposlenosti nije došlo zbog pozitivnog pomaka na tržištu ili zbog ekspanzije ekonomije uzrokovane pojačanom proizvodnjom, izvozom ili potrošnjom nego je uzrok pada stope nezaposlenosti administrativne prirode, odnosno metodološke prirode budući da se radi o

formuli za izračunavanje stope nezaposlenosti kao udio nezaposlenog stanovništva u ukupnom radno sposobnom stanovništvu.

Investicije su jedan od pokazatelja razine gospodarskog razvoja, a označavaju ulaganje određenih sredstava u određenom periodu u svrhu stjecanja profita, odnosno koristi. Investicija može biti u već postojeću ekonomsku aktivnost, odnosno posao, te se naziva brownfield investicija, dok se investicija u novu ekonomsku aktivnost, odnosno posao naziva greenfield investicija. Svako gospodarstvo teži imati što više greenfield investicija jer to znači gradnju i otvaranje novih pogona, hala, stvaranje novih vrijednosti koje prije nisu postojale, no treba imati u fokusu i brownfield investicije kako bi se vrijednosti koje su stvorene prije, a trenutno se ne koriste, stavile u upotrebu i aktivirale se. Na taj način osigurava se iskorištavanje neiskorištenih potencijala nekog gospodarstva i stvaranje novih potencijala. Investicije su jedna od četiri komponente izračuna bruto domaćeg proizvoda te u izračun bruto domaćeg proizvoda ulaze samo investicije koje su nefinancijske prirode.

Prihod poduzeća označava iznos ukupnih financijskih ili nefinancijskih transakcija koje neko poduzeće unutar određenog vremenskog perioda ostvari u svom poslovanju. Prihod se izračunava kao količina proizvoda ili usluge pomnožena s cijenom te veći prihod označava veću ekonomsku aktivnost dok manji prihod označava manju ekonomsku aktivnost poduzeća.

Broj subjekata, prema Državnom zavodu za statistiku (2018) označava broj poduzeća koja su aktivna u nekom području u određenom vremenskom periodu, odnosno prikazuje broj subjekata obrta i slobodnih zanimanja koja zapošljavaju ili ne zapošljavaju zaposlenike kao i na broj osoba koje obavljaju profesionalnu djelatnost prema evidenciji mirovinskog osiguranja.

Izvoz i uvoz odnose se na trgovinsku razmjenu s drugim jedinicama izvan svoje jedinice. To može primjerice biti izvoz poduzeća s područja jedne države u drugu državu ili uvoz poduzeća s teritorija jedne države iz druge države, zatim izvoz poduzeća iz jedne županije u drugu državu ili uvoz poduzeća jedne županije iz druge države te izvoz poduzeća na području gradova u druge države te uvoz poduzeća s područja grada iz druge države. Kada je izvoz poduzeća velik, to označava snagu gospodarstva jednog grada, županije ili države jer znači da su ta poduzeća konkurentna na inozemnom tržištu dok kada je uvoz poduzeća s područja grada, županije ili države velik, ukazuje na nedostatak konkurentnosti ili na nisku konkurentnost poduzeća. Iz tog razloga se teži postizanju vanjskotrgovinskog suficita gdje je izvoz veći od uvoza što znači da je to gospodarstvo konkurentno.

Neto plaća je iznos koji radnik dobije kao naknadu za svoj rad, dok je bruto plaća iznos naknade radniku za njegov rad na koji se obračunavaju doprinosi, porezi, prirez i dr. Što je veća neto plaća radnika, njihova kupovna moć je veća, kao i osobna potrošnja koja je veća budući da je količina novca na raspolaganju za potrošnju veća i tada je posljedično i veći bruto domaći proizvod budući da je osobna potrošnja jedna od četiri komponente koje ga čine. Neto plaća može se povećati ili povećavanjem bruto plaće pa će se posljedično kroz to povećanje povećati i neto plaća, ali za manji apsolutni iznos nego se povećala bruto plaća ili se može povećati smanjivanjem doprinosa na plaću, odnosno poreza na dohodak kako bi od bruto plaće ostao veći dio iznosa za neto plaću.

Dobit kao indikator gospodarskog razvoja pokazuje razliku između prihoda i rashoda. Kako bi dobit bila ostvarena, uvjet je da prihodi budu veći od rashoda, odnosno troškova, a kada taj uvjet nije ostvaren i kada su troškovi, odnosno rashodi, veći od prihoda dolazi do ostvarenja gubitka. Dobit pokazuje koliko neki poslovni subjekt profitabilno posluje te u slučaju gubitka, pokazuje da subjekt ne posluje profitabilno i da su rashodi veći od troškova. Što je investicijska klima povoljnija i što su poticaji i olakšice za poduzetnike bolji i učinkovitiji to je veća vjerojatnost da će poduzeća biti profitabilna i da će poslovati s ostvarenom dobiti. Dobit je važan pokazatelj jer se može vidjeti koliko su, između ostaloga, efektivne mjere jedinice lokalne ili regionalne samouprave usmjerene na poticanje poduzetnika, na olakšice poduzetnicima vezane uz poreze na dobit, doprinose na plaće zaposlenicima, na poticaje vezane za samozapošljavanje i na poticanje bavljenja deficitarnim zanimanjima kako bi se ispravila neravnoteža na tržištu i sl. Jedinica lokalne samouprave svakako treba pratiti tržište i istražiti koja su to zanimanja u kojima nedostaje poduzeća, koje su to djelatnosti koje imaju veliku važnost za ekonomsku samodostatnost i koja su to zanimanja u kojima nedostaje radnika te ne mogu ostvariti svoj puni radni kapacitet zbog tog nedostatka. Jedinica lokalne samouprave na ovim područjima može napraviti veliki uspjeh ukoliko pravilno istraži gore navedene tržišne situacije i na taj način olakša poslovanje realnom sektoru, da ostvaruje dobit te da ostvari svoj puni radni potencijal.

Novostvorena vrijednost predstavlja onu dodanu vrijednost na nabavnu cijenu nekog proizvoda ili na nabavnu cijenu neke usluge, odnosno predstavlja razliku između vrijednosti inputa/sirovine za proizvodnju nekog proizvoda ili pružanje neke usluge te prodajne cijene tog dobra ili te usluge. Što je veća novostvorena vrijednost u nekom poduzeću može se reći i da je konkurentna prednost veća jer se dodaje što veća vrijednost te se pokušava postići što niži

trošak proizvodnje dobra ili pružanja usluge i poduzeće se može smatrati konkurentnijim i profitabilnijim. Također novostvorena vrijednost odraz je znanja, vještina i rada zaposlenika, odnosno to je vrijednost rada koji je uložena da bi se od nekakve sirovine/inputa napravio proizvod/output. Kod proizvoda i usluga kod kojih se ulaže više rada, novostvorena vrijednost je veća, dok kod proizvoda kod kojih je uloženo manje rada imaju manju novostvorenu vrijednost. Primjerice, proizvodi koji se proizvode masovnom proizvodnjom imaju manju novostvorenu vrijednost po jedinici dok su proizvodi koji se izrađuju ručno ili se vremenski duže proizvode imaju veću novostvorenu vrijednost kao što su npr. dizajnerski namještaj, nakit, umjetničke slike i sl. Također, što treba više znanja, iskustva i vještina za proizvodnju nekog proizvoda ili pružanje neke usluge, ostvarit će se veća novostvorena vrijednost.

Upravo tu gradovi i županije imaju ključnu ulogu u poticanju gospodarstva na način da stvore povoljne uvjete za rast i razvoj poduzeća na njihovom području kako bi ta poduzeća bila konkurentna i mogla izvoziti svoju robu i usluge u druge države, kako bi vrijednost rada bila veća, odnosno kako bi novostvorena vrijednost bila što veća i kako bi poduzeća bila što profitabilnija. Povoljne uvjete mogu stvoriti jedino stvaranjem povoljne investicijske klime koja će privući investitore koji će otvarati poduzeća, otvarati nova radna mjesta, zapošljavati sve više radnika koji će kroz porez na dohodak i prirez vraćati dio uloženi sredstava i povratno pomoći zajednici osigurati još više sredstava za investicije, poticanje gospodarstva i poduzetnika te poboljšanje uvjeta poslovanja kao i povećanje kvalitete života svojih građana. Poticanje gospodarstva od strane lokalnih i regionalnih samouprava je krug u kojem ako jedinica lokalne ili regionalne samouprave na učinkovit način upravlja svojim resursima i usmjeri ih na pravi način u otvaranje radnih mjesta, otvaranje firmi, privlačenje investicija itd. kroz poreze, prireze i povećanu osobnu potrošnju, zbog većeg broja ljudi, koji je nastao kroz povećanje posla, povratno će dobiti ta investirana sredstva što bi i trebao biti dugoročni cilj za zdrav gospodarski razvoj jedinice lokalne ili regionalne samouprave.

2.4.2. Proračun gradova

Kako građani i jedinice lokalne samouprave imaju specifične potrebe i specifične interese, da bi zadovoljili te specifične potrebe i interese one se moraju financirati iz određenih izvora, a da bi se one financirale moraju postojati nekakva sredstva koja će se raspodijeliti na određene stavke koje se žele financirati tim sredstvima, odnosno mora postojati proračun. Proračun se pravi kako bi se sve stavke rashoda i izdataka mogle staviti u okvir prihoda i primitaka, tj. kako bi se stvorila ravnoteža između svih prihoda i svih rashoda iz razloga da bi se moglo planirati

što će se sve financirati, a što se neće moći financirati. Pojednostavljeno, proračun je plan koliko će sredstava jedinica lokalne samouprave uprihoditi u određenom periodu i na što će se ta sredstva potrošiti u tom istom periodu. Proračunom se određuju prioritete koji su od važnosti za jedinicu lokalne samouprave i za koje će se sredstva osigurati u njezinom proračunu. Proračunska sredstva su ograničena stoga ta ograničena sredstva treba staviti u upotrebu na najbolji mogući način kako bi se ostvario najveći mogući efekt na gospodarstvo jedinice lokalne samouprave.

Kako se proračunom određuje iz kojih izvora će se sredstva slijevati u proračun i na koji način će jedinica lokalne samouprave ta sredstva trošiti, proračun je u tom smislu i strateški dokument jer se određuje u kojem smjeru će investicije jedinice lokalne samouprave ići, za što će se davati potpore i u kojem iznosu, kao i što nije od ključne važnosti, za što se sredstva neće davati, ili će se smanjiti iznos davanja kako bi se sredstva alocirala na stavke koje imaju veću važnost i mogu ostvariti bolji/veći efekt. Proračun služi gradonačelniku/načelniku općine kako bi ostvario kratkoročne i dugoročne ciljeve koji su postavljeni, a koji se financiraju sredstvima jedinice lokalne samouprave.

Tijekom proračunskog razdoblja, odnosno tijekom kalendarske godine, situacija se mijenja, budući da je okolina nepredvidiva, dolazi do anomalija na tržištu, sezonskih oscilacija i dr., javljaju se novi izvori prihoda ili se određeni izvori prihoda izgube, ukinu, smanje i sl. te se javljaju nove stavke rashoda i izdataka koje se trebaju financirati iz proračuna, gradonačelnik/načelnik jedinice lokalne samouprave daje prijedlog dopune proračuna ili prijedlog izmjene proračuna, a sve u svrhu toga da se postigne ravnoteža proračuna, tj. proračunskih prihoda i rashoda. Izmjene i dopune proračuna moraju se izglasati većinom svih članova u predstavničkom vijeću jedinice lokalne samouprave (u gradskom ili općinskom vijeću).

Prema Zakonu o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN, 127/17) jedinice lokalne i regionalne samouprave financiraju se prihodima od poreza, pomoći te se financiraju iz vlastitih i namjenskih prihoda, sukladno posebnim propisima. Prihod koji se ostvari prikupljanjem poreza na dobit je prihod koji pripada državi i ubraja se u državni proračun, dok su porezi kojima se financiraju jedinice lokalne samouprave zajednički porezi i lokalni porezi. Zajednički prihodi definirani su kao prihodi koji se dijele na financiranje države, grada i općine, a jedan od tih prihoda su naknade za koncesije koji se dijeli u omjeru 50%-50%

između grada ili općine i države za crpljenje mineralnih, geotermalnih i prirodnih izvorskih voda te u omjeru 30%-70% između grada ili općine i države za javnu vodoopskrbu.

Zakon o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN, 127/17) definira raspodjelu poreza na dohodak između općina, gradova i županija na sljedeći način:

- udio općine, odnosno grada 60 %,
- udio županije 17 %,
- udio za decentralizirane funkcije 6 %,
- udio za fiskalno izravnanje 17 %.

Također, Zakonom o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN, 127/17) je definirano da općina, grad i županija, raspodjeljuju dio prihoda za decentralizirane funkcije prema sljedećim udjelima:

- izdvajanje sredstava za osnovno školstvo – 1,9 %
- izdvajanje sredstava za srednje školstvo – 1,3 %
- izdvajanje sredstava za socijalnu skrb – 0,8 % (u omjeru 0,2 % – centri za socijalnu skrb i 0,6 % – domovi za starije i nemoćne osobe)
- izdvajanje sredstava za zdravstvo – 1,0 %
- izdvajanje sredstava za javne vatrogasne postrojbe – 1,0 %.

Uz sve navedene omjere financiranja, za troškove vezane uz ovrhe poreza na dohodak, naplate poreza, nadzora i evidencije poreza itd., poreznoj upravi se izdvaja 1% ukupno naplaćenih prihoda.

Zakon o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN, 127/17) definira također i da jedinice lokalne samouprave imaju pravo na dobivanje sredstava za fiskalno izravnavanje ako im je kapacitet ostvarenih poreznih prihoda niži od referentne vrijednosti kapaciteta ostvarenih poreznih prihoda.

Kako bi se osigurala određena sredstva koja jedinica lokalne samouprave treba izdvojiti za financiranje decentraliziranih funkcija, propisan je minimalni iznos sredstava koji se treba osigurati kako bi se pokrili rashodi za decentralizirane funkcije za osnovne škole, srednje škole, zdravstvo, socijalnu skrb i vatrogastvo.

Iz razloga da bi se financirale sve decentralizirane funkcije, pokrili troškovi, subvencije i ostali rashodi, jedinice lokalne samouprave moraju odrediti koje će to prihode ostvariti, iz kojih sve izvora dolaze ti prihodi te koji su to stavke rashoda na koje će se ti prihodi rasporediti. Sve te stavke se definiraju proračunom čiji se prijedlog mora prihvatiti većinom na sjednici općinskog ili gradskog vijeća. Planiranje i izvršavanje proračuna mora se pažljivo organizirati kako bi se sve rashodovne stavke mogle ispuniti.

Proračun jedinica lokalne samouprave se donosi za vremenski period od jedne godine i vrijedi za tu godinu za koju je donesen, stoga se i prihodi koji su ostvareni unutar te godine smatraju prihodima proračuna za to isto vremensko razdoblje. Proračunom se pokrivaju obveze koje su nastale u tekućem vremenskom periodu kao i obveze koje su nastale u prethodnom vremenskom periodu, ali su preuzete za pokrivanje u tekućem vremenskom periodu.

Prema Zakonu o proračunu (NN 15/15) proračun jedinica lokalne samouprave mora biti uravnotežen, odnosno ukupni prihodi i primici moraju pokrivati ukupne rashode i izdatke. Ako se tijekom proračunske godine zbog nepredviđenih okolnosti proračunski rashodi i izdaci povećaju ili se proračunski prihodi ili primici smanje, proračun se mora opet dovesti u ravnotežu na način da se pronađu novi izvori prihoda i primitaka ili da se nađe rješenje za smanjenje rashoda i izdataka, a uravnoteženje proračuna se provodi kroz cijelu proračunsku godinu na način da se uvode izmjene proračuna i dopune proračuna. Svi prihodi proračuna kao i svi rashodi proračuna se raspoređuju u proračunu prema ekonomskoj klasifikaciji i prema izvorima.

2.4.3. Struktura prihoda, rashoda i suficita / deficita

U Zakonu o proračunu (NN 15/15) objašnjeno je da se 0, a koji sadrži ciljeve i prioritete za razvoj jedinice lokalne samouprave. Općim dijelom proračuna smatraju se račun prihoda i rashoda te račun financiranja, dok se posebnim dijelom proračuna smatraju plan rashoda i izdataka korisnika proračuna koji su iskazani po vrsti, a koji su raspoređeni u programe koje čine aktivnosti i projekti. Račun prihoda i rashoda, koji je dio općeg proračuna, po ekonomskoj klasifikaciji, sastoji se od stavki navedenih u tablici 10.

Tablica 10. Ekonomska klasifikacija prihoda i rashoda proračuna.

1. PRIHODI
a) prihodi od poreza
b) doprinosi za obvezna osiguranja
c) pomoći
d) prihodi od imovine
e) prihodi od pristojbi i naknada
f) ostali prihodi
g) prihodi od prodaje nefinancijske imovine
2. RASHODI
a) rashodi za zaposlene
b) materijalni rashodi
c) financijski rashodi
d) subvencije
e) pomoći
f) naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade
g) ostali rashodi
h) rashodi za nabavu nefinancijske imovine

Izvor: Zakon o proračunu (NN 15/15)

Također u Zakonu o proračunu (NN 15/15) navodi se da se račun financiranja, koji je dio općeg proračuna, koristi za iskazivanje primitaka od financijske imovine i zaduživanja te za iskazivanje izdataka za financijsku imovinu i otplatu kredita i zajmova. Financijski plan proračunskih i izvanproračunskih korisnika, koji se svrstava u sastav posebnog dijela proračuna, iskazuje razrađivanje prihoda i rashoda proračuna te sadržaj programa koji su prikazani u tablici 11.

Tablica 11. Sadržaj i razrada programa financijskog plana proračunskih i izvanproračunskih korisnika.

1. Razrada programa po:
– vrsti prihoda i primitaka
– pojedinim aktivnostima i projektima
– godinama terećenja proračuna

2. Program sadrži:
– naziv programa
– opis programa (općih i posebni ciljevi)
– zakonsku osnovu za uvođenje programa
– potrebna sredstva za provođenje programa
– potreban broj djelatnika za provođenje programa
– procjenu rezultata
– procjenu nepredviđenih rashoda i rizika

Izvor: Zakon o proračunu (NN 15/15)

U prilogu 1, 2 i 3. prikazane su upute/obrasci Ministarstva financija prema jedinicama lokalne samouprave za izradu proračuna te su upravna tijela jedinica lokalnih samouprava dužna izraditi svoje vlastite upute i proslijediti ih proračunskim i izvanproračunskim korisnicima za izradu financijskog plana za određeno razdoblje, a na temelju uputa koje su dobili od Ministarstva financija. Također se naglašava i da se jača transparentnost proračuna jedinice lokalne samouprave kao element za učinkovitije upravljanje javnim resursima. Iz tog razloga je jedinicama lokalne samouprave predloženo da osim objave proračuna i proračunskih projekcija na svojim web stranicama objave i prijedlog proračuna s proračunskim projekcijama, polugodišnji izvještaj izvršenja proračuna te godišnji izvještaj izvršenja proračuna jedinice lokalne samouprave.

Upravno tijelo za financije svake jedinice lokalne samouprave provodi usklađivanje financijskih planova za planirano razdoblje s procijenjenim prihodima za to razdoblje i s procijenjenim primicima za to razdoblje te razmatra proračunske prijedloge. Nakon što se obave te radnje, upravno tijelo za financije radi prijedlog, odnosno nacrt proračuna za proračunsku godinu te izrađuje projekciju proračuna za iduće dvije proračunske godine te se taj nacrt proračuna i projekciju proračuna dostavljaju gradonačelniku/načelniku. Zatim gradonačelnik odnosno načelnik potvrđuju prijedlog/nacrt proračuna i prijedlog projekcije te se isti podnose predstavničkom vijeću (gradskom vijeću i općinskom vijeću) na izglasavanje. Nakon izglasavanja proračuna i projekcije, gradonačelnik/načelnik dostavlja proračun i projekciju proračuna u Ministarstvo financija na određen način koji je propisan.

Kada se sredstva proračuna preraspodjeljuju po stavkama proračunskih korisnika ili se raspodjeljuju između proračunskih korisnika, kao i između izvanproračunskih korisnika,

korekcija se može izvršiti najviše do 5% iznosa rashoda, ali samo u slučaju ako to odobri gradonačelnik odnosno načelnik općine.

Malatestinić (2011) navodi da prilikom izrade proračuna, postoje određena načela u skladu s kojima se proračun treba izraditi i u skladu s kojima se on izvršava, a to su sljedeća načela:

- jedinstva i točnosti proračuna,
- jedne godine,
- obračunske jedinice,
- uravnoteženosti,
- univerzalnosti,
- specifikacije,
- dobrog financijskog upravljanja,
- transparentnosti.

Malatestinić (2011.) objašnjava sljedeća načela:

- Načelo jedinstva i točnosti proračuna odnosi se na to da se u proračunu po bruto načelu iskazuju svi prihodi i primici koji pripadaju jedinicama lokalne samouprave, kao i svi rashodi i izdaci koji pripadaju jedinicama lokalne samouprave za pojedine namjene. Proračunska sredstva trebaju se koristiti za financiranje stavki rashoda, programa i funkcija tijela jedinice lokalne samouprave kao i drugih izvanproračunskih i proračunskih korisnika u visini koja je utvrđena proračunom. Proračunski korisnici koji se financiraju iz proračuna su tijela jedinice lokalne samouprave, državna tijela, razne ustanove, vijeća manjinske samouprave, mjesna samouprava i proračunski fondovi, a izvanproračunski korisnici koji se financiraju iz proračuna su trgovačka društva i druge pravne osobe u kojima jedinica lokalne samouprave ima upravljačka prava te razni izvanproračunski fondovi.
- Načelo jedne godine odnosi se na to da se proračun donosi za nadolazeću proračunsku godinu i vrijedi samo za tu godinu. Proračunskom godinom smatra se razdoblje koje traje 12 mjeseci. Razdoblje započinje s 01.01. kalendarske godine te završava s 31.12. iste kalendarske godine. Predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave, odnosno gradsko ili općinsko vijeće donosi proračun za proračunsku godinu koja se poklapa s kalendarskom godinom. Proračun se mora donijeti krajem kalendarske godine za nadolazeću kalendarsku, tj. proračunsku godinu. Proračunom

se raspoređuju i osiguravaju sredstva za pokrivanje preuzetih obveza iz prethodne godine ili iz prethodnih godina te se osiguravaju sredstva za podmirivanje obveza koje su nastale u kalendarskoj godini za koju se proračun donosi.

- Načelo obračunske jedinice se odnosi na to da se sve stavke proračuna (prihodi, rashodi, primici i izdaci) i sva financijska izvješća vezana uz proračun iskazuju u kunama.
- Načelo uravnoteženosti odnosi se na pokrivanje svih rashoda i izdataka snm ukupnim prihodima i primicima, odnosno da proračun mora biti u ravnoteži. Kako je okolina, u kojoj jedinica lokalne samouprave djeluje, nepredvidiva, može doći zbog nekih nepredvidivih okolnosti do situacije da se rashodi povećaju ili da se prihodi smanje. U slučaju da se rashodi povećaju ili prihodi smanje, jedinica lokalne samouprave može djelovati na dva načina. Jedan način je da se pronađu novi izvori prihoda i primitaka kako bi se povećanje rashoda ili smanjenje prihoda pokrilo, a drugi način je da se smanje ukupni rashodi kako bi se osigurala sredstva za pokrivanje izdataka za nastalu nepredviđenu situaciju. Proračun se uravnotežava kroz proračunsku godinu s dopunama proračuna i s izmjenama proračuna.
- Načelo univerzalnosti odnosi se na to da prihodi i primici jedinice lokalne samouprave služe kako bi se podmirili svi rashodi i izdaci, osim u slučaju kada je propisano drugačije zakonom ili odlukom. Također ovo načelo obuhvaća i namjensko korištenje određenih prihoda kako bi se financiralo određene rashode, a pod namjenskim prihodima podrazumijevaju se primjerice prihodi od prodaje imovine koja je u vlasništvu jedinice lokalne samouprave, razne donacije i pomoći, prihodi posebnih namjena i sl.
- Načelo specifikacije podrazumijeva da proračunski prihodi i proračunski primici moraju biti prikazani prema izvorima te da moraju biti u proračunu razdijeljeni prema ekonomskoj klasifikaciji, kao i da rashodi proračuna i izdaci proračuna moraju u proračunu biti razdijeljeni prema proračunskim klasifikacijama te u balansu s proračunskim prihodima i primicima.

- Načelo dobrog financijskog upravljanja podrazumijeva da se sredstva proračuna moraju koristiti prema načelima dobrog upravljanja financijama, što se posebno odnosi na načelo djelotvornosti, načelo ekonomičnosti i načelo učinkovitosti, a u skladu s načelom ostvarivanja željenih rezultata pomoću korištenja dostupnih sredstava na najefikasniji i najefektivniji način.
- Načelo transparentnosti obuhvaća jasnu, točnu i potpunu informaciju o tome gdje se, za što, kada i kako troše proračunska sredstva i provode odluke, a u službenom glasilu jedinice lokalne samouprave se te informacije i objavljuju. Također ovo načelo podrazumijeva objavu godišnjih i polugodišnjih izvješća o proračunskoj realizaciji.

Zaključno, proračun jedinice lokalne samouprave treba shvatiti kao strateški dokument u kojem će se definirati koje su to potpore, projekti, investicije i sl. koje su od velikog značaja za rast i razvoj jedinice lokalne samouprave, a koje će se definirati iz proračuna te koji su to izvori prihoda, koliko su stabilni ti izvori, koliko proračun ovisi o tim izvorima prihoda i koja je mogućnost otvaranja novih. Sve to je potrebno kako bi se vidjelo gdje postoje prilike i prijetnje te snage i slabosti rasta i razvoja gospodarstva jedinice lokalne samouprave. S proračunom se može ostvariti stabilan rast gospodarstva jedinice lokalne samouprave ako se sredstva stave u funkciju poticanja poduzetništva, privlačenja investicija, otvaranja novih radnih mjesta i ako se smanje ili ukinu rashodi koji nisu u funkciji poticanja gospodarstva kako bi se oslobodilo više sredstava za druge, profitabilnije stavke proračuna koje će imati jači efekt na gospodarstvo.

2.5. Analiza rada jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj

U ovome poglavlju prikazat će se sveobuhvatne analize jedinica lokalne samouprave, odnosno gradova prema raznim ekonomskim, socio-ekonomskim, demografskim i drugim kriterijima pomoću kojih se može odrediti razina razvijenosti određenog grada, odnosno kvaliteta života/životni standard građana tog grada i pomoću kojih se gradovi mogu rangirati od najmanje razvijenog do najrazvijenijeg grada kako bi vlasti u tim jedinicama lokalne samouprave znale na kojim područjima imaju dobar rezultat, a na kojim područjima ima prostora za rad i napredak.

Analize jedinica lokalne samouprave služe kako bi se određeni segment upravljanja koji se odvija na razini jedinice lokalne samouprave evaluirao, usporedio te se dali prijedlozi što i kako

treba poboljšati u svrhu poboljšanja rada i funkcioniranja jedinice lokalne samouprave i kako bi se na taj način povećao životni standard građana i bolje zadovoljile potrebe građana od strane jedinice lokalne samouprave.

2.5.1. Analiza poduzetničkih zona

Kako se između jedinica regionalne samouprave i jedinica lokalne samouprave pokušava ostvariti ujednačen gospodarski razvoj, sve se više pažnje i sredstava usmjerava u izgradnju infrastrukture poduzetničkih zona i poticaje investitorima za investiranje i izgradnju unutar poduzetničkih zona u jedinicama lokalnih jedinica. Dobro osmišljene poduzetničke zone u kombinaciji s poticajnim olakšicama za investitore imaju potreban potencijal i snagu za pokretanje i rast gospodarstva jedinice lokalne samouprave.

Ekonomski institut Zagreb izradio je analizu vezanu za poduzetničke zone i njihov utjecaj na gospodarstvo i gospodarski razvoj jedinica lokalne samouprave te su prikazane razlike u demografskim i ekonomskim pokazateljima između onih jedinica lokalne samouprave koje imaju poduzetničku zonu i onih koji nemaju istu. Ispod je prikazan dio analize Ekonomskog Instituta Zagreb:

„Prema prostorno planskoj dokumentaciji, na području Republike Hrvatske, 2013. godine bilo je preko tisuću poduzetničkih zona, točnije 1.308, od čega 451 aktivna. Ove poduzetničke zone brojale su tada 69.303 zaposlenika. Ukupan iznos ulaganja premašuje tri milijarde kuna.

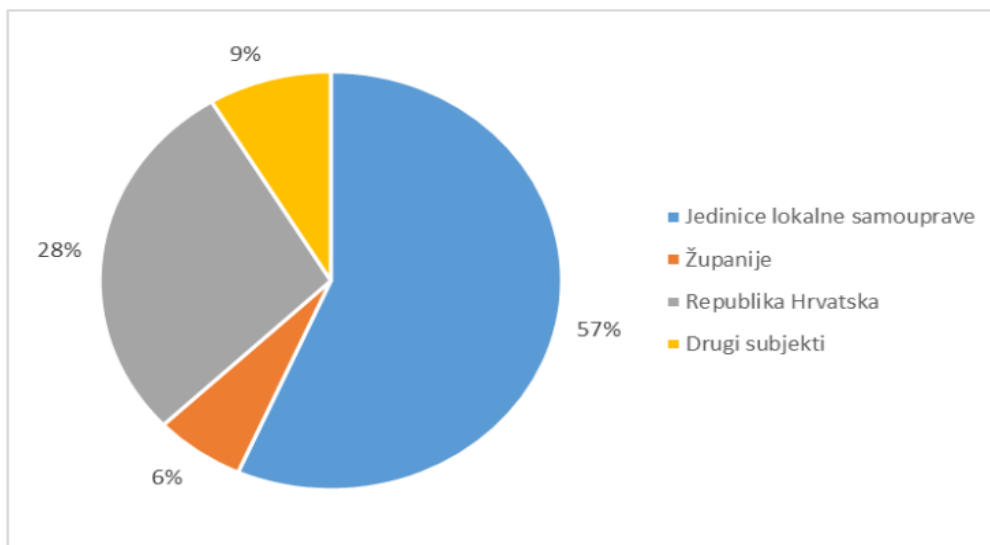
Prema Izvješću o obavljenoj reviziji učinkovitosti osnivanja i ulaganja u opremanje i razvoj poduzetničkih zona koje je u listopadu 2014. objavio Državni ured za reviziju, u Republici Hrvatskoj je u 2013. godini bilo 1.308 poduzetničkih zona.

Nadalje, od tih 1.308 zona se u 451 poduzetničkoj zoni osnovalo 515 jedinica lokalne samouprave i 3 županije.

Prema Državnom uredu za reviziju RH, od 2004. do 2013. godine uloženo je u projektne dokumentacije, promociju i druge aktivnosti vezane uz opremanje i razvoj poduzetničkih zona nešto više od 3 milijarde kuna. Od ukupno uloženog iznosa, 56,6 % odnosilo se na ulaganja jedinica lokalne samouprave, 28,5 % na ulaganja Republike Hrvatske, a 8,6 % na ulaganja

drugih subjekata (trgovačka društva u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i Republike Hrvatske i drugi) te 6,3 % na ulaganja županija (grafikon 3).

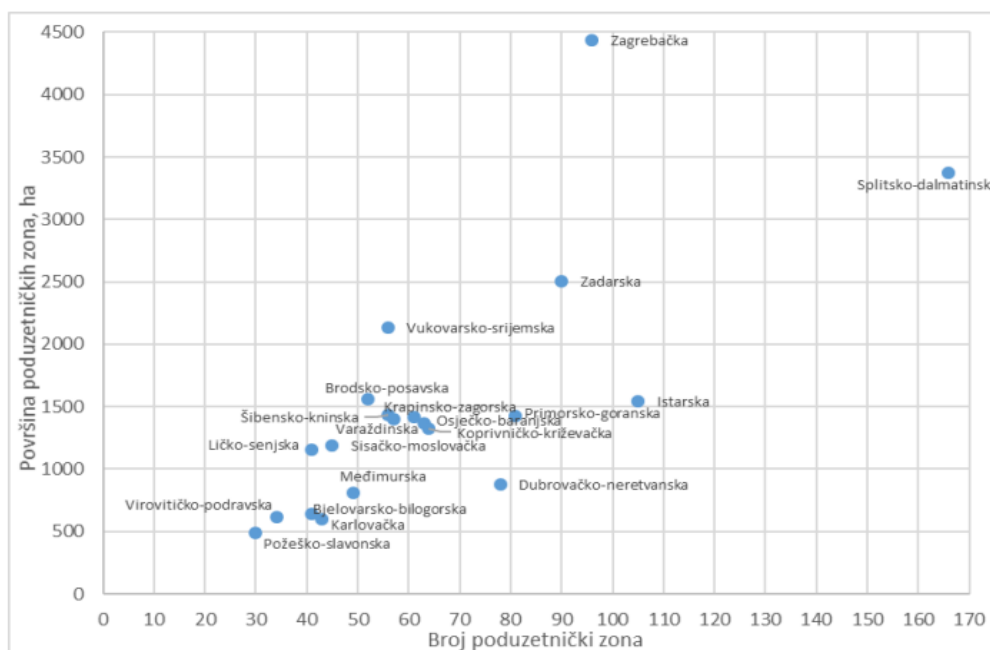
Grafički prikaz 3. Uložena sredstva u opremanje i razvoj poduzetničke zone

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014)

Nadalje, evidentirano je da se za izgradnju poduzetničkih zona koriste zemljišta u vlasništvu jedinica lokalne samouprave i/ili Republike Hrvatske. Zemljišta mogu biti kupljena od pravnih i/ili fizičkih osoba, no mogu se steći i na druge načine.

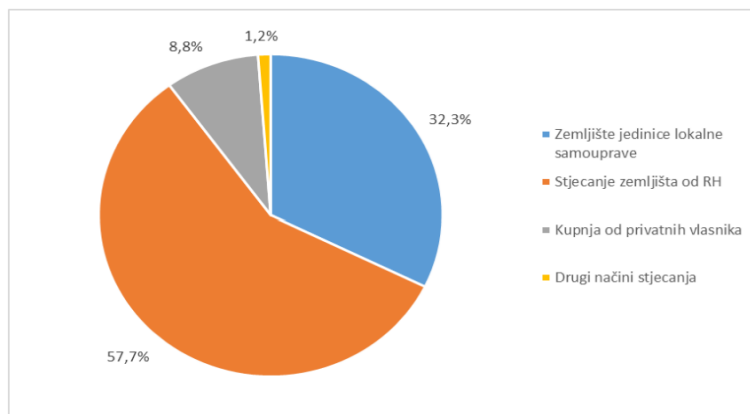
Grafički prikaz 4. Poduzetničke zone po županijama

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014)

Prema grafičkom prikazu 4., jedinice lokalne samouprave su do 2013. godine imale u vlasništvu ukupno 9.655 hektara zemljišta za izgradnju poduzetničkih zona (31,9% ukupne površine za izgradnju poduzetničke zone).

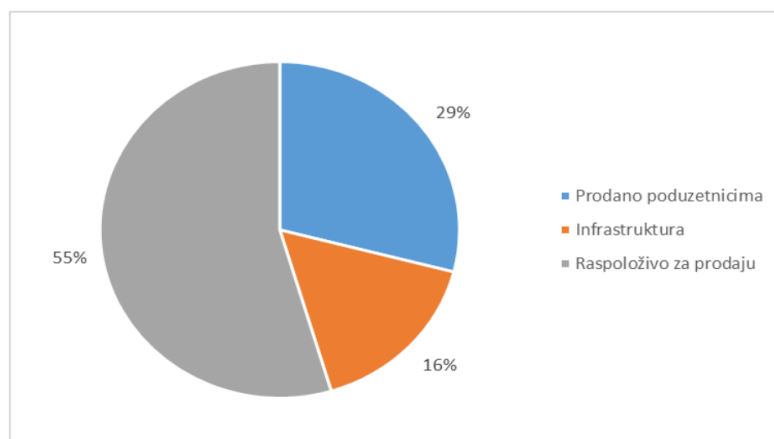
Grafički prikaz 5. Podaci o stjecanju zemljišta za izgradnju poduzetničkih zona prema prostorno planskoj dokumentaciji

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014)

Također, do kraja 2013. godine jedinice lokalne samouprave stekle su vlasništvo nad zemljištem u 750 poduzetničkih zona što predstavlja 57,3% poduzetničkih zona planiranih prostorno-planskom dokumentacijom.

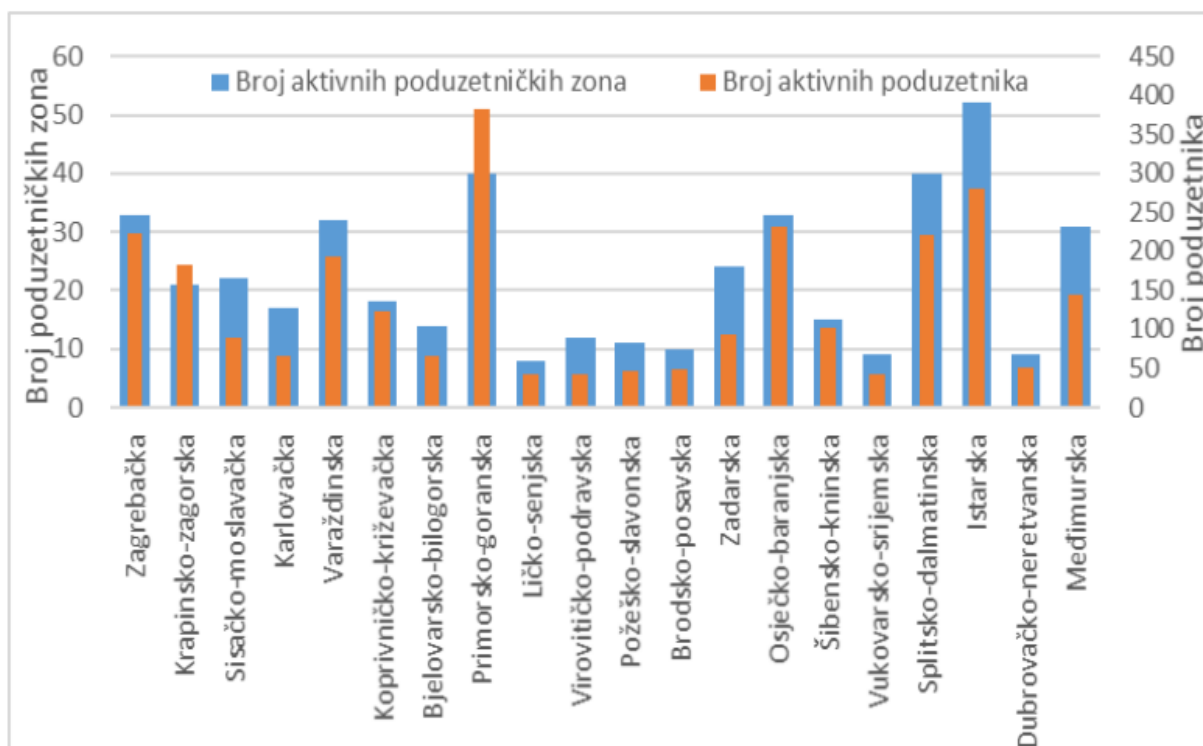
Grafički prikaz 6. Struktura površine zemljišta u poduzetničkim zonama u vlasništvu jedinica lokalne samouprave

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014)

Grafički prikaz 7. Broj aktivnih poduzetničkih zona i poduzetnika po županijama 2013.

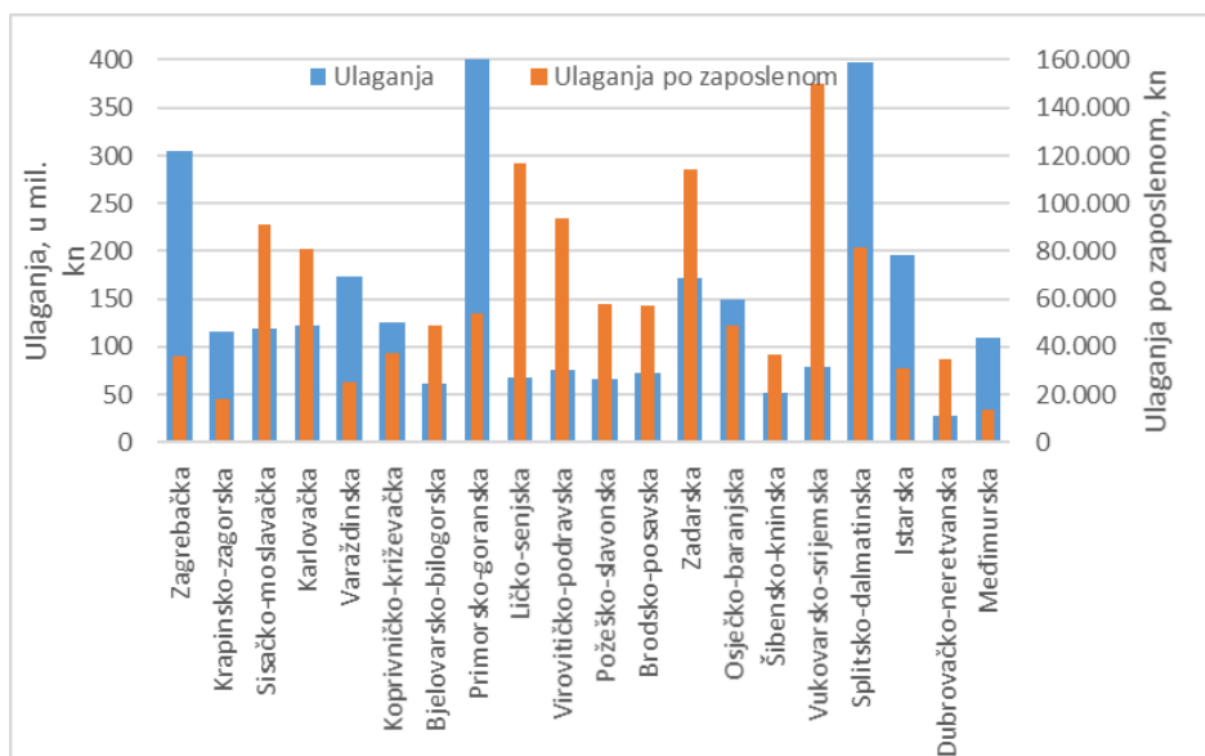

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014)

Prema podacima Državnog ureda za reviziju RH, u za aktivnosti opremanja i razvoja aktivnih poduzetničkih zona uloženo je 2,92 milijarde kuna do kraja 2013. godine (prosječno 42.066 kuna po zaposleniku).

Od 451 aktivne poduzetničke zone, u 27% poduzetničkih zona nije zabilježeno niti jedno ulaganje, a najveća ulaganja po zaposleniku ostvarena su u poduzetničkim zonama u Vukovarsko-srijemskoj, Ličko-senjskoj i Zadarskoj županiji, a najmanja u Međimurskoj i Krapinsko-zagorskoj županiji (Grafikon 8).

Grafički prikaz 8. Ulaganja u aktivnim poduzetničkim zonama po županijama

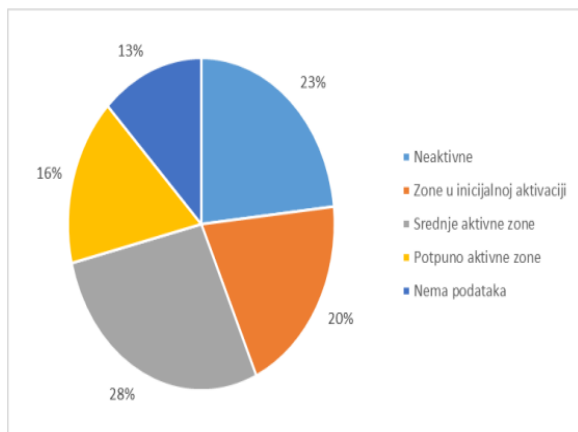

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014)

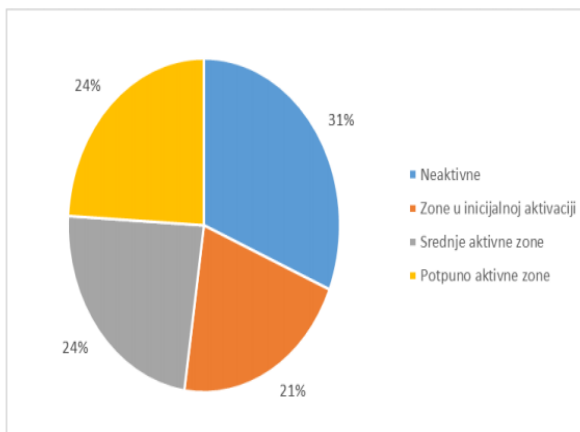
Promatrajući zone prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine poduzetničke zone, od ukupno 532 poduzetničke zone, 149 poduzetničkih zona (28,0%) je srednje aktivno što znači da stupanj aktivacije zone iznosi od 33% do manje od 66% raspoložive površine zone. Čak 23,3% poduzetničkih zona je neaktivno i nema aktivnih poduzetnika. U inicijalnoj aktivaciji nalazi se 19,9% zona budući da imaju stupanj aktivacije manji od 33% raspoložive površine. Prema Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture 16,4% zona je u kategoriju potpuno aktivnih sa stupnjem aktivacije većim od 66% raspoložive površine. Navedeno je prikazano ispod Grafikonima od 9 do 12.

Grafički prikaz 9. Poduzetničke zone prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone

Poduzetničke zone u Jedinственом registru
poduzetničke infrastrukture

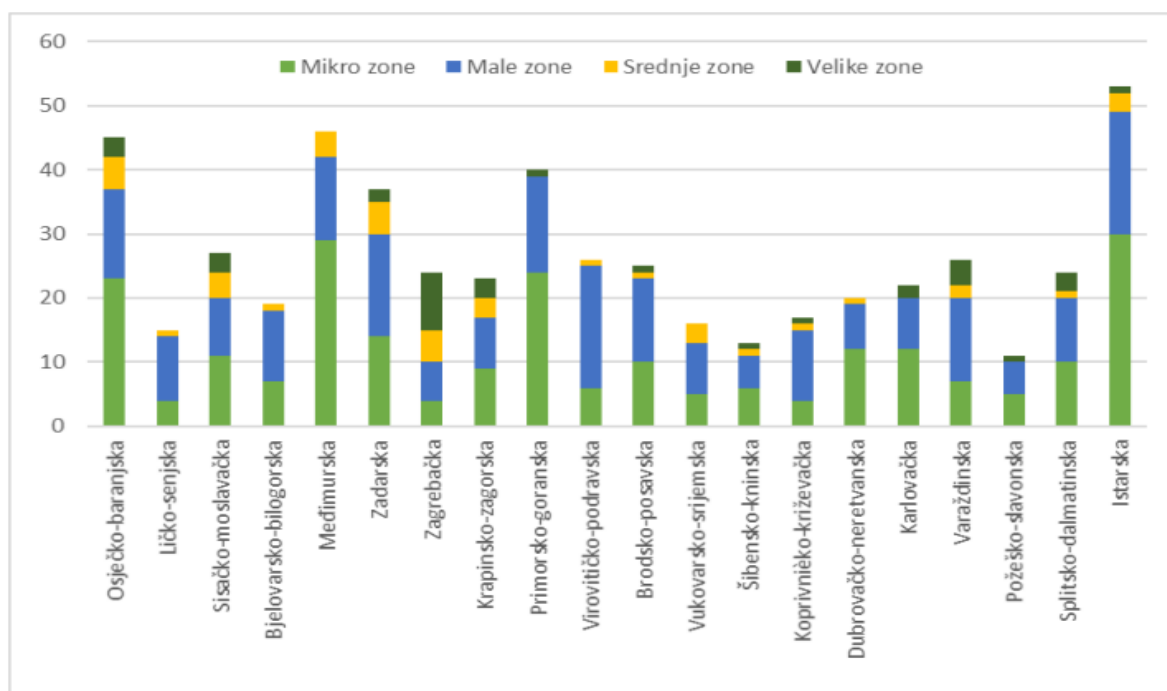
Verificirane poduzetničke zone

Izvor: Jedinствени registar poduzetničke infrastrukture

Grafikon 10. daje prikaz poduzetničkih zona prema veličini ukupne površine po županijama.

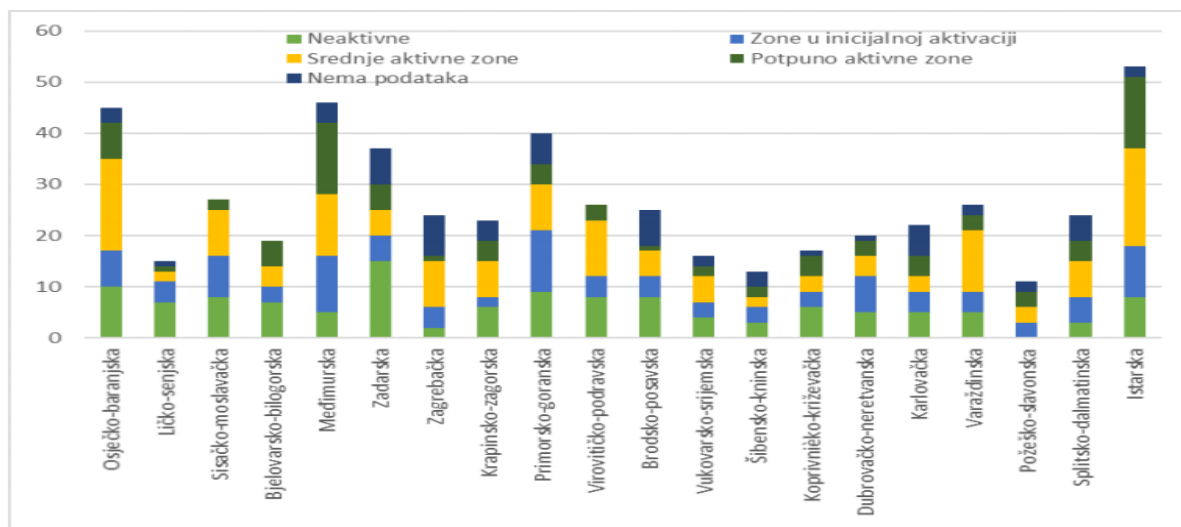
Grafički prikaz 10. Poduzetničke zone prema veličini ukupne površine po županijama

Izvor: Jedinствени registar poduzetničke infrastrukture

Grafikon 11. daje prikaz poduzetničkih zona prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone po županijama.

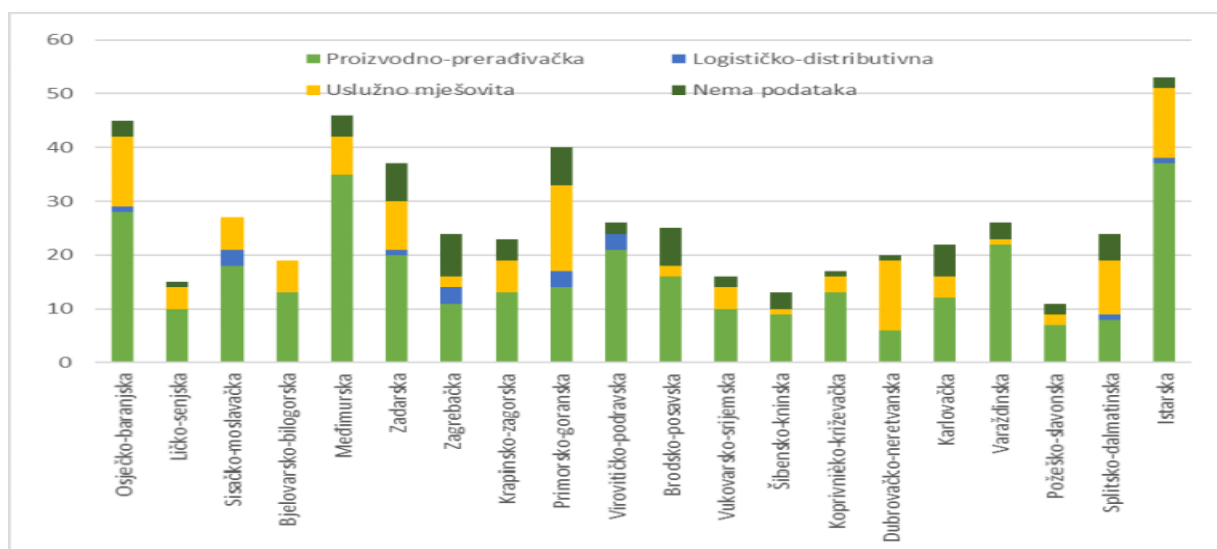
Grafički prikaz 11. Poduzetničke zone prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone po županijama

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture

Grafikon 12. daje prikaz poduzetničkih zona prema tipu aktivnosti poduzetničkih zona po županijama.

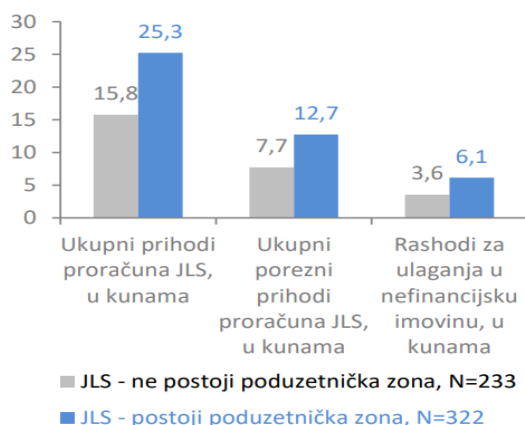
Grafički prikaz 12. Poduzetničke zone prema tipu aktivnosti poduzetničke zone po županijama

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture

Grafikon 13. prikazuje ukupne prihode, ukupne porezne prihode i kapitalna ulaganja JLS odvojeno u onima u kojima postoji poduzetnička zona ili zone kao i u onima u kojima ne postoji poduzetnička zona ili zone te je razvidno da JLS sa poduzetničkim zonama ostvaruju znatno veće prihode, porezne prihode i kapitalna ulaganja.

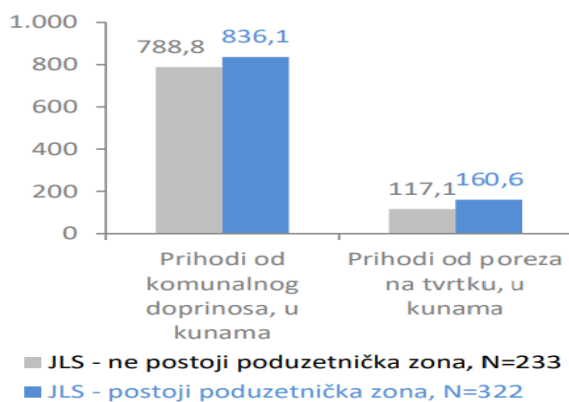
Grafički prikaz 13. Ukupni prihodi, ukupni porezni prihodi i kapitalna ulaganja, u milijunima kuna, prosjek 2008.-2016.

Izvor: izračun Instituta za javne financije prema podacima Ministarstva financija

Također su i prihodi od poreza na tvrtku te prihodi od komunalnog doprinosa veći u JLS sa poduzetničkim zonama (Grafikon 14).

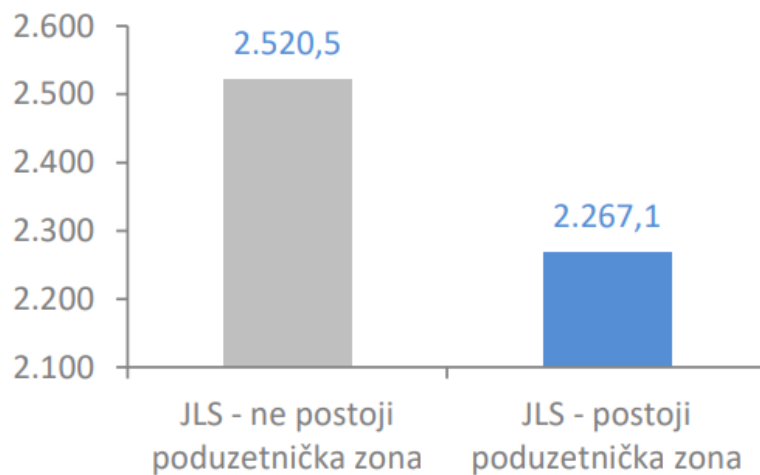
Grafički prikaz 14. Prihodi od poreza na tvrtku i prihodi od komunalnog doprinosa, u milijunima kuna, prosjek 2008.-2016.

Izvor: izračun Instituta za javne financije prema podacima Ministarstva financija

Proračunski prihodi po stanovniku značajno su manji kod JLS sa poduzetničkim zonama (Grafikon 15).

Grafički prikaz 15. Proračunski prihodi jedinica lokalne samouprave po stanovniku, u kunama, prosjek 2014.-2016.

Izvor: izračun Instituta za javne financije prema podacima Ministarstva financija

JLS sa poduzetničkim zonama obuhvaćaju veći broj stanovnika i površinu unutar RH. (Grafikon 16).

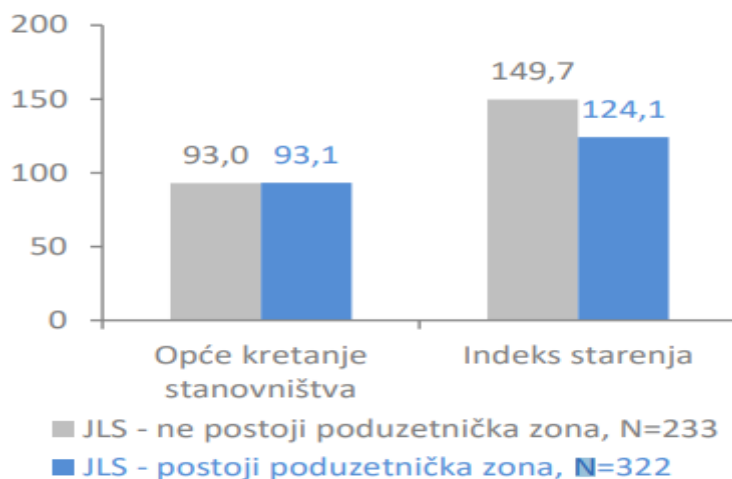
Grafički prikaz 16. Broj stanovnika i površina, 2011.

Izvor: izračun Instituta za javne financije prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Promatranje općeg kretanja stanovništva i indeksa starenja prema JLS koje imaju ili nemaju poduzetničke zone ne pokazuje značajnija odstupanja (Grafikon 17).

Grafički prikaz 17. Indeks starenja (2011.) i kretanje stanovništva (2016./2006.)

Izvor: izračun Instituta za javne financije prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Slično je i kod uspoređivanja stope obrazovanosti i stope nezaposlenosti prema JLS koje imaju ili nemaju poduzetničke zone gdje se također ne potvrđuju značajnija odstupanja (Grafikon 18).

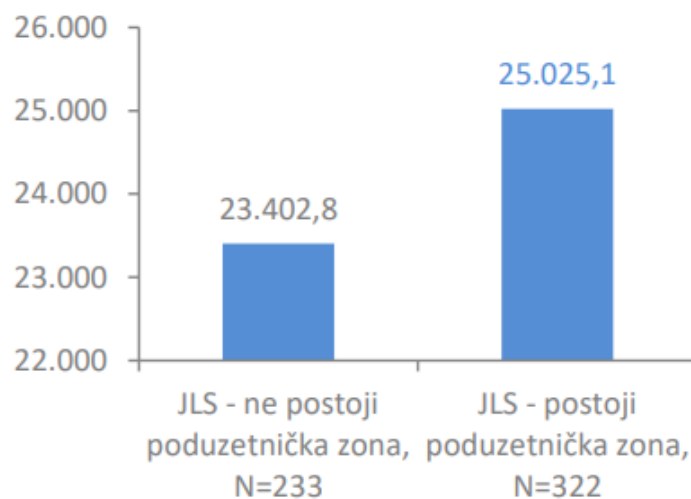
Grafički prikaz 18. Stopa obrazovanosti i stopa nezaposlenosti, prosjek 2014.-2016.

Izvor: izračun Instituta za javne financije prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Usporedba prosječnog dohotka po stanovniku pokazuje da je isti znatno viši kod JLS koje imaju poduzetničke zone (Grafikon 19).

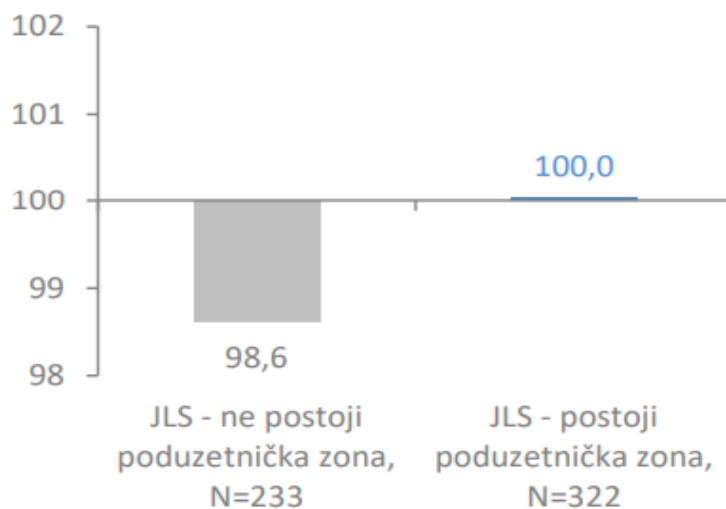
Grafički prikaz 19. Prosječni dohodak po stanovniku, prosjek 2014.-2016.

Izvor: izračun Instituta za javne financije prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Slična je situacija i kod promatranja indeksa razvijenosti gdje se pokazuje da je isti znatno viši kod JLS koje imaju poduzetničke zone (Grafikon 20).

Grafički prikaz 20. Indeks razvijenosti

Izvor: izračun Instituta za javne financije prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Iz prethodno navedene analize poduzetničkih zona jedinica lokalne samouprave vidljivo je kako modeli upravljanja jedinicom lokalne samouprave na način da se sredstva usmjeravaju u poticanje poduzetništva, izgradnju poduzetničkih zona koje privlače investitore i otvaranje novih radnih mjesta mogu rezultirati smanjenom stopom nezaposlenosti, povećanim prihodima po stanovniku, manjom stopom starenja stanovništva i boljim migracijskim saldom. Na taj način se uz ekonomski segment razvoja veže i demografski razvoj, odnosno poboljšava se demografska slika jedinice lokalne samouprave.

Kroz analizu se može provlačiti i pitanje kako će manje i financijski slabije jedinice lokalne samouprave financirati izgradnju poduzetničkih zona, izgradnju infrastrukture i omogućiti financijske i porezne olakšice investitorima, a odgovor leži u povezivanju s jedinicama regionalne samouprave ili kroz fondove Europske Unije koje jedinice lokalne samouprave imaju na raspolaganju za takvu vrstu aktivnosti. Dakle, zajedničkim ulaganjima jedinice lokalne samouprave i jedinice regionalne samouprave može se pomoći financijski slabijim jedinicama lokalne samouprave da potaknu razvoj i rast gospodarstva u svojoj sredini kroz izgradnju poduzetničke zone i kroz olakšice investitorima, a ta ulaganja će se vratiti povećanim prihodom od poreza na dohodak i sl.

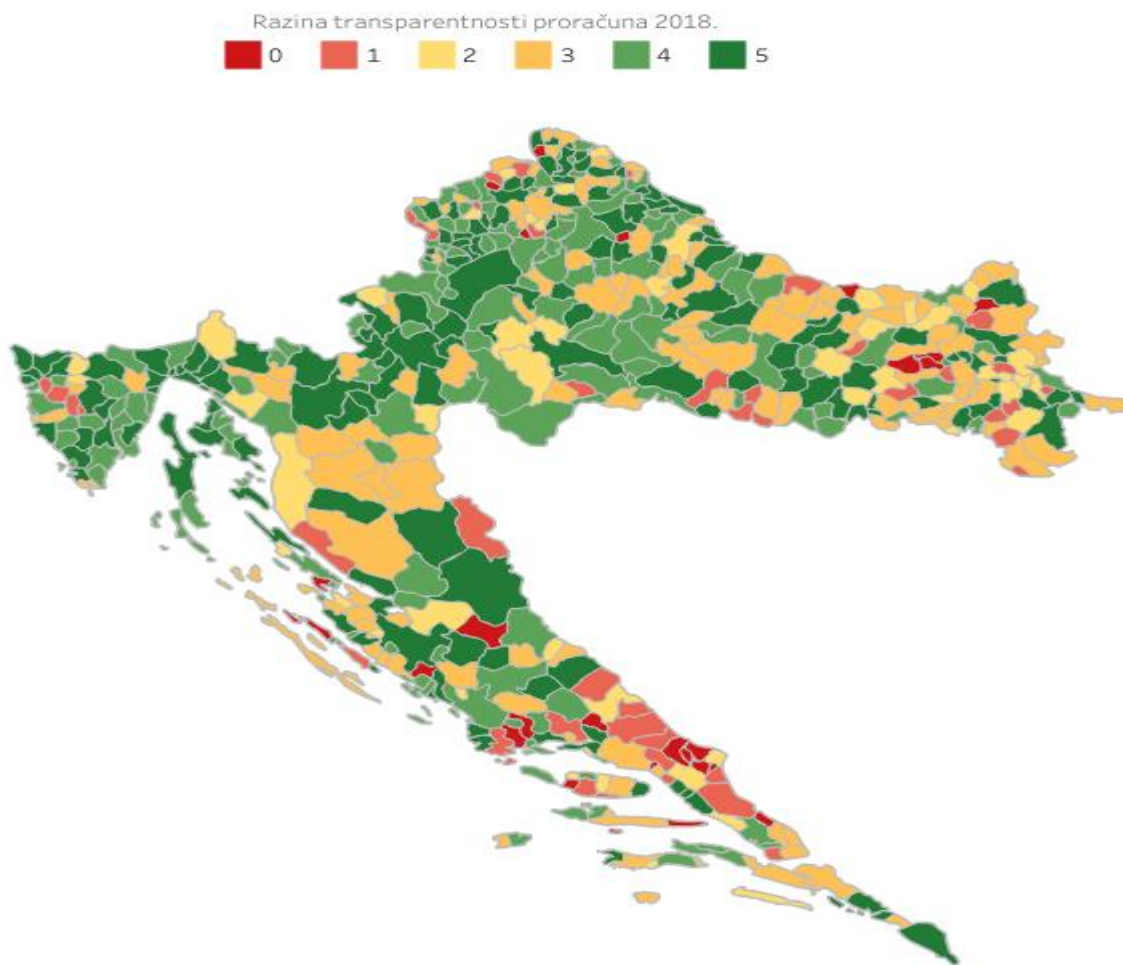
2.5.2. Analiza transparentnosti proračuna

Svaka jedinica lokalne samouprave ima ograničena sredstva i mora napraviti plan kako će se ta sredstva utrošiti, odnosno mora se izraditi proračun. Kreiranje proračuna ima određenu proceduru koja se mora poštivati te također realizacija proračuna ima određene smjernice kako se treba odvijati. Budući da se prihodi proračuna ostvaruju dijelom od građana i drugih zainteresiranih dionika, s njihove strane postoji sve veća potreba za tim da se zna na što su sredstva potrošena. Kako bi se zadovoljila ta potreba, jedinice lokalne samouprave trebaju transparentno prikazivati koliko se sredstava troši te na koje stavke se troše ta sredstva. Na slikama 3., 4. i 5. koje slijede u nastavku se može vidjeti transparentnost proračuna jedinica lokalnih samouprava koja se definira kroz postizanje/postojanje izglasanog proračuna, godišnjeg izvještaja, polugodišnjeg izvještaja, prijedloga proračuna i proračunskog vodiča, može se uočiti kako svi veći gradovi imaju maksimalnu ocjenu transparentnosti proračuna (ocjena 5), dok tek manje općine i gradovi imaju srednje ili niske ocjene transparentnosti što je znak da nedostaje kontrole i procedura u izradi proračuna, godišnjim izvješćima o realizaciji

proračuna, polugodišnjim izvješćima o realizaciji proračuna itd., odnosno da nedostaje kontrole u općinama, dok u gradovima ta kontrola postoji i postrožena je.

Prema Institutu za javne financije (2019.) transparentan proračun daje mogućnost uvida u cjelokupne, točne, razumljive i pravovremene informacije o proračunu te građani samostalno mogu sa svojim angažmanom djelovati na učinkovitost prikupljanja javnih sredstava i na odlučivanje o ponudama javnih dobara i javnih usluga u sklopu jedinice lokalne/regionalne samouprave, zatim na povećanje odgovornosti vlasti jedinica lokalne samouprave te na smanjenje mogućnosti dolaska do koruptivnih aktivnosti. Karta na slici 3. prikazuje transparentnost proračuna koja se mjeri kroz broj ključnih dokumenata proračuna koji su objavljeni na službenim internetskim stranicama svih jedinica lokalnih/regionalnih samouprava, a to su:

- prijedlog proračuna za 2019. godinu,
- izglasan proračun u 2019. godini,
- proračun za građane u 2019. godini,
- polugodišnje izvršenje proračuna u 2018. godini,
- godišnje izvršenje proračuna u 2017. godini.

Slika 3. Transparentnost proračuna jedinica lokalne samouprave

Izvor: Institut za javne financije 2019.

2.5.3. Analiza demografskih pokazatelja

Budući da su demografski pokazatelji srž svake jedinice lokalne samouprave jer bez stanovnika nema prihoda od dohotka, prireza, potrošnje, nema izbora kvalitetne radne snage itd., napravljena je kratka analiza demografskih pokazatelja 2013. godine u usporedbi s 2017. godinom. Pokazatelji koji su uzeti u obzir su: procjena stanovništva, broj živorođene djece, broj umrlih, broj sklopljenih brakova, broj razvedenih brakova (dva pokazatelja su spojena u stopu razvoda braka), broj doseljenih te broj odseljenih. U analizu je ubačen i broj završenih stanova u jedinici lokalne samouprave, odnosno razlika broja završenih stanova 2017. / 2013. kako bi se dobio uvid kolika je potražnja za stambenim rješenjem u toj jedinici lokalne samouprave. Analiza je prikazana u tablici 12. ispod. Analiza je napravljena za sve jedinice lokalne

samouprave koje prema procjeni broja stanovnika 2017. imaju broj stanovnika preko 15.000 stanovnika (njih 39).

Tablica 12. Demografski pokazatelji jedinica lokalne samouprave

Gradovi/ općine	Procjena stanovništva			Živorodeni / umrli		Stopa razvoda		Doseljeni / odseljeni		Broj završenih stanova	Procjena stanovni štva	Živorođe ni / umrli
	2013.	2017.	2017./ 2013.	2013 .	2017 .	2013 .	2017.	2013.	2017.	2017./ 2013.	2021.	2021.
Grad Zagreb	796,866	803,9	0.9%	-106	-750	36%	33%	2,871	1,003	36.3%	769.944	-2932
Split	175,537	171,2 81	-2.4%	-227	-539	23%	52%	-1,062	-542	-56.8%	161.312	-850
Rijeka	125,023	119,1 61	-4.7%	-578	-904	67%	46%	-809	-790	-74.6%	108.622	-1241
Osijek	107,187	103,1 62	-3.8%	-286	-448	55%	42%	-22	-1,028	-67.6%	96.848	-723
Zadar	75,575	75,2	-0.5%	158	-107	44%	40%	1	-130	169.7%	70.829	-194
Velika Gorica	63,941	62,78 5	-1.8%	108	-40	22%	26%	112	-498	-38.5%	61.198	-238
Pula - Pola	56,673	56,37 4	-0.5%	-141	-319	79%	46%	-58	166	-22.2%	52.411	-367
Slavonski Brod	58,33	54,36 7	-6.8%	-49	-166	42%	36%	-341	-1,292	-67.9%	50.039	-295
Karlovac	54,328	51,86 4	-4.5%	-251	-331	40%	50%	-243	-293	-29.2%	49.594	-599
Varaždin	46,574	45,93 8	-1.4%	-114	-285	49%	64%	-93	-71	-60.6%	43.999	-434
Šibenik	45,845	44,77 1	-2.3%	-159	-260	31%	35%	34	23	-71.4%	42.589	-314
Dubrovnik	43,053	44,14 9	2.5%	-25	-47	27%	28%	284	246	-26.6%	41.671	-116
Sisak	46,321	43,54 3	-6.0%	-253	-333	42%	47%	-324	-535	-82.2%	40.185	-421
Kaštela	40,217	40,63	1.0%	154	33	12%	24%	407	-61	-50.6%	37.951	-84
Bjelovar	39,694	38,43 3	-3.2%	-89	-182	52%	43%	-95	-168	-25.0%	36.433	-332
Samobor	37,825	37,49 9	-0.9%	-50	-71	25%	36%	71	-28	27.7%	37.481	-188
Vinkovci	35,519	34,3	-3.4%	53	-144	50%	34%	112	-542	-18.4%	31.057	-137
Koprivnica	31,021	30,21 7	-2.6%	11	-74	36%	44%	6	-175	7.8%	28.666	-175
Čakovec	27,793	27,72 4	-0.2%	40	-8	46%	60%	-44	-69	255.2%	27.266	-51
Solin	24,994	26,00 6	4.0%	138	76	20%	17%	347	38	38.6%	24.912	56
Đakovo	27,551	25,81 3	-6.3%	-21	-106	23%	27%	-87	-514	-72.5%	23.687	-211
Zaprešić	25,328	25,04 5	-1.1%	24	-54	43%	61%	-72	-82	133.3%	24.186	-94
Sinj	24,751	24,29	-1.9%	-5	-42	14%	18%	-59	-144	-55.1%	23.452	-19
Požega	25,744	23,96 8	-6.9%	-63	-122	44%	19%	-120	-432	23.5%	22.364	-182
Vukovar	26,425	23,06 1	-12.7%	-167	-231	48%	46%	-587	-927	-88.7%	23.536	-256
Petrinja	23,584	21,35	-9.5%	-122	-124	38%	25%	-308	-654	-88.1%	20.165	-189
Kutina	22,391	20,93 7	-6.5%	-77	-102	26%	51%	-143	-388	-5.3%	12.053	-100

Virovitica	21,206	20,237	-4.6%	-5	-60	34%	43%	-20	-259	1400.0%	19.366	-128
Križevci	20,959	20,094	-4.1%	-58	-119	38%	38%	-25	-90	50.0%	19.052	-135
Sveta Nedelja	18,315	18,305	-0.1%	2	-21	38%	17%	62	28	5.9%	18.307	-25
Dugo Selo	18,332	18,039	-1.6%	77	31	20%	34%	42	-135	151.2%	17.861	6
Poreč - Parenzo	16,884	17,279	2.3%	24	-5	38%	42%	41	157	-29.7%	16.666	-29
Viškovo	15,486	16,352	5.6%	109	49	38%	26%	291	-28	-55.0%	3.054	39
Metković	16,665	16,29	-2.3%	68	45	13%	18%	-140	-126	-91.9%	15.349	9
Našice	16,187	15,565	-3.8%	-3	-16	24%	41%	-13	-217	-68.8%	14.336	-64
Jastrebarsko	15,686	15,198	-3.1%	-94	-62	41%	38%	9	-33	150.0%	14.657	-156
Sveti Ivan Zelina	15,794	15,04	-4.8%	-62	-81	29%	7%	34	-69	130.8%	14.703	-89

Izvor: izrada autora prema podacima DZS

Iz analize se može vidjeti kako tek 6 jedinica lokalne samouprave ima pozitivan pomak procijenjenog broja stanovnika u 2017. godini u odnosu na 2013. godinu, dok tek 5 njih ima pozitivnu razliku broja živorođenih i umrlih u 2017. godini što ukazuje na nastavak negativnog trenda smanjenja broja djece, smanjenja broja stanovnika te starenja stanovništva.

Prosječna stopa razvoda braka za jedinice lokalne samouprave iz tablice je porasla za 1% u odnosu na 2013. godinu te iznosi 37% što bi značilo da je broj rastavljenih brakova u godini dana veći od trećine ukupnog broja sklopljenih brakova u toj godini.

Tek 7 jedinica lokalne samouprave ima pozitivnu razliku broja doseljenih i broja odseljenih u 2017. godini. Kada se zbroji ukupno za sve jedinice lokalne samouprave iz tablice, razlika odseljenih i doseljenih je -8.659 osoba, što iznosi prosječno -234 osobe po jedinici lokalne samouprave. U 2013. godini situacija je bila drugačija, te je razlika ukupnog broja doseljenih i odseljenih bila pozitivna i iznosila 59. Može se vidjeti kako se trend iseljavanja stanovništva koji je prisutan u cijeloj zemlji nastavlja i u 2017. godini.

2.5.4. Analiza urbanog razvoja gradova – indeks pametnog urbanog razvoja

Ekonomski Institut Zagreb (EIZ, 2019) je u svrhu pomoći gradovima, kako bi stvarali pametna rješenja za svoje ekonomsko blagostanje i osigurali dobrobit svojim građanima, razvio indeks

kojim se može prikazati razina pametnog urbanog razvoja grada kroz 6 dimenzija, a te dimenzije su:

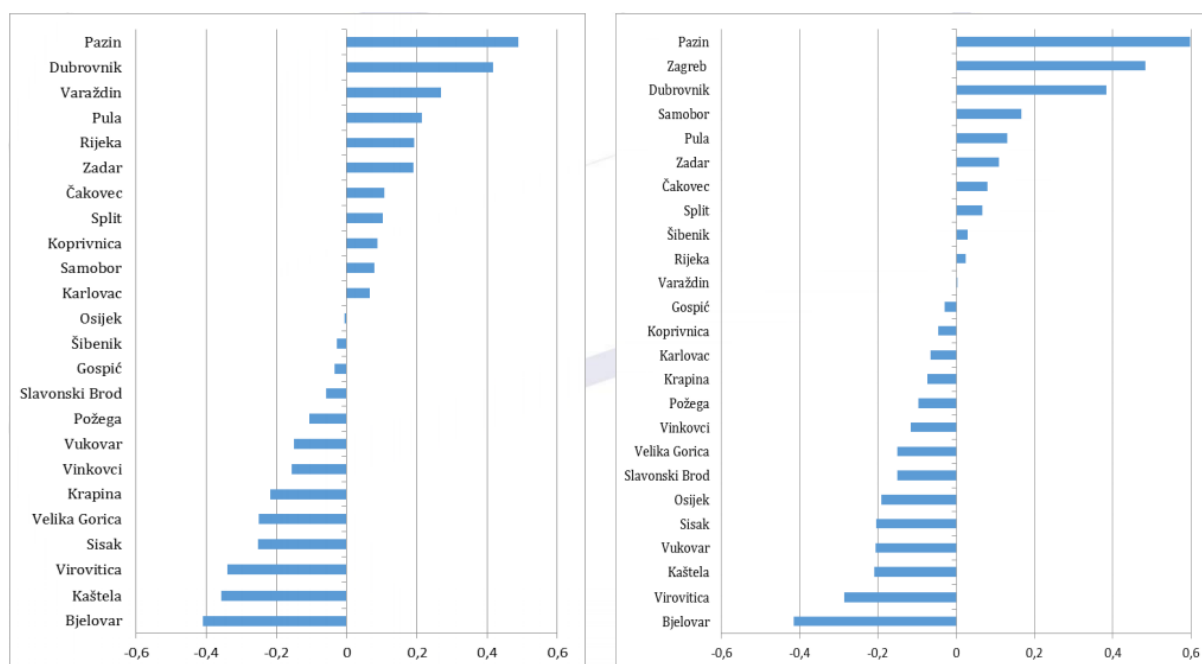
- gospodarstvo,
- okoliš,
- građanstvo,
- mobilnost,
- življenje,
- upravljanje.

Gradovima se na ovaj način omogućava bolje donošenje odluka, odluke koje uključuju pametni razvoj, razmišljajući o koristima svake odluke kao i o posljedicama koje te razvojne odluke nose sa sobom. Ekonomski Institut Zagreb (EIZ 2019.) kroz model pametnog urbanog razvoja razlikuje 6 dimenzija razvojnog grada koje se međusobno isprepliću:

- pametno upravljanje,
- pametno gospodarstvo,
- pametan okoliš,
- pametno življenje,
- pametno građanstvo,
- pametna mobilnost.

Grafikon 22. prikazuje kretanje indeksa pametnog urbanog razvoja po gradovima u Republici Hrvatskoj. Lijevi grafikon prikazuje indeks pametnog urbanog razvoja ne uključujući Grad Zagreb, dok desni grafikon prikazuje indeks pametnog urbanog razvoja uključujući i Grad Zagreb.

Grafički prikaz 21. Indeks pametnog urbanog razvoja

Izvor: Ekonomski institut Zagreb 2018.

2.5.5. Analiza povlačenja sredstava iz EU fondova

Prema podacima Ministarstva financija o izvršenju proračuna, portal Gradonačelnik.hr izradio je analizu o učinkovitosti povlačenja sredstava iz EU fondova gdje se rangiralo gradove prema povučenim sredstvima po glavi stanovnika te se rangiralo prema apsolutnom iznosu sredstava koji se realizirao kroz EU fondove.

Iako nam je država još uvijek troma i nedovoljno efikasna u korištenju EU fondova – Hrvatska je lani povukla tek nešto više od 10 milijardi kuna (čak 2,9 milijarde manje nego što je bilo planirano), lokalna samouprava je iz godine u godinu sve uspješnija i jača u pripremi i ugovaranju EU projekata. Prošle su godine gradovi, tako, ugovorili čak 10 puta više EU projekata nego 2015. i triput više nego u 2017., a projekcije za ovu godinu pokazuju daljnji rast. Proaktivnost gradonačelnika na korištenje EU novca za gradske projekte najbolje ilustrira činjenica da je 300 milijuna kuna, koliko im je država osigurala za sufinanciranje projekata, 'razgrabljeno' već prvi dan nakon otvaranja poziva.

Službeni podaci kažu da je prošlogodišnji rekorder po ostvarenim EU sredstvima per capita Grad Komiža – povukli su ukupno preko 3,8 milijuna kuna, što je 2.505 kuna po stanovniku. Odmah iza njih je Pleternica s ostvarenih 1.222 kune po stanovniku, Lipik s 1.157 te Opuzen

kao četvrti grad koji je povukao preko 1.000 kuna – 1.117. U prvih 10 su još Grubišno Polje – 977 kuna po stanovniku, Nin – 973, Otok – 816, Pazin – 532, Hvar – 527 i Prelog – 521 kunu po stanovniku.

Slika 4. Ukupna pomoć od EU po stanovniku u 2018.

Redni broj	City	Županija	Broj stanovnika 2011	Kategorija	Direktne pomoci od EU 2018	Indirektne pomoci od EU 2018	Ukupne pomoci od EU 2018	Ukupne pomoci od EU po stanovniku 2018
1	Komiža	Splitsko - dalmatinska županija	1.526	Mali grad	0	3.824.012	3.824.012	2505,9
2	Pleternica	Požeško - slavonska županija	11.323	Srednji grad	0	13.846.637	13.846.637	1222,9
3	Lipik	Požeško - slavonska županija	6.170	Mali grad	0	7.139.723	7.139.723	1157,2
4	Opuzen	Dubrovačko - neretvanska župa	3.254	Mali grad	0	3.635.659	3.635.659	1117,3
5	Grubišno Polje	Bjelovarsko - bilogorska župani	6.478	Mali grad	0	6.329.562	6.329.562	977,1
6	Nin	Zadarska županija	2.744	Mali grad	2.571.008	100.000	2.671.008	973,4
7	Otok (Vinkovci)	Vukovarsko - srijemska županij	6.343	Mali grad	0	5.176.879	5.176.879	816,2
8	Pazin	Istarska županija	8.638	Mali grad	49.359	4.552.784	4.602.143	532,8
9	Hvar	Splitsko - dalmatinska županija	4.251	Mali grad	0	2.240.619	2.240.619	527,1
10	Prelog	Međimurska županija	7.815	Mali grad	45.807	4.026.272	4.072.079	521,1

Izvor: Gradonačelnik.hr portal (pristupljeno: 07.08.2019.)

Slika 5. Ukupan iznos pomoći od EU u 2018.

Redni broj	City	Županija	Broj stanovnika 2011	Kategorija	Direktne pomoci od EU 2018	Indirektne pomoci od EU 2018	Ukupne pomoci od EU 2018	Udio ukupne pomoći pojedinog grada u ukupnim pomoćima EU-a svim gradovima 2018
1	Rijeka	Primorsko - goranska županija	128.624	Veliki grad	11.482.424	20.073.373	31.555.797	10,04%
2	Osijek	Osiječko - baranjska županija	108.048	Veliki grad	1.238.119	17.789.258	19.027.377	6,06%
3	Pleternica	Požeško - slavonska županija	11.323	Srednji grad	0	13.846.637	13.846.637	4,41%
4	Petrinja	Sisačko - moslavačka županija	24.671	Srednji grad	199.392	11.005.860	11.205.252	3,57%
5	Virovitica	Virovitičko - podravska županija	21.291	Srednji grad	24.171	11.027.591	11.051.762	3,52%
6	Vukovar	Vukovarsko - srijemska županiji	27.683	Srednji grad	0	11.048.922	11.048.922	3,52%
7	Požega	Požeško - slavonska županija	26.248	Srednji grad	0	10.848.953	10.848.953	3,45%
8	Koprivnica	Koprivničko - križevačka župani	30.854	Srednji grad	3.149.182	6.117.494	9.266.676	2,95%
9	Šibenik	Šibensko - kninska županija	46.332	Srednji grad	1.501.790	6.339.827	7.841.617	2,50%
10	Zadar	Zadarska županija	75.062	Veliki grad	1.213.845	6.560.719	7.774.564	2,47%

Izvor: Gradonačelnik.hr portal (pristupljeno: 07.08.2019.)

Gledajući po udjelu u ukupno ostvarenim sredstvima svih gradova prošle je godine najuspješniji bio Grad Rijeka koji je ostvario preko 10 %. Na drugom je mjestu Osijek, a potom slijede Pleternica, Petrinja, Virovitica, Vukovar, Požega, Koprivnica, Šibenik i Zadar.

Kad se analizira petogodišnje razdoblje, najuspješniji su Ludbreg i Zadar. Ludbreg je i dalje na prvom mjestu kada se gleda prosjek ostvarenih sredstava per capita – povlačili su prosječno 554 kune po stanovniku godišnje. Na drugom mjestu je, baš kao i u prethodnom petogodišnjem razdoblju, naš prošlogodišnji šampion EU fondova – Grad Križevci s prosjekom od 437 ostvarenih kuna kroz pet godina. Slijedi Komiža s 417 kuna, a u top 10 su još Grubišno Polje, Lipik, Senj, Opuzen, Pleternica, Skradin i Trilj.

Grad Zadar ostvario je najveći udio od svih gradova – preko 7 %. Na drugom mjestu su Križevci, treća je Rijeka, a slijede Osijek, Karlovac, Vinkovci, Ludbreg, Vukovar, Šibenik i Požega.“ (Marija Pulić Drljača, Gradonačelnik.hr portal, 2018)

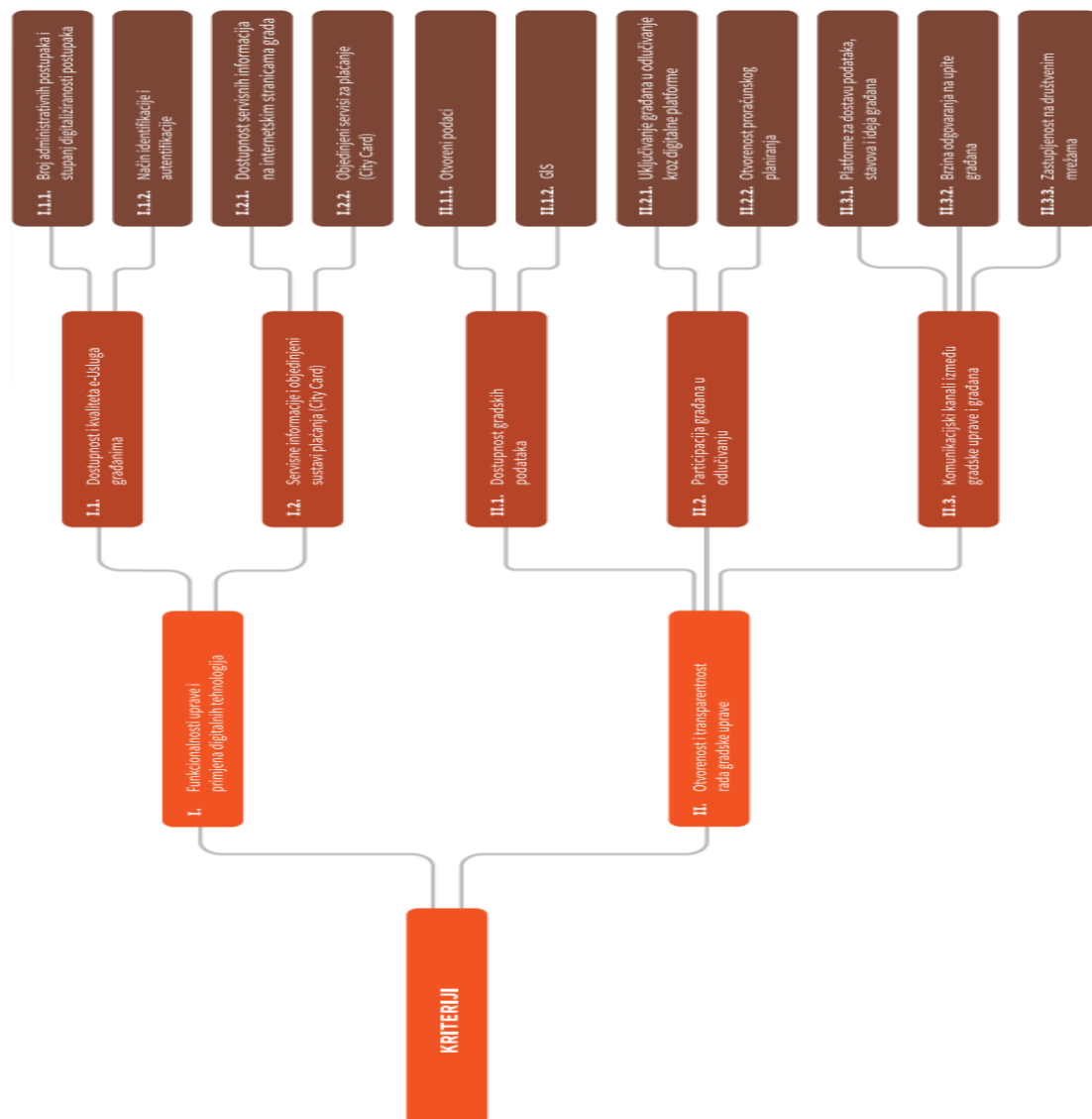
2.5.6. Analiza digitalizacije rada

U današnje doba, većina procesa u poduzećima, bankama, poreznoj upravi i sl. se digitalizirala ili se planira digitalizirati. Na taj način se štede vrijeme i sredstva zbog manjeg broja potrebnih ljudi, manjih troškova obavljanja posla i sl. te se rasterećuje sustav zbog smanjenja manualnih procesa s onim digitalnima. Svako poduzeće, a tako i država te jedinice lokalne samouprave bi trebale težiti digitalizaciji zbog tih razloga.

Digitaliziranost javne uprave u Republici Hrvatskoj je na niskoj razini prema ocjeni EU (na 22. mjestu od ukupno 28 mjesta) korištenjem indeksa digitalnog gospodarstva i društva. Digitaliziranost, odnosno spremnost na digitaliziranost označava spremnost na sve neizvjesnosti i izazove koji dolaze s današnjim brzim razvojem i napredovanjem nove digitalne tehnologije koja djeluje na gospodarstvo i javnu upravu da mijenja svoj način poslovanja i način organizacije.

Kriteriji koji su korišteni u istraživanju koje je provela konzultantska firma Apsolon prikazani su na slici 6.

Slika 6. Kriteriji istraživanja

Izvor: Analiza digitalne spremnosti hrvatskih gradova 2019., Apsolon (pristupljeno 09.08.2019.)

Nakon što su standardiziranjem i ponderiranjem bodovnih skala za 2 ili za 3 kriterija dobiveni indeksi, ukupni indeks se sastoji od ponderiranih indeksa prema slici 7.

Slika 7. Kompozicija indeksiranja prema kriterijima

<p>1. INDEKS 1 Dostupnost i kvaliteta e-Usluga građanima 30%</p>	<p>1.1. Broj administrativnih postupaka i stupanj digitaliziranosti postupaka 80 %</p> <p>1.2. Način identifikacije i autentifikacije: 20%</p>
<p>2. INDEKS 2 Servisne informacije i objedinjeni sustavi plaćanja (City Card) 10%</p>	<p>2.1. Dostupnost servisnih informacija na internetskim stranicama grada 80 %</p> <p>2.2. Objedinjeni servisi za plaćanje u gradu (City Card) 20%</p>
<p>3. INDEKS 3 Dostupnost gradskih podataka 20%</p>	<p>3.1. Otvoreni podaci 60%</p> <p>3.2. GIS 40%</p>
<p>4. INDEKS 4 Participacija građana u odlučivanju 20%</p>	<p>4.1. Uključivanje građana u odlučivanje kroz digitalne platforme 50%</p> <p>4.2. Otvorenost proračunskog planiranja 50%</p>
<p>5. INDEKS 5 Komunikacijski kanali između gradske uprave i građana 20%</p>	<p>5.1. Platforme za dostavu podataka stavova i ideja građana 30%</p> <p>5.2. Brzina odgovaranja na upite građana 40%</p> <p>5.3. Zastupljenost na društvenim mrežama 30%</p>

Izvor: Analiza digitalne spremnosti hrvatskih gradova 2019., Apsolon (pristupljeno 09.08.2019.)

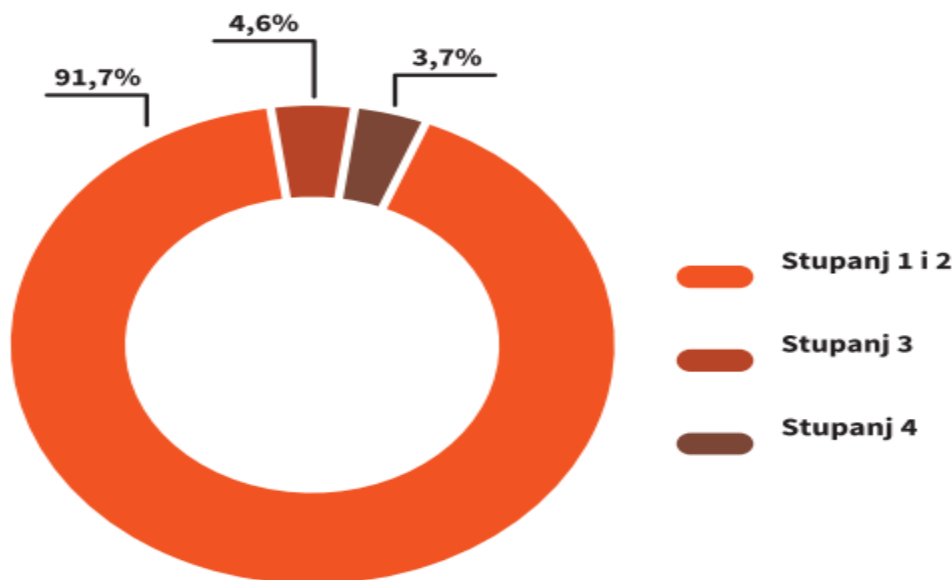
Zanimljivo je izdvojiti kvalitetu i razinu dostupnosti e-Usluga građanima jedinica lokalnih uprava. Na slici 8. su za 20 najvećih gradova (prema kriteriju broja stanovnika) prikazani stupnjevi digitalizacije u gradskim upravama. Apsolon (Apsolon, 2019) je rasporedio razinu dostupnosti e-Usluga građanima u 4 stupnja, pri čemu stupnjevi označavaju sljedeće:

- stupanj I i II – postupak se odvija na način da je s ispisanim obrascima/papirima potrebno fizički doći u ured,
- stupanj III – mogućnost pokretanja postupanja online,
- stupanj IV – cjelokupno odvijanje postupka se događa online.

Istraživanje obuhvaća 1555 administrativnih postupaka. „91,7% (1426) svih administrativnih postupaka dostupnih na internetskim stranicama analiziranih gradova podrazumijeva mogućnost preuzimanja obrazaca i zahtjeva, nakon čega je za rješavanje postupka potrebno fizički doći u poslovnicu gradske uprave. U 4,6% slučajeva (71) postoji mogućnost pokretanja postupka online, a svega 3,7% (58) postupaka mogu se u potpunosti provesti online putem.“ (Apsolon, 2019).

U svim razvijenim zemljama digitalizacija administrativnih postupaka javne uprave je na visokoj razini. Na taj način se ima bolji, brži i jednostavniji uvid u sve podatke građana kao i objedinjeni pristup podacima koji su međusobno umreženi te se lakše mogu uočiti nepravilnosti kod svake osobe, pratiti cjelokupna situacija i pojednostaviti svi postupci vezani uz pružanje javnih usluga/servisa građanima. Primjerice, u nekim razvijenim zemljama je moguće da se u jedinicama lokalne samouprave građani putem interneta mogu putem svojeg korisničkog računa prijaviti i zatražiti bilo koji od ponuđenih dokumenata koje izdaju tijela i institucije jedinice lokalne samouprave i nakon dan ili par dana taj dokument u fizičkom obliku poštom dolazi građaninu koji je zatražio da se taj dokument ishodi.

Slika 8. Administrativni postupci prema stupnju digitalizacije

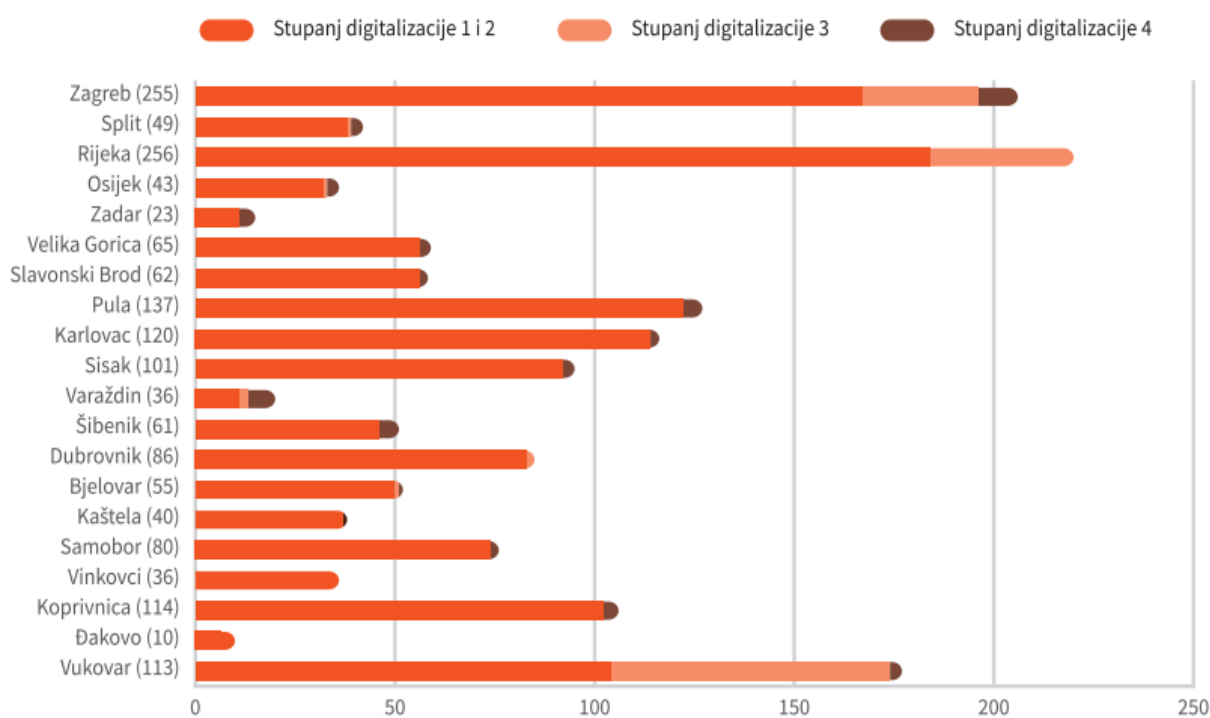

Izvor: Analiza digitalne spremnosti hrvatskih gradova 2019., Apsolon (pristupljeno 09.08.2019.)

Ukupno bodovanje stupnjeva digitalizacije u 20 najvećih hrvatskih gradova za dostupnost e-Usluga građanima prikazano je na slici 9. Iz slike se može jasno vidjeti kako najveći ukupni

broj bodova ima Grad Rijeka (256 bodova) kojeg slijede Zagreb (255 bodova), Pula (137), Karlovac (120), Koprivnica (114), Vukovar (113) i Sisak (101) koji imaju preko ukupno 100 bodova. Svi ostali gradovi imaju manje od 100 bodova. Grad Zagreb predvodi u najvećem broju bodova za stupanj digitalizacije 4, dok Grad Rijeka predvodi u najvećem broju bodova za stupanj digitalizacije 1 i 2.

Slika 9. Stupnjevi digitalizacije gradskih uprava za 20 najvećih gradova (po broju stanovnika) u Republici Hrvatskoj

Izvor: Analiza digitalne spremnosti hrvatskih gradova 2019., Apsolon (pristupljeno 09.08.2019.)

Kada se govori o upravljanju jedinice lokalne samouprave, jedna od njenih svrha je bolje prepoznavanje lokalnih potreba, pružanje javnih usluga i servisa na lokalnoj razini te približavanje procesa donošenja odluka građanima jedinice lokalne samouprave kroz razne mogućnosti interakcije u odlukama gradskog ili općinskog vijeća te kroz mjesne odbore koji daju prijedloge za rješavanje nekih problema koji se odnose na dio grada/općine i sl. ili na zadovoljavanje potreba građana za infrastrukturom itd. Kako je uključenost građana u donošenje odluka i davanje prijedloga jedna od važnih aspekata digitalne spremnosti i digitalizacije, izmjereno je koliko gradova koristi uslugu e-Konzultacije gdje građani putem interneta mogu sudjelovati u donošenju odluka što skraćuje vrijeme dobivanja odgovora od

građana, pojednostavljuje obradu prijedloga, smanjuje troškove te povećava zadovoljstvo građana. Postotak gradova koji koriste tu opciju prikazan je na slici 10.

Slika 10. Gradovi koji imaju mogućnost prijave putem e-maila/obrasca te oni koji imaju opciju e-Konzultacije

Izvor: Analiza digitalne spremnosti hrvatskih gradova 2019., Apsolon (pristupljeno 14.08.2019.)

Iz slike 10. može se vidjeti kako tek 14,3% gradova, odnosno samo 2 grada (Rijeka i Pula) koriste opciju e-Konzultacije, dok ostali gradovi koriste klasične kanale prijave putem e-maila te preuzimanjem obrazaca koji se moraju u fizičkom ili digitalnom obliku slati na e-mail adresu jedinice lokalne samouprave.

U sklopu digitalne spremnosti gradova, mjerena je i aktivnost te prisutnost jedinica lokalne samouprave na društvenim mrežama, budući da su društvene mreže pristupačniji kanali komunikacije s građanima.

“Objava sadržaja na društvenim mrežama predstavlja jednostavan način jednostavne komunikacije uprave s građanima, koji je istovremeno otvoren i živ, omogućuje brzu interakciju pa čak i participaciju i prikupljanje stavova i podataka. Društvene mreže mogu biti izvrstan

komunikacijski kanal s lokalnom zajednicom, koji može uvelike pridonijeti promociji grada kreiranjem zajednice koja će o njemu komunicirati, dijeliti njegove sadržaje te tako privući turiste i znatiželjnike. Profili na društvenim mrežama omogućuju razmjenu informacija s građanima pa su korisni u procesu pripreme odluka, odnosno istraživanja stavova građana radi oblikovanja lokalnih politika i rješenja u upravljanju. Kriterij zastupljenosti gradova na webu osmišljen je kao prebrojavanje objava koje su objavljene u vrijeme prikupljanja podataka (ukupno za travanj i svibanj 2018. godine) na društvenim mrežama: Facebooku, Twitteru, Instagramu, YouTubeu.“ (Apsolon, 2019)

Na slici 11. može se vidjeti ukupan broj objava na društvenim mrežama u travnju i svibnju 2018. godine. Od ukupno 17 gradova, 6 gradova ima otvoren korisnički račun/profil na samo jednoj društvenoj mreži (Facebook) te 6 gradova ima otvoren korisnički račun/račun na sve četiri najpoznatije društvene mreže (Facebook, Twitter, Instagram i YouTube).

Izvor: Analiza digitalne spremnosti hrvatskih gradova 2019., Apsolon (pristupljeno 14.08.2019.)

2.5.7. Analiza indeksa razvijenosti

Kako bi se jedinice lokalne samouprave mogle rangirati prema tome koliko su razvijene i kako bi se taj podatak mogao uspoređivati kroz vrijeme, razvijen je indeks razvijenosti koji to

omogućava. Prema Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU, 2018) indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se izračunava kao prilagođena prosječna vrijednost svih standardiziranih vrijednosti pokazatelja gospodarskog i društvenog razvoja koji su uzeti u obzir prilikom mjerenja razine razvijenosti jedinica lokalne samouprave u određenom vremenskom razdoblju.

Prema Uredbi o indeksu razvijenosti (NN 131/17) prilikom izračunavanja indeksa razvijenosti koriste se ispod navedeni pokazatelji:

- prosječna stopa nezaposlenosti,
- indeks starenja,
- stupanj obrazovanosti stanovništva (tercijarno obrazovanje),
- opće kretanje stanovništva,
- prosječni prihodi po stanovniku,
- prosječni dohodak po stanovniku.

“Jedinice lokalne samouprave razvrstavaju se u osam skupina:

- I. skupina – jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u zadnjoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- II. skupina – jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u trećoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- III. skupina – jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- IV. skupina – jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- V. skupina – jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u zadnjoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- VI. skupina – jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u trećoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- VII. skupina – jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- VIII. skupina – jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave.“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2018)

U tablici 13. prikazan je indeks razvijenosti jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014. – 2016.

Tablica 13. Indeks razvijenosti jedinica lokalne samouprave za razdoblje 2014. – 2016.

Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014.-2016.)				
Rb	<i>Jedinica lokalne samouprave (JLS)</i>	<i>Županija</i>	<i>Razvojna skupina JLS</i>	<i>Indeks razvijenosti JLS</i>
1	Kostrena	Primorsko-goranska	8	117.8
2	Medulin	Istarska	8	116.9
3	Zagreb	Zagreb	8	116.6
4	Dubrovnik	Dubrovačko-neretvanska	8	115.6
5	Omišalj	Primorsko-goranska	8	115.4
6	Malinska - Dubašnica	Primorsko-goranska	8	115.1
7	Funtana - Fontane	Istarska	8	114.8
8	Poreč - Parenzo	Istarska	8	114.0
9	Krk	Primorsko-goranska	8	113.7
10	Fažana - Fasana	Istarska	8	113.7
11	Punat	Primorsko-goranska	8	113.2
12	Rovinj - Rovigno	Istarska	8	113.2
13	Župa dubrovačka	Dubrovačko-neretvanska	8	113.1
14	Bol	Splitsko-dalmatinska	8	112.9
15	Viškovo	Primorsko-goranska	8	112.9
16	Umag - Umago	Istarska	8	112.3
17	Sutivan	Splitsko-dalmatinska	8	112.1
18	Sveta Nedelja	Zagrebačka	8	112.1
19	Baška	Primorsko-goranska	8	111.9
20	Vrsar - Orsera	Istarska	8	111.9
21	Hvar	Splitsko-dalmatinska	8	111.7
22	Bale - Valle	Istarska	8	111.6
23	Kolan	Zadarska	8	111.6
24	Opatija	Primorsko-goranska	8	111.6
25	Zaprešić	Zagrebačka	8	111.5
26	Konavle	Dubrovačko-neretvanska	8	111.5
27	Mali Lošinj	Primorsko-goranska	8	111.5
28	Cres	Primorsko-goranska	8	111.4
29	Tar Vabriga - Torre-Abrega	Istarska	8	111.4
30	Kastav	Primorsko-goranska	8	111.2
31	Varaždin	Varaždinska	8	111.0
32	Samobor	Zagrebačka	8	110.9
33	Biograd na Moru	Zadarska	8	110.3
34	Ližnjan - Lisignano	Istarska	8	110.3
35	Vrbnik	Primorsko-goranska	8	110.2
36	Novalja	Ličko-senjska	8	110.0
37	Makarska	Splitsko-dalmatinska	8	110.0
38	Vir	Zadarska	8	109.9
39	Pula - Pola	Istarska	8	109.8
40	Dobrinj	Primorsko-goranska	8	109.8
41	Baška Voda	Splitsko-dalmatinska	8	109.7
42	Zadar	Zadarska	8	109.4
43	Supetar	Splitsko-dalmatinska	8	109.4
44	Buzet	Istarska	8	109.1
45	Crikvenica	Primorsko-goranska	8	109.1

46	Novigrad - Cittanova	Istarska	8	108.9
47	Koprivnica	Koprivničko-križevačka	8	108.9
48	Bakar	Primorsko-goranska	8	108.7
49	Podstrana	Splitsko-dalmatinska	8	108.6
50	Pazin	Istarska	8	108.6
51	Kanfanar	Istarska	8	108.6
52	Brela	Splitsko-dalmatinska	8	108.5
53	Vodnjan - Dignano	Istarska	8	108.5
54	Matulji	Primorsko-goranska	8	108.5
55	Velika Gorica	Zagrebačka	8	108.4
56	Čakovec	Međimurska	8	108.4
57	Rijeka	Primorsko-goranska	8	108.3
58	Stupnik	Zagrebačka	8	108.1
59	Marčana	Istarska	8	108.0
60	Labin	Istarska	8	107.8
61	Split	Splitsko-dalmatinska	8	107.8
62	Zabok	Krapinsko-zagorska	8	107.7
63	Kaštelir-Labinci - Castelliere-S.Domenica	Istarska	8	107.7
64	Tučepi	Splitsko-dalmatinska	7	107.7
65	Kršan	Istarska	7	107.6
66	Šenkovec	Međimurska	7	107.6
67	Solin	Splitsko-dalmatinska	7	107.5
68	Lovran	Primorsko-goranska	7	107.4
69	Dugi Rat	Splitsko-dalmatinska	7	107.2
70	Mošćenička Draga	Primorsko-goranska	7	107.2
71	Kali	Zadarska	7	107.1
72	Dugopolje	Splitsko-dalmatinska	7	107.0
73	Postira	Splitsko-dalmatinska	7	106.9
74	Lopar	Primorsko-goranska	7	106.8
75	Piće	Istarska	7	106.7
76	Dugo Selo	Zagrebačka	7	106.6
77	Kraljevica	Primorsko-goranska	7	106.6
78	Sveti Lovreč	Istarska	7	106.6
79	Stubičke Toplice	Krapinsko-zagorska	7	106.6
80	Nin	Zadarska	7	106.4
81	Tinjan	Istarska	7	106.4
82	Novi Vinodolski	Primorsko-goranska	7	106.4
83	Rab	Primorsko-goranska	7	106.3
84	Vis	Splitsko-dalmatinska	7	106.3
85	Čavle	Primorsko-goranska	7	106.2
86	Osijek	Osječko-baranjska	7	106.2
87	Žminj	Istarska	7	106.2
88	Šibenik	Šibensko-kninska	7	106.2
89	Brdovec	Zagrebačka	7	106.2
90	Murter - Kornati	Šibensko-kninska	7	106.1
91	Korčula	Dubrovačko-neretvanska	7	106.1
92	Sveti Petar u Šumi	Istarska	7	106.1
93	Okrug	Splitsko-dalmatinska	7	106.1
94	Višnjan - Visignano	Istarska	7	106.0
95	Vodice	Šibensko-kninska	7	105.9
96	Milna	Splitsko-dalmatinska	7	105.9
97	Trogir	Splitsko-dalmatinska	7	105.8
98	Primošten	Šibensko-kninska	7	105.7
99	Karlovac	Karlovačka	7	105.6
100	Vižinada - Visinada	Istarska	7	105.6
101	Buje - Buie	Istarska	7	105.6
102	Ludbreg	Varaždinska	7	105.5
103	Rogoznica	Šibensko-kninska	7	105.5

104	Tkon	Zadarska	7	105.5
105	Podgora	Splitsko-dalmatinska	7	105.5
106	Privlaka	Zadarska	7	105.5
107	Lastovo	Dubrovačko-neretvanska	7	105.4
108	Pušća	Zagrebačka	7	105.4
109	Sveta Nedelja	Istarska	7	105.4
110	Jelsa	Splitsko-dalmatinska	7	105.4
111	Gračišće	Istarska	7	105.3
112	Stari Grad	Splitsko-dalmatinska	7	105.2
113	Brtonigla - Verteneglio	Istarska	7	105.1
114	Tisno	Šibensko-kninska	7	105.1
115	Jastrebarsko	Zagrebačka	7	105.1
116	Krapina	Krapinsko-zagorska	7	105.0
117	Jelenje	Primorsko-goranska	7	104.9
118	Kukljica	Zadarska	7	104.8
119	Oroslavje	Krapinsko-zagorska	7	104.7
120	Jasenice	Zadarska	7	104.7
121	Kaštela	Splitsko-dalmatinska	7	104.7
122	Pag	Zadarska	7	104.7
123	Raša	Istarska	7	104.6
124	Bistra	Zagrebačka	7	104.6
125	Svetvinčenat	Istarska	7	104.5
126	Barban	Istarska	7	104.5
127	Pašman	Zadarska	6	104.5
128	Lupoglav	Istarska	6	104.5
129	Fužine	Primorsko-goranska	6	104.5
130	Orebić	Dubrovačko-neretvanska	6	104.4
131	Marija Gorica	Zagrebačka	6	104.4
132	Delnice	Primorsko-goranska	6	104.4
133	Ivanić Grad	Zagrebačka	6	104.3
134	Klana	Primorsko-goranska	6	104.3
135	Sukošan	Zadarska	6	104.2
136	Zlatar Bistrica	Krapinsko-zagorska	6	104.2
137	Trpanj	Dubrovačko-neretvanska	6	104.1
138	Gornji Kneginec	Varaždinska	6	104.1
139	Blato	Dubrovačko-neretvanska	6	104.0
140	Gospić	Ličko-senjska	6	104.0
141	Starigrad	Zadarska	6	104.0
142	Omiš	Splitsko-dalmatinska	6	104.0
143	Tribunj	Šibensko-kninska	6	104.0
144	Vinodolska općina	Primorsko-goranska	6	104.0
145	Klinča Sela	Zagrebačka	6	104.0
146	Vinkovci	Vukovarsko-srijemska	6	104.0
147	Bilice	Šibensko-kninska	6	103.9
148	Mljet	Dubrovačko-neretvanska	6	103.8
149	Hum na Sutli	Krapinsko-zagorska	6	103.8
150	Motovun - Montona	Istarska	6	103.7
151	Lumbarda	Dubrovačko-neretvanska	6	103.7
152	Klis	Splitsko-dalmatinska	6	103.6
153	Krapinske Toplice	Krapinsko-zagorska	6	103.6
154	Sveti Filip i Jakov	Zadarska	6	103.6
155	Strahoninec	Međimurska	6	103.4
156	Povljana	Zadarska	6	103.3
157	Dubrovačko primorje	Dubrovačko-neretvanska	6	103.3
158	Karojba	Istarska	6	103.3
159	Grožnjan - Grisignana	Istarska	6	103.2
160	Donja Stubica	Krapinsko-zagorska	6	103.1
161	Požega	Požeško-slavonska	6	103.1
162	Bjelovar	Bjelovarsko-bilogorska	6	103.0

163	Ston	Dubrovačko-neretvanska	6	103.0
164	Pakoštane	Zadarska	6	103.0
165	Veliki Bukovec	Varaždinska	6	102.9
166	Sisak	Sisačko-moslavačka	6	102.9
167	Ploče	Dubrovačko-neretvanska	6	102.9
168	Varaždinske Toplice	Varaždinska	6	102.9
169	Križevci	Koprivničko-križevačka	6	102.8
170	Sali	Zadarska	6	102.8
171	Šolta	Splitsko-dalmatinska	6	102.8
172	Seget	Splitsko-dalmatinska	6	102.8
173	Pirovac	Šibensko-kninska	6	102.7
174	Kutina	Sisačko-moslavačka	6	102.7
175	Virovitica	Virovitičko-podravska	6	102.7
176	Konjščina	Krapinsko-zagorska	6	102.7
177	Ivanec	Varaždinska	6	102.7
178	Trnovec Bartolovečki	Varaždinska	6	102.7
179	Slavonski Brod	Brodsko-posavska	6	102.7
180	Vrbovec	Zagrebačka	6	102.7
181	Gradac	Splitsko-dalmatinska	6	102.6
182	Prelog	Međimurska	6	102.6
183	Bibinje	Zadarska	6	102.6
184	Pučišća	Splitsko-dalmatinska	6	102.5
185	Sveti Ivan Zelina	Zagrebačka	6	102.5
186	Nerežišća	Splitsko-dalmatinska	6	102.4
187	Luka	Zagrebačka	6	102.4
188	Sveti Ilija	Varaždinska	6	102.3
189	Duga Resa	Karlovačka	6	102.2
190	Nedelišće	Međimurska	5	102.2
191	Novi Marof	Varaždinska	5	102.1
192	Daruvar	Bjelovarsko-bilogorska	5	102.1
193	Preko	Zadarska	5	102.1
194	Ogulin	Karlovačka	5	102.1
195	Jakovlje	Zagrebačka	5	102.0
196	Karlobag	Ličko-senjska	5	102.0
197	Đurđevac	Koprivničko-križevačka	5	102.0
198	Vrsi	Zadarska	5	101.8
199	Cerovlje	Istarska	5	101.8
200	Marija Bistrica	Krapinsko-zagorska	5	101.8
201	Veliko Trgovišće	Krapinsko-zagorska	5	101.7
202	Ljubešćica	Varaždinska	5	101.7
203	Zlatar	Krapinsko-zagorska	5	101.7
204	Novigrad	Zadarska	5	101.6
205	Vela Luka	Dubrovačko-neretvanska	5	101.6
206	Bedekovčina	Krapinsko-zagorska	5	101.6
207	Sračinec	Varaždinska	5	101.6
208	Senj	Ličko-senjska	5	101.6
209	Plitvička jezera	Ličko-senjska	5	101.5
210	Komiža	Splitsko-dalmatinska	5	101.5
211	Sveti Križ Začretje	Krapinsko-zagorska	5	101.5
212	Pisarovina	Zagrebačka	5	101.4
213	Šinj	Splitsko-dalmatinska	5	101.3
214	Radoboj	Krapinsko-zagorska	5	101.3
215	Orahovica	Virovitičko-podravska	5	101.3
216	Krvarsko	Zagrebačka	5	101.2
217	Posedarje	Zadarska	5	101.2
218	Križ	Zagrebačka	5	101.2
219	Sveti Juraj na Bregu	Međimurska	5	101.2
220	Selca	Splitsko-dalmatinska	5	101.1
221	Zemunik Donji	Zadarska	5	101.1

222	Oprtalj - Portole	Istarska	5	101.1
223	Kalinovac	Koprivničko-križevačka	5	101.0
224	Beretinec	Varaždinska	5	101.0
225	Lokve	Primorsko-goranska	5	101.0
226	Metković	Dubrovačko-neretvanska	5	101.0
227	Klanjec	Krapinsko-zagorska	5	101.0
228	Poličnik	Zadarska	5	100.9
229	Zadvarje	Splitsko-dalmatinska	5	100.9
230	Ravna Gora	Primorsko-goranska	5	100.9
231	Kloštar Ivanić	Zagrebačka	5	100.9
232	Smokvica	Dubrovačko-neretvanska	5	100.9
233	Ražanac	Zadarska	5	100.8
234	Našice	Osječko-baranjska	5	100.7
235	Sveta Marija	Međimurska	5	100.6
236	Mursko Središće	Međimurska	5	100.6
237	Marina	Splitsko-dalmatinska	5	100.6
238	Pregrada	Krapinsko-zagorska	5	100.6
239	Vidovec	Varaždinska	5	100.5
240	Rugvica	Zagrebačka	5	100.4
241	Drniš	Šibensko-kninska	5	100.4
242	Antunovac	Osječko-baranjska	5	100.4
243	Opuzen	Dubrovačko-neretvanska	5	100.3
244	Donji Kraljevec	Međimurska	5	100.3
245	Novi Golubovec	Krapinsko-zagorska	5	100.2
246	Čabar	Primorsko-goranska	5	100.2
247	Đurmanec	Krapinsko-zagorska	5	100.2
248	Škabrnja	Zadarska	5	100.2
249	Ozalj	Karlovačka	5	100.1
250	Jesenje	Krapinsko-zagorska	5	100.1
251	Pribislavec	Međimurska	5	100.1
252	Rakovica	Karlovačka	5	100.1
253	Draganić	Karlovačka	4	100.0
254	Tuhelj	Krapinsko-zagorska	4	100.0
255	Bilje	Osječko-baranjska	4	99.9
256	Galovac	Zadarska	4	99.9
257	Polača	Zadarska	4	99.9
258	Jalžabet	Varaždinska	4	99.9
259	Popovača	Sisačko-moslavačka	4	99.9
260	Županja	Vukovarsko-srijemska	4	99.8
261	Petrijanec	Varaždinska	4	99.8
262	Sveti Martin na Muri	Međimurska	4	99.7
263	Đakovo	Osječko-baranjska	4	99.7
264	Valpovo	Osječko-baranjska	4	99.7
265	Brckovljani	Zagrebačka	4	99.7
266	Bedenica	Zagrebačka	4	99.7
267	Lipovljani	Sisačko-moslavačka	4	99.7
268	Vinica	Varaždinska	4	99.7
269	Dubravica	Zagrebačka	4	99.6
270	Lekenik	Sisačko-moslavačka	4	99.6
271	Breznica	Varaždinska	4	99.5
272	Otočac	Ličko-senjska	4	99.5
273	Vukovar	Vukovarsko-srijemska	4	99.5
274	Maruševac	Varaždinska	4	99.4
275	Kotoriba	Međimurska	4	99.4
276	Nova Gradiška	Brodsko-posavska	4	99.4
277	Lepoglava	Varaždinska	4	99.3
278	Klenovnik	Varaždinska	4	99.3
279	Josipdol	Karlovačka	4	99.3
280	Gornji Mihaljevec	Međimurska	4	99.2

281	Donji Miholjac	Osječko-baranjska	4	99.2
282	Hrašćina	Krapinsko-zagorska	4	99.1
283	Gornja Stubica	Krapinsko-zagorska	4	99.0
284	Kumrovec	Krapinsko-zagorska	4	99.0
285	Čepin	Osječko-baranjska	4	99.0
286	Benkovac	Zadarska	4	99.0
287	Goričan	Međimurska	4	98.9
288	Dicmo	Splitsko-dalmatinska	4	98.9
289	Mrkopalj	Primorsko-goranska	4	98.9
290	Koprivnički Ivanec	Koprivničko-križevačka	4	98.9
291	Bukovlje	Brodsko-posavska	4	98.8
292	Skrad	Primorsko-goranska	4	98.8
293	Dekanovec	Međimurska	4	98.8
294	Maće	Krapinsko-zagorska	4	98.7
295	Vrgorac	Splitsko-dalmatinska	4	98.7
296	Petrinja	Sisačko-moslavačka	4	98.7
297	Lobor	Krapinsko-zagorska	4	98.7
298	Breznički Hum	Varaždinska	4	98.7
299	Imotski	Splitsko-dalmatinska	4	98.7
300	Vrbovsko	Primorsko-goranska	4	98.6
301	Klakar	Brodsko-posavska	4	98.6
302	Čazma	Bjelovarsko-bilogorska	4	98.6
303	Kamanje	Karlovačka	4	98.5
304	Mihovljan	Krapinsko-zagorska	4	98.4
305	Pakrac	Požeško-slavonska	4	98.4
306	Novigrad Podravski	Koprivničko-križevačka	4	98.3
307	Obrovac	Zadarska	4	98.3
308	Molve	Koprivničko-križevačka	4	98.3
309	Stankovci	Zadarska	4	98.2
310	Vratišinec	Međimurska	4	98.2
311	Petrovsko	Krapinsko-zagorska	4	98.2
312	Gradec	Zagrebačka	4	98.2
313	Belica	Međimurska	4	98.2
314	Budinščina	Krapinsko-zagorska	4	98.2
315	Ernestinovo	Osječko-baranjska	4	98.1
316	Barilović	Karlovačka	4	98.1
317	Đelekovec	Koprivničko-križevačka	4	98.1
318	Novska	Sisačko-moslavačka	4	98.0
319	Kraljevec na Sutli	Krapinsko-zagorska	4	98.0
320	Brod Moravice	Primorsko-goranska	4	98.0
321	Jakšić	Požeško-slavonska	4	98.0
322	Drnje	Koprivničko-križevačka	4	98.0
323	Velika Ludina	Sisačko-moslavačka	4	98.0
324	Belišće	Osječko-baranjska	4	98.0
325	Bosiljevo	Karlovačka	4	97.8
326	Slatina	Virovitičko-podravska	4	97.8
327	Nuštar	Vukovarsko-srijemska	4	97.8
328	Tovarnik	Vukovarsko-srijemska	4	97.8
329	Donja Dubrava	Međimurska	3	97.8
330	Mali Bukovec	Varaždinska	3	97.8
331	Peteranec	Koprivničko-križevačka	3	97.8
332	Petrijevci	Osječko-baranjska	3	97.8
333	Donji Vidovec	Međimurska	3	97.8
334	Orle	Zagrebačka	3	97.7
335	Selnica	Međimurska	3	97.7
336	Lipik	Požeško-slavonska	3	97.7
337	Andrijaševci	Vukovarsko-srijemska	3	97.7
338	Žakanje	Karlovačka	3	97.7
339	Lasinja	Karlovačka	3	97.6

340	Sveti Đurđ	Varaždinska	3	97.6
341	Cestica	Varaždinska	3	97.5
342	Virje	Koprivničko-križevačka	3	97.5
343	Sibinj	Brodsko-posavska	3	97.5
344	Gornja Vrba	Brodsko-posavska	3	97.4
345	Jarmina	Vukovarsko-srijemska	3	97.4
346	Primorski Dolac	Splitsko-dalmatinska	3	97.4
347	Janjina	Dubrovačko-neretvanska	3	97.3
348	Koprivnički Bregi	Koprivničko-križevačka	3	97.3
349	Krašić	Zagrebačka	3	97.3
350	Mala Subotica	Međimurska	3	97.1
351	Oriovac	Brodsko-posavska	3	97.1
352	Visoko	Varaždinska	3	97.1
353	Podturen	Međimurska	3	97.1
354	Garešnica	Bjelovarsko-bilogorska	3	97.1
355	Štrigova	Međimurska	3	97.0
356	Beli Manastir	Osječko-baranjska	3	97.0
357	Vođinci	Vukovarsko-srijemska	3	97.0
358	Domašinec	Međimurska	3	97.0
359	Podravske Sesvete	Koprivničko-križevačka	3	97.0
360	Brodski Stupnik	Brodsko-posavska	3	96.9
361	Velika	Požeško-slavonska	3	96.8
362	Oprisavci	Brodsko-posavska	3	96.8
363	Hrvace	Splitsko-dalmatinska	3	96.8
364	Pokupsko	Zagrebačka	3	96.7
365	Kutjevo	Požeško-slavonska	3	96.7
366	Hercegovac	Bjelovarsko-bilogorska	3	96.7
367	Otok	Splitsko-dalmatinska	3	96.7
368	Knin	Šibensko-kninska	3	96.7
369	Bizovac	Osječko-baranjska	3	96.6
370	Ivankovo	Vukovarsko-srijemska	3	96.5
371	Zagorska Sela	Krapinsko-zagorska	3	96.5
372	Čeminac	Osječko-baranjska	3	96.4
373	Poderkavlje	Brodsko-posavska	3	96.4
374	Zmijavci	Splitsko-dalmatinska	3	96.3
375	Kula Norinska	Dubrovačko-neretvanska	3	96.3
376	Kalnik	Koprivničko-križevačka	3	96.3
377	Lovinac	Ličko-senjska	3	96.3
378	Promina	Šibensko-kninska	3	96.3
379	Slivno	Dubrovačko-neretvanska	3	96.3
380	Muč	Splitsko-dalmatinska	3	96.1
381	Donji Andrijevc	Brodsko-posavska	3	96.1
382	Netretić	Karlovačka	3	96.0
383	Orehovica	Međimurska	3	96.0
384	Garčin	Brodsko-posavska	3	96.0
385	Hlebine	Koprivničko-križevačka	3	96.0
386	Trilj	Splitsko-dalmatinska	3	96.0
387	Rakovec	Zagrebačka	3	96.0
388	Vuka	Osječko-baranjska	3	95.9
389	Dubrava	Zagrebačka	3	95.9
390	Lanišće	Istarska	3	95.9
391	Sveti Ivan Žabno	Koprivničko-križevačka	3	95.9
392	Ilok	Vukovarsko-srijemska	3	95.9
393	Cerna	Vukovarsko-srijemska	3	95.9
394	Pleternica	Požeško-slavonska	3	95.8
395	Rasinja	Koprivničko-križevačka	3	95.8
396	Pitomača	Virovitičko-podravska	3	95.8
397	Vrlika	Splitsko-dalmatinska	3	95.8
398	Sućuraj	Splitsko-dalmatinska	3	95.7

399	Vrpolje	Brodsko-posavska	3	95.7
400	Lovas	Vukovarsko-srijemska	3	95.6
401	Feričanci	Osječko-baranjska	3	95.6
402	Stari Mikanovci	Vukovarsko-srijemska	3	95.6
403	Tordinci	Vukovarsko-srijemska	3	95.5
404	Bednja	Varaždinska	3	95.5
405	Gola	Koprivničko-križevačka	2	95.4
406	Martijanec	Varaždinska	2	95.4
407	Strizivojna	Osječko-baranjska	2	95.4
408	Legrad	Koprivničko-križevačka	2	95.4
409	Punitovci	Osječko-baranjska	2	95.3
410	Grubišno Polje	Bjelovarsko-bilogorska	2	95.3
411	Velika Kopanica	Brodsko-posavska	2	95.2
412	Generalski Stol	Karlovačka	2	95.2
413	Slunj	Karlovačka	2	95.2
414	Sirač	Bjelovarsko-bilogorska	2	95.2
415	Skradin	Šibensko-kninska	2	95.1
416	Brestovac	Požeško-slavonska	2	95.1
417	Sikirevci	Brodsko-posavska	2	95.0
418	Podbablje	Splitsko-dalmatinska	2	95.0
419	Darda	Osječko-baranjska	2	95.0
420	Desinić	Krapinsko-zagorska	2	94.9
421	Bebрина	Brodsko-posavska	2	94.9
422	Topusko	Sisačko-moslavačka	2	94.9
423	Magadenovac	Osječko-baranjska	2	94.8
424	Otok	Vukovarsko-srijemska	2	94.8
425	Kaptol	Požeško-slavonska	2	94.7
426	Gundinci	Brodsko-posavska	2	94.7
427	Satnica Đakovačka	Osječko-baranjska	2	94.6
428	Nova Kapela	Brodsko-posavska	2	94.6
429	Runovići	Splitsko-dalmatinska	2	94.6
430	Gornja Rijeka	Koprivničko-križevačka	2	94.5
431	Čačinci	Virovitičko-podravska	2	94.5
432	Preseka	Zagrebačka	2	94.5
433	Ribnik	Karlovačka	2	94.5
434	Semeljci	Osječko-baranjska	2	94.4
435	Perušić	Ličko-senjska	2	94.4
436	Kloštar Podravski	Koprivničko-križevačka	2	94.4
437	Veliko Trojstvo	Bjelovarsko-bilogorska	2	94.3
438	Ferdinandovac	Koprivničko-križevačka	2	94.3
439	Stari Jankovci	Vukovarsko-srijemska	2	94.3
440	Sveti Petar Orehovec	Koprivničko-križevačka	2	94.3
441	Marijanci	Osječko-baranjska	2	94.3
442	Zdenci	Virovitičko-podravska	2	94.2
443	Gorjani	Osječko-baranjska	2	94.2
444	Martinska Ves	Sisačko-moslavačka	2	94.2
445	Viškovci	Osječko-baranjska	2	94.2
446	Farkaševac	Zagrebačka	2	94.2
447	Šestanovac	Splitsko-dalmatinska	2	94.1
448	Hrvatska Kostajnica	Sisačko-moslavačka	2	94.1
449	Vladislavci	Osječko-baranjska	2	94.0
450	Gradište	Vukovarsko-srijemska	2	94.0
451	Sokolovac	Koprivničko-križevačka	2	94.0
452	Velika Trnovitica	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.9
453	Prgomet	Splitsko-dalmatinska	2	93.9
454	Nijemci	Vukovarsko-srijemska	2	93.8
455	Cernik	Brodsko-posavska	2	93.8
456	Pojezerje	Dubrovačko-neretvanska	2	93.7
457	Novo Virje	Koprivničko-križevačka	2	93.7

458	Rešetari	Brodsko-posavska	2	93.7
459	Tounj	Karlovačka	2	93.7
460	Koška	Osječko-baranjska	2	93.7
461	Erdut	Osječko-baranjska	2	93.7
462	Lišane Ostrovičke	Zadarska	2	93.7
463	Rovišće	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.5
464	Ružić	Šibensko-kninska	2	93.5
465	Kneževi Vinogradi	Osječko-baranjska	2	93.4
466	Bošnjaci	Vukovarsko-srijemska	2	93.4
467	Dragalić	Brodsko-posavska	2	93.3
468	Veliki Grđevac	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.3
469	Šandrovac	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.3
470	Slavonski Šamac	Brodsko-posavska	2	93.1
471	Đurđenovac	Osječko-baranjska	2	93.1
472	Bogdanovci	Vukovarsko-srijemska	2	93.0
473	Končanica	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.0
474	Davor	Brodsko-posavska	2	92.8
475	Ivanska	Bjelovarsko-bilogorska	2	92.8
476	Štefanje	Bjelovarsko-bilogorska	2	92.8
477	Vrbanja	Vukovarsko-srijemska	2	92.8
478	Borovo	Vukovarsko-srijemska	2	92.8
479	Privlaka	Vukovarsko-srijemska	2	92.7
480	Čaglin	Požeško-slavonska	2	92.7
481	Jasenovac	Sisačko-moslavačka	1	92.7
482	Donja Motičina	Osječko-baranjska	1	92.6
483	Kapela	Bjelovarsko-bilogorska	1	92.6
484	Brinje	Ličko-senjska	1	92.6
485	Proložac	Splitsko-dalmatinska	1	92.5
486	Donja Voća	Varaždinska	1	92.5
487	Negoslavci	Vukovarsko-srijemska	1	92.4
488	Petlovac	Osječko-baranjska	1	92.3
489	Podravska Moslavina	Osječko-baranjska	1	92.3
490	Crnac	Virovitičko-podravaska	1	92.3
491	Nova Rača	Bjelovarsko-bilogorska	1	92.3
492	Lovreć	Splitsko-dalmatinska	1	92.2
493	Unešić	Šibensko-kninska	1	92.2
494	Trnava	Osječko-baranjska	1	92.2
495	Staro Petrovo Selo	Brodsko-posavska	1	92.2
496	Udbina	Ličko-senjska	1	92.2
497	Špišić Bukovica	Virovitičko-podravaska	1	92.1
498	Lukač	Virovitičko-podravaska	1	92.0
499	Trpinja	Vukovarsko-srijemska	1	92.0
500	Zagvozd	Splitsko-dalmatinska	1	91.9
501	Berek	Bjelovarsko-bilogorska	1	91.8
502	Suhopolje	Virovitičko-podravaska	1	91.8
503	Tompojevci	Vukovarsko-srijemska	1	91.7
504	Štitar	Vukovarsko-srijemska	1	91.7
505	Severin	Bjelovarsko-bilogorska	1	91.7
506	Zažablje	Dubrovačko-neretvanska	1	91.5
507	Dežanovac	Bjelovarsko-bilogorska	1	91.4
508	Babina Greda	Vukovarsko-srijemska	1	91.3
509	Glina	Sisačko-moslavačka	1	91.2
510	Mikleuš	Virovitičko-podravaska	1	91.1
511	Nova Bukovica	Virovitičko-podravaska	1	91.1
512	Viljevo	Osječko-baranjska	1	91.0
513	Drenje	Osječko-baranjska	1	90.8
514	Drenovci	Vukovarsko-srijemska	1	90.5
515	Stara Gradiška	Brodsko-posavska	1	90.5
516	Čadavica	Virovitičko-podravaska	1	90.4

517	Velika Pisanica	Bjelovarsko-bilogorska	1	90.3
518	Lećevica	Splitsko-dalmatinska	1	90.1
519	Gračac	Zadarska	1	89.9
520	Vojnić	Karlovačka	1	89.9
521	Podgorač	Osječko-baranjska	1	89.8
522	Markušica	Vukovarsko-srijemska	1	89.8
523	Draž	Osječko-baranjska	1	89.8
524	Gradina	Virovitičko-podravska	1	89.8
525	Cista Provo	Splitsko-dalmatinska	1	89.5
526	Popovac	Osječko-baranjska	1	89.5
527	Sopje	Virovitičko-podravska	1	89.4
528	Zrinski Topolovac	Bjelovarsko-bilogorska	1	89.2
529	Voćin	Virovitičko-podravska	1	89.0
530	Lokvičići	Splitsko-dalmatinska	1	88.9
531	Šodolovci	Osječko-baranjska	1	88.8
532	Saborsko	Karlovačka	1	88.5
533	Majur	Sisačko-moslavačka	1	88.4
534	Gornji Bogičevci	Brodsko-posavska	1	88.4
535	Sunja	Sisačko-moslavačka	1	88.3
536	Levanjska Varoš	Osječko-baranjska	1	88.1
537	Vrbje	Brodsko-posavska	1	88.0
538	Jagodnjak	Osječko-baranjska	1	87.9
539	Cetingrad	Karlovačka	1	87.8
540	Hrvatska Dubica	Sisačko-moslavačka	1	87.6
541	Okučani	Brodsko-posavska	1	87.4
542	Gunja	Vukovarsko-srijemska	1	87.4
543	Žumberak	Zagrebačka	1	87.1
544	Plaški	Karlovačka	1	87.1
545	Kijevo	Šibensko-kninska	1	87.0
546	Krnjak	Karlovačka	1	87.0
547	Đulovac	Bjelovarsko-bilogorska	1	86.7
548	Dvor	Sisačko-moslavačka	1	84.4
549	Vrhovine	Ličko-senjska	1	84.2
550	Donji Lapac	Ličko-senjska	1	83.2
551	Kistanje	Šibensko-kninska	1	83.2
552	Donji Kukuruzari	Sisačko-moslavačka	1	83.1
553	Gvozd	Sisačko-moslavačka	1	80.6
554	Biskupija	Šibensko-kninska	1	77.6
555	Ervenik	Šibensko-kninska	1	60.4
556	Civljane	Šibensko-kninska	1	37.8

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2018

U 20 jedinica lokalne samouprave s najvišim indeksom razvijenosti čak njih 14 su iz Istarske i Primorsko-goranske županije, a u prvih 100 je čak 51 jedinica lokalne samouprave iz tih dviju županije što pokazuje nejednaku razvijenost hrvatskog zapada i npr. hrvatskog istoka. Također u prvih 100 jedinica lokalne samouprave s najvišim indeksom ima samo 1 jedinica lokalne samouprave iz istočne Hrvatske (Osijek), stoga je zbog te nejednake razvijenosti uveden status potpomognutog područja za sve jedinice lokalne samouprave koje imaju indeks razvijenosti ispod prosječnog indeksa razvijenosti RH kako bi se njihov razvoj dodatno potaknuo. Te skupine razvijenosti su I., II., III. i IV. skupina.

Nadalje, u tablicama 14. 15., 16. i 17. prikazan je HGK indeks za razdoblje 2016. do 2018. godine.

Tablica 14. Indeks gospodarske snage županija za razdoblje 2016. godina

Županija	BDP po stanovniku, prosjek 2011. - 2013, indeksi, RH=100	Prosječne neto plaće po zaposlenom, prosjek 2012. - 2014., indeksi, RH=100	Ukupni prihodi poduzetnika po zaposlenom, prosjek 2013. - 2015., indeksi, RH=100	Neto dobit poduzetnika po zaposlenom, prosjek 2013. - 2015., indeksi, RH=100	Prihod na inozemnom tržištu po zaposlenom, prosjek 2013. - 2015., indeksi, RH=100	Stopa nezaposlenosti, prosjek, 2013. - 2015., indeksi, RH u odnosu na županiju	Demografija - indeks promjene broja stanovnika 2030. /2013,	HGK indeks gospodarske snage, RH=100
Grad Zagreb	179,3	116,7	131,8	130,9	104,6	199,6	102,6	149,3
Istarska	124,5	98,9	84,4	143,4	140,7	178,1	98,7	127,2
Primorsko-goranska	124,8	100,1	74,3	72,0	89,5	126,5	92,0	105,1
Varaždinska	80,9	80,2	77,8	61,1	144,3	139,8	89,8	96,2
Dubrovačko-neretvanska	95,9	98,8	64,5	105,4	69,9	100,8	94,9	93,1
Zagrebačka	75,8	95,5	113,8	80,9	95,6	102,4	97,8	92,5
Zadarska	79,5	96,4	75,6	84,7	103,1	100,4	100,4	91,1
Koprivničko-križevačka	88,0	92,6	81,5	75,7	100,7	92,6	91,3	90,1
Međimurska	81,9	81,5	61,3	58,8	111,7	121,1	93,7	89,2
Karlovačka	74,7	95,9	70,6	123,8	87,9	83,2	78,5	85,5
Krapinsko-zagorska	61,0	85,9	76,3	74,5	134,6	104,8	88,0	85,4
Splitsko-dalmatinska	77,0	95,1	75,1	88,6	59,2	76,3	99,0	82,2
Šibensko-kninska	77,0	92,6	69,6	71,9	77,0	85,6	81,5	80,3
Sisačko-moslavačka	78,3	93,2	72,5	38,3	155,9	59,8	68,0	79,6
Osječko-baranjska	79,2	91,6	84,6	62,1	81,3	64,1	86,0	79,2
Ličko-senjska	76,4	90,9	58,5	54,4	50,3	88,9	82,7	75,0
Vukovarsko-srijemska	58,9	87,1	97,4	70,9	81,5	58,7	76,9	72,6
Brodsko-posavska	56,9	88,3	66,1	49,4	106,4	59,6	81,1	70,0
Požeško-slavonska	59,7	87,3	57,8	47,0	71,6	71,6	84,5	68,5
Virovitičko-podravska	60,0	84,3	67,5	49,0	82,9	57,2	83,1	68,2
Bjelovarsko-bilogorska	67,0	84,1	65,5	41,5	45,9	67,6	80,7	66,9

Izvor: DZS, FINA, Ekonomski fakultet: "Demografski scenariji i migracije", izračuni HGK
Napomena: Polja sa zelenom podlogom pokazuju dvije najbolje rangirane županije po pojedinom pokazatelju (stupcu), dok polja sa crvenom podlogom pokazuju dvije županije najlošije rangirane po tom istom pokazatelju (stupcu).

Izvor: HGK - Indeks gospodarske snage županija, 2019

Najmanja razlika je kod demografskih procjena s obzirom na to da su i za veliku većinu županija i za RH predviđeni negativni demografski trendovi.

Tablica 15. Indeks gospodarske snage županija za razdoblje 2017. godina

Županija	BDP po stanovniku, prosjek 2012. - 2014., indeksi, RH=100	Prosječne neto plaće po zaposlenom, prosjek 2013. - 2015., indeksi, RH=100	Ukupni prihodi poduzetnika po zaposlenom, prosjek 2014. - 2016., indeksi, RH=100	Neto dobit poduzetnika po zaposlenom, prosjek 2014. - 2016., indeksi, RH=100	Prihod na inozemnom tržištu po zaposlenom, prosjek 2014. - 2016., indeksi, RH=100	Stopa nezaposlenosti, prosjek, 2014. - 2016., indeksi, RH u odnosu na županiju	Demografija - indeks promjene broja stanovnika 2021. /2011.	HGK indeks gospodarske snage, RH=100
Grad Zagreb	177,8	116,9	130,5	132,6	102,6	201,3	100,9	147,6
Istarska	124,2	99,0	86,4	138,4	140,7	187,5	98,8	127,3
Primorsko-goranska	125,8	99,9	76,1	71,8	88,4	127,7	97,0	105,5
Varaždinska	82,0	80,4	77,8	57,9	149,4	155,1	98,1	99,6
Zagrebačka	76,5	96,2	118,7	89,9	100,7	105,9	102,3	95,2
Dubrovačko-neretvanska	97,8	99,2	66,4	100,4	64,8	96,9	98,4	92,1
Zadarska	80,0	95,7	76,9	86,2	100,8	103,9	102,1	91,3
Međimurska	83,5	81,9	62,1	59,2	112,0	128,6	97,9	91,0
Koprivničko-križevačka	86,3	92,4	82,8	79,5	100,7	96,1	96,5	90,7
Krapinsko-zagorska	62,5	86,0	74,9	76,2	132,6	109,4	97,0	87,1
Karlovačka	75,0	94,5	72,0	110,2	92,7	82,6	90,2	85,8
Osječko-baranjska	79,1	91,5	85,6	66,1	88,3	61,5	96,1	80,9
Splitsko-dalmatinska	76,7	94,4	76,2	82,8	62,1	74,2	98,1	80,8
Sisačko-moslavačka	76,3	92,4	73,2	36,7	146,3	56,8	87,1	79,7
Šibensko-kninska	78,2	92,5	66,0	62,4	60,2	82,0	89,2	77,6
Vukovarsko-srijemska	58,4	86,8	103,4	86,7	92,0	57,7	92,3	77,3
Ličko-senjska	76,4	91,0	61,2	69,6	52,0	83,2	85,6	76,0
Brodsko-posavska	56,6	88,1	67,3	47,2	108,7	60,9	93,4	71,6
Bjelovarsko-bilogorska	67,6	84,0	65,5	41,3	49,0	64,6	91,8	68,0
Požeško-slavonska	58,8	86,2	57,5	44,0	68,6	72,7	89,5	67,9
Virovitičko-podravski	58,3	83,6	65,0	48,6	81,0	54,8	92,3	67,7

Izvor: HGK - Indeks gospodarske snage županija, 2019.

Tablica 16. Indeks gospodarske snage županija za razdoblje 2018. godina

Županija	BDP po stanovniku, prosjek 2013. - 2015., indeksi, RH=100	Prosječne neto plaće po zaposlenom, prosjek 2014. - 2016., indeksi, RH=100	Ukupni prihodi poduzetnika po zaposlenom, prosjek 2015. - 2017., indeksi, RH=100	Neto dobit poduzetnika po zaposlenom, prosjek 2015. - 2017., indeksi, RH=100	Prihod na inozemnom tržištu po zaposlenom, prosjek 2015. - 2017., indeksi, RH=100	Stopa nezaposlenosti, prosjek, 2015. - 2017., indeksi, RH u odnosu na županiju	Demografija - indeks promjene broja stanovnika 2021. /2011.	HGK indeks gospodarske snage, RH=100
Grad Zagreb	176,8	117,4	129,5	133,0	99,7	206,8	100,9	147,8
Istarska	124,8	99,1	87,5	126,1	144,3	204,9	98,8	129,3
Primorsko-goranska	123,3	99,8	78,4	74,4	88,9	132,7	97,0	106,1
Varaždinska	83,1	81,1	78,0	57,7	149,2	174,2	98,1	102,9
Zagrebačka	77,2	96,7	120,5	96,3	100,1	112,6	102,3	97,2
Međimurska	84,5	82,1	63,9	60,1	109,4	137,7	97,9	92,7
Zadarska	80,5	94,9	77,7	93,2	97,8	106,6	102,1	92,2
Dubrovačko-neretvanska	99,8	100,0	67,7	102,6	64,5	90,7	98,4	92,2
Koprivničko-križevačka	84,4	92,0	83,7	73,4	102,3	101,6	96,5	90,6
Krapinsko-zagorska	63,8	85,5	75,0	77,6	126,2	117,1	97,0	88,1
Vukovarsko-srijemska	58,5	86,1	112,3	96,6	156,1	56,8	92,3	85,4
Karlovačka	75,2	93,6	73,0	105,8	92,9	81,3	90,2	85,2
Splitsko-dalmatinska	77,0	94,1	77,1	83,7	62,1	70,1	98,1	80,4
Osječko-baranjska	79,4	90,9	84,6	60,3	93,1	58,6	96,1	80,3
Šibensko-kninska	78,6	92,5	65,8	70,3	53,8	76,5	89,2	77,0
Sisačko-moslavačka	74,0	92,3	73,2	39,7	128,7	52,5	87,1	76,9
Ličko-senjska	76,6	89,9	64,4	74,4	55,4	77,2	85,6	76,2
Brodsko-posavska	56,4	88,7	68,2	51,9	114,8	62,5	93,4	73,0
Bjelovarsko-bilogorska	68,4	84,1	66,3	42,6	53,0	61,8	91,8	68,5
Požeško-slavonska	58,0	86,2	58,2	43,5	64,9	73,9	89,5	67,5
Virovitičko-podravski	56,6	83,0	64,9	47,9	80,2	51,6	92,3	66,5

Izvor: DZS, FINA, izračuni HGK

Napomena: Polja sa zelenom podlogom pokazuju dvije najbolje rangirane županije po pojedinom pokazatelju (stupcu), dok polja sa crvenom podlogom pokazuju dvije županije najlošije rangirane po tom istom pokazatelju (stupcu).

Izvor: HGK - Indeks gospodarske snage županija, 2019.

Tablica 17. Indeks gospodarske snage županija sumirano za razdoblje 2016. – 2018.

Županija	Promjena pozicije prema indeksu, 2017./2016.		Promjena pozicije prema indeksu, 2018./2017.	
	Smjer promjene	Broj mjesta promjene	Smjer promjene	Broj mjesta promjene
Grad Zagreb	●	0	●	0
Istarska	●	0	●	0
Primorsko-goranska	●	0	●	0
Varaždinska	●	0	●	0
Zagrebačka	↑	+1	●	0
Međimurska	↑	+1	↑	+2
Zadarska	●	0	●	0
Dubrovačko-neretvanska	↓	-1	↓	-2
Koprivničko-križevačka	↓	-1	●	0
Krapinsko-zagorska	↑	+1	●	0
Vukovarsko-srijemska	↑	+1	↑	+5
Karlovačka	↓	-1	↓	-1
Splitsko-dalmatinska	↓	-1	●	0
Osječko-baranjska	↑	+3	↓	-2
Šibensko-kninska	↓	-2	●	0
Sisačko-moslavačka	●	0	↓	-2
Ličko-senjska	↓	-1	●	0
Brodsko-posavska	●	0	●	0
Bjelovarsko-bilogorska	↑	+2	●	0
Požeško-slavonska	↓	-1	●	0
Virovitičko-podravska	↓	-1	●	0

Izvor: HGK - Indeks gospodarske snage županija, 2019.

3. Opis istraživanja i rezultati istraživanja

U empirijskom dijelu rada prikupljeni podaci su analizirani, a rezultati su prezentirani slijedom koji prati postavljenje hipoteze. Svako poglavlje prezentira rezultate testiranja pojedine glavne ili pomoćne hipoteze uz zaključni osvrt na kraju pojedinog poglavlja. Nakon opisanog korištenog metodološkog okvira slijedi analiza odabranih službenih demografskih i financijskih pokazatelja promatranih gradova. Na kraju ovog poglavlja su zbirno navedeni zaključci testiranja svih postavljenih hipoteza radi bolje preglednosti zaključaka empirijskog dijela ovog doktorskog rada.

3.1. Metodološki okvir empirijskog istraživanja

Pri formuliranju te testiranju ciljeva i hipoteza istraživanja korištene su znanstvene metode koje osiguravaju vjerodostojne i konkretne spoznaje o obrazloženom problemu.

U svrhu testiranja postavljenih hipoteza primijenjene su uobičajene metode univarijatne analize (deskriptivna analiza koja obuhvaća mjere središnje tendencije, mjere disperzije, mjere asimetrije i zaobljenosti) te bivarijatne analize (Hi-kvadrat test, neparametrijski Wilcoxonov test i Friedmanov test te korelacijske analize Pearsonovim testom ili neparametrijskim Spearmanovim testom rangova).

Neparametrijski testovi su korišteni u slučaju kada je distribucija podataka značajno odstupala od normalne Gaussove razdiobe (Petz, 2007). Za ocjenu jakosti korelacije korišteni su rasponi definirani u knjizi prema Horvat i Mijoč (Horvat i Mijoč, 2012) gdje je povezanost slaba kada je koeficijent korelacije u rasponu od 0 do 0,3 te umjerena u rasponu od 0,3 do 0,7 odnosno snažna za koeficijent bliži jedinici (iste ocjene vrijede i za negativnu povezanost).

Rezultati analize su prezentirani u tablicama i grafikonima uz popratni opis tekstom, gdje su frekvencije kategorijskih varijabla prikazane postotkom, a prosječne vrijednosti numeričkih varijabla aritmetičkom sredinom i standardnom devijacijom te medijanom i interkvartilnim rasponom.

Sve p vrijednosti su bile dvostrane, a granica statističke značajnosti je postavljena na 0,05.

Za obradu podataka korišteni su statistički programski paket IBM SPSS Statistics 23.0. te tablični program MS Office Excel.

3.2. Opis demografskih i financijskih pokazatelja

Prema popisu stanovnika iz 2011. godine u Republici Hrvatskoj je bilo ukupno 4.284.889 stanovnika raspoređenih na 127 gradova, 429 općina te 6.756 naselja. Najmanji promatrani grad je Novalja, sa svojih 3.663 stanovnika, dok je s najviše stanovnika očekivano glavni grad Republike Hrvatske, grad Zagreb sa svojih 790.017 stanovnika. Aritmetička sredina broja stanovnika u promatranim gradovima iznosi 67.039 stanovnika, no u ovom je slučaju puno bolji pokazatelj medijan kao položajna mjera centralne tendencije, a koji iznosi 33.083 stanovnika. Naime, medijan pokazuje da polovica od promatranih gradova ima više, a druga polovina manje od 33.083 stanovnika (Grafički prikaz 21).

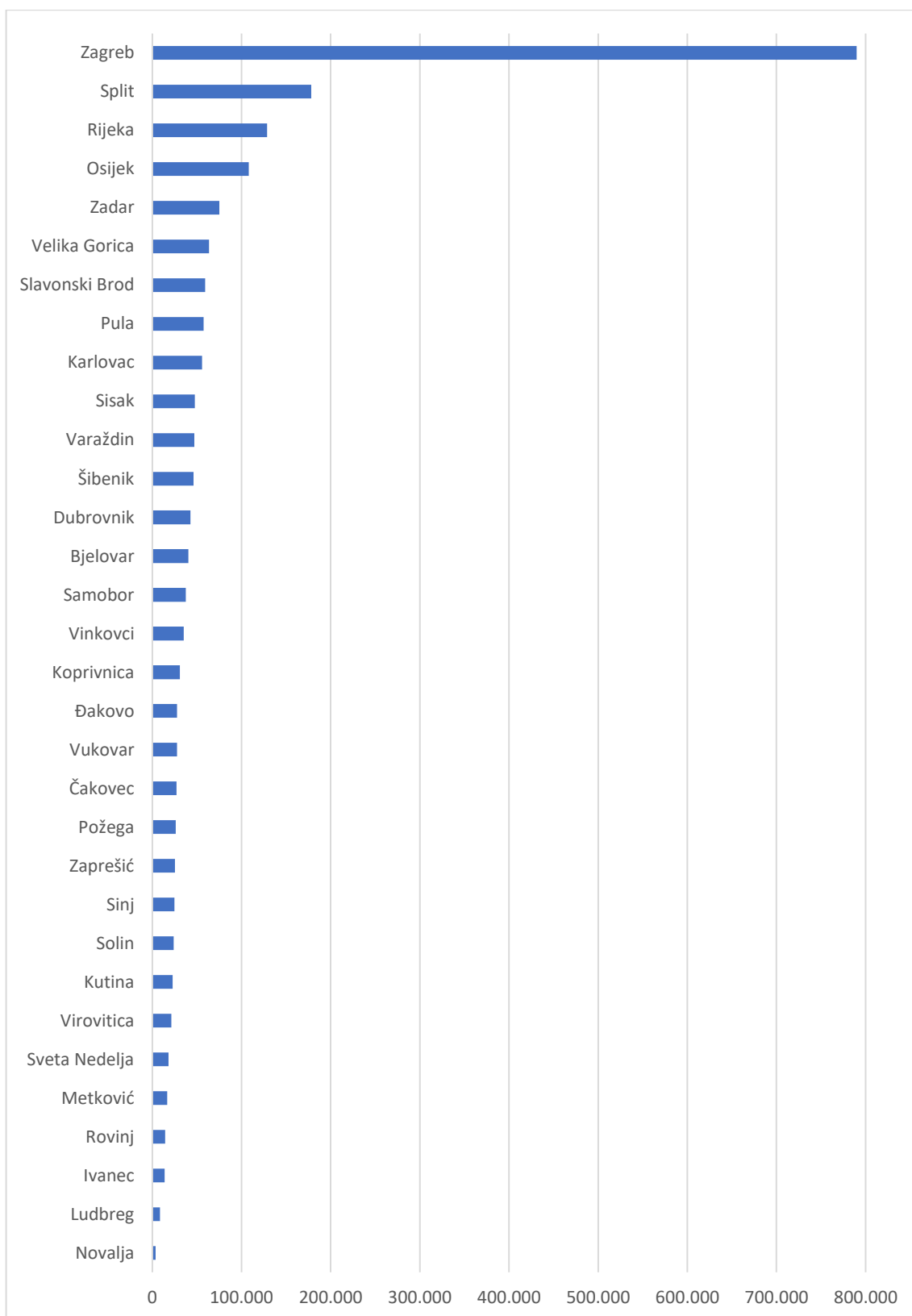
Stope prireza među gradovima se kreću od 0 % (Koprivnica, Novalja, Samobor i Vukovar) do 18 % (samo Zagreb). Aritmetička sredina (9,8 %) i medijalna vrijednost (10 %) prosječne porezne stope među gradovima se približno podudaraju i upućuju na prosječnu stopu prireza od 10%, koja je i najzastupljenija porezna stopa među gradovima, odnosno njih 11 (34,4 %) ili oko trećine od ukupnog broja promatranih gradova ima navedenu poreznu stopu (Grafički prikaz 22).

Iz distribucije broja stanovnika uočljiva je velika koncentracija stanovnika u Zagrebu, odnosno od ukupnog broja svih stanovnika Republike Hrvatske 18,44 % ($790.017 / 4.284.889$) živi u Zagrebu, što uz veću stopu prireza donosi i veliki prihod.

Usporedbom grafikona 21. i 22. uočava se pozitivna, umjerena povezanost između broja stanovnika i visine porezne stope među gradovima (Pearsonov test korelacije, $r = 0,452$, $p = 0,009$), odnosno u pravilu veći gradovi imaju i više stope prireza. U grafičkim i tabličnim prikazima gradovi se prikazuju abecednim redom.

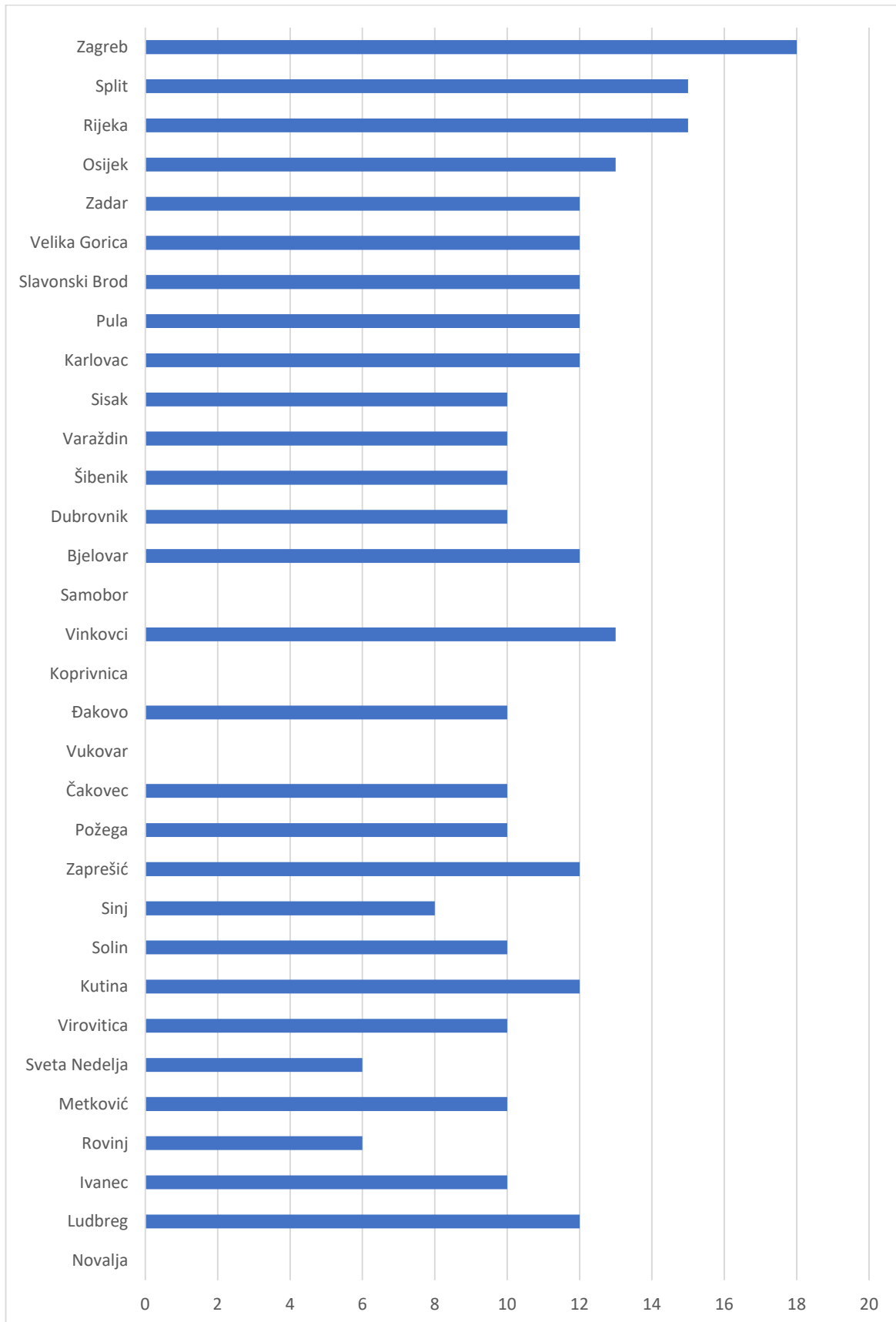
Prosječan broj poslovnih subjekata, ukupan prihod, broj zaposlenih, ukupna dobit te novostvorena vrijednost su neki od pokazatelja stanja poduzetništva u promatranim gradovima kroz promatrano razdoblje (Tablica 18).

Grafički prikaz 22. Distribucija broja stanovnika po promatranim gradovima

Grafički prikaz 23. Distribucija stope prireza po promatranim gradovima

Tablica 18. Distribucija analiziranih pokazatelja stanja poduzetništva u promatranim gradovima od 2013. do 2017. godine

Grad	Broj poslovnih subjekata	Prihod	Zaposleni	Dobit	Novostvorena vrijednost
Bjelovar	923	3.595.110.413	7.218	53.117.135	689.679.909
Čakovec	1.255	6.228.725.328	12.125	185.798.646	1.391.762.372
Dubrovnik	2.113	6.118.529.884	10.838	-28.138.598	1.901.332.851
Đakovo	439	1.336.595.543	3.124	263.095	296.787.474
Ivanec	227	878.303.819	2.756	35.237.774	268.531.508
Karlovac	1.115	6.000.673.383	10.012	526.235.541	1.728.151.606
Koprivnica	672	5.310.978.237	8.614	268.291.647	1.282.660.929
Kutina	379	3.677.383.034	5.445	-190.458.205	544.575.337
Ludbreg	182	930.953.001	2.080	31.554.658	247.417.796
Metković	335	754.372.319	1.491	-6.458.653	142.935.645
Novalja	174	391.213.427	683	29.517.427	105.556.208
Osijek	2.721	13.379.349.700	20.620	-35.052.229	2.366.630.044
Požega	389	2.238.690.468	4.961	53.389.528	485.523.958
Pula	2.781	7.157.682.128	14.081	-527.016.712	1.919.598.607
Rijeka	4.642	17.877.635.198	30.006	475.399.816	4.168.811.175
Rovinj	919	4.844.367.676	4.578	897.101.097	1.762.323.327
Samobor	1.212	4.415.377.372	6.464	158.931.986	911.131.414
Sinj	286	843.554.733	1.744	42.548.278	272.868.077
Sisak	738	2.310.118.701	5.395	-17.860.589	502.372.744
Slavonski Brod	1.074	4.857.768.638	10.533	-37.996.589	1.228.100.472
Solin	643	3.471.402.885	4.866	51.881.250	560.382.770
Split	6.968	21.109.957.719	37.056	288.783.772	4.822.077.049
Sveta Nedelja	819	8.763.173.327	8.040	198.407.336	1.302.038.128
Šibenik	1.134	3.665.931.249	7.031	-163.337.834	911.868.173

Varaždin	1.883	12.498.019.506	19.743	115.749.978	2.164.942.184
Velika Gorica	1.498	9.842.712.944	10.358	332.829.568	1.976.549.764
Vinkovci	588	3.518.893.931	7.172	1.088.043	625.886.718
Virovitica	389	1.479.954.798	3.154	7.098.020	281.430.630
Vukovar	487	5.963.787.405	4.362	260.116.412	721.884.743
Zadar	2.365	6.937.923.934	13.876	91.716.637	1.732.811.001
Zagreb	40.209	335.552.299.45 2	342.481	5.165.193.94 6	65.840.447.86 3
Zaprešić	739	2.290.881.975	4.100	75.256.330	497.705.259
Aritmetičk a sredina	2.509	15.882.572.566	19.532	260.599.641	3.239.211.742
Medijan	869	4.629.872.524	7.101	52.499.193	911.499.794

Prosječan broj poslovnih subjekata po gradu iznosi 869 (medijan), uz vidljivu veliku razliku između Zagreba (40.209) i ostalih gradova.

Slične razlike i razmjeri bilježe se kad se promatra prihod; najmanja Novalja ima prihod 391,2 milijuna kuna, a Zagreb 335,5 milijardi. Aritmetička vrijednost ovdje iznosi 15,8 milijardi, no puno bolji je pokazatelj i ovdje medijan koji iznosi 4,6 milijardi kuna.

Zbog velike razlike Zagreba i drugih gradova medijan se pokazuje pouzdanijim pokazateljem i u slučaju broja zaposlenih (7.101), dobiti (52,4 milijuna kuna) i novostvorene vrijednosti (911,4 milijuna kuna).

U pogledu dobiti, ukupno 8 gradova bilježi negativne rezultate: najviše Pula (s prosječno generiranih 527,0 milijuna kuna gubitka), zatim Kutina s minusom od 190,4 milijuna te Šibenikom sa 163,3 milijuna kuna. Najveća generirana dobit zabilježena je u Zagrebu (5,1 milijardi kn), zatim možda iznenađujuće u Rovinju (897,1 milijuna kn) i u Karlovcu (526,2 milijuna kn). Najvišu novostvorenu vrijednost generirale su tvrtke u Zagrebu: ukupno 65,8 milijardi kuna, pa slijede Split (4,8 milijuna kn), Rijeka (4,1 milijun kn) te naposljetku Osijek kao četvrti najveći grad s 2,3 milijuna kuna.

Dubrovnik s 10.838 zaposlenih ostvaruje 1.901.332.851 novostvorene vrijednosti u odnosu na Čakovec koji s 12.125 zaposlenih ostvaruje 1.391.762.372 kn novostvorene vrijednosti što nije

nelogično ako uzmemo u obzir da je Dubrovnik turistički najjači i najskuplji grad u Hrvatskoj, međutim ako se uspoređi da Čakovec ima 1.255 subjekata a Dubrovnik 2.113 onda možemo zaključiti da je učinkovitost subjekata u Čakovcu veća nego onih u Dubrovniku. Pri tome razlog može ležati u sezonskom karakteru subjekata u Dubrovniku.

Usporedba prethodno analiziranih varijabli pokazuje promjene kroz godine promatranog perioda od 2013. do 2017. godine (Tablica 19).

Tablica 19. Stanje poduzetništva u promatranim gradovima od 2013. do 2017. godine

promatrani parametri*	Medijan (interkvartilni raspon)				
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Broj subjekata	889,5 (427,5-1.702)	824 (390,5-1.565,5)	843,5 (391-1.633)	922 (454,5-1.854,5)	848,5 (420,5-1.698)
Prihod	3.993.611.741 (2.037.065.784 - 6.297.449.912)	4.201.263.095 (2.098.912.729 - 6.486.630.459)	4.572.544.838 (2.268.315.687 - 6.874.772.320)	4.790.063.347 (2.245.082.795 - 7.286.193.422)	4.628.276.259 (2.361.123.598 - 9.514.305.863)
Zaposleni	7.012 (4.095,5- 11.210)	6.892 (4.233- 11.080,5)	6.999 (4.237,5- 11.404,5)	7.160 (4.194-11.745)	7.146,5 (4.340-12.111)
Dobit	31.073.973 (-24.934.483,5- 113.545.645)	35.972.847 (-32.989.924- 127.922.140)	47.759.309 (10.305.551- 156.661.134,5)	71.129.902,5 (5.650.552,5- 263.422.735)	89.636.907,5 (26.677.460,5- 325.230.389,5)
Novostvoren a vrijednost	783.407.616 (430.815.340,5 - 1.519.555.809)	759.710.434 (445.653.157- 1.669.485.534)	837.340.063 (482.432.537,5 - 1.985.197.149)	1.042.084.635 (511.193.213- 1.935.854.008)	1.104.567.943 (550.093.751- 2.103.299.519)

*Friedman test (p<0,001 za sve varijable)

Uspoređujući medijalne vrijednosti kroz godine vidljivo je kako su se medijalne vrijednosti značajno mijenjale kroz pet godina promatranog vremenskog razdoblja (Friedmanov test, p < 0,001 za sve varijable) za sve analizirane pokazatelje stanja poduzetništva, no samo se medijani dobiti i medijani novoostvarene vrijednosti povećavaju kroz godine te pokazuju tendenciju rasta.

3.3. Povezanost broja stanovnika sa stopama gospodarskog razvoja gradova (hipoteza H1)

Jedan od postavljenih ciljeva istraživanja bio je saznati ima li broj stanovnika utjecaj na veću stopu gospodarskih pokazatelja, kao što su: prihodi, broj zaposlenih, dobit, novostvorena vrijednost i investicije. Sukladno navedenome kreirana je prva hipoteza H1: Gradovi s većim brojem stanovnika ostvaruju i veće stope gospodarskih pokazatelja.

Stope rasta u postocima i Index pojedinog gospodarskog pokazatelja po promatranim gradovima prikazane su tablično (Tablica 20).

Tablica 20. Prikaz gospodarskih pokazatelja po gradovima

Grad	Stopa rasta u %, Indeks									
	prihod		zaposleni		dobit		novo ostvarena vrijednost		investicije	
Bjelovar	4	1,04	0	1,00	632	-5,32	25	1,25	401	5,01
Čakovec	22	1,22	6	1,06	56	1,56	35	1,35	125	2,25
Dubrovnik	23	1,23	14	1,14	505	6,05	57	1,57	458	5,58
Đakovo	4	1,04	7	1,07	256	-1,56	29	1,29	1.220	13,20
Ivanec	13	1,13	11	1,11	83	1,83	28	1,28	582	6,82
Karlovac	11	1,11	5	1,05	-28	0,72	3	1,03	44	1,44
Koprivnica	8	1,08	-1	0,99	118	2,18	31	1,31	330	4,30
Kutina	-7	0,93	-8	0,92	30	0,70	6	1,06	276	3,76
Ludbreg	22	1,22	15	1,15	1.334	-12,34	57	1,57	281	3,81

Metković	25	1,2 5	14	1,14	221	3,21	33	1,3 3	455	5,55
Novalja	46	1,4 6	40	1,40	3	1,03	54	1,5 4	466	5,66
Osijek	7	1,0 7	5	1,05	39	0,61	32	1,3 2	-10	0,90
Požega	19	1,1 9	9	1,09	-8	0,92	29	1,2 9	41	1,41
Pula	46	1,4 6	4	1,04	176	2,76	40	1,4 0	79	1,79
Rijeka	21	1,2 1	0	1,00	562	6,62	28	1,2 8	10	1,10
Rovinj	12	1,1 2	21	1,21	-74	0,26	-19	0,8 1	333	4,33
Samobor	20	1,2 0	19	1,19	120	2,20	52	1,5 2	17	1,17
Sinj	23	1,2 3	22	1,22	66	1,66	107	2,0 7	204	3,04
Sisak	10	1,1 0	-3	0,97	143	-0,43	17	1,1 7	68	1,68
Slavonski Brod	11	1,1 1	8	1,08	133	-0,33	34	1,3 4	247	3,47
Solin	31	1,3 1	11	1,11	57	1,57	47	1,4 7	40	1,40
Split	11	1,1 1	-4	0,96	94	1,94	16	1,1 6	141	2,41
Sveta Nedelja	27	1,2 7	17	1,17	125	2,25	43	1,4 3	310	4,10
Šibenik	-1	0,9 9	6	1,06	-8.172	- 80,72	39	1,3 9	93	1,93
Varaždin	11	1,1 1	5	1,05	50	1,50	30	1,3 0	412	5,12

Velika Gorica	40	1,40	5	1,05	3.345	34,45	63	1,63	1.395	14,95
Vinkovci	-1	0,99	1	1,01	163	-0,63	30	1,30	60	1,60
Virovitica	24	1,24	4	1,04	-171	-0,71	23	1,23	972	10,72
Vukovar	218	3,18	4	1,04	779	8,79	115	2,15	60	1,60
Zadar	20	1,20	11	1,11	368	-2,68	30	1,30	142	2,42
Zagreb	-1	0,99	-3	0,97	1.819	19,19	24	1,24	43	1,43
Zaprešić	31	1,31	5	1,05	70	1,70	38	1,38	51	1,51
Aritmetička sredina	23,47	1,23	7,78	1,07	90,48	-0,03	36,76	1,36	292,13	3,92
Medijan	19,26	1,19	5,40	1,05	119,05	1,53	31,50	1,31	172,56	2,72

Iz prikaza stope rasta u postocima, odnosno indeksa rasta pojedinih gospodarskih pokazatelja po gradovima moguće je iščitati koji gradovi imaju povećanje, a koji gradovi imaju smanjenje prihoda, broja zaposlenih, dobiti, novo ostvarene vrijednosti te iznosa investicija. Pa tako grad Kutina ima pad prihoda od 7 %, dok grad Vukovar ima dvostruko povećanje prihoda odnosno trostruko veći proračun.

Većina analiziranih gradova ima porast broja zaposlenih, Bjelovar i Rijeka su na istom broju zaposlenih, dok Koprivnica, Kutina, Sisak, Split i Zagreb bilježe pad broja zaposlenih.

Najveće povećanje dobiti bilježi grad Velika Gorica s indeksom rasta od 34,45 dok najveći pad dobiti bilježi grad Šibenik s negativnim indeksom rasta od -80,72. Jedno grad Rovinj ima pad novo ostvarene vrijednosti, a jedino grad Osijek bilježi pad investicija kroz promatrano razdoblje.

U namjeri testiranja prve hipoteze provodi se korelacijska analiza povezanosti broja stanovnika u promatranim gradovima i stope rasta izražene u postocima, odnosno indeksom rasta (Tablica 21).

Tablica 21. Rezultati analize povezanosti broja stanovnika i promatranih gospodarskih parametara

Korelacija broja stanovnika i stope rasta		rho	p*
/n=32			
Broj stanovnika	prihod	-0,335	0,061
	broj zaposlenih	-0,536	0,002
	dobit	0,320	0,075
	novostvorena vrijednost	-0,182	0,318
	investicije	-0,396	0,025

*Spearmanov test korelacije

Statistički značajna umjerena negativna korelacija ($\rho = -0,536$; $p = 0,002$) dobivena je između broja stanovnika i broja zaposlenih, odnosno u gradovima s većim brojem stanovnika u postocima je manji porast broja zaposlenih. Također statistički značajna umjerena, također negativna korelacija ($\rho = -0,396$; $p = 0,025$) dobivena je između stope rasta investicija u promatranome periodu i broja stanovnika u promatranim gradovima.

Korelacijska analiza nije našla statistički značajnu povezanost broja stanovnika s ostalim promatranim gospodarskim stopama rasta.

Ovi rezultati ne potvrđuju postavljenu hipotezu H1, odnosno utvrđeno je kako u gradovima s većim brojem stanovnika neće automatski biti veći stupanj porasta prihoda, zaposlenosti, novostvorene dobiti niti investicija, no rezultati ukazuju da bi stopa rasta dobiti kroz promatrani period mogla biti viša u gradovima s većim brojem stanovnika.

Dobiveni rezultati u stvari djelomično pokazuju suprotno od pretpostavljenog postavljenom hipotezom, odnosno pokazuju kako bi gradovi s manje stanovnika mogli imati veći rast postotka zaposlenih i postotka investicija.

3.4. Povezanost stope prireza i gospodarskih pokazatelja (testiranje hipoteze H2)

Drugim ciljem istraživanja ispituje se u kojoj mjeri manja stopa prireza u gradu može donijeti pozitivan utjecaj na gospodarske pokazatelje grada, kao što su prihodi, broj zaposlenih, dobit, novostvorena vrijednost te investicije.

Slijedom navedenog kreirana je druga hipoteza H2: Gradovi s manjom stopom prireza u prosjeku ostvaruju pozitivnije gospodarske pokazatelje. Svi brojevi dobiveni su dijeljenjem pojedine navedene vrijednosti s brojem stanovnika, a prema popisu stanovništva iz tog vremenskog razdoblja. Podaci su dakle rađeni na bazi izračuna po glavi stanovnika grada.

Prosječna stopa prireza u 32 promatrana grada iznosi 9,75 (4,41) %, dok je broj subjekata po glavi stanovnika grada iznosio 0,029 (0,014) (za ove varijable je prikazana aritmetička sredina sa standardnom devijacijom).

U tablici 22 su, uz broj subjekata, prikazane promatrane vrijednosti koje opisuju gospodarske pokazatelje pojedinog grada (Tablica 23), a daljnjom obradom utvrđuju se korelacijske vrijednosti i smjerovi u odnosu na promatrane varijable i stope prireza (Tablica 24).

Tablica 22. Broj subjekata, prihod, broj zaposlenika, dobit te novostvorena dobit gradova

Grad	Stopa prireza	Broj subjekata po glavi stanovnika	Prihod po glavi stanovnika	Zaposleni po glavi stanovnika	Dobit po glavi stanovnika	Novostvorena vrijednost po glavi stanovnika
Bjelovar	12	0,02	89.261,85	,18	1.318,83	17.123,84
Čakovec	10	0,05	229.808,34	,45	6.855,03	51.348,97
Dubrovnik	10	0,05	143.576,91	,25	-660,30	44.616,52
Đakovo	10	0,02	48.174,29	,11	9,48	10.696,97
Ivanec	10	0,02	63.839,50	,20	2.561,26	19.518,21
Karlovac	12	0,02	107.722,35	,18	9.446,83	31.023,28
Koprivnica	0	0,02	172.132,57	,28	8.695,52	41.571,95
Kutina	12	0,02	161.572,19	,24	-8.368,11	23.926,86
Ludbreg	12	0,02	109.808,09	,25	3.721,95	29.183,51
Metković	10	0,02	44.935,21	,09	-384,72	8.514,16
Novalja	0	0,05	106.801,37	,19	8.058,27	28.816,87

Osijek	13	0,03	123.827,8 3	,19	-324,41	21.903,51
Požega	10	0,01	85.289,94	,19	2.034,04	18.497,56
Pula	12	0,05	124.568,0 8	,25	-9.171,89	33.407,56
Rijeka	15	0,04	138.991,4 4	,23	3.696,04	32.410,83
Rovinj	6	0,06	338.909,1 7	,32	62.760,68	123.291,12
Samobor	0	0,03	117.327,2 8	,17	4.223,21	24.210,97
Sinj	8	0,01	33.978,68	,07	1.713,86	10.991,22
Sisak	10	0,02	48.361,22	,11	-373,90	10.516,93
Slavonski Brod	12	0,02	82.138,76	,18	-642,47	20.765,64
Solin	10	0,03	145.089,1 5	,20	2.168,40	23.421,50
Split	15	0,04	118.527,3 5	,21	1.621,45	27.074,81
Sveta Nedelja	6	0,05	485.252,4 1	,45	10.986,62	72.099,13
Šibenik	10	0,02	79.123,10	,15	-3.525,38	19.681,17
Varaždin	10	0,04	266.221,1 8	,42	2.465,60	46.115,58
Velika Gorica	12	0,02	154.961,8 7	,16	5.240,01	31.118,44
Vinkovci	13	0,02	99.651,50	,20	30,81	17.724,48
Virovitica	10	0,02	69.510,82	,15	333,38	13.218,29
Vukovar	0	0,02	215.431,4 0	,16	9.396,25	26.076,82
Zadar	12	0,03	92.429,24	,18	1.221,88	23.085,06
Zagreb	18	0,05	424.740,6 1	,43	6.538,08	83.340,55
Zaprešić	12	0,03	90.825,12	,16	2.983,64	19.732,20
Aritmetičk a sredina	9,8	0,03	144.149,6 5	0,22	4.207,19	31.407,02
Medijan	10	0,02	113.567,6 8	0,19	2.101,22	24.068,91

Iz tablice je vidljivo da je najveći broj subjekata po glavi stanovnika imao grad Rovinj s koeficijentom od 0,06 subjekata po glavi stanovnika grada.

Najveći prihod po glavi stanovnika ostvarivala je Sveta Nedelja s nešto malo manje od pola milijuna kuna, što je skoro pet puta više od prosjeka, odnosno medijalne vrijednosti prihoda promatranih gradova.

Najveći broj zaposlenih po glavi stanovnika (0,45) imaju gradovi Čakovec i Sveta Nedelja, odnosno dvostruko više od prosjeka svim promatranim gradova.

Najveću dobit po glavi stanovnika ostvaruje grad Rovinj sa 62.760,68 kn, a slijedi ga Sveta Nedelja s 10.986,62 kn, dok je Zagreb tek na 6.538,08 kn, što je još uvijek znatno više od prosjeka.

U rezultatima se ističe Sveta Nedelja koja ima najveći prihod, najveću stopu zaposlenih, a izrazito mali prirez, dok je po ostalim promatranim gospodarskim pokazateljima druga ili treća te time podupire postavljenu pretpostavku pozitivne povezanosti stope prireza i gospodarskih pokazatelja.

Najviša novostvorena vrijednost po glavi stanovnika zabilježena je u gradu Rovinju (122,293,12 kn), zatim ga slijedi Zagreb (83.340,55 kn), a potom Sveta Nedelja (72.099,13 kn). Zaključno, gradovi koji imaju manju stopu prireza ostvaruju veći prihod po glavi stanovnika od prosjeka (Vukovar, Koprivnica, Sveta Nedelja i Rovinj), iako ima gradova koji imaju niže stope prireza a prihod im je niži od prosjeka. S druge strane, isti gradovi ostvaruju iznadprosječnu dobit. Što se novostvorene vrijednosti tiče, Vukovar i Novalja istu ostvaruju ispod prosjeka, dok su Koprivnica i Novalja iznad prosjeka. Za Samobor, primjerice, unatoč stopi prireza od 0 % sve su promatrane varijable ispod prosjeka. U nastavku je ispitana značajnost povezanosti između promatranih varijabli (Tablica 23).

Rezultati analize povezanosti između stope prireza i promatranih gospodarskih parametara u odnosu na broj stanovnika nisu pokazali statistički značajnu korelaciju za niti jednu promatranu usporedbu.

Tablica 23. Rezultati analize povezanosti stope prireza i promatranih gospodarskih pokazatelja u odnosu na ukupni broj stanovnika grada

Korelacija stope prireza i gospodarskih pokazatelja		r	p*
/n=32			
Stopa prireza	subjekti po glavi stanovnika	-0,025	0,890
	prihod po glavi stanovnika	-0,066	0,720
	broj zaposlenih po glavi stanovnika grada	0,075	0,683
	dobit po glavi stanovnika	-0,302	0,093
	novostvorena vrijednost po glavi stanovnika	-0,067	0,714

*Pearsonov test korelacije

Rezultati korelacijske analize podataka ne potvrđuju postavljenu hipotezu H2, da gradovi s manjom stopom prireza u prosjeku ostvaruju pozitivnije gospodarske pokazatelje te bi se ona trebala odbaciti.

Iako izneseni rezultati deskriptivne statistike te pogotovo podaci o gradu Svetoj Nedelji kao istaknutom primjeru pokazuju u smjeru definiranom postavljenom hipotezom, pozitivni primjer Svete Nedelje se može promatrati kao iznimka.

Općenito, u pravilu je veća stopa prireza u gradovima s većim brojem stanovnika što onda pretpostavlja i veći broj subjekata, pa onda nastavno i veće prihode te veći apsolutni broj zaposlenih.

3.4.1. Povezanost bruto plaće i novostvorene vrijednosti

Nastavno na drugi cilj istraživanja i postavljanje druge hipoteze (H2: Gradovi s manjom stopom prireza imaju u prosjeku pozitivnije gospodarske pokazatelje), dodatno se istražuje povezanost visine bruto plaće radnika i novostvorene vrijednosti kroz postavljanje pomoćne hipoteze H2.1: U gradovima s većim bruto plaćama radnici ostvaruju značajno veću novostvorenu vrijednost. Slijedi distribucija bruto plaća te novostvorena vrijednost po promatranim gradovima (Tablica 24) te dijagram raspršenosti (Grafikon 23).

Tablica 24. Bruto plaće te novostvorena vrijednost po zaposleniku za pojedini grad

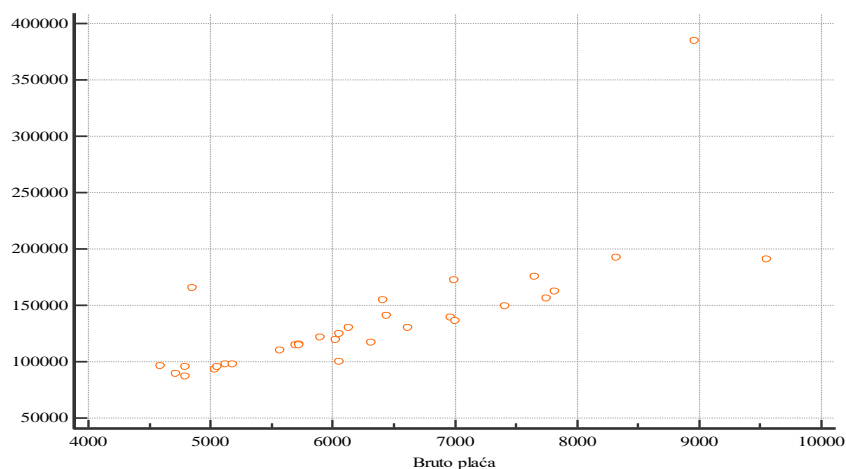
Grad	Bruto plaća	Novostvorena vrijednost po zaposleniku
Bjelovar	5.052	95.550,00
Čakovec	5.693	114.784,53
Dubrovnik	7.652	175.432,08
Đakovo	4.798	95.002,39
Ivanec	5.183	97.435,24
Karlovac	6.992	172.608,03
Koprivnica	7.416	148.904,22
Kutina	6.057	100.013,84
Ludbreg	6.022	118.950,86
Metković	4.591	95.865,62
Novalja	6.411	154.547,89
Osijek	5.724	114.773,52
Požega	5.125	97.868,16
Pula	7.003	136.325,45
Rijeka	6.969	138.932,59
Rovinj	8.961	384.954,86
Samobor	6.445	140.954,74

Sinj	7.748	156.461,05
Sisak	5.038	93.118,21
Slavonski Brod	6.315	116.595,51
Solin	5.721	115.162,92
Split	6.128	130.129,45
Sveta Nedelja	7.817	161.945,04
Šibenik	6.614	129.692,53
Varaždin	5.567	109.656,19
Velika Gorica	9.557	190.823,50
Vinkovci	4.798	87.268,09
Virovitica	4.717	89.229,75
Vukovar	4.856	165.493,98
Zadar	6.056	124.878,28
Zagreb	8.321	192.245,55
Zaprešić	5.900	121.391,53
Aritmetička sredina	6.289	136.468,61
Medijan	6.066	123.134,90

Najviše godišnje bruto plaće radnici ostvaruju u gradovima Velika Gorica (9.557 kn), Rovinj (8.961 kn), a potom Zagreb (8.321), dok je najniža u gradu Metkoviću (4.591 kn). Najviša novostvorena vrijednost po zaposleniku prati prva tri grada s najvišim bruto plaćama, no malo drugačijim redom, odnosno prvi je grad Rovinj (384.954,86), Zagreb (192.245,55), te Velika Gorica (190.823,50). Podaci upućuju kako prosječna godišnja bruto plaća iznosi 6.289 kn dok medijalna plaća iznosi 6.066 kn, dok je prosječna novostvorena vrijednost po zaposleniku 136.468,61 kn, a medijalna 123.134,90 kn.

Za navedene varijable provedena je korelacijska analiza čiji rezultati pokazuju snažnu, pozitivnu, statistički značajnu povezanost između varijabli (Pearsonov test korelacije; $r=0,753$; uz 95% CI od 0,549 do 0,873; $p<0,001$) odnosno veća bruto plaća odgovara većoj novonastaloj vrijednosti (Grafikon 23).

Grafički prikaz 24. Korelacijski dijagram bruto plaće i novostvorene vrijednosti po zaposleniku

Pojedine točke na dijagramu raspršenosti predstavljaju parove podataka između bruto plaće i novoostvarene vrijednosti. Raspršenost točaka na grafu pokazuje pozitivan te približno linearan smjer u usporednom promatranju odnosa između dvije pratrane varijable.

Dobiveni rezultati potvrđuju postavljenu pomoćnu hipotezu H2.1 odnosno potvrđuju visok stupanj pozitivne povezanosti visine bruto plaće radnika i novostvorene vrijednosti.

3.4.2. Poticanjem investicija ostvaruje se bolji gospodarski napredak (hipoteza H3)

Treći cilj istraživanja bio je ispitati poveznicu između poticanja investicija i njihov utjecaj na gospodarske pokazatelje, kao što su: prihodi, broj zaposlenih, dobit, novostvorena vrijednost i investicije. Slijedom navedenog kreirana je treća hipoteza H3: Gradovi koji potiču investicije ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje. Tablično je prikazana distribucija podataka (Tablica 25) nakon koje slijede rezultati korelacijske analize (Tablica 26).

Tablica 25. Pregled prosjeka godišnjih investicija

Grad	Investicije (prosjek razdoblja)	Investicije po glavi stanovnika	Zaposleni po glavi stanovnika
Bjelovar	303.677.036	7.539,90	,18
Čakovec	736.785.445	27.183,64	,45
Dubrovnik	874.633.073	20.524,07	,25
Đakovo	161.872.547	5.834,30	,11
Ivanec	126.415.427	9.188,50	,20
Karlovac	551.544.562	9.901,17	,18

Koprivnica	493.286.102	15.987,75	,28
Kutina	268.952.291	11.816,88	,24
Ludbreg	100.867.427	11.897,55	,25
Metković	46.985.775	2.798,77	,09
Novalja	55.306.147	15.098,59	,19
Osijek	1.108.622.493	10.260,46	,19
Požega	187.367.789	7.138,36	,19
Pula	585.601.302	10.191,46	,25
Rijeka	1.173.396.167	9.122,68	,23
Rovinj	1.501.914.997	105.073,11	,32
Samobor	279.722.451	7.432,90	,17
Sinj	45.976.496	1.851,95	,07
Sisak	209.258.988	4.380,74	,11
Slavonski Brod	725.200.031	12.262,22	,18
Solin	391.695.536	16.371,12	,20
Split	1.522.377.590	8.547,78	,21
Sveta Nedelja	404.811.526	22.416,05	,45
Šibenik	482.335.713	10.410,42	,15
Varaždin	1.218.599.004	25.957,46	,42
Velika Gorica	2.084.508.106	32.818,11	,16
Vinkovci	137.550.454	3.895,29	,20
Virovitica	306.393.595	14.390,76	,15
Vukovar	149.911.803	5.415,30	,16
Zadar	1.079.087.837	14.375,95	,18
Zagreb	24.879.159.369	31.491,93	,43
Zaprešić	180.563.072	7.158,67	,16
aritmetička sredina	1.324.199.380	15.585,43	0,22
medijan	398.253.531	10.335,44	0,19

Grad Zagreb s vrijednosti investicija od gotovo 25 milijuna kuna značajno se razlikuje od svih ostalih gradove, dok idući grad, Velika Gorica ima tek dva milijuna kuna investicija. Međutim, gledano po glavi stanovnika, Rovinj ima preko sto tisuća kuna investicija po glavi stanovnika naspram tek nešto više od tridesetak tisuća po osobi u Velikoj Gorici odnosno u Zagrebu.

Rezultati analize povezanosti nisu pokazali značajnu korelaciju između investicije po glavi stanovnika ni s brojem stanovništva niti sa stopom poreza ($p > 0,05$). Međutim, pronađena je statistički značajna, pozitivna korelacija (Pearsonot test, $p < 0,005$) od umjerene do snažne povezanosti (r iznosi od 0,486 do 0,882) sa svim ostalim promatranim gospodarskim parametrima (Tablica 26).

Tablica 26. Rezultati analize povezanosti investicija i promatranih gospodarskih parametara u odnosu na broj stanovnika

Korelacija investicija i pojedinog parametra /n=32		r	p*
Investicije po broju stanovnika	Broj stanovnika	0,116	0,528
	Stopa poreza	-0,084	0,646
	Bruto plaća	0,578	0,001
	Subjekti po broju stanovnika	0,654	<0,001
	Prihod po broju stanovnika	0,588	<0,001
	Zaposleni po broju stanovnika	0,486	0,005
	Dobit po broju stanovnika	0,882	<0,001
	Novostvorena vrijednost po broju stanovnika	0,877	<0,001
	Novostvorena vrijednost po zaposleniku	0,865	<0,001

*Pearsonov test korelacije

Iako nije dobivena značajna povezanost investicija s brojem stanovništva niti sa stopom poreza, statistički je značajna povezanost s ostalih sedam analiziranih gospodarskih pokazatelja te time rezultati snažno potvrđuju postavljenu hipotezu da se poticanjem investicija postiže bolji gospodarski napredak, odnosno H3: Gradovi koji potiču investicije ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje.

3.5. Povezanost broja gospodarskih subjekata po stanovniku i ostvarenja boljih gospodarskih pokazatelja

Nastavno na treći cilj istraživanja i postavljanje hipoteze H3, dodatno se istražuje povezanost broja gospodarskih subjekata po stanovniku i ostvarenja boljih gospodarskih pokazatelja kroz postavljanje pomoćne hipoteze H3.1: Gradovi s većim brojem gospodarskih subjekata po stanovniku postižu bolje gospodarske pokazatelje.

Pokazatelji gospodarskog rasta u smislu hipoteze H3.1. drže se BDP-a, investicije i potrošnje. S obzirom da podatak o BDP-u po gradovima nije dostupan, koristili su se drugi promatrani parametri gospodarskog rasta (Tablica 30). Izračunat je odnos broja subjekata s razinom investicija, zatim broj subjekata s podatkom o bruto plaćama koje povećavaju ili smanjuju potrošačku moć stanovništva, te odnos investicija i bruto plaće kako bi se ispitala povezanost investicija s razinom plaća po gradovima (Tablica 27). Za analizu su korišteni podaci svih godina odabranog vremenskog razdoblja.

Tablica 27. Distribucija odabranih varijabla gospodarskog rasta

	Minimum	Maximum	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Broj subjekata	155	44.132	2.509,24	6.946,21
Investicije	10.685.594	34.554.822.156	1.324.199.379,66	4.476.251.150,87
Bruto plaća	4.259,62	9.966,10	6.289,01	1.340,06

Broj poslovnih subjekata u promatranim gradovima se kreće od 155 pa naviše, najmanji iznos investicija je bio nešto iznad deset milijuna kuna, dok je iznos minimalne bruto plaće veći od četiri tisuće kuna.

Tablica 28. Rezultati analize povezanosti između promatranih parametara gospodarskog rasta u gradovima

Korelacija između parametara		r	p*
Broj subjekata	Investicije	0,955	<0,001
	Bruto plaća	0,300	<0,001
Bruto plaća	Investicije	0,336	<0,001

*Pearsonov test korelacije

Rezultati korelacijske analize kojom se testira povezanost između promatranih varijabla gospodarskog rasta u gradovima pokazali su statistički značajnu povezanost (Pearsonov test, $p < 0,001$) za sve tri ispitivane korelacije. Odnos broja subjekata po gradovima i razina investicija snažno pozitivno koreliraju ($r = 0,955$, $p < 0,001$), što upućuje na zaključak kako je rast subjekata statistički značajno pozitivno povezan s razinom investicija.

Također, broj subjekata umjereno pozitivno korelira s bruto plaćom ($r = 0,300$, $p < 0,001$) što znači da je povećanje broja subjekata povezano s povećanjem bruto plaća. Vidljivo je također da razina investicija i razina bruto plaća umjereno pozitivno koreliraju ($r = 0,336$, $p < 0,001$) što također, kao i u prethodnom slučaju, znači da je rast investicija povezan s rastom bruto plaća.

Rezultati su sukladni teorijskim navodima, odnosno iz njih se može zaključiti da ako gradovi potiču otvaranje novih gospodarskih subjekata postižu i veće stope gospodarskog rasta mjereno investicijama kao pokazateljem gospodarskog rasta.

Ako se potrošnja građana, kao pokazatelj gospodarskog rasta, mjeri kroz razinu bruto plaće, onda se može zaključiti da gradovi koji potiču otvaranje novih gospodarskih subjekata postižu veće stope gospodarskog rasta, ali u manjoj mjeri nego što je povećanje broja subjekata.

Ovi rezultati snažno podupiru postavljenu hipotezu H3.1 da gradovi s većim brojem gospodarskih subjekata po stanovniku postižu bolje gospodarske pokazatelje.

3.5.1. Povezanost subvencija i gospodarskih pokazatelja

Nastavno na hipotezu H3.1, postavljena je i druga pomoćna hipoteza H3.2: Gradovi s većim subvencijama za poduzetništvo ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje. Pomoću te hipoteze želi se ispitati utjecaj subvencija na poduzetništvo.

Olakšice za zapošljavanje prikazane su kao udio subvencija gospodarstvu u odnosu na ukupni proračun grada, a gradovi izdvajaju subvencije u omjeru od 0 % do 17 % ukupnog iznosa vlastitog proračuna (Tablica 29).

Tablica 29. Distribucija promatranih pokazatelja gospodarskog rasta

	Minimum	Maximum	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Broj subjekata	155	44.132	2.509,24	6.946,21
	Minimum	Maximum	Medijan	Interkvartilni raspon
Proračun	18.832.394	7.633.226.278	118.694.506,5	70.448.443 do 231.923.957
Subvencije	0	864.474.888	2.760.000	726.320 do 10.544.397,5
Subvencije kao postotak od proračuna	0,0	17,0	2,0	od 0 do 4,0 %

Veličina pojedinog proračuna među promatranim gradovima ide u rasponu od skoro 19 milijuna do preko sedam milijardi kuna, dok se subvencije kreću od nikakvih subvencija do velikih 17 % od istih tih proračuna.

Uspješnost gradova u razvoju poduzetništva procjenjuje se temeljem broja subjekata na području grada. Stoga je postavljenu hipotezu moguće ispitati usporedbom broja subjekata s postotkom danih subvencija u odnosu na proračun (Tablica 30).

Tablica 30. Rezultati analize povezanosti između promatranih pokazatelja gospodarskog rasta

Korelacija između promatranih pokazatelja		rho	p*
Broj subjekata	Proračun	0,908	<0,001
	Subvencije	0,813	<0,001
	Subvencije kao postotak od proračuna	0,301	<0,001

*Spearmanov test korelacije

Rezultati korelacijske analize su pokazali statistički značajne i snažne pozitivne korelacije broja poslovnih subjekata u gradovima s proračunima grada (rho = 0,908; p < 0,001) te s datim

subvencijama gradova ($\rho = 0,813$; $p < 0,001$). Također značajna, pozitivna, ali slaba korelacija ($\rho = 0,310$; $p < 0,001$) dobivena je između broja subjekata i subvencije kao postotka od proračuna.

Dobiveni rezultati potvrđuju postavljenu dodatnu hipotezu H3.2 da gradovi s većim subvencijama za poduzetništvo ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje, odnosno da postoji pozitivna povezanost subvencija i razvoja poduzetništva.

3.5.2. Povezanost izvozno orijentiranih poduzeća i gospodarskih pokazatelja

Postavljena je i treća pomoćna hipoteza koja kaže da H3.3: Gradovi s većim udjelom izvozno orijentiranih poduzeća imaju značajno bolje gospodarske pokazatelje. Uz omjer izvoza i rashoda gradova (Tablica 31) cilj ispitivanja ove hipoteze je provjera povezanosti izvoza s gospodarskim pokazateljima.

Usporedbom medijalnih vrijednosti uočava se kako je izvoz više nego duplo veći od uvoza, dok su prihodi i rashodi u prosjeku sličnog iznosa. Najveći omjer izvoza i rashoda ima grad Kutina, četiri puta veći od medijalnog prosjeka (medijan je i ovdje bolji pokazatelj prosječne vrijednosti zbog nesimetrične distribucije vrijednosti pojedinih varijabla).

Usporedbom medijalnih vrijednosti uočava se kako je izvoz više nego duplo veći od uvoza, dok su prihodi i rashodi u prosjeku sličnog iznosa. Najveći omjer izvoza i rashoda ima grad Kutina, četiri puta veći od medijalnog prosjeka (medijan je i ovdje bolji pokazatelj prosječne vrijednosti zbog nesimetrične distribucije vrijednosti pojedinih varijabla).

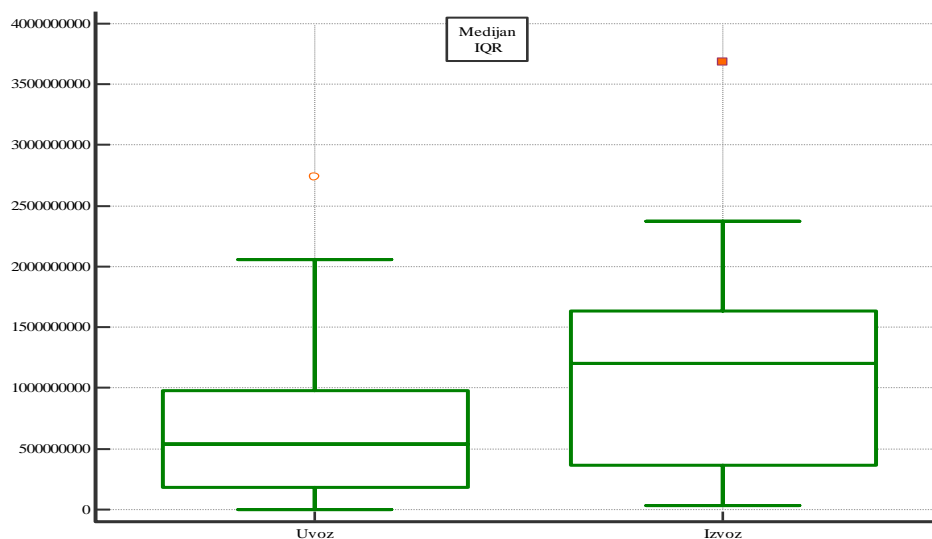
Tablica 31. Iznosi gospodarskih pokazatelja razvoja promatranih gradova

Grad	Izvoz	Uvoz	Prihodi	Rashodi	Izvoz/ rashodi
Bjelovar	537.026.440	429.051.552	110.999.027	111.154.282	4,83
Čakovec	1.325.932.170	960.242.471	104.086.283	102.962.080	12,88
Dubrovnik	888.705.046	88.939.912	375.105.222	378.116.423	2,35
Đakovo	110.531.312	80.490.295	50.093.162	45.811.873	2,41
Ivanec	290.450.480	91.394.727	25.831.307	25.413.821	11,43
Karlovac	1.463.246.208	978.638.444	213.371.764	215.785.255	6,78
Koprivnica	1.596.466.829	948.752.751	120.755.109	125.472.544	12,72
Kutina	1.808.757.813	543.499.265	72.886.101	72.900.471	24,81
Ludbreg	430.254.891	212.836.341	29.296.458	29.203.952	14,73
Metković	41.991.695	46.540.374	27.899.189	25.656.344	1,64
Novalja	36.475.454	2.478.604	41.530.848	40.769.808	0,89
Osijek	2.373.039.611	1.712.104.580	369.233.798	366.953.973	6,47
Požega	461.148.117	201.886.934	71.477.583	76.315.387	6,04

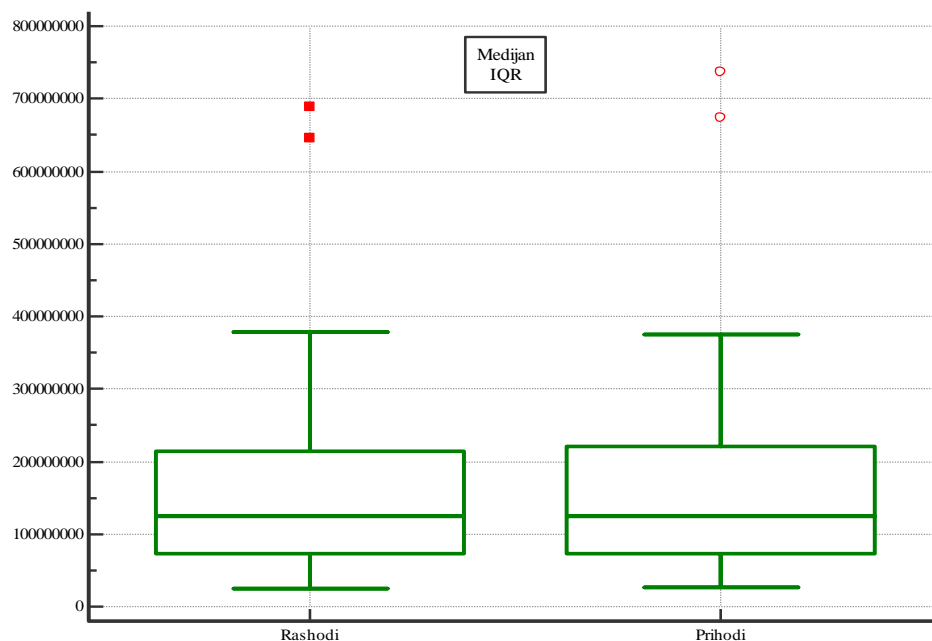
Pula	2.039.774.637	1.175.806.259	304.400.949	288.710.425	7,07
Rijeka	3.681.659.793	1.532.763.110	674.422.928	645.843.747	5,70
Rovinj	1.205.125.249	723.997.276	132.477.827	117.468.916	10,26
Samobor	963.083.868	974.210.130	184.580.600	180.467.847	5,34
Sinj	165.290.591	114.591.846	50.388.553	50.967.594	3,24
Sisak	379.428.796	196.810.862	169.700.574	181.253.589	2,09
Slavonski Brod	1.632.773.951	702.980.855	140.358.553	132.594.176	12,31
Solin	1.352.426.098	564.344.457	89.265.926	90.416.749	14,96
Split	2.049.267.669	1.373.948.242	737.744.744	689.373.485	2,97
Sveta Nedelja	1.629.284.928	2.737.254.535	80.169.958	70.732.911	23,03
Šibenik	891.632.443	442.193.539	170.163.609	175.833.924	5,07
Varaždin	2.142.052.980	2.054.214.307	222.726.892	212.075.509	10,10
Velika Gorica	1.247.793.256	1.357.008.054	263.661.377	271.401.957	4,60
Vinkovci	294.313.137	174.127.444	96.050.747	91.533.530	3,22
Virovitica	361.835.411	79.951.587	75.582.161	73.059.671	4,95
Vukovar	1.672.656.178	693.102.047	134.181.390	127.316.654	13,14
Zadar	1.363.037.805	388.969.584	351.379.209	326.468.194	4,18
Zagreb	46.352.178.099	64.045.472.023	6.633.794.756	6.800.229.075	6,82
Zaprešić	353.584.997	355.794.470	124.144.922	124.537.010	2,84
Aritmetička sredina	2.535.663.311	2.687.012.402	382.742.547	383.337.537	7,81
Medijan	1.226.459.253	553.921.861	128.311.374	125.004.777	5,87

Dodatno, analizom navedenih podataka potvrđeno je da je izvoz u prosjeku statistički značajno veći od uvoza (Wilcoxon test, $p < 0,001$) iako je za sam grad Zagreb, koji najviše pridonosi, uvoz veći od izvoza za 18 milijardi kuna. Grad Zagreb nije izuzet iz izračuna, ali je izuzet iz grafičkog prikaza kao izražena ekstremna vrijednost (Grafikon 24).

Grafički prikaz 25. Usporedna distribucija uvoza i izvoza gradova prikazano pravokutnim dijagramom

Grafički prikaz 26. Usporedna distribucija rashoda i prihoda gradova prikazano pravokutnim dijagramom

Također ukupno gledano, nema značajne razlike (Wilcoxon test, $p = 0,145$) između rashoda i prihoda u gradovima. Ponovno grad Zagreb značajno odskaje u vrijednostima te je izuzet iz grafičkog prikaza kao ekstremna vrijednost (Grafikon 25). Slijede rezultati analize povezanosti izvoza dijeljenog s gradskim rashodima i promatranim pokazateljima gospodarskog razvoja (Tablica 32).

Tablica 32. Rezultati analize povezanosti izvoza i parametara gospodarskog rasta

Korelacija između izvoza i parametara		r	p*
Izvoz/rashodi	Broj stanovnika	0,099	0,589
	Stopa prireza	0,133	0,469
	Bruto plaća	0,107	0,560
	Uvoz (prosjeak promatranog razdoblja)	0,007	0,969
	Izvoz (prosjeak promatranog razdoblja)	0,006	0,974
	Gospodarski subjekti po glavi stanovnika	0,032	0,860
	Prihod po glavi stanovnika	0,527	0,002
	Zaposleni po glavi stanovnika	0,519	0,002
	Dobit po glavi stanovnika	0,110	0,548
	Novostvorena vrijednost po glavi stanovnika	0,329	0,066
	Novostvorena vrijednost po zaposleniku	0,068	0,713
	Investicije po glavi stanovnika	0,192	0,294

*Pearsonov test korelacije

Korelacijska analiza pokazuje na umjerenu, pozitivnu i statistički značajnu povezanost izvoza s prihodima po glavi stanovnika ($r = 0,527$; $p = 0,002$) te također umjerenu, pozitivnu i statistički značajnu povezanost s brojem zaposlenih po glavi stanovnika ($r = 0,519$; $p = 0,002$). Rezultati su potvrdili povezanost izvoza s gospodarskim pokazateljima prihodom, brojem zaposlenih te novostvorenom vrijednosti po glavi stanovnika što potvrđuje postavljenu hipotezu H3.3 da će gradovi s većim udjelom izvozno orijentiranih poduzeća imati značajno bolje gospodarske pokazatelje.

3.6. Povezanost visine prihoda gradskih proračuna i razine gospodarskih pokazatelja (H4)

Posljednji cilj istraživanja bio je saznati ima li visina prihoda gradskog proračuna utjecaj na veću stopu gospodarskih pokazatelja, kao što su: prihodi, broj zaposlenih, dobit, novostvorena vrijednost i investicije. Sukladno navedenome kreirana je hipoteza H4: Visina prihoda gradskih proračuna u pozitivnoj je korelaciji s gospodarskim pokazateljima. Nakon prikaza distribucije vrijednosti kao prosjeka promatranog razdoblja pojedinih gospodarskih pokazatelja (Tablica 33), provedena je analiza povezanosti navedenih pokazatelja s prosjekom prihoda

gradskih proračuna (Tablica 34). Dodatno je analizirana povezanost prosjeka prihoda gradskih proračuna s vrijednostima nekih gospodarskih pokazatelja po glavi stanovnika (Tablica 35).

Tablica 33. Distribucija gospodarskih pokazatelja

Gospodarski pokazatelj	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Prihodi grada (prosjeak promatranog razdoblja)	382.742.547,69	1.153.193.104,26
Uvoz (prosjeak promatranog razdoblja)	2.687.012.402,41	11.215.750.429,72
Izvoz (prosjeak promatranog razdoblja)	2.535.663.311,00	8.038.733.181,35
Stopa prireza	9,75	4,41
Bruto plaća (prosjeak promatranog razdoblja)	6.288,95	1.277,06
Broj subjekata (prosjeak promatranog razdoblja)	2.509,31	7.022,86
Investicije (prosjeak promatranog razdoblja)	1.324.199.379,72	4.328.665.819,70
Prihod (prosjeak promatranog razdoblja)	15.882.572.566,47	58.537.602.647,39
Zaposleni (prosjeak promatranog razdoblja)	19.531,47	59.482,44
Dobit (prosjeak promatranog razdoblja)	260.599.640,97	926.875.596,38
Novostvorena vrijednost (prosjeak promatranog razdoblja)	3.239.211.741,72	11.475.098.872,12
Rashodi grada (prosjeak promatranog razdoblja)	383.337.536,75	1.181.996.498,90
Prihodi/rashodi	-594.989,06	32.433.424,10
Izvoz/rashodi	7,81	5,89
Subjekti po glavi stanovnika	,029	,014
Prihod po glavi stanovnika	144.149,65	105.046,30
Zaposleni po glavi stanovnika	,219	,098
Dobit po glavi stanovnika	4.207,19	11.613,29
Novostvorena vrijednost po glavi stanovnika	31.407,02	23.627,41
Novostvorena vrijednost po zaposlenom	136.468,61	54.540,24

Investicije po glavi stanovnika	15.585,44	18.182,82
---------------------------------	-----------	-----------

U tablici koja pokazuje distribuciju analiziranih gospodarskih pokazatelja prikazane su prosječne vrijednosti (aritmetička sredina sa standardnom devijacijom) za promatrane gradove, kao prosjeci promatranog razdoblja. Slijedi korelacijska analiza ovih gospodarskih pokazatelja.

Tablica 34. Rezultati analize povezanosti između visine prihoda gradskih proračuna i razine gospodarskih pokazatelja

Korelacija između prihoda i razine gospodarskih pokazatelja		r	p*
Prihodi gradova (prosjeck promatranog razdoblja)	Uvoz (prosjeck promatranog razdoblja)	0,991	<0,001
	Izvoz (prosjeck promatranog razdoblja)	0,995	<0,001
	Stopa prireza	0,394	0,026
	Bruto plaća (prosjeck promatranog razdoblja)	0,321	0,073
	Broj poslovnih subjekata (prosjeck promatranog razdoblja)	0,997	<0,001
	Investicije (prosjeck promatranog razdoblja)	0,994	<0,001
	Prihod (prosjeck promatranog razdoblja)	0,997	<0,001
	Zaposleni (prosjeck promatranog razdoblja)	0,998	<0,001
	Dobit (prosjeck promatranog razdoblja)	0,963	<0,001
	Novostvorena vrijednost (prosjeck promatranog razdoblja)	0,998	<0,001
	Rashodi grada (prosjeck promatranog razdoblja)	1,000	<0,001

*Pearsonov test korelacije

Prihodi gradova su statistički značajno ($p < 0,001$), u pozitivnom smjeru te snažno ($r > 0,9$) povezani s razinom većine promatranih gospodarskih varijabla (uvoza, izvoza, broja poslovnih subjekata, investicija, prihoda, zaposlenih, dobiti, novostvorene vrijednosti te naravno samih rashoda). Slabija pozitivna, statistički značajna povezanost ($r = 0,394$; $p = 0,026$) prihoda gradova utvrđena je za stopu gradskog prireza. Nije nađena značajna povezanost prihoda gradova s iznosom bruto plaće građana.

Iz rezultata korelacijske analize vidljivo je da je većina promatranih gospodarskih pokazatelja pozitivno povezana s prihodima gradova što potvrđuje postavljenu hipotezu H4 da je visina prihoda gradskih proračuna u pozitivnoj korelaciji s razinom gospodarskih pokazatelja, odnosno porastom istih raste i prihod.

Tablica 35. Rezultati analize povezanosti između visine prihoda gradskih proračuna i razine gospodarskih pokazatelja

Korelacija između prihoda i razine gospodarskih pokazatelja		r	p*
Prihodi gradskih proračuna (prosjeck promatranog razdoblja)	Subjekti po glavi stanovnika	0,337	0,059
	Prihod po glavi stanovnika	0,485	0,005
	Zaposleni po glavi stanovnika	0,403	0,022
	Dobit po glavi stanovnika	0,024	0,897
	Novostvorena vrijednost po glavi stanovnika	0,406	0,021
	Novostvorena vrijednost po zaposlenom	0,199	0,275
	Investicije po glavi stanovnika	0,156	0,395

*Pearsonov test korelacije

Učinjena je dodatna korelacijska analiza koja ispituje povezanost prosjeka prihoda gradskih proračuna s vrijednostima nekih gospodarskih pokazatelja po glavi stanovnika. Umjerena i statistički značajna pozitivna povezanost prihoda gradskih proračuna dobivena je s prihodom po glavi stanovnika ($r = 0,485$; $p = 0,005$), s brojem zaposlenih po glavi stanovnika ($r = 0,403$; $p = 0,022$) te s novostvorenom vrijednošću po glavi stanovnika ($r = 0,406$; $p = 0,021$). Rezultati ove dodatne analize također podržavaju postavljenu H4 hipotezu.

4. Rasprava

U istraživanju su analizirani različiti gospodarski parametri i njihova povezanost s brojem stanovnika, a analizirani faktori su uključivali prihod, broj zaposlenih, dobit, novostvorenu vrijednost te investicije. Veličine prihoda, dobiti te novostvorenih vrijednosti nisu imali statistički značajnu povezanost s brojem stanovnika prema analizama provedenim u ovome istraživanju. Međutim, rezultati ovog istraživanja pokazali su povezanost između broja stanovnika i broja zaposlenih unutar Republike Hrvatske, nadalje, rezultati ukazuju na to da gradovi u kojima se nalazi veći udio stanovnika Republike Hrvatske imaju manji porast broja zaposlenih u promatranom razdoblju. Rezultati se mogu pokušati razjasniti ako se uzme u obzir da je u Republici Hrvatskoj već više desetljeća uočen trend iseljavanja iz ruralnih područja, u urbanije gradske sredine.

Iako je prema istraživanju Grgića i suradnika, iz 2010. godine, navedeno da su manjak mogućnosti zaposlenja mladih ljudi, općenito slaba mogućnost izbora zanimanja za iste, te niže mogućnosti stjecanja financijske sigurnosti u odnosu na zaposlenje u gradu, postoji mogućnost da je posljedica ovog fenomena iseljavanja danas situacija u državi da će osobe imati veće mogućnosti zaposlenja zbog manje konkurencije na tržištu rada u ruralnim sredinama. Suprotno ovoj mogućnosti, u gradskim sredinama, gdje je veliki priljev stanovnika iz ruralnih područja, potencijalno postoji veća konkurencija prilikom natjecanja za zapošljavanje, više kvalitetnog kadra te je došlo do zasićenja tržišta rada za pojedina zanimanja, što bi u konačnici mogao biti uzrok manjeg porasta broja zaposlenih u gradovima s većim udjelom stanovništva (Grgić, et al, 2010).

Nadalje, rezultati istraživanja su pokazali još jednu statistički značajnu povezanost između broja stanovnika i gospodarskih parametara, a to je poveznica između broja stanovnika i stope rasta investicija u određenom gradu. Navedena povezanost ukazuje na veću stopu rasta investicija u područjima s manjim brojem stanovnika unutar Republike Hrvatske u promatranom razdoblju. Ipak, treba naglasiti da na investicije unutar nekog područja nije toliko značajan sami broj stanovnika tog područja, već kapacitet područja za razvoj određene industrije, prometna povezanost, ali i lokalna samouprava.

Obzirom da lokalna uprava izdaje određenu dokumentaciju vezanu za primjerice infrastrukturu investicija, njihova je uloga izuzetno značajna. Njezin značaj ogleda se u tome što zapravo

svojim stavovima prema određenom investitoru može utjecati na razvoj investicija ili stagnaciju. Sasvim je sigurno da je dobra suradnja između partnera (investitora, lokalne uprave i svih ostalih u okruženju) itekako poželjna, jer donosi dobrobit za širu društvenu zajednicu. Dobra suradnja i zdravi partnerski odnosi predstavljaju imperativ kada je u pitanju podražavajuća okolina za domaće i strane investitore, a što je nužnost za razvoj i napredak. Posljedica takvog poželjnog okruženja utjecat će na veću stopu rasta investicija u određenom gradu unutar Republike Hrvatske kao i u drugim državama.

Problemi s ulaganjem investicija unutar određenih geografskih područja unutar iste države uočeni su i analizirani u prethodno objavljenim istraživanjima, čak i u razvijenim državama kao što je Ujedinjeno Kraljevstvo (Clelland, 2020).

Povezanost prije navedenih gospodarskih pokazatelja i stope prireza u gradu je također analizirana. Za očekivati je bilo da će niže stope prireza (a s tim i veći prihod stanovnika unutar te lokalne jedinice) imati utjecaj na pozitivnije vrijednosti gospodarskih pokazatelja, međutim, poveznica nije pronađena niti za prihode, niti broj zaposlenih po glavi stanovnika, niti dobiti i u konačnici, niti novostvorena vrijednost po glavi stanovnika. Ipak, rezultati deskriptivne statistike ukazuju na moguću pozitivnu povezanost smanjenja stope prireza i povišenja vrijednosti gospodarskog pokazatelja, s naglaskom na grad Svetu Nedelju koja ima najveći prihod po glavi stanovnika od svih uključenih gradova, najveću udio zaposlenih, a u promatranom je periodu prirez za Svetu Nedelju iznosio 6%.

Danas Sveta Nedelja uopće nema prireza, koji je ukinut prije 5 godina, a i dalje se u literaturi mogu pronaći podaci o gospodarskom rastu ovoga grada. Buduća istraživanja trebala bi ispitati čimbenike koji su doveli do ovih pozitivnih pokazatelja u gradu Sveta Nedelja te kako se isti mogu implementirati u druge gradove ili lokalne jedinice samouprave.¹

Cilj ovoga rada bio je i analizirati poveznicu između poticanja investicija na gospodarske pokazatelje (prihode, broj zaposlenih, dobiti, novostvorenu vrijednost i investicije). U ovome radu nije pronađena značajna povezanost između investicije po glavi stanovnika s brojem stanovništva, niti sa stopom poreza, ali su pronađene povezanosti između investicija i bruto plaća, subjekta, prihoda, dobiti i zaposlenih po broju stanovnika te novostvorene vrijednosti po broju stanovnika i po zaposleniku. Zaključno, kako je ipak za sedam gospodarskih pokazatelja

---

¹ Grad Sveta Nedelja. URL: <https://grad-svetanedelja.hr/poduzetnici/> (Pristupljeno 20. listopada 2023.)

uočena pozitivna povezanost s poticanjem investicija, može se aproksimirati da će bolji gospodarski pokazatelji biti uočeni u gradovima koji potiču investicije.

Slični rezultati, o poticanju gospodarskog rasta investicijama, pronađeni su i u istraživanju Ahec-Šonje, gdje je uočeno da su, u razdoblju prije 2002. godine u Republici Hrvatskoj, osobna potrošnja stanovnika, ali i investicije potaknuli rast gospodarstva. Obzirom da je Republika Hrvatska od 2013. godine članica zemalja Europske Unije te od 2023. godine dio Schengen zemalja, bilo bi zanimljivo u budućim istraživanjima istražiti koliko su ova članstva utjecala na poticanje gospodarskog rasta investicijama u Republici Hrvatskoj te usporediti s rezultatima gospodarskog rasta prije pristupanju Republike Hrvatske ovim članstvima. Za očekivati je bilo se da će ulaskom u Schengen doći do porasta investicija u Republici Hrvatskoj, što bi pak trebalo rezultirati poboljšanjem svih gospodarskih pokazatelja, no ovu bi pretpostavku bilo zanimljivo ispitati u budućem istraživanju (Ahec-Šonje, et al, 2002).

5. Zaključak

U ovoj doktorskom radu obrađivana je tema utjecaja sustava upravljanja na gospodarski rast gradova. Pretpostavka da utjecaj postoji te da je značajan teorijski je obrađena te formulirana kroz nekoliko empirijskih hipoteza.

Svaka velika organizacija, kao što je država, ima potrebu za manjim jedinicama ili lokalnim upravama kako bi efikasno provodila odluke i aktivnosti te veće cjeline. To omogućuje brzu provedbu odluka, prilagodljivost i bolju kontrolu nad izvršavanjem zadataka. Republika Hrvatska kao centralna vlast podijeljena je na manje jedinice vlasti - regionalne samouprave i unutar njih, jedinice lokalne samouprave. Analizirani su sustavi gradova prema kriterijima uspješnosti, otkrivene su određene veze između različitih faktora i razine razvoja gradova. Gradovi i županije imaju određenu razinu samostalnosti u pogledu gospodarskog razvoja, ali isto tako ovise o centralnoj vlasti u određenim aspektima, kako je propisano zakonima. Gradovi u Republici Hrvatskoj mogu definirati urbanističke planove, odrediti lokacije i veličinu poduzetničkih zona te dodijeliti poticaje poduzetnicima radi poticanja razvoja poduzetništva. Također, mogu utvrditi porezne olakšice za investitore i postaviti uvjete za njihovo ostvarivanje. No, ne mogu samostalno odrediti koliki udio poreza na dohodak pripada lokalnoj upravi, regionalnoj samoupravi ili državi. Odluke o podjeli poreza na dohodak ili dobit između različitih razina vlasti uglavnom su na razini države.

U istraživanju su korišteni slijedeći pokazatelji gospodarske uspješnosti i njihov utjecaj na stope gospodarskog razvoja: prihod, broj zaposlenih, dobit, novostvorenu vrijednost te investicije. Postavljene su sljedeće hipoteze koje su testirane korištenjem standardnih metoda statističke analize radi provjere povezanosti ili korelacije te su potvrđene ili odbačene.

H1: Gradovi s većim brojem stanovnika u pravilu ostvaruju i veće stope gospodarskog rasta.

Rezultati istraživanja nisu potvrdili hipotezu H1 koja sugerira da će gradovi s većim brojem stanovnika automatski imati veći rast prihoda, zaposlenosti, dobiti i investicija. Ipak, pokazalo se da stopa rasta dobiti može biti viša u gradovima s većim brojem stanovnika tijekom promatranog razdoblja. Neočekivano, rezultati djelomično ukazuju na suprotnost

pretpostavkama postavljene hipoteze. Pokazuju da bi gradovi s manjim brojem stanovnika mogli imati veći postotak rasta zaposlenosti i investicija.

H2: Gradovi s manjom stopom prireza imaju u prosjeku pozitivnije pokazatelje stanja poduzetništva. Gradovi s manjom stopom prireza imaju u prosjeku pozitivnije gospodarske pokazatelje.

Istraživanjem se nastojalo utvrditi koliki pozitivan utjecaj može imati smanjenje stope prireza u gradu na gospodarske pokazatelje poput prihoda, broja zaposlenih, dobiti, stvaranja vrijednosti i investicija te u kojoj mjeri snižavanje ove stope poreza može potaknuti rast ili poboljšanje navedenih ekonomskih aspekata grada. Zaključno, prema rezultatima gradovi s manjim stopama prireza ostvaruju veći prihod po glavi stanovnika od prosjeka, kao što su Vukovar, Koprivnica, Sveta Nedelja i Rovinj. Međutim, postoje gradovi s nižim stopama prireza čiji je prihod ispod prosjeka. Zanimljivo je da isti gradovi ostvaruju iznadprosječnu dobit. No, analiza veze između stope prireza i promatranih ekonomskih parametara u odnosu na broj stanovnika nije pokazala statistički značajnu povezanost ni za jednu usporedbu. Rezultati analize ne podržavaju hipotezu H2, koja tvrdi da gradovi s nižim stopama prireza u prosjeku ostvaruju povoljnije ekonomske rezultate. Iz dobivenih rezultata trebalo bi odbaciti ovu hipotezu, jer analiza ne podržava pretpostavku da manja stopa prireza u gradu automatski dovodi do poboljšanja gospodarskih pokazatelja.

H2.1: U gradovima s većim bruto plaćama radnici ostvaruju značajno veću novostvorenu vrijednost.

Dobiveni rezultati potvrđuju pomoćnu hipotezu H2.1. To znači da postoji značajna pozitivna veza između visine bruto plaće radnika i novostvorene vrijednosti.

H3: Gradovi koji imaju sustav upravljanja usmjeren prema poslodavcima i razvoju gospodarstva u pravilu ostvaruju bolje gospodarske rezultate. Gradovi koji potiču investicije u pravilu ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje.

Treći cilj istraživanja bio je istražiti kako poticanje investicija može utjecati na ključne gospodarske pokazatelje poput prihoda, broja zaposlenih, dobiti, novostvorene vrijednosti i

samih investicija. Željelo se utvrditi koliko poticaji za investicije doprinose ili utječu na ove ključne aspekte ekonomske aktivnosti.

Iako nije uočena značajna povezanost investicija s brojem stanovnika ili stopom poreza, statistički se pokazala važnom povezanošću s ostalih sedam analiziranih gospodarskih pokazatelja. To snažno potvrđuje postavljenu hipotezu da poticanjem investicija postizemo bolji gospodarski napredak, kako je i sugerirala hipoteza H3. Drugim riječima, gradovi koji aktivno potiču investicije ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje.

H3.1: Gradovi koji imaju efikasniju birokraciju i potiču otvaranje novih gospodarskih subjekata postižu veće stope gospodarskog rasta. Gradovi s većim brojem gospodarskih subjekata po stanovniku postižu bolje gospodarske pokazatelje.

Iz dobivenih rezultata proizlazi zaključak koji je u skladu s teorijskim pretpostavkama. Pokazuje se da gradovi koji potiču otvaranje novih gospodarskih subjekata ostvaruju veće stope gospodarskog rasta, što je mjereno kroz investicije kao indikator tog rasta. Kada se razina potrošnje građana mjeri kroz bruto plaću, rezultati sugeriraju da gradovi koji potiču otvaranje novih gospodarskih subjekata postižu veće stope gospodarskog rasta, ali ta veza možda nije toliko izražena kao kod povećanja broja subjekata. Ovi rezultati snažno podržavaju postavljenu hipotezu H3.1, koja tvrdi da gradovi s većim brojem gospodarskih subjekata po stanovniku ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje.

H3.2: Gradovi koji daju olakšice za zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta te su usmjereni na to da imaju što veći broj zaposlenih su uspješniji u razvoju poduzetništva. Gradovi s većim subvencijama za poduzetništvo ostvaruju u pravilu bolje gospodarske pokazatelje.

Dobiveni rezultati potvrđuju dodatnu hipotezu H3.2 koja sugerira da gradovi koji pružaju veće subvencije za poduzetništvo ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje. Ovi rezultati ukazuju na postojanje pozitivne veze između razina subvencija i razvoja poduzetništva.

H3.3: Gradovi s većim udjelom izvozno orijentiranih poduzeća imaju značajno bolje gospodarske pokazatelje.

Cilj ispitivanja ove hipoteze je provjera povezanosti izvoza s gospodarskim pokazateljima, a dobiveni rezultati potvrdili su povezanost između izvoza i ključnih gospodarskih pokazatelja poput prihoda, broja zaposlenih i stvaranja novostvorene vrijednosti po glavi stanovnika. To snažno potvrđuje postavljenu hipotezu H3.3 koja sugerira da će gradovi s većim udjelom izvozno orijentiranih poduzeća imati značajno bolje gospodarske pokazatelje.

H4: Visina prihoda gradskih proračuna u izravnoj je pozitivnoj korelaciji s razinom ekonomskih pokazatelja stanja lokalnog poduzetništva. Visina prihoda gradskih proračuna u izravnoj je pozitivnoj korelaciji s razinom gospodarskih pokazatelja.

Posljednji cilj istraživanja bio je istražiti utjecaj visine prihoda gradskog proračuna na povećanje gospodarskih pokazatelja kao što su prihodi, broj zaposlenih, dobit, stvaranje nove vrijednosti i investicije. Cilj je bio utvrditi može li veći prihod gradskog proračuna pozitivno utjecati na ove ključne aspekte gospodarskog razvoja grada. Dobiveni rezultati ukazuju da većina analiziranih gospodarskih pokazatelja ima pozitivnu povezanost s prihodima gradskih proračuna. Također, snažno podržava postavljenu hipotezu H4, porast gospodarskih pokazatelja povezan je s rastom prihoda gradova.

Ukupni rezultati analize podataka u empirijskom dijelu doktorskog rada pokazali su sljedeće:

- Ukupno gledano, dobit i novoostvorena vrijednost se povećavaju kroz godine te pokazuju tendenciju rasta kroz promatrani period;
- Utvrđeno je kako u gradovima s većim brojem stanovnika neće automatski biti veći stupanj porasta prihoda, zaposlenosti, novostvorene dobiti niti investicija, no rezultati ukazuju da bi stopa rasta dobiti kroz promatrani period mogla biti viša u gradovima s većim brojem stanovnika;
- Rezultati analize podataka ne potvrđuju postavljenu hipotezu, da gradovi s manjom stopom prireza u prosjeku ostvaruju pozitivnije gospodarske pokazatelje, a pozitivni primjer Svete Nedelje se može promatrati kao iznimka;
- Rezultati potvrđuju visok stupanj pozitivne povezanosti visine bruto plaće radnika i novostvorene vrijednosti;
- Također, rezultati snažno potvrđuju postavljenu hipotezu da se poticanjem investicija postiže bolji gospodarski napredak;

- Dodatno, gradovi s većim brojem gospodarskih subjekata po stanovniku imaju statistički značajno bolje gospodarske pokazatelje;
- Gradovi s većim subvencijama za poduzetništvo ostvaruju bolje gospodarske pokazatelje, odnosno postoji pozitivna povezanost subvencija i razvoja poduzetništva;
- Rezultati su također potvrdili da će gradovi s većim udjelom izvozno orijentiranih poduzeća imati značajno bolje gospodarske pokazatelje;
- Visina prihoda gradskih proračuna u izravnoj je pozitivnoj korelaciji s razinom ekonomskih pokazatelja stanja lokalnog poduzetništva te s razinom gospodarskih pokazatelja.

Općenito se može zaključiti da sustav upravljanja ima značajan utjecaj na gospodarski razvoj gradova. To potvrđuje da kvalitetno upravljanje može značajno utjecati na gospodarski napredak.

Pregled i teorijska obrada literature jasno su pokazali kako uspješnost jedinice lokalne samouprave ovisi o političkoj volji i sposobnostima vođenja ljudi koji su na vlasti te o stupnju autonomije jedinice lokalne samouprave. Razvijene zemlje koriste decentralizaciju kako bi gradovi sami mogli kreirati mjere kojima će poticati ekonomski rast.

Gradovi igraju ključnu ulogu u ekonomskom razvoju Republike Hrvatske. Kao središta gospodarske aktivnosti, gradovi su motori rasta i inovacije te privlače različite investitore.

Gradski sustavi upravljanja trebaju biti usmjereni na unapređenje kvalitete života građana i povećanje njihove produktivnosti. To uključuje i poboljšanje infrastrukture, pristupa obrazovanju, zdravstvu te smanjenje administrativnih prepreka za poslovanje.

Povećanje suradnje između gradova, lokalnih vlasti i nacionalne razine vlasti može potaknuti sinergijske učinke i stvoriti koherentnu strategiju za poticanje gospodarskog rasta.

Upravljanje gradovima također treba biti održivo i usmjereno na zaštitu okoliša, jer ekološka svijest postaje sve važnija za privlačenje investicija i održivi razvoj.

Važno je naglasiti da ne postoji univerzalno rješenje za upravljanje gradovima, jer svaki grad ima svoje specifične potrebe i izazove, ali jasno je da kvalitetno upravljanje gradovima temeljeno na transparentnosti, učinkovitosti i suradnji može znatno doprinijeti rastu gospodarstva u Republici Hrvatskoj. Uz integrirane pristupe i suradnju između različitih razina vlasti te fokus na inovaciju i održivost, gradovi mogu postati snažni pokretači ekonomske prosperiteta u zemlji.

Veća autonomnost grada te pravednija i efikasnija raspodjela prihoda gradskog proračuna preduvjet su ekonomskome rastu.

Rad je pokazao kako postoje određene korelacije i povezanosti različitih čimbenika gradova i gospodarske uspješnosti te postoje implikacije za daljnja istraživanja gdje bi se utvrdile uzročno posljedične veze između gospodarskih pokazatelja uspješnosti s određenim čimbenicima gradova. Sve to nam može ukazati na to koji čimbenici imaju utjecaj na privlačnost investitora i jačanje gospodarstva u lokalnim zajednicama koje bi moglo biti od presudne važnosti za razvoj tih područja kao i istraživanja koja bi pokazala kako različiti faktori, poput urbanizacije, obrazovne infrastrukture, poduzetničkog okruženja ili dostupnosti resursa, doprinose kvaliteti života u tim gradovima koja će biti korisna za planiranje politika i strategija koje će unaprijediti ove aspekte i potaknuti održiv rast.

Nadalje, neki od prijedloga suvremenog sustava upravljanja jedinicama lokalne uprave i samouprave u Hrvatskoj je okrenuti se modernim, učinkovitim i racionalnim rješenjima kao što su digitalizacija, jačanje participacije građana kroz stvaranje mehanizama koji potiču aktivno uključivanje građana u proces donošenja odluka kroz savjetodavna tijela, razvoj lokalne infrastrukture, edukacija i razvoj kadrova te održivi urbanistički razvoj.

Literatura:

1. Abdel-Rahman, Hesham M. , Anas, A. (2004), Handbook of Regional and Urban Economics
2. Ahec-Š, A., Botrić, V., Mervar, A., Mlinarević, K., Nestić, D. (2002) Osobna potrošnja i investicije potaknuli rast. Privredna kretanja i ekonomska politika. Vol. 12 No. 91. str. 7-26
3. Ahlbäck Öberg, Shirin & Wockelberg, Helena (2015). "The Public Sector and the Courts" i Pierre, Jon (red.) The Oxford Handbook on Swedish Politics, Oxford: Oxford University Press.
4. Albert , S. (2019.) , Innovative Solutions for Creating Sustainable Cities , Cambridge Scholars Publishing
5. Audretsch, D. B., Belitski, M. and Desai, S. (2015) Entrepreneurship and economic development in cities. Annals of Regional Sciences, 55 (1). pp. 3360 , Springer
6. Baletić, Z., Budak, J. (2007). Indeksi ekonomskih sloboda kao mjerila institucionalne konvergencije Hrvatske prema EU. Ekonomski pregled, Vol. 58 (12), pp. 804-825
7. Baum-Snow, N. , Ferreira, F. (2014.), Causal Inference in Urban and Regional Economics , Cambridge
8. Beall , J. , Fox, S. (2009) , Cities and Development ,1. izd. London: Routledge
9. Beall J. , Adam D. (2017) , CITIES, PROSPERITY AND INFLUENCE : The role of city diplomacy in shaping soft power in the 21st century , British Council
10. Bejaković, P. (2003). Nezaposlenost, financijska teorija i praksa. *Institut za javne financije*. 27(4), pp. 659-661.
11. Blanco, I. , Gomà , R. (2020.) , International Encyclopedia of Human Geography: New Municipalism, Elsevier
12. Borozan Đ. (2012). *Makroekonomija*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
13. Brandi, C.; Schwab, J.; Berger, A.; Morin, J.F. (2020). Do environmental provisions in trade agreements make exports from developing countries greener? *World Development*. Vol. 129. ISSN 0305-750X, <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.104899>
14. Cadell , C. , Falk , N. , King , F. (2008.) , Regeneration in European cities , Joseph Rowntree Foundation
15. Clelland, D. (2020) Beyond the city region? Uneven governance and the evolution of regional economic development in Scotland. *Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit*. Vol. 35. pp. 7-26
16. Cohen , S. (2017) , The Sustainable City , New York: Columbia University Press
17. Combes, Pierre-Philippe, Gobillon, L. , Zylberberg, Y. (2021) , Urban economics in a historical perspective: Recovering data with machine learning
18. Computer Weekly. (2018). Swedish government and industry address IT skills shortage. Dostupno na: <https://www.computerweekly.com/news/252447137/Government-and-Industry-Address-IT-Skills-Shortage> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
19. Costes D. , Humphreys B. R. , Professional Sports Facilities, Franchises and Urban Economic Development: UMBC Economics Department Working Paper 03-103

20. Country Economy. (2021). Denmark - World Happiness Index. Dostupno na: <https://countryeconomy.com/demography/world-happiness-index/denmark> [pristupljeno: 10. 12. 2021.]
21. Dablanc, L. (2023.), Transportation Amid Pandemics : Chapter 10 Urban logistics and COVID-19 , Elsevier
22. Danmarks Statistik. (2021). Statistics – Economy. Dostupno na: <https://www.dst.dk/en/Statistik/Publikationer/gennemsnitsdanskere> [pristupljeno: 10. 12. 2021.]
23. Dhawan, P. , Beckemann, J. (2019.) , Circular Economy Guidebook for Cities , Circular Cities Publication
24. Doing Business. (2021). Izvješće za Dansku. Dostupno na: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/d/denmark/DNK.pdf> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
25. Doing Business. (2021). Izvješće za Švedsku. Dostupno na: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/s/sweden/SWE.pdf> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
26. Državno izborno povjerenstvo. URL: <https://www.izbori.hr/site/> (pristupljeno 17.04.2019.)
27. Duranton , G. , Puga, D. (2013), The growth of cities , CEPR
28. Ekonomski Institut Zagreb. URL: <https://www.eizg.hr/> (pristupljeno 23.06.2019.)
29. ESPON (2022). Dostupno na: <https://www.espon.eu/towns%20Denmark> [pristupljeno: 14. 09. 2022.]
30. Europska komisija. (2020). Danish town delivers innovative solutions for sustainable urban development. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/Denmark/danish-town-delivers-innovative-solutions-for-sustainable-urban-development [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
31. Europska komisija. (2021). European and Regional Innovation Scoreboards 2021. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard/eis> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
32. Europska komisija. (2021). Negotiations and agreements. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/>[pristupljeno: 10. 12. 2021.]
33. Europski strukturni i investicijski fondovi. URL: <https://strukturnifondovi.hr> (pristupljeno 28.07.2019.)
34. Fairle , R. , Karlan, D. , Zinman , J. (2015.) , Behind the GATE Experiment: Evidence on Effects of and Rationales for Subsidized Entrepreneurship Training , American Economic Journal: Economic Policy
35. Fredens, M. i sur. (12). (2021). The national implementation of 'Proactive Health Support' in Denmark since 2017: Expectations and challenges for the telephone-based self-management program. Health Policy. Vol.124 (7), pp. 674-678. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2020.05.014>
36. Frick , Sussane A. , Rodriguez-Pose, A. (2017) , Big or small cities? On city size and economic growth , London: London School of Economic
37. Fujita, M. (1989.), Urban Economic Theory Land Use and City Size, Cambridge University Press
38. Gex , E. , Steiner , R. (2019.) , Urban Municipal Solid Waste Management , SDC Climate Change and Environment Network
39. Glaeser , Edward L. , Rosenthal, Stuart S. , Strange , William C. (2009.), Urban Economics and Entrepreneurship , Cambridge

40. Globalization. (2021). Cage comparator. Dostupno na: <https://globalization.stern.nyu.edu/cage?country=HRV&indicator=mx> [pristupljeno: 11. 11. 2021.]
41. Government of Sweden (2022). The Swedish local government act. Dostupno na: <https://www.government.se/contentassets/9577b5121e2f4984ac65ef97ee79f012/the-swedish-local-government-act> [pristupljeno: 11. 11. 2021.]
42. Grad Sveta Nedelja. URL: <https://grad-svetanedelja.hr/poduzetnici/> (Pristupljeno 20.10. 2023)
43. Gradonačelnik.hr portal. URL: <http://www.gradonacelnik.hr> (pristupljeno 03.08.2019.)
44. Grgić, I., Žimberk, T., Tratnik, M. (2010) Čimbenici iseljavanja seoskog pučanstva u Republici Hrvatskoj. Agronomski glasnik: Glasilo Hrvatskog agronomskog društva. Vol. 72 No. 2-3. str. 143.162
45. Gustafsson, A. , Tingvall , P. , Halvarsson , D. (2017.) , Subsidy Entrepreneurs, The Ratio Institute
46. Helsley, Robert W. (2004.), Handbook of Regional and Urban Economics: Chapter 54 Urban Political Economics, Elsevier
47. Heritage. (2021). 2021 Index of economic freedom. Dostupno na: <https://www.heritage.org/index/country/denmark> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
48. Heshmati, A.; Rashidghalam, M. (2021). Assessment of the urban circular economy in Sweden. Journal of Cleaner Production. Vol. 310, pp. 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.127475>
49. HGK Indeks. Dostupno na <https://www.hgk.hr/documents/indeks-gospodarske-snage-zadnja5c3ef41c14f71.pdf> [pristupljeno: 07. 12. 2022.]
50. Horvat, J. i Mijoč, J. (2012) Osnove statistike. Osijek: Naklada Ljevak
51. Horvatić, Z. (/).Trgovinski sporazumi – što pružaju hrvatskim izvoznici? Dostupno na: https://www.hrvatski-izvoznici.hr/Cms_Data/Contents/hiz/Folders/dokumenti/12konvencija/~contents/KH82JRQPX3R7E9C8/prezentacija-zrinka-horvati--trgovinski-sporazumi---to-pru-aju-hrvatskim-izvoznici-hiz-12-6-2017.pdf [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
52. Hrvatska gospodarska komora. URL: <https://www.hgk.hr> (pristupljeno 01.07.2019.)
53. Hrvatski sabor. URL: <https://www.sabor.hr/> (pristupljeno 22.05.2019.)
54. Index mundi (2018). Denmark Demographics Profile. Dostupno na: https://www.indexmundi.com/denmark/demographics_profile.html [pristupljeno: 10. 12. 2021.]
55. Institut za javne financije. URL: www.ijf.hr (pristupljeno 03.02.2019.)
56. Jenks , M. , Burgess , R. (2000.) , Compact Cities: Sustainable Urban Forms for Developing Countries , Spon Press
57. Jurlina Alibegović D., Kordej-De Villa Ž. i Šagovac M. (2018). *Pokazatelji pamtnog grada: Mogu li poboljšati upravljanje u velikim hrvatskim gradovima*. Zagreb: Ekonomski Institut Zagreb.
58. Karakaya, E.; Nuur, C.; Assbring, L. (2018). Potential transitions in the iron and steel industry in Sweden: Towards a hydrogen-based future?Journal of Cleaner Production. Vol. 195,pp. 651-663. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.05.142>
59. Kollar , M. , Bubbico , R. , Arsalides , N. (2018.) , Smart Cities, Smart Investment in Central, Eastern and South-Eastern Europe , European Investment Bank
60. Koprić I. (2010). Karakteristike sustava lokalne samouprave u Hrvatskoj. *Hrvatska javna uprava*. 10(2), pp. 371–386.

61. Koprić I. (2018). *Europeizacija hrvatske lokalne samouprave: dva desetljeća primjene standarda Europske povelje o lokalnoj samoupravi*. Zagreb: Institut za javnu upravu.
62. Koushede, V. i sur. (9). (2019). Measuring mental well-being in Denmark: Validation of the original and short version of the Warwick-Edinburgh mental well-being scale (WEMWBS and SWEMWBS) and cross-cultural comparison across four European settings. *Psychiatry Research*. Vol. 271, pp. 502-509. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.12.003>
63. Krivokuća, Z.; Cvečić, I. (2020). Razvoj trgovine EU u kontekstu nove generacije bilateralnih trgovinskih sporazuma. *Liberalizacija, integracija, globalizacija i afirmacija protekcionizma?*, poglavlje u znanstvenoj monografiji, Ekonomski fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, str. 147. – 179.
64. Lambiri, D. , Biagi, B. , Royuela, V. (2006.) , *QUALITY OF LIFE IN THE ECONOMIC AND URBAN ECONOMIC LITERATURE* , Springer
65. Larson, R. (2021). Sweden ranks nr 1 in European Innovation Scoreboard. Dostupno na: <https://smartcitysweden.com/sweden-ranks-nr-1-in-european-innovation-scoreboard/> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
66. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <http://croatia.eu/> (pristupljeno 12.02.2019.)
67. Lövdén, L.E. (2004). Swedish Local Government Act. Dostupno na: <https://www.government.se/contentassets/9577b5121e2f4984ac65ef97ee79f012/the-swedish-local-government-act> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
68. Mackie, I.; Thijs, N. (2021). Approaches to tackling fragmentation of local government. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/ht0521233enn.en_.pdf [pristupljeno: 14. 09. 2022.]
69. MacKinnon, D. (2015.) , *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences : Resilient City* , Elsevier
70. Malatestinić I. (2011). *Lokalni proračun i uključivanje javnosti u proces njegovog donošenja*. Sveta Nedelja: Udruga gradova u Republici Hrvatskoj.
71. Mattingly , M. (1995.) , *Urban managment in less developed countries*
72. McMillen , Daniel P. (2005) , *Encyclopedia of Social Measurement*
73. Mikkelsen, J., 2016. The Struggle for Agrarian Resources in Danish Towns since c. 1500. *Rural Landscapes: Society, Environment, History*, 3(1), p.5. DOI: <http://doi.org/10.16993/rl.29>
74. Mills , E. S. (2000) , *A Thematic History of Urban Economic Analysis*, Northwestern University
75. Ministarstvo financija. URL: <http://www.mfin.hr/> (pristupljeno 18.02.2019.)
76. Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta. URL: <https://www.mingo.hr> (pristupljeno 12.06.2019.)
77. Ministarstvo pravosuđa. URL: <https://pravosudje.gov.hr> (pristupljeno 11.02.2019.)
78. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava. URL: <https://www.mrms.hr> (pristupljeno 28.03.2019.)
79. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. URL: <https://razvoj.gov.hr> (pristupljeno 16.08.2019.)
80. Ministarstvo unutarnjih poslova. URL: <https://mup.gov.hr> (pristupljeno 11.04.2019.)
81. Ministarstvo uprave. URL: <https://uprava.gov.hr> (pristupljeno 17.03.2019.)
82. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. URL: <https://mdomsp.gov.hr/> (pristupljeno 12.03.2019.)
83. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. URL: <https://mzo.gov.hr> (pristupljeno 18.02.2019.)

84. Munoz, PA , Cohen, B (2016) The Making of the Urban Entrepreneur. California Management Review, 59 (1). pp. 71-91. , Regents of the University of California
85. Narodne novine (1992). *Zakon o lokalnoj samoupravi i upravi*. Zagreb: Narodne novine d.d.
86. Narodne novine (1993). *Zakon o političkim strankama*. Zagreb: Narodne novine d.d.
87. Narodne novine (1993). *Zakon o ustanovama*. Zagreb: Narodne novine d.d.
88. Narodne novine (1997). *Ustav Republike Hrvatske*. Zagreb: Narodne novine d.d.
89. Narodne novine (1999). *Zakon o vatrogastvu*. Zagreb: Narodne novine d.d.
90. Narodne novine (2006). *Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Narodne novine d.d.
91. Narodne novine (2008). *Zakon o službenicima i namještenicima u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi*. Zagreb: Narodne novine d.d.
92. Narodne novine (2008). *Zakonu o srednjem školstvu*. Zagreb: Narodne novine d.d.
93. Narodne novine (2012). *Zakon o lokalnim izborima*. Zagreb: Narodne novine d.d.
94. Narodne novine (2013). *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Narodne novine d.d.
95. Narodne novine (2013). *Zakon o socijalnoj skrbi*. Zagreb: Narodne novine d.d.
96. Narodne novine (2013). *Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture*. Zagreb: Narodne novine d.d.
97. Narodne novine (2014). *Zakon o cestama*. Zagreb: Narodne novine d.d.
98. Narodne novine (2014). *Zakon o regionalnoj razvoju Republike Hrvatske*. Zagreb: Narodne novine d.d.
99. Narodne novine (2015). *Zakon o proračunu*. Zagreb: Narodne novine d.d.
100. Narodne novine (2016). *Zakon o lokalnim porezima*. Zagreb: Narodne novine d.d.
101. Narodne novine (2017). *Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna*. Zagreb: Narodne novine d.d.
102. Narodne novine (2017). *Zakon o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave*. Zagreb: Narodne novine d.d.
103. Narodne novine (2017). *Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi*. Zagreb: Narodne novine d.d.
104. Narodne novine (2018). *Zakon o fiskalnoj odgovornosti*. Zagreb: Narodne novine d.d.
105. Narodne novine (2018). *Zakon o komunalnom gospodarstvu*. Zagreb: Narodne novine d.d.
106. Narodne novine (2018). *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Zagreb: Narodne novine d.d.
107. Narodne novine (2018). *Zakon o zdravstvenoj zaštiti*. Zagreb: Narodne novine d.d.
108. Nordea Trade. (2021). FDI in Sweden.. Dostupno na: <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/sweden/investment> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
109. Novoselec I., Antoljak V., Samardžić Novoselec M., Parić A., Galijan V., Škrobo M., Ivančić I. i Omazić M. (2019). *Analiza digitalne spremnosti hrvatskih gradova 2019*. Zagreb: Apsolon d.o.o.
110. OEC. (2021). Profil zemlje – Danska. Dostupno na: <https://oec.world/en/profile/country/dnk> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
111. OECD. (2018). Regions and cities at a Glance 2081 – Denmark. Dostupno na: <https://www.oecd.org/cfe/DENMARK-Regions-and-Cities-2018.pdf> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]

112. Oresund direkt. (2021). Parental leave when working in Denmark. Dostupno na: <https://www.oresunddirekt.se/en/working-in-denmark/family-and-parenting/parental-leave-when-working-in-denmark> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
113. Oteng-Ababio, M., Annepu, R., Bourtsalas, A., Intharathirat, R., and Charoenkit, S. (2018). Urban solid waste management. In Rosenzweig, C., W. Solecki, P. Romero-Lankao, S. Mehrotra, S. Dhakal, and S. Ali Ibrahim (eds.), *Climate Change and Cities: Second Assessment Report of the Urban Climate Change Research Network*. Cambridge University Press. New York. 553–582
114. Petz, B. (2007) *Osnove statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap
115. Pietrostefani, Elisabetta (2019.) *Essays in planning policy and urban economics*. PhD thesis, London School of Economics and Political Science
116. Poister, T. H., & McGowan, R. P. (1984). The Use of Management Tools in Municipal Government: A National Survey. *Public Administration Review*, 44(3), 215–223. <https://doi.org/10.2307/975484>
117. Portal otvorenih podataka Republike Hrvatske. Središnji državni portal. URL: <https://data.gov.hr/dataset/registar-politickih-stranaka-republike-hrvatske> (pristupljeno 07.03.2019.)
118. R. Arnott (2001.), *International Encyclopedia of Housing and Home : New Urban Economics and Residential Location*, Elsevier
119. Rapoport, E., Acuto, M., Grcheva, L. (2019), *Leading Cities : A Global Review of City Leadership*, UCL Press
120. Richardson, H. W. (2007.), *The New Urban Economics : And Alternatives*, Routledge Library Editions: The City
121. Roberts, B. H. (2014.), *Managing Systems of Secondary Cities*, Cities Alliance/UNOPS, Brussels
122. Roberts, Brian H. (2015.), *Tool Kit for Rapid Economic Assessment, Planning, and Development of Cities in Asia*, Asian development bank
123. Salary explorer. (2021). Average Salary in Sweden 2021. Dostupno na: <http://www.salaryexplorer.com/salary-survey.php?loc=209&loctype=1> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
124. Schwab, K.; Zahidi, S. (2020). *The Global Competitiveness Report 2020*. World Economic Forum. Dostupno na: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf [pristupljeno: 11. 11. 2021.]
125. Scott A. J. (2004.), *CULTURAL-PRODUCTS INDUSTRIES AND URBAN ECONOMIC DEVELOPMENT: Prospects for Growth and Market Contestation in Global Context*, Sage Publications
126. Spence, M., Annez Clarke, P., Buckley M., R. (2009), *Urbanization and Growth*, Commission on Growth and Development
127. Spijkerman, D., Jones, P., Collier, P. (2018), *Cities as Engines of Growth: Evidence from a New Global Sample of Cities*, University of Oxford
128. Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva. Središnji državni portal. URL: <http://www.digured.hr/> (pristupljeno 09.03.2019.)
129. Statista. (2020). Copper mine production in Europe in 2020, by producing countries. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/1236494/europe-annual-copper-mine-production-by-country/> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
130. Statista. (2021). Monthly unemployment rate. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/527418/sweden-monthly-unemployment-rate/> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]

131. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2012 Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/media/hcmfor45/sljh2012.pdf> [pristupljeno: 17.11. 2023.]
132. The Economics of Urban Form: A Literature Review, URL: <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/The%20Economics%20of%20Urban%20Form.pdf>
133. The Urban Economy, URL: <https://www.encyclopedia.com/history/news-wires-white-papers-and-books/urban-economy>
134. Thomas , K. (2019) , The State of State and Local Subsidies to Business , Mercatus Center or George Mason University
135. Trade. (2021). Digital Services and Technologies. Dostupno na: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/denmark-digital-services-and-technologies> [pristupljeno: 14. 11. 2021.]
136. Trading Economics. (2021). Denmark Competitiveness Rank. Dostupno na: <https://tradingeconomics.com/denmark/competitiveness-rank> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
137. Trutkowski, C.; Odzimek, W.; Żarkowski, R. (2022). Strategic municipal planning. Dostupno na: <https://rm.coe.int/smp-strategic-municipal-planning/16807470ea> [pristupljeno: 07. 09. 2022.]
138. UNHCR. (2011). States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b73b0d63.pdf> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
139. Venables, A.J. (2015) Making Cities Work for Development, IGC Growth Brief Series 002. London
140. Vrbošić J. (1992). Povijesni pregled razvitka županijske uprave i samouprave u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*. 1(1), pp. 55-68.
141. Watson , V. (2009) , ‘The planned city sweeps the poor away...’ : Urban planning and 21st century urbanisation, Elsevier
142. Wikipedia. URL: <https://hr.wikipedia.org> (pristupljeno 14.04.2019.)
143. World Ecomic Forum (2021). The 12 pillars of competitiveness. Dostupno na: <https://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/methodology/> [23. 12. 2021.]
144. World exports. (2021a). World's exports – Denmark. Dostupno na: <https://www.worldstopexports.com/denmarks-top-10-exports/> , [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
145. World exports. (2021b). World's exports – Sweden. Dostupno na: <https://www.worldstopexports.com/swedens-top-10-exports/> , [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
146. World Population Review. (2021). Nordic countries – Europe. Dostupno na: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/nordic-countries> [pristupljeno: 07. 12. 2021.]
147. Xie, H. ,Song, X. ,Zhang, H. (2022.) , Big Data and Mobility as a Service : Chapter 8 MaaS and IoT: Concepts, methodologies, and applications, Elsevier

Popis tablica:

Tablica 1. Demografski profil	68
Tablica 2. Investicijski pokazatelji.....	71
Tablica 3. Odabrani kriteriji prema Doing Bussines izvješću 2020. godine.....	72
Tablica 4. Porast broja jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj.....	76
Tablica 5. Porast broja gradova u Republici Hrvatskoj.	76
Tablica 6. Broj članova županijske skupštine za sve županije u RH.	78
Tablica 7. Broj članova gradskog vijeća za 20 najvećih gradova u RH.....	79
Tablica 8. Prijedlog nacрта zakona o ustrojstvu 17 županija 1990. godine.	94
Tablica 9. Popis poslova županija i gradova i općina.	102
Tablica 10. Ekonomska klasifikacija prihoda i rashoda proračuna.....	130
Tablica 11. Sadržaj i razrada programa financijskog plana proračunskih i izvanproračunskih korisnika.....	130
Tablica 12. Demografski pokazatelji jedinica lokalne samouprave.....	149
Tablica 13. Indeks razvijenosti jedinica lokalne samouprave za razdoblje 2014. – 2016. ...	162
Tablica 14. Indeks gospodarske snage županija za razdoblje 2016. godina	172
Tablica 15. Indeks gospodarske snage županija za razdoblje 2017. godina	173
Tablica 16. Indeks gospodarske snage županija za razdoblje 2018. godina	173
Tablica 17. Indeks gospodarske snage županija sumirano za razdoblje 2016. – 2018.	174
Tablica 18. Distribucija analiziranih pokazatelja stanja poduzetništva u promatranim gradovima od 2013. do 2017. godine	179
Tablica 19. Stanje poduzetništva u promatranim gradovima od 2013. do 2017. godine	181
Tablica 20. Prikaz gospodarskih pokazatelja po gradovima	182
Tablica 21. Rezultati analize povezanosti broja stanovnika i promatranih gospodarskih parametara	185
Tablica 22. Broj subjekata, prihod, broj zaposlenika, dobit te novostvorena dobit gradova	186
Tablica 23. Rezultati analize povezanosti stope prireza i promatranih gospodarskih pokazatelja u odnosu na ukupni broj stanovnika grada.....	188
Tablica 24. Bruto plaće te novostvorena vrijednost po zaposleniku za pojedini grad	189
Tablica 25. Pregled prosjeka godišnjih investicija.....	191
Tablica 26. Rezultati analize povezanosti investicija i promatranih gospodarskih parametara u odnosu na broj stanovnika.....	193

Tablica 27. Distribucija odabranih varijabla gospodarskog rasta	194
Tablica 28. Rezultati analize povezanosti između promatranih parametara gospodarskog rasta u gradovima.....	194
Tablica 29. Distribucija promatranih pokazatelja gospodarskog rasta.....	196
Tablica 30. Rezultati analize povezanosti između promatranih pokazatelja gospodarskog rasta	196
Tablica 31. Iznosi gospodarskih pokazatelja razvoja promatranih gradova	197
Tablica 32. Rezultati analize povezanosti izvoza i parametara gospodarskog rasta	200
Tablica 33. Distribucija gospodarskih pokazatelja	201
Tablica 34. Rezultati analize povezanosti između visine prihoda gradskih proračuna i razine gospodarskih pokazatelja	202
Tablica 35. Rezultati analize povezanosti između visine prihoda gradskih proračuna i razine gospodarskih pokazatelja	203

Popis slika:

Slika 1. Prikaz županija u Republici Hrvatskoj, izvor: www.aed.hr , pristupljeno: 17.02.2019.	92
Slika 2. Područja (granice) gradova i općina u Republici Hrvatskoj, izvor: Wikipedia https://hr.wikipedia.org	96
Slika 3. Transparentnost proračuna jedinica lokalne samouprave	148
Slika 4. Ukupna pomoć od EU po stanovniku u 2018.	153
Slika 5. Ukupan iznos pomoći od EU u 2018.	153
Slika 6. Kriteriji istraživanja	155
Slika 7. Kompozicija indeksiranja prema kriterijima.....	156
Slika 8. Administrativni postupci prema stupnju digitalizacije	157
Slika 9. Stupnjevi digitalizacije gradskih uprava za 20 najvećih gradova (po broju stanovnika) u Republici Hrvatskoj.....	158
Slika 10. Gradovi koji imaju mogućnost prijave putem e-maila/obrasca te oni koji imaju opciju e-Konzultacije	159
Slika 11. Objava gradova na društvenim mrežama	160

Popis grafikona:

Grafički prikaz 1. Osciliranje globalnog indeksa konkurentnosti Švedske i Danske	71
Grafički prikaz 2. Udio EU u svjetskoj trgovini za razdoblje 2006. – 2016. god.....	73
Grafički prikaz 3. Uložena sredstva u opremanje i razvoj poduzetničke zone	136
Grafički prikaz 4. Poduzetničke zone po županijama Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014).....	136
Grafički prikaz 5. Podaci o stjecanju zemljišta za izgradnju poduzetničkih zona prema prostorno planskoj dokumentaciji	137
Grafički prikaz 6. Struktura površine zemljišta u poduzetničkim zonama u vlasništvu jedinica lokalne samouprave.....	137
Grafički prikaz 7. Broj aktivnih poduzetničkih zona i poduzetnika po županijama 2013.	138
Grafički prikaz 8. Ulaganja u aktivnim poduzetničkim zonama po županijama	139
Grafički prikaz 9. Poduzetničke zone prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone	140
Grafički prikaz 10. Poduzetničke zone prema veličini ukupne površine po županijama	140
Grafički prikaz 11. Poduzetničke zone prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone po županijama	141
Grafički prikaz 12. Poduzetničke zone prema tipu aktivnosti poduzetničke zone po županijama	141
Grafički prikaz 13. Ukupni prihodi, ukupni porezni prihodi i kapitalna ulaganja, u milijunima kuna, prosjek 2008.-2016.	142
Grafički prikaz 14. Prihodi od poreza na tvrtku i prihodi od komunalnog doprinosa, u milijunima kuna, prosjek 2008.-2016.	142
Grafički prikaz 15. Proračunski prihodi jedinica lokalne samouprave po stanovniku, u kunama, prosjek 2014.-2016.	143
Grafički prikaz 16. Broj stanovnika i površina, 2011.	143
Grafički prikaz 17. Indeks starenja (2011.) i kretanje.....	144
Grafički prikaz 18. Stopa obrazovanosti i stopa nezaposlenosti, prosjek 2014.-2016.	144
Grafički prikaz 19. Prosječni dohodak po stanovniku, prosjek 2014.-2016.	145
Grafički prikaz 20. Indeks razvijenosti	145
Grafički prikaz 21. Indeks pametnog urbanog razvoja.....	152
Grafički prikaz 22. Distribucija broja stanovnika po promatranim gradovima	177
Grafički prikaz 23. Distribucija stope prireza po promatranim gradovima	178

Grafički prikaz 24. Korelacijski dijagram bruto plaće i novostvorene vrijednosti po zaposleniku	191
Grafički prikaz 25. Usporedna distribucija uvoza i izvoza gradova prikazano pravokutnim dijagramom.....	199
Grafički prikaz 26. Usporedna distribucija rashoda i prihoda gradova prikazano pravokutnim dijagramom.....	199

Popis priloga:

Prilog 1. Prijedlog financijskog plana	226
Prilog 2. Plan prihoda i primitaka	227
Prilog 3. Plan rashoda i izdataka	229

Prilog 1. Prijedlog financijskog plana

**PRIJEDLOG FINANCIJSKOG PLANA (proračunski korisnik) ZA 2019. I
PROJEKCIJA PLANA ZA 2020. I 2021. GODINU**

OPĆI DIO

	Prijedlog plana za 2019.	Projekcija plana za 2020.	Projekcija plana za 2021.
PRIHODI UKUPNO	0	0	0
PRIHODI POSLOVANJA			
PRIHODI OD PRODAJE NEFINANC. IMOVINE			
RASHODI UKUPNO	0	0	0
RASHODI POSLOVANJA			
RASHODI ZA NABAVU NEFINANC. IMOVINE			
RAZLIKA - VIŠAK / MANJAK	0	0	0

	Prijedlog plana za 2019.	Projekcija plana za 2020.	Projekcija plana za 2021.
UKUPAN DONOS VIŠKA/MANJKA IZ PRETHODNE(IH) GODINA			
VIŠAK/MANJAK IZ PRETHODNE(IH) GODINE KOJI ĆE SE POKRITI/RASPOREDITI			

	Prijedlog plana za 2019.	Projekcija plana za 2020.	Projekcija plana za 2021.
PRIMICI OD FINANCIJSKE IMOVINE I ZADUŽIVANJA			
IZDACI ZA FINANCIJSKU IMOVINU I OTPLATE ZAJMOVA			
NETO FINANCIRANJE	0	0	0

VIŠAK / MANJAK + NETO FINANCIRANJE	0	0	0
---	----------	----------	----------

Napomena: Redak UKUPAN DONOS VIŠKA/MANJKA IZ PRETHODNE(IH) GODINA služi kao informacija i ne uzima se u obzir kod uravnoteženja proračuna, već se proračun uravnotežuje retkom VIŠAK/MANJAK IZ PRETHODNE(IH) GODINE KOJI ĆE SE POKRITI/RASPOREDITI.

Izvor: Ministarstvo financija, 2018.

Prilog 2. Plan prihoda i primitaka

PLAN PRIHODA I PRIMITAKA							
	u kunama						
Izvor prihoda i primitaka	2019.						
Oznaka rač.iz računskog plana	Opći prihodi i primici	Vlastiti prihodi	Prihodi za posebne namjene	Pomoći	Donacije	Prihodi od prodaje nefinancijske imovine i nadoknade šteta s osnova osiguranja	Namjenski primici od zaduživanja
651							
652							
653							
661							
663							
671							
673							
922							
Ukupno (po izvorima)	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno prihodi i primici za 2019.	0						
Izvor prihoda i primitaka	2020.						
Oznaka rač.iz računskog plana	Opći prihodi i primici	Vlastiti prihodi	Prihodi za posebne namjene	Pomoći	Donacije	Prihodi od prodaje nefinancijske imovine i nadoknade šteta s osnova osiguranja	Namjenski primici od zaduživanja
65							
66							
67							
92							
Ukupno (po izvorima)	0	0	0	0	0	0	0

Ukupno prihodi i primici za 2020.	0						
Izvor prihoda i primitaka	2021.						
Oznaka rač.iz računskog plana	Opći prihodi i primici	Vlastiti prihodi	Prihodi za posebne namjene	Pomoći	Donacije	Prihodi od prodaje nefinancijske imovine i nadoknade šteta s osnova osiguranja	Namjenski primici od zaduživanja
65							
66							
67							
92							
Ukupno (po izvorima)	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno prihodi i primici za 2021.	0						

Izvor: Ministarstvo financija, 2018.

Prilog 3. Plan rashoda i izdataka

PLAN RASHODA I IZDATAKA											
Šifra	Naziv	PRJEDLOG PLANA ZA 2019.	Opći prihodi i primici	Vlastiti prihodi	Prihodi za posebne namjene	Pomoći	Donacije	Prihodi od nefinancijske imovine i nadoknade šteta s osnova osiguranja	Namjenski primici od zaduživanja	PROJEKCIJA PLANA ZA 2020.	PROJEKCIJA PLANA ZA 2021.
	<i>PRORAČUNSKI KORISNIK</i>										
	Program										
A	Naziv aktivnosti										
3	RASHODI POSLOVANJA										
31	Rashodi za zaposlene										
311	Plaće (Bruto)										
312	Ostali rashodi za zaposlene										
313	Doprinosi na plaće										
32	Materijalni rashodi										
321	Naknade troškova zaposlenima										
322	Rashodi za materijal i energiju										
323	Rashodi za usluge										
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja										
34	Financijski rashodi										
343	Ostali financijski rashodi										
4	Rashodi za nabavu nefinancijske imovine										
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine										
422	Postrojenja i oprema										
424	Knjige, umjetnička djela i ostale izložbene vrijednosti										
A	Naziv aktivnosti										
3	RASHODI POSLOVANJA										
32	Materijalni rashodi										

321	Naknade troškova zaposlenima								
322	Rashodi za materijal i energiju								
323	Rashodi za usluge								
A	Naziv aktivnosti								
3	RASHODI POSLOVANJA								
31	Rashodi za zaposlene								
311	Plaće (Bruto)								
312	Ostali rashodi za zaposlene								
313	Doprinosi na plaće								
32	Materijalni rashodi								
321	Naknade troškova zaposlenima								
322	Rashodi za materijal i energiju								
323	Rashodi za usluge								
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja								
34	Financijski rashodi								
343	Ostali financijski rashodi								
A	Naziv aktivnosti								
3	RASHODI POSLOVANJA								
31	Rashodi za zaposlene								
311	Plaće (Bruto)								
312	Ostali rashodi za zaposlene								
313	Doprinosi na plaće								
32	Materijalni rashodi								
321	Naknade troškova zaposlenima								
322	Rashodi za materijal i energiju								
323	Rashodi za usluge								
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja								
34	Financijski rashodi								
343	Ostali financijski rashodi								
A	Naziv aktivnosti								

3	RASHODI POSLOVANJA								
31	Rashodi za zaposlene								
311	Plaće (Bruto)								
312	Ostali rashodi za zaposlene								
313	Doprinosi na plaće								
32	Materijalni rashodi								
321	Naknade troškova zaposlenima								
322	Rashodi za materijal i energiju								
323	Rashodi za usluge								
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja								
34	Financijski rashodi								
343	Ostali financijski rashodi								
A	Naziv aktivnosti								
3	RASHODI POSLOVANJA								
31	Rashodi za zaposlene								
311	Plaće (Bruto)								
312	Ostali rashodi za zaposlene								
313	Doprinosi na plaće								
32	Materijalni rashodi								
321	Naknade troškova zaposlenima								
322	Rashodi za materijal i energiju								
323	Rashodi za usluge								
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja								
34	Financijski rashodi								
343	Ostali financijski rashodi								
4	Rashodi za nabavu nefinancijske imovine								
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine								
422	Postrojenja i oprema								
424	Knjige, umjetnička djela i ostale izložbene vrijednosti								
A	Naziv aktivnosti								
3	RASHODI POSLOVANJA								

31	Rashodi za zaposlene								
311	Plaće (Bruto)								
312	Ostali rashodi za zaposlene								
313	Doprinosi na plaće								
32	Materijalni rashodi								
321	Naknade troškova zaposlenima								
322	Rashodi za materijal i energiju								
323	Rashodi za usluge								
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja								
34	Financijski rashodi								
343	Ostali financijski rashodi								
38	Ostali rashodi								
381	Tekuće donacije u novcu								
4	Rashodi za nabavu nefinancijske imovine								
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine								
422	Postrojenja i oprema								
424	Knjige, umjetnička djela i ostale izložbene vrijednosti								
K	Naziv projekta								
3	RASHODI POSLOVANJA								
31	Rashodi za zaposlene								
311	Plaće (Bruto)								
312	Ostali rashodi za zaposlene								
313	Doprinosi na plaće								
32	Materijalni rashodi								
321	Naknade troškova zaposlenima								
322	Rashodi za materijal i energiju								
323	Rashodi za usluge								
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja								
34	Financijski rashodi								
343	Ostali financijski rashodi								
4	Rashodi za nabavu nefinancijske imovine								
41	Rashodi za nabavu neproizvedene dugotrajne imovine								

411	Materijalna imovina - prirodna bogatstva																			
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine																			
422	Postrojenja i oprema																			
424	Knjige, umjetnička djela i ostale izložbene vrijednosti																			

Izvor: Ministarstvo financija, 2018.